

**Profilowanie psychologiczne uczniów jako warunek skutecznych
oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych
(na przykładzie procesu nabywania przez uczniów kompetencji
kluczowych w wyniku wprowadzenia innowacji)**

opracował: Zbigniew B. Gaś

**Publikacja jest współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.**

**Publikację przygotowano w ramach projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji.
Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych
Polski centralnej i południowo – zachodniej”, Priorytet III, Działanie 3.3,
Poddziałanie 3.3.4 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, realizowanego na podstawie
umowy o dofinansowanie zawartej z Ministerstwem Edukacji Narodowej.**

**Projekt jest realizowany przez Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie
w partnerstwie z Dolnośląską Szkołą Wyższą we Wrocławiu**

Lublin 2013

**Profilowanie psychologiczne uczniów jako warunek skutecznych
oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych
(na przykładzie procesu nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych
w wyniku wprowadzenia innowacji)**

opracował: Zbigniew B. Gaś

Recenzent: prof. nadzw. dr hab. Wiesław Kowalski

© *Copyright by* Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe
Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, Lublin 2013

Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie, przedrukowywanie
i rozpowszechnianie całości lub fragmentów niniejszej pracy
bez zgody wydawcy zabronione.

Projekt okładki: Marek Szczodrak

Printed in Poland
Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe
Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji
20-209 Lublin, ul. Projektowa 4,
tel.(81) 749 17 77, fax (81) 749 32 13
www.wsei.lublin.pl

Wydrukowano w Polsce

ISBN 978-83-62074-99-0

Publikacja dystrybuowana bezpłatnie

SPIS TREŚCI

1. Istota projektu <i>Szkoła Kluczowych Kompetencji</i>	5
2. Metodologia badań	31
2.1. Cel badań i pytania badawcze	31
2.2. Osoby badane i procedura badawcza	33
2.3. Zastosowane narzędzia diagnostyczne	35
3. Wyniki badań	39
3.1. Charakterystyka psychologiczna uczniów z poszczególnych województw, uczestniczących w procesie rozwoju kompetencji kluczowych	39
3.2. Charakterystyka zasobów osobistych uczniów z różnych województw uczestniczących w rozwoju poszczególnych kompetencji kluczowych	60
3.3. Profilowanie psychologiczne uczniów województwa dolnośląskiego uczestniczących w procesie dydaktycznym ukierunkowanym na rozwój różnych kompetencji kluczowych	91
3.4. Profilowanie psychologiczne uczniów województwa opolskiego uczestniczących w procesie dydaktycznym ukierunkowanym na rozwój różnych kompetencji kluczowych	124
3.5. Profilowanie psychologiczne uczniów województwa wielkopolskiego uczestniczących w procesie dydaktycznym ukierunkowanym na rozwój różnych kompetencji kluczowych	151
4. Wnioski i rekomendacje	183
4.1. Profile psychologiczne ogółu młodzieży z różnych województw uczestniczących w działaniach dydaktycznych dotyczących rozwoju różnych kompetencji kluczowych	184
4.2. Profile psychologiczne młodzieży z różnych kompetencji kluczowych	191
4.3. Profile psychologiczne podgrup kompetencyjnych młodzieży z województwa dolnośląskiego	199
4.4. Profile psychologiczne podgrup kompetencyjnych młodzieży z województwa opolskiego	211
4.5. Profile psychologiczne podgrup kompetencyjnych młodzieży z województwa wielkopolskiego	221
5. Literatura cytowana	233
6. Wykaz tabel	234
7. Wykaz rycin	238

1. ISTOTA PROJEKTU

SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI

Projekt „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych z Polski centralnej i południowo-zachodniej” zrealizowano przez: Wyższą Szkołę Ekonomii i Innowacji w Lublinie – Lidera Projektu i Partnera, jakim była Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu. Sfinansowano ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Celem ogólnym projektu było podniesienie poziomu kompetencji kluczowych uczniów szkół ponadgimnazjalnych w województwach: opolskim, kujawsko-pomorskim, dolnośląskim i wielkopolskim, umożliwiające im aktywne uczestnictwo w rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy. Cele szczegółowe projektu to:

- wsparcie procesu rozwijania poziomu kompetencji kluczowych 4000 uczniów z 40 szkół w ramach programu nauczania,
- zwiększenie dostępności do pozalekcyjnych, uzupełniających, efektywnych i innowacyjnych form rozwijania kompetencji kluczowych, takich jak: Wakacyjne Obozy Naukowe, Koła Naukowe, Studium Kompetentnych Liderów czy Przedsiębiorstwo Symulacyjne,
- wsparcie nauczycieli przy tworzeniu i realizacji procesu dydaktycznego, opartego na programach autorskich, uwzględniających kształtowanie kompetencji kluczowych w zakresie nauczania przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, ICT, języków obcych i przedsiębiorczości,
- zwiększenie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy nauczycielami z 4 województw i 40 szkół (za: <http://edycja2.kluczowe-kompetencje.pl>, dostęp 17.10.2013).

Projekt SKK-2 (podobnie jak jego poprzednik, czyli projekt SKK-1) odwołuje się do stanowiska UNESCO, zgodnie z którym system edukacji winien opierać się na czterech filarach (Delors 1996): „uczyć się, aby żyć wspólnie z innymi”; „uczyć się, aby wiedzieć”; „uczyć się, aby działać”; oraz „uczyć się, aby być”. Realizowane są one w procesie kształcenia, który prowadzi do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych. „Kompetencje kluczowe” definiowane są jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji (*Zalecenie...*, 2006). Kompetencje kluczowe to te, których każdy człowiek potrzebuje do samorealizacji i rozwoju

osobistego, do bycia aktywnym obywatelem, do integracji społecznej i zatrudnienia. W efekcie ustanowiono osiem kompetencji kluczowych: porozumiewanie się w języku ojczystym; porozumiewanie się w językach obcych; kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; kompetencje informatyczne; kompetencje w uczeniu się; kompetencje społeczne i obywatelskie; inicjatywność i przedsiębiorczość; świadomość i ekspresja kulturalna.

W ramach niniejszego projektu skoncentrowano się na następujących czterech kompetencjach kluczowych:

- **porozumiewanie się w językach obcych**

Opiera się na zdolności do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie oraz w piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie), w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturalnych (w edukacji i w szkoleniu, w pracy, w domu i czasie wolnym) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby. Wymaga ono również takich umiejętności, jak mediacja a także rozumienie różnic kulturowych. Stopień opanowania języka przez daną osobę może być różny w przypadku czterech kompetencji językowych: rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania i pisania);

- **kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne**
Kompetencje matematyczne

Obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Istotne są zarówno proces, czynność, jak i wiedza, przy czym podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia. Natomiast **kompetencje naukowe** odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach;

- **kompetencje informatyczne**

Obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i w porozumiewaniu się. Ich podstawą są umiejętności wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji, a także do porozumiewania się i uczestniczenia w sieciach współpracy w internecie;

- **inicjatywność i przedsiębiorczość**

Oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność oraz podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów (por. Gaś 2012b).

Jak już wspomniano, w ramach projektu SKK-2, grupę docelową stanowiło 4000 uczniów, reprezentujących 40 szkół z 4 województw: dolnośląskiego (12 szkół), kujawsko-pomorskiego (5 szkół), opolskiego (8 szkół) i wielkopolskiego (15 szkół). Szczegółowa charakterystyka badanej populacji znajduje się w raportach ewaluacyjnych projektu. Pracowało z nimi 160 nauczycieli realizujących autorskie, innowacyjne działania edukacyjne (zarówno ujęte w szkolnym programie nauczania, jak i zajęcia pozalekcyjne, a także działania pozaszkolne). Obejmowały one:

- utworzenie portalu edukacyjnego „kluczowe-kompetencje”, który służył komunikacji i wymianie informacji między organami prowadzącymi, nauczycielami i partnerami w projekcie;
- przeprowadzenie seminariów dla organów prowadzących i pracowników oświaty w celu zidentyfikowania oczekiwań co do jakości oraz kierunków kształcenia w szkołach zawodowych, służących diagnozie sytuacji lokalnej i regionalnej a także prezentacji umiejętności uczniów w zakresie kompetencji kluczowych;
- przeprowadzenie zajęć w 40 szkołach, zgodnie z opracowanymi autorskimi programami i metodami uwzględniającymi cztery kompetencje kluczowe w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych, technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), języków obcych oraz przedsiębiorczości;
- w celu doskonalenia nabywanych przez uczniów kompetencji kluczowych poza zajęciami szkolnymi zorganizowano: Wakacyjne Obozy Naukowe, Koła Naukowe, Studium Kompetentnych Liderów oraz Przedsiębiorstwo Symulacyjne;
- dla nauczycieli zorganizowano warsztaty z zakresu metodyki rozwijania kompetencji kluczowych;
- zorganizowanie również dla nauczycieli półrocznych seminariów „Platforma Kompetencji”, służących współpracy oraz wymianie doświadczeń związanych z wdrażaniem programów w macierzystych szkołach (za: <http://edycja2.kluczowe-kompetencje.pl>, dostęp 18.10.2013).

Dotychczasowy stan wiedzy psychologicznej i pedagogicznej pokazuje, iż rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów (prowadzone między innymi w ramach standardowego procesu dydaktycznego wynikającego z programu nauczania w szkołach różnego typu) uwarunkowane jest szeregiem czynników, wśród których szczególną rolę pełnią:

1. zmienne intrapsychiczne ucznia (tzn. jaki nastolatek jest i jakie ma potencjały osobiste – w szczególności w zakresie potencjałów intelektualnych, uzdolnień, zainteresowań, struktury osobowości oraz samooceny);

2. zmienne związane z procesem dydaktycznym, jakiemu podlega uczeń (tzn. kto, jak i czego naucza, a więc m.in. nauczyciele, cele i programy nauczania, zasady i metody nauczania, formy organizacyjne, środki dydaktyczne, warunki nauczania);
3. zmienne środowiskowe, które oddziałują na ucznia (tzn. jakie są i jak funkcjonują podstawowe środowiska, w których uczestniczy nastolatek, a więc m.in. środowisko rodzinne, środowisko szkolne, środowisko rówieśnicze) (por.: Gaś 2012a, Gaś 2012b; Łysiuk 2012; Nuttin 1986).

Jednocześnie występuje sprzężenie zwrotne między ww. zmiennymi a efektami nauczania, w związku z czym wtórnie ulegają one modyfikacjom na skutek zmian, jakie zachodzą w uczeniu. Stąd też rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów wiąże się ze zmianą jakości ich funkcjonowania głównie w trzech obszarach: potencjałów intelektualnych, osobowości oraz samooceny. Uwzględniając owe prawidłowości, podjęto w ramach projektu SKK-1 badanie jakości funkcjonowania w tych sferach młodzieży uczestniczącej w rozwijaniu różnych kompetencji kluczowych i uzyskujących w związku z tym zróżnicowane osiągnięcia (tj. porzucenie nauki szkolnej, niski poziom rozwoju określonej kompetencji kluczowej, wysoki poziom rozwoju określonej kompetencji kluczowej). Uzyskane wyniki badań wskazały na występowanie szeregu prawidłowości (patrz: Gaś 2012b), a podstawowe z nich stały się punktem wyjścia do analiz psychologicznych przeprowadzonych w niniejszym programie badawczym. W pierwszym projekcie badawczym stwierdzono mianowicie (patrz: Gaś 2012b, s. 196-256), że: w przypadku **ogółu młodzieży uczestniczącej w działaniach dydaktycznych związanych z rozwijaniem kompetencji kluczowych**:

- w **sferze intelektualnej** – młodzież, rozpoczynając udział w projekcie, charakteryzowała się zróżnicowanym ogólnym poziomem intelektualnym (ale w ramach wyników przeciętnych), wysoce podobną strukturą sfery uzdolnień (z istotnymi statystycznie różnicami międzygrupowymi w nasileniu większości uzdolnień) oraz pełną zgodnością nasilenia jedynie dwóch uzdolnień. Nie stwierdzono natomiast związku predyspozycji intelektualnych z rodzajem kompetencji, w rozwoju której uczniowie uczestniczyli. Po zakończeniu procesu dydaktycznego stopień zróżnicowania między grupami kompetencyjnymi uległ istotnemu zmniejszeniu. Pojawiło się wyrównanie międzygrupowe zarówno w zakresie ogólnego poziomu inteligencji (na skutek obniżenia poziomu w wybranych grupach), jak i trzech zdolności, które wcześniej różnicowały badanych (tj. uzdolnień matematycznych, znajomości ortografii i klasyfikowania pojęć). Zrównaniu natomiast uległy uzdolnienia pierwotnie różnicujące grupy, a mianowicie: uzdolnienia praktyczne (selektywny spadek) i szybkość spostrzegania (selektywny wzrost);
- w **sferze osobowości** – młodzież, rozpoczynając udział w projekcie, charakteryzowała się zróżnicowanym przeciętnym nasileniem poszczególnych

wymiarów osobowości oraz wysoce podobną strukturą sfery osobowości (z istotnymi statystycznie różnicami między grupami kompetencyjnymi w nasileniu wszystkich wymiarów osobowości). Po zakończeniu procesu dydaktycznego stopień zróżnicowania między grupami kompetencyjnymi uległ istotnemu zmniejszeniu. Pojawiło się wyrównanie międzygrupowe zarówno w zakresie wrażliwości i stabilności emocjonalnej (na skutek obniżenia ich poziomu w grupie przedsiębiorczości), jak i ekstrawertywnego stylu funkcjonowania (proporcjonalne osłabienie we wszystkich grupach). Zachowane zostało natomiast zróżnicowanie międzygrupowe w poziomie ufności wobec otoczenia i rozumienia siebie, mimo zróżnicowanych przewartościowań w poszczególnych grupach;

- w **sferze samooceny** – młodzież, rozpoczynając udział w projekcie, charakteryzowała się zróżnicowanym nasileniem poziomu samooceny (również w ramach wyników przeciętnych) oraz wysoce podobną strukturą samooceny (z istotnymi statystycznie różnicami międzygrupowymi w nasileniu pięciu wymiarów samooceny). Po zakończeniu procesu dydaktycznego stopień zróżnicowania między grupami kompetencyjnymi uległ zmniejszeniu zarówno w ogólnym poziomie samooceny, jak i jej wymiarów. Wyrównanie międzygrupowe pojawiło się w zakresie czterech różnicujących wcześniej wymiarów (P, AF, W i OWS), zachowane zostało zróżnicowanie międzygrupowe w deklarowanym poziomie samokontroli zachowania, a pojawiły się nowe różnice (i to głównie na skutek obniżonych wyników uzyskanych przez uczniów z grupy kompetencyjnej przedsiębiorczość).

W przypadku **młodzieży z różnych województw uczestniczącej w rozwoju kompetencji informatycznych**:

- w **sferze intelektualnej** – uczniowie włączający się do projektu stanowili grupy wysoce zróżnicowane w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego oraz nasilenia i konfiguracji poszczególnych uzdolnień. Ogólny poziom intelektualny mieścił się w przedziale od niższego od przeciętnej do przeciętnego. We wszystkich grupach wojewódzkich największymi atutami młodzieży były umiejętności zapamiętywania, a najsłabszymi stronami uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz opanowanie działań arytmetycznych i koncentracja uwagi. Największe zróżnicowanie dotyczyło uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji. Na zakończenie działań projektowych brak różnic międzygrupowych dotyczył uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego oraz opanowania podstawowych działań matematycznych i koncentracji uwagi. Ogólna konfiguracja profilu uzdolnień została zachowana, chociaż zmianie uległo nasilenie szeregu skal. Ogólny poziom intelektualny wahał się od niższego niż przeciętny do dolnej granicy

przeciętnego. Nadal dominowały umiejętności zapamiętywania i konsekwentnie najniższe były uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni. Tak więc w trakcie procesu dydaktycznego zmniejszyło się zróżnicowanie badanych populacji wojewódzkich. Różna była jakość zmian w sferze intelektualnej w poszczególnych województwach. W różnym stopniu podatne też były na zmiany poszczególne uzdolnienia. Najbardziej konstruktywne zmiany (tj. podwyższenie lub stabilizacja) dotyczyły szybkości spostrzegania, umiejętności pamięciowych oraz uzdolnień matematycznych i logicznego myślenia. Natomiast najbardziej regresywne zmiany dotyczyły zespołu umiejętności językowych: uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni, znajomości ortografii oraz klasyfikacji pojęć. W efekcie województwa zostały zróżnicowane na te, w których ogólny poziom intelektualny młodzieży uległ istotnemu podwyższeniu; takie w których poziom uległ stabilizacji oraz w których poziom ten uległ obniżeniu;

- w **sferze osobowości** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła wysoce jednorodną populację w zakresie struktury osobowości, w której dominowały cechy ekstrawertywne, obejmujące aktywność interpersonalną i zadaniową, ograniczony poziom odpowiedzialności oraz deficyty w zakresie kontroli intelektualnej nad sferą emocjonalną. Wysoce zróżnicowany był natomiast poziom poczucia zagrożenia, wahający się od przeciętnego do wysokiego. Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła zróżnicowaną populację w zakresie struktury osobowości. W trakcie procesu dydaktycznego zwiększyło się zróżnicowanie osobowościowe grup młodzieży z różnych środowisk. Wymiarem osobowości najbardziej podatnym na zmiany okazała się ekstrawersja, której obniżenie obejmuje z jednej strony osłabienie i ograniczenie ekspansji interpersonalnej, ale z drugiej wskazuje na wzrost odpowiedzialności i kontroli intelektualnej nad sferą emocji. Znacznemu obniżeniu uległy również wyniki w skali kontrolnej, co wskazuje na wzrost poczucia bezpieczeństwa badanych i ich zaufania do otoczenia;
- w **sferze samooceny** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła wyraźnie zróżnicowaną populację w zakresie nasilenia i struktury samooceny, najbardziej widoczną w zakresie przekonania o własnej atrakcyjności fizycznej, kompetencjach życiowych oraz przestrzegania w życiu podstawowych wartości. Natomiast podobieństwo zaobserwowano tylko w trzech obszarach: przekonaniu o własnej popularności w środowisku rówieśniczym; możliwościach kierowania innymi i przewodzenia im w działaniach zadaniowych oraz obronnego wzmacniania samooceny w sytuacjach zagrożenia. Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych zwiększyła swoje zróżnicowanie w zakresie poziomu i struktury samooceny. Elementami strukturalnymi

samooceny najbardziej różnicującymi grupy środowiskowe młodzieży stało się poczucie akceptacji ze strony otoczenia oraz przekonanie o własnych walorach moralnych. Tak więc w trakcie procesu dydaktycznego zwiększyło się zróżnicowanie w zakresie ogólnego poziomu i struktury samooceny grup młodzieży z różnych środowisk. Wymiarem samooceny najbardziej podatnym na zmiany okazały się: obronne wzmocnienie samooceny oraz samoakceptacja moralna.

W przypadku **młodzieży z różnych województw uczestniczącej w rozwoju kompetencji językowych**:

- w **sferze intelektualnej** – uczniowie włączający się do projektu stanowili grupę umiarkowanie zróżnicowaną w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego oraz wysoce zróżnicowaną w nasileniu i konfiguracji poszczególnych uzdolnień. Ogólny poziom intelektualny mieścił się w przedziale od górnej granicy niskiego do przeciętnego. We wszystkich grupach wojewódzkich największymi atutami młodzieży były umiejętności zapamiętywania, a najsłabszymi stronami uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi. Wszystkie grupy wojewódzkie najbardziej zbieżne wyniki osiągnęły w zakresie znajomości zasad ortografii oraz umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i w myśleniu logicznym. Największe zróżnicowanie dotyczyło uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi. Na zakończenie działań projektowych, spośród wszystkich badanych zmiennych z zakresu poziomu intelektualnego, jeden nie różnicował istotnie statystycznie populacji wojewódzkich – była to szybkość spostrzegania. Ogólna konfiguracja profilu uzdolnień została zachowana, chociaż zmianie uległo nasilenie wielu ze skal (a przez to charakterystyka młodzieży z poszczególnych województw). Zmiany te były dwukierunkowe (zarówno wzrost jak i spadek poziomu w zależności od grupy wojewódzkiej). Ogólny poziom intelektualny wahał się od górnej granicy niskiego do przeciętnego. Nadal dominowały umiejętności zapamiętywania i konsekwentnie najniższe były umiejętności podstawowych działań arytmetycznych oraz uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni. Zatem w trakcie procesu dydaktycznego nieznacznie tylko zmniejszyło się zróżnicowanie badanych populacji wojewódzkich. Różna była jakość zmian w sferze intelektualnej w poszczególnych województwach. W różnym stopniu podatne też były na zmiany poszczególne uzdolnienia. Najbardziej konstruktywne zmiany (tj. podwyższenie lub stabilizacja) dotyczyły szybkości spostrzegania oraz umiejętności pamięciowych. Natomiast najbardziej regresywne dotyczyły uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi oraz znajomości ortografii i opanowania podstawowych działań arytmetycznych (co nie dotyczyło

młodzieży z województwa świętokrzyskiego). W efekcie województwa zostały zróżnicowane na te, w których ogólny poziom intelektualny młodzieży uległ istotnemu podwyższeniu; w których poziom uległ stabilizacji oraz takie w których poziom ten uległ obniżeniu;

- w **sferze osobowości** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła umiarkowaną jednorodną populację w zakresie struktury osobowości, w której dominowały cechy ekstrawertywne, obejmujące aktywność interpersonalną i zadaniową, ograniczony poziom odpowiedzialności oraz deficyty w zakresie kontroli intelektualnej nad sferą emocjonalną. Wysoce zróżnicowany był natomiast poziom poczucia zagrożenia, wahający się od przeciętnego do wysokiego. Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła zróżnicowaną populację w zakresie struktury osobowości. We wszystkich grupach wzrosło poczucie bezpieczeństwa. Tak więc w trakcie procesu dydaktycznego zwiększyło się zróżnicowanie osobowościowe grup młodzieży z różnych środowisk. Wymiarem osobowości najbardziej podatnym na zmiany okazała się ekstrawersja, której obniżenie obejmuje z jednej strony osłabienie i ograniczenie ekspansji interpersonalnej, ale z drugiej wskazuje na wzrost odpowiedzialności i kontroli intelektualnej nad sferą emocji. Znacznemu obniżeniu uległy również wyniki w skali kontrolnej, co wskazuje na wzrost poczucia bezpieczeństwa badanych i ich zaufania do osób znaczących;
- w **sferze samooceny** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła populację wysoce zróżnicowaną w zakresie nasilenia i struktury samooceny. Ogólny poziom samooceny wahał się od przeciętnego do wyższego niż przeciętny. Obszarami o największym zróżnicowaniu międzygrupowym były przekonania o przestrzeganiu w codziennym życiu podstawowych wartości moralnych oraz ocena własnej zaradności w przewodzeniu innym ludziom w sytuacjach zadaniowych. Natomiast wysokie podobieństwo zaobserwowano tylko w jednym obszarze, a mianowicie w poczuciu wewnętrznej spójności i ciągłości, przejawiającym się między innymi w formułowaniu celów i planów życiowych. Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych powiększyła zakresowo swoje zróżnicowanie w sferze poziomu i struktury samooceny. Stopień ogólnej samooceny mieścił się w analogicznym przedziale jak na początku projektu, ale zmieniła się pozycja poszczególnych grup środowiskowych. Elementami strukturalnymi samooceny najbardziej różnicującymi grupy środowiskowe młodzieży stało się przekonanie o własnych walorach moralnych oraz poczucie atrakcyjności psychofizycznej w środowisku rówieśników. Jedynie w dwóch wymiarach samooceny młodzież ze wszystkich badanych środowisk uzyskała wysoce porównywalne wyniki. Dotyczyło

to przeciętnego poziomu integracji tożsamości oraz lekko podwyższonego poziomu zachowań ukierunkowanych na ochronę posiadanej samooceny i poszukiwania aprobaty społecznej. Zatem w trakcie procesu dydaktycznego utrzymało się zróżnicowanie w zakresie ogólnego poziomu i struktury samooceny grup młodzieży z różnych środowisk, a w poszczególnych grupach środowiskowych dokonały się również przewartościowania struktury samooceny. Wymiarem samooceny najbardziej podatnym na zmiany okazały się: obronne wzmocnienie samooceny, poczucie kompetencji osobistych oraz poczucie atrakcyjności psychoseksualnej. Natomiast wymiarem samooceny, którego zmiany okazały się zróżnicowane w zależności od środowiska, było poczucie prowadzenia życia zgodnego z deklarowanymi wartościami moralnymi (co wskazuje na wysokie zróżnicowanie jakości oddziaływań wychowawczych).

W przypadku młodzieży z różnych województw uczestniczącej w rozwoju kompetencji matematycznych:

- w **sferze intelektualnej** – uczniowie włączający się do projektu stanowili grupę wysoce jednorodną w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego oraz nasilenia i konfiguracji poszczególnych uzdolnień. Ogólny poziom intelektualny mieścił się na poziomie przeciętnym, nie różnicując między sobą grup wojewódzkich. We wszystkich grupach wojewódzkich największymi atutami młodzieży były umiejętności zapamiętywania i umiejętności klasyfikacji pojęć oraz uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, a najslabszymi stronami uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz opanowanie działań arytmetycznych i koncentracja uwagi. Największe podobieństwa między grupami (oprócz oczywiście ogólnego poziomu intelektualnego) to przeciętne uzdolnienia matematyczne, zaś największe zróżnicowanie dotyczyło uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi. Na zakończenie działań dydaktycznych, spośród wszystkich badanych zmiennych z zakresu poziomu intelektualnego jedno nie różnicowało istotnie statystycznie populacji wojewódzkich. Była to szybkość spostrzegania, która we wszystkich grupach wojewódzkich osiągnęła poziom co najmniej przeciętny. Ogólna konfiguracja profilu uzdolnień została zachowana, chociaż zmianie uległo nasilenie wielu ze skal, powodując dodatkowe zróżnicowanie populacji wojewódzkich młodzieży. Ogólny poziom intelektualny stał się zmienną różnicującą w stopniu istotnym statystycznie badane populacje, a wahał się on od górnej granicy niskiego do przeciętnego. Nadal dominowały umiejętności zapamiętywania i konsekwentnie najniższe były uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni. Zatem w trakcie procesu dydaktycznego zwiększyło się zróżnicowanie badanych

populacji wojewódzkich, bowiem jedynie w wymiarze szybkości spostrzegania młodzież ze wszystkich województw uzyskała porównywalne wyniki. Różna była jakość zmian w sferze intelektualnej w poszczególnych województwach. W różnym stopniu podatne też były na zmiany poszczególne uzdolnienia: najbardziej konstruktywne zmiany (tj. podwyższenie lub stabilizacja) dotyczyły: szybkości spostrzegania oraz umiejętności pamięciowych. Natomiast najbardziej regresywne zmiany dotyczyły znajomości ortografii oraz uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi. W efekcie, również i w tych kompetencjach zróżnicowane zostały województwa na te, w których ogólny poziom intelektualny młodzieży uległ istotnemu podwyższeniu i usprawnieniu; w których poziom uległ względnej stabilizacji i takie, w których poziom ten uległ obniżeniu;

- w **sferze osobowości** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła umiarkowanie jednorodną populację w zakresie struktury osobowości, w której dominowały cechy ekstrawertywne, obejmujące aktywność interpersonalną i zadaniową, ograniczony poziom odpowiedzialności oraz deficyty w zakresie kontroli intelektualnej nad sferą emocjonalną. Wszystkie grupy okazały się najbardziej podobne w wysoce zbliżonym, przeciętnym nasileniu wrażliwości emocjonalnej i odporności na stres. Czynnikiem różnicującym poszczególne populacje uczniów był wymiar psychotyzmu, wskazujący na dystans i nieufność wobec otoczenia, który najwyraźniej zaznaczył się w populacji mazowieckiej, a najslabiej w populacji podlaskiej. Zróżnicowany był także poziom poczucia zagrożenia. Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła umiarkowanie jednorodną populację w zakresie struktury osobowości. We wszystkich grupach wzrosło poczucie bezpieczeństwa. Tak więc w trakcie procesu dydaktycznego umiarkowanie zwiększyło się zróżnicowanie osobowościowe grup młodzieży z różnych środowisk. Wymiarem osobowości najbardziej podatnym na zmiany okazała się ekstrawersja, której obniżenie obejmuje z jednej strony osłabienie i ograniczenie ekspansji interpersonalnej, ale z drugiej wskazuje na wzrost odpowiedzialności i kontroli intelektualnej nad sferą emocji. Znacznemu obniżeniu uległy również wyniki w skali kontrolnej, co wskazuje na wzrost poczucia bezpieczeństwa badanych i ich zaufania do osób znaczących z otoczenia;
- w **sferze samooceny** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła populację wysoce zróżnicowaną w zakresie nasilenia i struktury samooceny. Ogólna samoocena wahała się od przeciętnej do wyższej niż przeciętna. Zróżnicowanie nasilenia poszczególnych obszarów samooceny najbardziej widoczne było w zakresie przekonania o przestrzeganiu w życiu podstawowych wartości etycznych i moralnych oraz w ocenie własnych możliwości i umiejętności przewodzenia innym ludziom w sytuacjach zadaniowych i społecznych.

Natomiast wysoką zbieżność wyników poszczególnych grup środowiskowych zaobserwowano tylko w jednym obszarze, a mianowicie w przekonaniu o własnej popularności w środowisku rówieśniczym (które we wszystkich grupach kształtowało się na poziomie przeciętnym). Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych istotnie zmniejszyła swoje zróżnicowanie w zakresie poziomu i struktury samooceny. Nasilenie samooceny wszystkich badanych grup mieściło się na poziomie przeciętnym, a struktura samooceny wykazywała zdecydowanie więcej podobieństw niż różnic. Elementami strukturalnymi samooceny najbardziej różnicującymi grupy środowiskowe młodzieży stało się przekonanie o własnych walorach moralnych, poczucie kontroli własnych zachowań i działań zadaniowych oraz prezentowany poziom witalności i aktywności fizycznej. Zatem w trakcie procesu dydaktycznego zdecydowanie zmniejszyło się zróżnicowanie w zakresie ogólnego poziomu i struktury samooceny grup młodzieży z różnych środowisk. Poziom ogólnej samooceny przestał różnicować grupy środowiskowe, a w zakresie wielu wymiarów samooceny osiągnięcia uczniów z różnych środowisk uległy wyrównaniu. Wymiarem samooceny najbardziej podatnym na korzystne zmiany okazało się poczucie kompetencji zadaniowej i życiowej badanych. Liczna okazała się grupa wymiarów samooceny podatnych na zmiany niekorzystne, bowiem znalazło się tu aż siedem wymiarów, a najbardziej stabilne obszary to przekonanie o własnej przyzwoitości i spójności moralnej oraz obronna ochrona samooceny.

W przypadku młodzieży z różnych województw uczestniczącej w rozwoju kompetencji przedsiębiorczości:

- w **sferze intelektualnej** – uczniowie włączający się do projektu stanowili grupę umiarkowanie zróżnicowaną w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego oraz nasilenia i konfiguracji poszczególnych uzdolnień. Ogólny poziom intelektualny mieścił się w przedziale od górnej granicy niskiego do przeciętnego. We wszystkich grupach wojewódzkich największym atutem młodzieży była umiejętność zapamiętywania, a najsłabszymi stronami uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz opanowanie działań arytmetycznych i koncentracja uwagi. Największe zróżnicowanie dotyczyło uzdolnień praktycznych. Na zakończenie działań projektowych, spośród wszystkich badanych zmiennych z zakresu poziomu intelektualnego, dwie nie różnicowały istotnie statystycznie populacji wojewódzkich. Były to: opanowanie podstawowych działań matematycznych i koncentracja uwagi oraz szybkość spostrzegania. Ogólna konfiguracja profilu uzdolnień została tylko nieznacznie zmieniona. Ogólny poziom intelektualny wahał się od niskiego do dolnej granicy przeciętnego. Nadal dominowały umiejętności zapamiętywania

i konsekwentnie najniższe były uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi. Tak więc w trakcie procesu dydaktycznego utrzymało się umiarkowane zróżnicowanie badanych populacji wojewódzkich, aczkolwiek jeden z obszarów różnicujących uległ zmianie (zamiast znajomości zasad ortografii z I badania w II badaniu stała się szybkość spostrzegania). Różna była jakość zmian w sferze intelektualnej w poszczególnych województwach. W różnym stopniu podatne też były na zmiany poszczególne uzdolnienia. Najbardziej konstruktywne zmiany (tj. podwyższenie lub stabilizacja) dotyczyły: uzdolnień matematycznych i logicznego myślenia, opanowania podstawowych działań arytmetycznych oraz klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i logicznego myślenia. Natomiast najbardziej regresywne zmiany dotyczyły uzdolnień praktycznych oraz znajomości zasad ortografii. W efekcie ponownie zróżnicowane zostały województwa na te, w których ogólny poziom intelektualny młodzieży uległ istotnemu podwyższeniu, te, w których poziom uległ stabilizacji i takie, w których poziom ten uległ obniżeniu;

- w **sferze osobowości** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła populację jednorodną w zakresie struktury osobowości, w której dominowały cechy ekstrawertywne, obejmujące aktywność interpersonalną i zadaniową, ograniczony poziom odpowiedzialności oraz deficyty w zakresie kontroli intelektualnej nad sferą emocjonalną. Zróżnicowane było natomiast nasilenie poszczególnych wymiarów osobowości (statystycznie istotne różnice między grupami w nasileniu każdej ze skal). Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła umiarkowanie jednorodną populację w zakresie struktury osobowości, bowiem we wszystkich grupach wiodące były cechy mierzone skalą ekstrawersji, wskazujące na koncentrację na działaniach praktycznych, kontaktach towarzyskich i ograniczonej odpowiedzialności za własne zachowania (choć intensywność tych zachowań była różna w różnych grupach). We wszystkich grupach wzrosło również poczucie bezpieczeństwa. Tak więc w trakcie procesu dydaktycznego nieznacznie tylko zwiększyło się zróżnicowanie osobowościowe grup młodzieży z różnych środowisk. Wymiarem osobowości najbardziej podatnym na zmiany okazała się ekstrawersja, której obniżenie objęło z jednej strony osłabienie i ograniczenie ekspansji interpersonalnej, ale z drugiej wykazało wzrost odpowiedzialności i kontroli intelektualnej nad sferą emocji;
- w **sferze samooceny** – rozpoczynając udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych stanowiła populację umiarkowanie zróżnicowaną w zakresie nasilenia i struktury samooceny. Poziom ogólnej samooceny we wszystkich badanych grupach wahał się w obszarze wyników przeciętnych. Najbardziej znaczące różnice międzygrupowe dotyczyły samooceny w zakresie przestrzegania w życiu

podstawowych wartości oraz doświadczania od osób bliskich postawy akceptacji i pozytywnych emocji. Natomiast wysoką zbieżność wyników międzygrupowych zaobserwowano w pięciu obszarach: ocenie własnych kompetencji zadaniowych, poziomie samokontroli zachowania, fizycznych aspektach funkcjonowania interpersonalnego i społecznego oraz poczuciu integracji osobistej. Kończąc udział w projekcie, młodzież z różnych grup środowiskowych utrzymała swoje umiarkowane zróżnicowanie w zakresie poziomu i struktury samooceny, aczkolwiek zaczęły się formować bardziej charakterystyczne cechy uczniów z poszczególnych środowisk. Elementami strukturalnymi samooceny najbardziej różnicującymi grupy środowiskowe młodzieży stało się poczucie akceptacji i doświadczania miłości ze strony osób bliskich oraz przekonanie o własnych walorach moralnych. Zatem w trakcie procesu dydaktycznego, realizowanego w projekcie, utrzymane zostało zróżnicowanie w zakresie ogólnego poziomu i struktury samooceny grup młodzieży z różnych środowisk. Wymiarem samooceny najbardziej podatnym na zmiany okazały się: poczucie bycia kochanym i akceptowanym przez osoby bliskie, a także samoakceptacja moralna oraz poczucie atrakcyjności i jakości funkcjonowania fizycznego. Najbardziej stabilny okazał się obszar zadowolenia z prezentowanego poziomu odpowiedzialności i samokontroli.

Zasoby osobiste młodzieży osiągającej skrajne wyniki w rozwoju kompetencji informatycznych

Wskaźniki procentowe uczniów konstytuujących grupy o najniższym i najwyższym poziomie kompetencji informatycznych wykazały, że efektywność procesu dydaktycznego w poszczególnych środowiskach była wysoce zróżnicowana. Spośród wszystkich działań podjętych w ramach procesu dydaktycznego, jakie mieli do dyspozycji uczniowie, osoby o najwyższym poziomie kompetencji informatycznych istotnie częściej angażowały się w działalność kół naukowych oraz przedsiębiorstwa symulacyjnego:

- charakterystyka **sfery intelektualnej** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji informatycznych wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach już wstępując do projektu SKK-1 cechowali się obniżonymi możliwościami w zakresie szeregu uzdolnień, a ich atutem były głównie umiejętności zapamiętywania. Deficyty te pogłębiły się w trakcie uczestnictwa w projekcie, co przełożyło się również na spadek ogólnego poziomu intelektualnego. W efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego uczniowie ci stanowili grupę, której potencjały intelektualne mieściły się na poziomie od niskiego do przeciętnego (w zależności od obszaru uzdolnień). Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w projekcie SKK-1, charakteryzowali się przeciętnym nasileniem ogólnego

poziomu intelektualnego i większości składających się na niego uzdolnień. Posiadali również szczególne predyspozycje w zakresie uzdolnień praktycznych, umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego oraz umiejętności zapamiętywania. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym zdecydowana większość uzdolnień wykazała się stabilnością, ale wystąpiły również zmiany o charakterze regresywnym, które dotyczyły uzdolnień pierwotnie wiodących. Efektem było statystycznie istotne obniżenie ogólnego poziomu intelektualnego, który pozostał jednak w przedziale wyników przeciętnych;

- charakterystyka **sfer osobowości** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji informatycznych wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach, inicjując udział w projekcie, cechowali się zrównoważoną strukturą osobowości, w której najwyraźniej zaznaczały się cechy dotyczące aktywności interpersonalnej i zadaniowej oraz zaznaczające się niedostatki w samokontroli i stabilności reagowania. W trakcie uczestnictwa w projekcie, tendencje te uległy osłabieniu i w efekcie na zakończenie procesu dydaktycznego uczniowie ci stanowili grupę, której charakterystyka osobowościowa wskazywała na wysokie zrównoważenie wszystkich badanych wymiarów. Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach rozpoczynając udział w projekcie SKK-1, charakteryzowali się strukturą osobowości analogiczną do grupy uczniów o najniższych wynikach. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym nastąpiło obniżenie zarówno nastawień obronnych w sytuacji diagnozy, jak i nasilenia cech ekstrawertywnych. Efektem było ustabilizowanie jakości zachowań interpersonalnych i zadaniowych (wzrost krytycyzmu i samokontroli) oraz upożytywnienie postaw wobec otoczenia;
- charakterystyka **sfer samooceny** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji informatycznych wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach na początku działań projektowych cechowali się przeciętnym poziomem i względnie wyrównaną strukturą samooceny, w której najwyraźniej zaznaczało się wyższe od przeciętnej przekonanie o własnych walorach moralnych oraz istotnie obniżone poczucie kompetencji w radzeniu sobie z wyzwaniami życia. W trakcie uczestnictwa w projekcie wybrane obszary samooceny uległy obniżeniu, co było szczególnie widoczne w zakresie doświadczanej akceptacji i wsparcia ze strony otoczenia oraz jakości działania w realizacji celów i planów życiowych. Nasiliły się też zachowania obronne w sytuacjach zagrożenia. W efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego uczniowie ci stanowili grupę o obronnym i pasywnym nastawieniu w konfrontacji z wymogami zadań życiowych i planów rozwojowych. Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w procesie dydaktycznym projektu SKK-1, charakteryzowali się konstruktywnym poziomem i strukturą samooceny, w której dominowały obszary wskazujące na akceptację

swoich walorów moralnych, poczucie posiadania spójnych celów i planów życiowych oraz względnie sprawną samokontrolę. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym poziom i struktura samooceny uległy dalszej stabilizacji, efektem czego było utwierdzenie się w pozytywnym myśleniu o sobie.

Zasoby osobiste młodzieży osiągającej skrajne wyniki w rozwoju kompetencji językowych

Wskaźniki procentowe uczniów konstituujących grupy o najniższym i najwyższym poziomie kompetencji językowych wykazują, że efektywność procesu dydaktycznego w poszczególnych środowiskach była wysoce zróżnicowana. Spośród wszystkich działań podjętych w ramach procesu dydaktycznego, jakie mieli do dyspozycji uczniowie, osoby o najwyższym poziomie kompetencji istotnie częściej angażowali się w działalność przedsiębiorstwa symulacyjnego:

- charakterystyka **sfery intelektualnej** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji językowych wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach, już wstępując do projektu SKK-1, cechowali się globalnie obniżonymi możliwościami, w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, jak i większości uzdolnień, a ich atutem były znajdujące się na poziomie przeciętnym umiejętności zapamiętywania oraz umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Deficyty te pogłębiły się dodatkowo w trakcie uczestnictwa w projekcie, a dotyczyły one szczególnie uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni oraz znajomości ortografii. W efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego uczniowie ci stanowili grupę, której potencjały intelektualne mieściły się na poziomie od niskiego do przeciętnego (w zależności od obszaru uzdolnień), a ich głównym atutem stały się umiejętności zapamiętywania. Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach w zakresie kompetencji językowych, rozpoczynając udział w projekcie SKK-1, charakteryzowali się przeciętnym nasileniem ogólnego poziomu intelektualnego i większości składających się na niego uzdolnień. Posiadali również szczególne predyspozycje w zakresie umiejętności zapamiętywania, umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego oraz uzdolnień praktycznych. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym zdecydowana większość uzdolnień wykazała się stabilnością, ale wystąpiły również zmiany istotne statystycznie. Dwie miały charakter regresywny, a dotyczyły ogólnego poziomu intelektualnego (który pozostał jednak w przedziale wyników przeciętnych) oraz wysokich w pierwszym badaniu uzdolnień praktycznych. Istotnie wyższe były natomiast umiejętności zapamiętywania;
- charakterystyka **sfery osobowości** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji językowych wykazała, że uczniowie o najniższych

wynikach, inicjując udział w projekcie, cechowali się zrównoważoną strukturą osobowości, w której najwyraźniej zaznaczały się cechy dotyczące aktywności interpersonalnej i zadaniowej oraz sytuacyjnie ujawniających się niedostatków w samokontroli oraz stabilności reagowania. W trakcie uczestnictwa w projekcie tendencje te uległy osłabieniu, a w efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci stanowili grupę, której charakterystyka osobowościowa wskazywała na wysokie zrównoważenie wszystkich badanych wymiarów oraz wzrost poczucia bezpieczeństwa w sytuacji diagnozy. Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w projekcie SKK-1, charakteryzowali się strukturą osobowości analogiczną do grupy uczniów o najniższych wynikach. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym nastąpiło obniżenie zarówno nastawień obronnych w sytuacji diagnozy, jak i nasilenia cech ekstrawertywnych. Efektem było ustabilizowanie jakości zachowań interpersonalnych i zadaniowych (wzrost krytycyzmu i samokontroli) oraz upożytywnienie postaw wobec otoczenia;

- charakterystyka **sfer samooceeny** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji językowych wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach na początku działań projektowych cechowali się przeciętnym poziomem i względnie wyrównaną strukturą samooceeny, w której najwyraźniej zaznaczało się wyższe od przeciętnego poczucie wewnętrznej spójności i ciągłości oraz posiadania wyraźnych celów i planów życiowych. W trakcie uczestnictwa w projekcie wybrane obszary samooceeny uległy obniżeniu, co było szczególnie widoczne w poczuciu jakości działania w realizacji celów. W efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci stanowili grupę o obronnym i pasywnym nastawieniu w konfrontacji z wymogami zadań życiowych i planów rozwojowych. Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w procesie dydaktycznym projektu SKK-1, charakteryzowali się konstruktywnym poziomem i strukturą samooceeny, w której dominowały obszary wskazujące na akceptację swoich walorów moralnych, poczucie posiadania spójnych celów i planów życiowych oraz względnie sprawną samokontrolę. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym poziom i struktura samooceeny uległy dalszej stabilizacji, a poczucie atrakcyjności psychoseksualnej wręcz wzrosło (różnica istotna statystycznie). Na zakończeniu udziału w procesie dydaktycznym skoncentrowanym na kompetencjach językowych uczniowie ci charakteryzowali się pozytywnym myśleniem o sobie, wiarą we własne walory moralne, odpowiedzialnością oraz konstruktywnym nastawieniem wobec życia.

Zasoby osobiste młodzieży osiągającej skrajne wyniki w rozwoju kompetencji matematycznych

Wskaźniki procentowe uczniów konstytuujących grupy o najniższym i najwyższym poziomie kompetencji matematycznych wykazują, że efektywność procesu dydaktycznego w poszczególnych środowiskach była wysoce zróżnicowana. Spośród wszystkich działań podjętych w ramach procesu dydaktycznego, jakie mieli do dyspozycji uczniowie, aktywność w żadnym z nich nie różnicowała uczniów o różnym poziomie kompetencji:

- charakterystyka **sfery intelektualnej** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji matematycznych wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach, już wstępując do projektu SKK-1, cechowali się obniżonym ogólnym poziomem intelektualnym oraz możliwościami w zakresie kilku uzdolnień, a ich głównym atutem były umiejętności zapamiętywania. W trakcie uczestnictwa w projekcie obniżeniu uległy uzdolnienia z dwóch kolejnych obszarów: znajomości ortografii oraz szybkości spostrzegania. W efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego uczniowie ci stanowili grupę, której potencjały intelektualne mieściły się na poziomie od niskiego do przeciętnego (w zależności od obszaru uzdolnień). Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w projekcie SKK-1, charakteryzowali się przeciętnym nasileniem ogólnego poziomu intelektualnego i większości składających się na niego uzdolnień. Posiadali również szczególne predyspozycje w zakresie umiejętności zapamiętywania; umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego oraz uzdolnień praktycznych. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym zdecydowana większość uzdolnień wykazała się stabilnością, ale wystąpiły również zmiany. Dwie z nich miały charakter regresywny i dotyczyły uzdolnień pierwotnie wiodących (czyli umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnień praktycznych). Trzecia miała charakter progresywny i dotyczyła szybkości spostrzegania. Efektem było utrzymanie ogólnego poziomu intelektualnego (przedział wyników przeciętnych);
- charakterystyka **sfery osobowości** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji matematycznych wykazała, że uczniowie z obydwu grup, inicjując udział w projekcie, cechowali się zrównoważoną strukturą osobowości, w której najwyraźniej zaznaczały się cechy dotyczące aktywności interpersonalnej i zadaniowej oraz selektywnych niedostatków w samokontroli i stabilności reagowania. W trakcie uczestnictwa w projekcie tendencje te uległy tylko nieznacznym modyfikacjom, skutkiem czego na zakończenie procesu dydaktycznego uczniowie z obydwu grup nadal stanowili populacje wysoce podobne w charakterystyce osobowościowej;

- **charakterystyka sfery samooceny** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji matematycznych wykazała, że uczniowie z obydwu grup na początku działań projektowych cechowali się przeciętnym poziomem i względnie wyrównaną strukturą samooceny, w której najwyraźniej zaznaczało się wyższe od przeciętnej przekonanie o własnych walorach moralnych oraz umiarkowanie obniżone poczucie kompetencji w radzeniu sobie z wyzwaniami życia. W trakcie uczestnictwa w projekcie wybrane obszary samooceny okazały się być wysoce stabilne, w efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie z obydwu grup konsekwentnie posiadali wysoce porównywalną ogólną samoocenę oraz jej wewnętrzną strukturę.

Zasoby osobiste młodzieży osiągającej skrajne wyniki w rozwoju kompetencji przedsiębiorczości

Wskaźniki procentowe uczniów konstytuujących grupy o najniższym i najwyższym poziomie kompetencji przedsiębiorczości wykazują, że efektywność procesu dydaktycznego w poszczególnych środowiskach była wysoce zróżnicowana. Spośród wszystkich działań podjętych w ramach procesu dydaktycznego, jakie mieli do dyspozycji uczniowie, osoby o najwyższym poziomie kompetencji istotnie częściej angażowali się w działalność kół naukowych, studium kompetentnych liderów oraz przedsiębiorstwa symulacyjnego:

- **charakterystyka sfery intelektualnej** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji przedsiębiorczości wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach, już wstępując do projektu SKK-1, cechowali się obniżonymi możliwościami w zakresie kilku uzdolnień (zwłaszcza uzdolnień werbalnych i poziomu opanowania podstawowych działań arytmetycznych), a ich atutem były głównie umiejętności zapamiętywania oraz umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Niedostatki intelektualne uczniów z tej grupy pogłębiły się w trakcie uczestnictwa w projekcie (zwłaszcza uzdolnienia praktyczne i znajomość ortografii), co przełożyło się również na spadek ogólnego poziomu intelektualnego. W efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci stanowili grupę, której potencjały intelektualne mieściły się na poziomie od niskiego do przeciętnego (w zależności od obszaru uzdolnień). Z kolei uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w projekcie SKK-1, charakteryzowali się przeciętnym nasileniem ogólnego poziomu intelektualnego i większości składających się na niego uzdolnień. Posiadali również szczególne predyspozycje w zakresie umiejętności zapamiętywania, umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego oraz uzdolnień praktycznych. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym zdecydowana większość uzdolnień wykazała się stabilnością,

a jedyna zmiana jaka wystąpiła miała charakter regresywny i dotyczyła uzdolnień pierwotnie wiodących (czyli uzdolnień praktycznych oraz umiejętności koncentracji uwagi);

- charakterystyka **sfery osobowości** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji przedsiębiorczości wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach, inicjując udział w projekcie, cechowali się zrównoważoną strukturą osobowości, w której najwyraźniej zaznaczały się cechy dotyczące aktywności interpersonalnej i zadaniowej oraz zaznaczających się niedostatków w samokontroli i stabilności reagowania. W trakcie uczestnictwa w projekcie tendencje te uległy osłabieniu (podobnie jak skala kontrolna K), w efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci stanowili grupę, której charakterystyka osobowościowa wskazywała na wysokie zrównoważenie wszystkich badanych wymiarów. Również uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w projekcie SKK-1, charakteryzowali się strukturą osobowości analogiczną do grupy uczniów o najniższych wynikach. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym nastąpiło obniżenie zarówno nastawień obronnych w sytuacji diagnozy, jak i nasilenia cech ekstrawertywnych. Efektem było ustabilizowanie jakości zachowań interpersonalnych i zadaniowych (wzrost krytycyzmu i samokontroli) oraz upożytywnienie postaw wobec otoczenia;
- charakterystyka **sfery samooceny** uczniów o różnych osiągnięciach w zakresie rozwoju kompetencji przedsiębiorczości wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach na początku działań projektowych cechowali się przeciętnym poziomem i względnie wyrównaną strukturą samooceny, w której najwyraźniej zaznaczało się wyższe od przeciętnej przekonanie o własnych walorach moralnych oraz lekko obniżone poczucie kompetencji w radzeniu sobie z wyzwaniami życia. W trakcie uczestnictwa w projekcie wybrane obszary samooceny uległy obniżeniu, co było szczególnie widoczne w zakresie doświadczanej akceptacji i wsparcia ze strony otoczenia, przekonania o własnej jednoznaczności moralnej oraz jakości działania i aktywności życiowej. W efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci stanowili grupę o obronnym i pasywnym nastawieniu w konfrontacji z wymogami zadań rozwojowych. Natomiast uczniowie o najwyższych wynikach, rozpoczynając udział w procesie dydaktycznym projektu SKK-1, charakteryzowali się konstruktywnym poziomem i strukturą samooceny, w której dominowały obszary wskazujące na akceptację swoich walorów moralnych, poczucie posiadania spójnych celów i planów życiowych oraz względnie sprawnej samokontroli. W trakcie uczestnictwa w procesie dydaktycznym poziom i struktura samooceny uległy dalszej stabilizacji, obejmującej między innymi istotny wzrost postaw obronnych w sytuacjach zagrożenia własnej samooceny.

Zasoby osobiste młodzieży osiągającej najniższe wyniki w rozwoju poszczególnych kompetencji:

- charakterystyka **sfery intelektualnej** uczniów o najniższych osiągnięciach w zakresie rozwoju poszczególnych kompetencji wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach, już wstępując do projektu SKK-1, cechowali się obniżonymi możliwościami. Dotyczyło to zarówno ogólnego poziomu intelektualnego, jak i kilku uzdolnień (zwłaszcza znajomości zasad pisowni, uzdolnień praktycznych i uzdolnień matematycznych). Ich atutem były głównie umiejętności zapamiętywania oraz umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Niedostatki intelektualne tych uczniów utrzymały się (a w niektórych wymiarach wręcz pogłębiły się) w trakcie uczestnictwa w projekcie (zwłaszcza uzdolnienia praktyczne i znajomość ortografii). W związku z tym, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci nadal stanowili grupę, której potencjały intelektualne mieściły się na poziomie od niskiego do przeciętnego (w zależności od obszaru uzdolnień). Można zatem przyjąć, że predyktorami niepowodzenia w rozwijaniu kompetencji kluczowych u tych uczniów było wyjściowe obniżenie zarówno ogólnego poziomu intelektualnego, jak i deficyty w zakresie dwóch grup uzdolnień: opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi oraz uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni. Te wyjściowe ograniczenia blokowały nie tylko możliwości rozwojowe, ale również przyczyniały się do zmian regresywnych w zakresie innych uzdolnień;
- charakterystyka **sfery osobowości** uczniów o najniższych osiągnięciach w zakresie rozwoju poszczególnych kompetencji wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach, inicjując udział w projekcie, cechowali się zrównoważoną strukturą osobowości, w której najwyraźniej widoczne były cechy dotyczące aktywności interpersonalnej i zadaniowej oraz zaznaczające się niedostatki w samokontroli i stabilności reagowania. W trakcie uczestnictwa w projekcie tendencje te uległy osłabieniu (podobnie jak skala kontrolna K), w efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci stanowili grupę o zbliżonej charakterystyce osobowościowej, gdzie tylko uczniowie z grupy kompetencji informatycznych przejawiali istotnie wyższe niż rówieśnicy nastawienia nieufne i zdystansowanie wobec otoczenia. Sfera osobowości nie stanowiła zatem czynnika sprzyjającego ponoszeniu niepowodzeń w rozwijaniu kompetencji kluczowych;
- charakterystyka **sfery samooceny** uczniów o najniższych osiągnięciach w zakresie rozwoju wszystkich kompetencji wykazała, że uczniowie o najniższych wynikach na początku działań projektowych cechowali się przeciętnym poziomem i względnie wyrównaną strukturą samooceny, w której najwyraźniej zaznaczało się wyższe

od przeciętnej przekonanie o własnych walorach moralnych oraz lekko obniżone poczucie kompetencji w radzeniu sobie z wyzwaniami życia. W trakcie uczestnictwa w projekcie wybrane obszary samooceny uległy obniżeniu, co było szczególnie widoczne w zakresie doświadczanej akceptacji i wsparcia ze strony otoczenia, przekonania o własnej jednoznaczności moralnej oraz jakości działania i aktywności życiowej. Można zatem przyjąć, że czynnikiem sprzyjającym niepowodzeniom było obniżone poczucie własnych kompetencji życiowych, które powoduje osłabioną zaradność w sytuacjach trudnych i nastawienie na porażki. Te z kolei w ramach reakcji cyrkularnych wtórnie obniżają samoocenę i sprzyjają odczuwaniu braku akceptacji otoczenia i spadkowi aktywności zadaniowej.

Zasoby osobiste młodzieży osiągającej najwyższe wyniki w rozwoju poszczególnych kompetencji:

- charakterystyka **sfery intelektualnej** uczniów o najwyższych osiągnięciach w zakresie rozwoju poszczególnych kompetencji wykazała, że uczniowie o najwyższych wynikach, już wstępując do projektu SKK-1, cechowali się względnie konstruktywnymi możliwościami. Dotyczyło to zarówno ogólnego poziomu intelektualnego, jak i kilku obszarów uzdolnień. Ich atutem były głównie umiejętności zapamiętywania, umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, znajomość ortografii oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi – wszystkie na poziomie wyższym od przeciętnego lub wysokim. Atuty intelektualne tych uczniów w większości obszarów uzdolnień utrzymały się w trakcie uczestnictwa w projekcie. W związku z tym, na zakończenie procesu dydaktycznego, uczniowie ci nadal stanowili grupę, której potencjały intelektualne mieściły się na poziomie co najmniej przeciętnym (w zależności od obszaru uzdolnień). Można zatem przyjąć, że predyktorami powodzenia w rozwijaniu kompetencji kluczowych u tych uczniów był wyjściowy przeciętny ogólny poziom intelektualny, jak i znaczące zasoby w zakresie kilku grup uzdolnień (tj. poziom wyższy niż przeciętny), a zwłaszcza: procesów pamięciowych, umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego, znajomości ortografii oraz szybkości spostrzegania. Te wyjściowe predyspozycje wspierały możliwości rozwojowe młodzieży, ale także ograniczały zmiany regresywne w zakresie innych uzdolnień;
- **charakterystyka sfery osobowości** uczniów o najwyższych osiągnięciach w zakresie rozwoju poszczególnych kompetencji wykazała, że uczniowie o najwyższych wynikach, inicjując udział w projekcie, cechowali się zrównoważoną strukturą osobowości, w której najwyraźniej widoczne były cechy dotyczące aktywności

interpersonalnej i zadaniowej oraz zaznaczające się niedostatki w samokontroli i stabilności reagowania. W trakcie uczestnictwa w projekcie tendencje te uległy osłabieniu (podobnie jak skala kontrolna K), w efekcie, na zakończenie procesu dydaktycznego uczniowie ci stanowili grupę o zbliżonej charakterystyce osobowościowej. Sfera osobowości nie stanowiła zatem czynnika szczególnie istotnego dla odnoszenia sukcesów w rozwijaniu kompetencji kluczowych;

- charakterystyka **sfer samoooceny** uczniów o najwyższych osiągnięciach w zakresie rozwoju wszystkich kompetencji wykazała, że uczniowie o najwyższych wynikach na początku działań projektowych cechowali się przeciętnym poziomem i względnie wyrównaną strukturą samooceny, w której najwyraźniej zaznaczało się wyższe od przeciętnej przekonanie o własnych walorach moralnych oraz nie było obszarów deficytowych. W trakcie uczestnictwa w projekcie wybrane obszary samooceny uległy incydentalnym modyfikacjom, co doprowadziło do jeszcze wyższego podobieństwa międzygrupowego uczniów z różnych grup kompetencyjnych. Można zatem przyjąć, że czynnikiem sprzyjającym powodzeniom w rozwoju kompetencji kluczowych była pozytywna i konstruktywna w strukturze samoocena, która powodowała zaangażowanie w działania zadaniowe i nastawienie na sukces w ich realizacji.

Obszary zmian u młodzieży o różnym poziomie rozwoju poszczególnych kompetencji:

- **sfera intelektualna** – największe zakresowo zmiany dokonały się w grupie młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych, a większość tych zmian miała charakter regresywny; największe zmiany progresywne zaistniały w grupach młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych oraz na kompetencjach językowych, aczkolwiek miały one charakter incydentalny (dotyczyły pojedynczych wymiarów); największa stabilizacja sfery intelektualnej wystąpiła w grupie uczniów skoncentrowanych na kompetencjach przedsiębiorczości. W grupach uczniów o najwyższych osiągnięciach w rozwoju kompetencji wystąpiło równocześnie niekorzystne zjawisko obniżenia poziomu uzdolnień praktycznych i koncentracji uwagi; w grupach uczniów o najniższych osiągnięciach w rozwoju kompetencji często występowało również zjawisko obniżenia ogólnego poziomu intelektualnego. Zidentyfikowano również wymiary intelektualne zachowujące najwyższą stabilność w trakcie realizacji procesu dydaktycznego (uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne, szybkość spostrzegania i umiejętności zapamiętywania), wymiary wykazujące cechy rozwoju w wybranych grupach (wspomniana wcześniej szybkość spostrzegania i umiejętności zapamiętywania) oraz wymiary ulegające uwstecznieniu (uzdolnienia praktyczne i koncentracja uwagi a także znajomość ortografii);

- **sfera osobowości** – wystąpiła wysoka zbieżność charakterystyki osobowościowej uczniów z różnych grup kompetencyjnych, a swoją umiarkowaną odrębność zaznaczyła tylko grupa uczniów skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych. Najbardziej stabilne okazały się cechy związane z poziomem zrównoważenia emocjonalnego oraz nastawień wobec innych ludzi i społeczeństwa, zaś ekstrawertywny styl funkcjonowania i poczucie zagrożenia w sytuacji diagnozy uległy umiarkowanemu osłabieniu;
- **sfera samooceny** – największe zakresowo zmiany dokonały się w grupie uczniów skoncentrowanych na kompetencjach informatycznych, natomiast najbardziej stabilną oceną charakteryzowała się młodzież z grup kompetencji językowych oraz kompetencji matematycznych. W grupach młodzieży z różnych grup kompetencyjnych osiągającej najniższe wyniki w rozwijanych kompetencjach wystąpiło selektywne obniżenie samooceny szczegółowej; w grupach młodzieży z różnych grup kompetencyjnych osiągających najwyższe wyniki w rozwijanych kompetencjach wystąpiło zjawisko stabilizacji ogólnego poziomu samooceny, czemu towarzyszyły incydentalne wzrosty w zakresie wybranych wymiarów samooceny szczegółowej. Najbardziej stabilnymi obszarami samooceny były: poczucie osobistej kompetencji życiowej, doświadczany poziom popularności rówieśniczej, prezentowane zdolności przywódcze oraz poziom samokontroli, natomiast regresja dotyczyła z reguły skal związanych z poczuciem atrakcyjności psychoseksualnej i wigoru życiowego.

Zasoby osobiste młodzieży rezygnującej z nauki szkolnej

Uczniowie rezygnujący z nauki szkolnej stanowili populację umiarkowanie tylko zróżnicowaną w zależności od profilu kompetencyjnego, w którym uczestniczyli. Zdecydowanie przeważały u nich wskaźniki podobieństwa międzygrupowego, które z reguły były jednocześnie predyktorami niepowodzeń dydaktycznych, głównie: obniżony poziom intelektualny, wybiórcze deficyty intelektualne, obszary kryzysowe w strukturze samooceny.

Zasoby osobiste młodzieży istotne dla różnicowania efektów procesu rozwoju poszczególnych kompetencji:

- **sfera intelektualna** – szczególnie wyraźne są powiązania między poziomem poszczególnych grup uzdolnień oraz ogólnego poziomu intelektualnego a efektami procesu dydaktycznego. Przede wszystkim we wszystkich grupach kompetencyjnych obowiązuje prawidłowość, że wyższemu ogólnemu poziomowi intelektualnemu towarzyszą wyższe wyniki w rozwoju każdej z kompetencji objętej działaniami

projektowymi (i odwrotnie). Analogiczna prawidłowość dotyczyła także pięciu obszarów uzdolnień szczegółowych, a mianowicie: uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi, uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego, uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni, znajomości ortografii oraz umiejętności klasyfikacji pojęć. Pozostałe obszary uzdolnień albo nie różnicowały w zakresie osiągnięć wyłącznie uczniów w ramach jednej kompetencji (tj. opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi nie są istotne dla rozwijania kompetencji informatycznych, natomiast szybkość spostrzegania nie jest istotna dla rozwijania kompetencji matematycznych), albo są istotne tylko dla uczniów w ramach jednej kompetencji (tj. umiejętności zapamiętywania są szczególnie ważne dla rozwijania kompetencji językowych);

- **sfera osobowości** – szczególnie wyraźne były powiązania między poziomem cech związanych z jakością funkcjonowania społecznego badanych a efektami procesu dydaktycznego. We wszystkich grupach kompetencyjnych obowiązywała bowiem prawidłowość tego rodzaju, iż uczniowie charakteryzujący się wyższym poziomem otwartości społecznej i ufności w relacjach społecznych osiągnęli też wyższe wyniki w rozwoju poszczególnych kompetencji. Dwa pozostałe wymiary osobowości powiązane były z efektami dydaktycznymi bardziej selektywnie. Zatem, podwyższony poziom cech ekstrawertywnych, wiążących się między innymi z ograniczoną odpowiedzialnością zadaniową, bagatelizowaniem niepowodzeń i ograniczoną kontrolą intelektualną sfery emocjonalnej, towarzyszył reakjom ucieczkowym, przejawiającym się w porzucaniu nauki szkolnej. Zjawisko to wystąpiło w przypadku młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych oraz kompetencjach matematycznych. Z kolei podwyższona wrażliwość emocjonalna i deficyty w zakresie dojrzałości emocjonalnej wiązały się z obniżonymi wynikami w rozwijaniu kompetencji językowych, prowadząc wręcz u części młodzieży do rezygnacji z nauki;
- **sfera samooceny** – szczególnie wyraźne były powiązania między poziomem wybranych obszarów samooceny szczegółowej a efektami procesu dydaktycznego, nie dotyczyły one natomiast ogólnego poziomu samooceny. Jedynym obszarem samooceny szczegółowej, który był istotny dla uzyskiwanych przez uczniów efektów w rozwoju kompetencji kluczowych, okazało się przekonanie o własnej przyzwoitości i kierowaniu się w życiu zasadami moralnymi. Im wyższa była bowiem samoocena moralna podczas rozpoczynania procesu dydaktycznego, tym uczeń uzyskiwał wyższe wyniki w rozwoju kompetencji, na której był skoncentrowany. Znaczącą rolę odgrywała także samoocena w zakresie poczucia zaradności życiowej, czyli posiadania kompetencji potrzebnych do sprawnego radzenia sobie z wymogami codziennego życia. W przypadku trzech objętych

projektem kompetencji (czyli informatycznych, językowych i przedsiębiorczości), uczniowie uzyskujący najwyższe wyniki w ich rozwoju charakteryzowali się podczas pretestu wyższym poczuciem kompetencji niż ich rówieśnicy. Prawdopodobnie ta nie dotyczyła natomiast kompetencji matematycznych. Spośród pozostałych obszarów samooceny szczegółowej jeszcze cztery stanowiły istotny prognostyk dla jakości efektów procesu dydaktycznego w wybranych kompetencjach. Tak więc, zdolności przywódcze i poczucie atrakcyjności psychoseksualnej wiązały się ze słabszymi wynikami w rozwoju kompetencji matematycznych i kompetencji przedsiębiorczości, sprzyjając wręcz rezygnacji z nauki szkolnej. Podobnie poczucie popularności i przekonanie o swoim wpływie na rówieśników nie sprzyjało pozytywnym efektom dydaktycznym, zwłaszcza w zakresie kompetencji informatycznych i matematycznych. Natomiast konstruktywne poczucie tożsamości i ciągłości osobistej oraz związane z tym sprecyzowane plany życiowe były pozytywnym impulsem do skutecznego rozwijania kompetencji informatycznych i kompetencji językowych. Jedynym obszarem samooceny szczegółowej, który pozostawał poza bezpośrednią zależnością z rozwijanymi kompetencjami była ocena w zakresie własnej kondycji fizycznej i wigoru prezentowanego w życiu.

Prawidłowości związane z analizą współzależności jakości funkcjonowania młodzieży i uzyskiwanych przez nią wyników w rozwoju poszczególnych kompetencji kluczowych polegały na tym, że w każdej z badanych sfer funkcjonowania uczniów uczestniczących w procesie dydaktycznym, ukierunkowanym na rozwijanie określonych kompetencji kluczowych, dokonujące się zmiany miały charakter wybitnie selektywny. Poszczególne sfery funkcjonowania uczniów uczestniczących w procesie dydaktycznym, ukierunkowanym na rozwijanie określonych kompetencji kluczowych, wykazywały zróżnicowane modyfikacje, wśród których szczególnie niepokojące okazały się zmiany o charakterze regresywnym w zakresie szeregu uzdolnień i ogólnego poziomu intelektualnego. W ramach działań ukierunkowanych na rozwijanie poszczególnych kompetencji kluczowych wyraźnie zaznaczyła się rola zmiennych środowiskowych, związanych ze specyfiką uczniów reprezentujących różne województwa. Niezależnie od zbliżonych potencjałów osobistych młodzieży z różnych województw, szkół i kompetencji oraz standaryzacji oddziaływań dydaktycznych realizowanych w projekcie okazało się, że uczniowie z poszczególnych województw (a nawet szkół) osiągnęli wysoce zróżnicowane efekty w rozwijaniu kompetencji kluczowych

Powyższe szczegółowe prawidłowości zidentyfikowane w projekcie badawczym realizowanym w trakcie trwania SKK-1 wyraźnie ukazały, że w różnych województwach i w różnych grupach kompetencyjnych zmiany rozwojowe u uczniów miały zróżnicowany

charakter. Co więcej, zbyt często miały one charakter regresywny. Dotyczyło to zarówno uczniów, których zasoby osobiste już na wejściu do projektu były istotnie obniżone, jak i tych, którzy rozpoczynając udział w SKK-1, mieli zdecydowanie korzystny profil psychologiczny. W niektórych środowiskach szkolnych wystąpiło z kolei intensywne zjawisko rozwarstwiania się populacji uczniowskiej: uczniowie ze wstępnymi deficytami doznawali w trakcie kariery szkolnej ich pogłębiania się, zaś uczniowie o ponadprzeciętnych możliwościach dystansowali pozostałych uczestników profilowanego rozwoju wybranych kompetencji kluczowych.

Wszystkie powyższe obserwacje stały się podstawą badań psychologicznych prowadzonych w ramach projektu SKK-2. W szczególności skoncentrowano się na identyfikowaniu współzależności między analizowanymi sferami, które warunkują określoną sylwetkę psychologiczną ucznia i które winny być uwzględniane w projektowaniu i indywidualizacji oddziaływań dydaktycznych, a efektami tych oddziaływań. Takie profilowanie psychologiczne uczniów na wstępie ich kariery szkolnej jest bowiem szansą zarówno dla nich samych przez umożliwienie im pełnego wykorzystywania własnych zasobów dla wszechstronnego rozwoju, jak i dla systemu edukacji przez umożliwienie szkołom i nauczycielom świadomego wykorzystywania wszelkich atutów innowacyjnych oddziaływań dydaktycznych.

2. METODOLOGIA BADAŃ

2.1. Cel badań i pytania badawcze

Uwzględniając cele i specyfikę projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych z Polski centralnej i południowo-zachodniej”, diagnoza psychologiczna skoncentrowana została wyłącznie na populacji uczniów. Podstawowym **celem prowadzonych badań było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jaką rolę w projektowaniu oddziaływań dydaktycznych ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów objętych projektem, odgrywają ich potencjały osobiste tworzące specyficzną sylwetkę psychologiczną.** W związku z powyższym postawiono szereg pytań badawczych, dotyczących specyfiki sylwetki psychologicznej uczniów oraz możliwości wykorzystywania procedur profilowania psychologicznego w procesie dydaktycznym skoncentrowanym na rozwijaniu wybranych kompetencji kluczowych.

Wstępny etap analiz dotyczył charakterystyki psychologicznej młodzieży z poszczególnych województw, uczestniczącej w rozwijaniu objętych projektem kompetencji kluczowych. Stąd też podstawowe pytania badawcze brzmiały następująco:

1. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?
2. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?
3. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?
4. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?

Następnie sprawdzono stopień podobieństwa/różnicy między uczniami z różnych województw uczestniczących w rozwoju tych samych kompetencji kluczowych. Stąd też kolejne pytania badawcze brzmiały następująco:

5. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z różnych województw, uczestniczących w profilowanym rozwoju kompetencji informatycznych?
6. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z różnych województw, uczestniczących w profilowanym rozwoju kompetencji językowych?
7. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z różnych województw, uczestniczących w profilowanym rozwoju kompetencji matematycznych?
8. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z różnych województw, uczestniczących w profilowanym rozwoju kompetencji przedsiębiorczości?

Kolejnym obszarem analiz było poszukiwanie współzależności między wiodącymi zmiennymi psychologicznymi uwzględnionymi w badaniach (tj. sfera intelektualna, sfera osobowości i sfera samooceny), umożliwiających identyfikację subpopulacji uczniów o zbliżonej sylwetce psychologicznej, aby następnie oszacować ich możliwości i potrzeby, warunkujące optymalne i efektywne funkcjonowanie w procesie dydaktycznym. Procedurę tę przeprowadzano osobno dla każdej populacji kompetencyjnej w każdym z województw (z analiz tych wyłączono ze względu na niską liczebność jedynie uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego). W związku z tym sformułowano szczegółowe pytania badawcze dotyczące każdej z analizowanej grup. Brzmiały one następująco:

9. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych?
10. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych?
11. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych?
12. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości?
13. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych?

14. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych?
15. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych?
16. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości?
17. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych?
18. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych?
19. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych?
20. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości?

Uzyskany w ten sposób materiał daje szansę na indywidualizację oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych, a przez to na istotne zwiększanie ich skuteczności

2.2. Osoby badane i procedura badawcza

Uwzględniając założenia merytoryczne projektu „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych z Polski centralnej i południowo-zachodniej” oraz przyjętą specyfikę realizacji procesu dydaktycznego, prowadzone badania psychologiczne podporządkowane zostały następującym czterem kryteriom:

- ograniczono się do badania osób bezpośrednio uczestniczących w procesie rozwijania kompetencji kluczowych, a przez to mających wiodący wpływ na przebieg i efekty tego procesu;
- zrezygnowano z badań grupy uczniów pozostających poza projektem (jako ewentualna grupa porównawcza), bowiem badania te miały na celu poszukiwanie

psychologicznych uwarunkowań jakości osiągnięć dydaktycznych uczniów a nie oszacowywanie skuteczności prowadzonych przedsięwzięć;

- koncentrowano się na charakterystyce predyspozycji intelektualno-poznawczych, sfery osobowościowej oraz samoocenie jakości funkcjonowania uczestników projektu w sytuacjach zadaniowych i społecznych jako obszarach szczególnie istotnych dla rozwijania i wykorzystywania w życiu kompetencji kluczowych;
- umożliwiono określenie roli diagnozowanych zmiennych dla planowania procesu rozwijania kompetencji kluczowych uczestników projektu (badania przed rozpoczęciem procesu dydaktycznego).

Uwzględniając powyższe zalecenia, zastosowano procedurę korelacyjną (w środowiskach grup wzajemnie niezależnych). Badaniami objęto uczniów rozpoczynających udział w projekcie SKK-2, gdzie badania psychologiczne przeprowadzono w chwili rozpoczynania oddziaływań dydaktycznych. Szczegółowa charakterystyka badanej populacji znajduje się w tabeli 1.

Tabela 1. Charakterystyka badanej populacji

Województwa	Dziewczęta		Chłopcy		Razem	
	N	%	N	%	N	%
Dolnośląskie	511	36,8	879	63,2	1390	32,9
Kujawsko-pomorskie	175	48,2	188	51,8	363	8,6
Opolskie	317	34,8	595	65,2	912	21,6
Wielkopolskie	836	53,8	719	46,2	1555	36,9
Razem	1839	43,6	2381	56,4	4220	100,0

Jak pokazują dane liczbowe, zaistniało wyraźne zróżnicowanie ilościowe badanych populacji. Najliczniejszą stanowili uczniowie z województw: wielkopolskiego i dolnośląskiego (odpowiednio 1555 i 1390 uczniów), zaś najmniej liczną uczniowie z województwa kujawsko-pomorskiego (363 uczniów). W każdej z populacji wojewódzkich zaobserwowane zostały zróżnicowane proporcje płci – od względnej równowagi w województwach: wielkopolskim i kujawsko-pomorskim (odpowiednio: 53,8% – 46,2% oraz 48,2% – 51,8%) do wyraźnej przewagi chłopców w dwóch pozostałych populacjach.

W ramach zaprezentowanej powyżej populacji uczniów dokonywano następnie identyfikacji podgrup o zróżnicowanej sylwetce psychologicznej, stosując w tym celu procedurę hierarchicznej analizy skupień. Powstałe wówczas subpopulacje będą prezentowane przy omawianiu poszczególnych obszarów analiz.

2.3. Zastosowane narzędzia diagnostyczne

Prezentując przyjętą strategię badawczą zaznaczono, że w projekcie wykorzystano trzy standardowe testy psychologiczne (Zestaw Testów Uzdolnień ZTU, Test Osobowości EPQ-R, Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI), umożliwiające diagnozę sfer kluczowych dla jakości funkcjonowania szkolnego. Poniżej znajduje się krótka charakterystyka zastosowanych narzędzi, jakie zostały wykorzystane w diagnozie psychologicznej (narzędzia te zostały zastosowane w badaniach w projekcie SKK-1 i opisane w pracy Z. B. Gasia 2012b, s. 15-18).

Zestaw Testów Uzdolnień ZTU – autorem testu jest Wolfgang Horn, a polskiej adaptacji dokonała Elżbieta R. Dajek (1998). Przeznaczony on jest do badania inteligencji dzieci i młodzieży. Jak podkreślają autorzy testu: „... większość badanych chętnie rozwiązuje ZTU, bowiem każdy z podtestów zaczyna się zadaniami stosunkowo łatwymi i nawet osoby mniej zdolne mają poczucie sukcesu.” (Dajek 1998, s. 6). Badania prowadzi się grupowo lub indywidualnie, a czas badania trwa ok. 75 minut. ZTU ma dwie wersje równoległe (A i B), każda z nich składa się z następujących werbalnych i niewerbalnych podtestów:

- *Dokończenie wzoru (DW)* (należy dokończyć rozpoczęty wzór, łącząc ze sobą odpowiednie punkty) – mówi o uzdolnieniach praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi;
- *Szukanie zasady (SZ)* (należy znaleźć zasadę, według której ułożone są poszczególne litery lub liczby i wpisać brakujący element) – mówi o uzdolnieniach matematycznych i myśleniu logicznym;
- *Uzupełnianie liter (UL)* (w wydrukowanych słowach należy dopisać ostatnią bądź pierwszą literę) – mówi o uzdolnieniach werbalnych i znajomości zasad pisowni;
- *Działania arytmetyczne (DA)* (należy wykonać działania od bardzo łatwych, np. 1+1, do bardziej złożonych) – mówi o opanowaniu podstawowych działań arytmetycznych i dobrej koncentracji uwagi;
- *Pisownia wyrazów (PW)* (rodzaj dyktanda, gdzie ocenia się 30 słów) – mówi o znajomości ortografii;
- *Niepotrzebne skreślić (NS)* (w linijce należy skreślić jedno słowo, które nie pasuje do pozostałych) – mówi o umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnieniach werbalnych i myśleniu logicznym;
- *Liczenie liter (LL)* (w linijce złożonej z różnych liter należy policzyć ile jest liter, np. „e”) – mówi o szybkości spostrzegania;

- *Koncentracja (KO)* (należy zapamiętać podyktowaną literę, a następnie w pamięci wykonać obliczenie i zapisać – najpierw wynik działania a następnie zapamiętaną literę bądź litery) – mówi o umiejętności zapamiętywania mimo odwrócenia uwagi przez czynność obliczania.

Każdy podtest ma określony limit czasu. Zaczyna się od zadań bardzo łatwych, a kończy się na coraz trudniejszych. Różnorodność zadań i prostota ich wykonania utrzymują stałą koncentrację uwagi badanych oraz motywację do rozwiązania jak największej liczby zadań. Obliczanie za pomocą kluczy trwa kilka minut.

Test spełnia kryteria poprawności psychometrycznej. Wyniki w ZTU korelują z oceną nauczyciela dotyczącą tempa rozumienia przez ucznia nowego zadania na poziomie od 0,70 do 0,80 (w zależności od poziomu klasy), a rzetelność testu mierzona wzorem Spearmana-Browna wynosi 0,96 (Dajek 1998, s. 6).

Test ZTU posiada polskie normy stenowe dla populacji uczniów od 12,6 roku życia do 18,5 roku życia.

Test Osobowości EPO-R – autorzy testu to Sybil Eysenck, Hans J. Eysenck oraz Paul Barrett, a polskiej adaptacji dokonali Piotr Brzozowski i Radosław Ł. Drwal (Jaworska 2011). Przeznaczony jest do badania podstawowych wymiarów osobowości młodzieży i dorosłych. Badania prowadzi się grupowo lub indywidualnie. EPQ-R obejmuje 100 pytań tworzących cztery skale:

- *Neurotyzmu (N)* – opisującej m.in. nie zrównoważenie emocjonalne, niską odporność na stres, łatwe uleganie nastrojom, skłonność do stanów lękowych i depresyjnych, doświadczanie symptomów somatycznych;
- *Ekstrawersji (E)* – opisującej m.in. towarzyskość, szerokie kontakty interpersonalne, działanie pod wpływem impulsów sytuacyjnych, koncentrację na działaniach praktycznych, bagatelizowanie niepowodzeń, spontaniczność emocjonalną, słabą kontrolę intelektualną sfery emocjonalnej, niedocenianie kontrolnej roli zasad współżycia społecznego. Opozycyjnym biegunem jest introwersja, przejawiająca się m.in. w dystansie i ograniczonych relacjach interpersonalnych, poważnym traktowaniu spraw codziennych, silnej kontroli sfery emocjonalnej i działaniowej, docenianiu sfery wartości etycznych;
- *Psychotyzmu (P)* – opisującej m.in. izolację od ludzi, chłód uczuciowy, nieufność i wrogość wobec otoczenia, słaby wgląd w siebie, nastawienia aspołeczne;
- *Kłamstwa (K)* – pozwalającej na określenie poziomu wiarygodności badań.

Pytania umieszczone są na arkuszu testowym; odpowiedzi (TAK, NIE) udziela się na oddzielnym arkuszu odpowiedzi. Rzetelność testu jest zadowalająca, trafność również.

Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI – autorzy testu to E. J. O'Brien i S. Epstein, zaś polskiej adaptacji dokonała Diana Fecenec (2008). Kwestionariusz przeznaczony jest do badania samooceny ogólnej i szczegółowej młodzieży oraz dorosłych. Badanie można prowadzić grupowo lub indywidualnie, a czas badania wynosi przeciętnie 15-30 minut. Kwestionariusz składa się z 11 skal – dziewięć z nich bezpośrednio dotyczy poczucia własnej wartości, jego ogólnego poziomu oraz ośmiu komponentów odnoszących się do szczegółowych aspektów funkcjonowania człowieka. Obejmuje on zatem następujące skale:

- *Ogólna samoocena (OS)* – poziom zadowolenia z siebie, pewność siebie, nastawienie wobec przyszłości, poczucie osobistego znaczenia dla innych;
- *Kompetencje (K)* – poczucie zaradności w sytuacjach zadaniowych, bycie docenianym przez otoczenie, przekonanie o własnej inteligencji i potencjałach edukacyjnych, docenianie własnej sprawności;
- *Bycie kochanym (BK)* – doświadczanie wsparcia społecznego, doświadczanie akceptacji i miłości od otoczenia, a w efekcie okazywanie innym ciepła i pozytywnych emocji;
- *Popularność (P)* – przekonanie o własnej popularności w środowisku, pozytywnym nastawieniu innych osób, gotowości do polubienia nowo poznawanych osób i zaakceptowania ich;
- *Zdolności przywódcze (ZP)* – przekonanie o umiejętności przewodzenia innym, wzbudzania u nich szacunku, bycia dla nich autorytetem, wywieranie wpływu na otoczenie przez głoszone poglądy i opinie, okazywanie otoczeniu siły i stanowczości;
- *Samokontrola (S)* – przekonanie o umiejętności sprawnego kontrolowania swoich reakcji emocjonalnych oraz wytrwałego i skutecznego działania zadaniowego, z poczuciem wysokiej dyscypliny osobistej;
- *Samoakceptacja moralna (SM)* – przekonanie o własnych walorach etycznych, postępowaniu moralnym, konwencjonalnym funkcjonowaniu w sferze seksualności z poczuciem zadowolenia z prowadzenia życia zgodnego z zasadami moralnymi;
- *Atrakcyjność fizyczna (AF)* – przekonanie o własnej atrakcyjności fizycznej i seksualnej, zadowolenie ze swojego wyglądu i poczucie podobania się innym;
- *Witalność (W)* – przekonanie o dobrym zdrowiu i kondycji fizycznej, preferowanie aktywności fizycznej oraz manifestowanie osobistego wigoru;

- *Integracja tożsamości (IT)* – przekonanie o spójności obrazu siebie, zdecydowanie w planowaniu przyszłości i działaniu, z poczuciem ciągłości istnienia;
- *Obrotne wzmacnianie samooceny (OWS)* – zapotrzebowanie na aprobatę społeczną, zaprzeczanie własnym wadom i niedostatkom, poszukiwanie okazji do potwierdzania swojej wartości.

Kwestionariusz składa się z 116 pozycji testowych, do których badany ustosunkowuje się na pięciostopniowej skali. Rzetelność testu jest zadowalająca lub wysoka, trafność również.

Wszystkie badania prowadzone były przez psychologów przygotowanych do pracy diagnostycznej ww. narzędziami. Uzyskane wyniki (grup i podgrup) poddano analizom statystycznym obejmującym analizy opisowe, miary tendencji centralnej, porównania międzygrupowe (jednoczynnikowa analiza wariancji ANOVA, test NIR, test chi kwadrat, test Kruskala-Wallisa). Wszystkie obliczenia statystyczne prowadzono z wykorzystaniem pakietu statystycznego IBM SPSS Statistics 21.

3. WYNIKI BADAŃ

3.1. Charakterystyka psychologiczna uczniów z poszczególnych województw, uczestniczących w procesie rozwoju kompetencji kluczowych

Jak już zaznaczono wcześniej, wstępny etap analiz dotyczył charakterystyki psychologicznej młodzieży z poszczególnych województw, uczestniczącej w rozwijaniu objętych projektem kompetencji kluczowych. Stąd też podstawowe pytania badawcze brzmiały następująco:

1. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?
2. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?
3. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?
4. Jaka była charakterystyka zasobów osobistych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w profilowanym rozwoju objętych projektem kompetencji kluczowych?

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

Wyniki w teście ZTU, charakteryzującym sferę poznawczo-intelektualną badanych uczniów z województwa dolnośląskiego, zawarte są w tabeli 2 a ich graficzną ilustracją jest rycina 1.

Ogólny poziom intelektualny ogółu młodzieży objętej badaniami jest nieznacznie niższy niż przeciętny, a w strukturze inteligencji zdecydowanie dominują umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS na poziomie górnej granicy wyników przeciętnych) oraz znajomość ortografii (PW na poziomie przeciętnym). Umiarkowanie sprawne są także uzdolnienia matematyczne (SZ na poziomie przeciętnym). Zdecydowanie najsłabsze jest opanowanie działań arytmetycznych i zdolność koncentracji uwagi (DA poziom niższy niż przeciętny) oraz uzdolnienia praktyczne (DW poziom niższy niż przeciętny).

Taka struktura sfery intelektualnej powtarza się generalnie w poszczególnych grupach kompetencyjnych, chociaż zaznaczają się statystycznie istotne różnice międzygrupowe w nasileniu kilku skal. Dotyczą one:

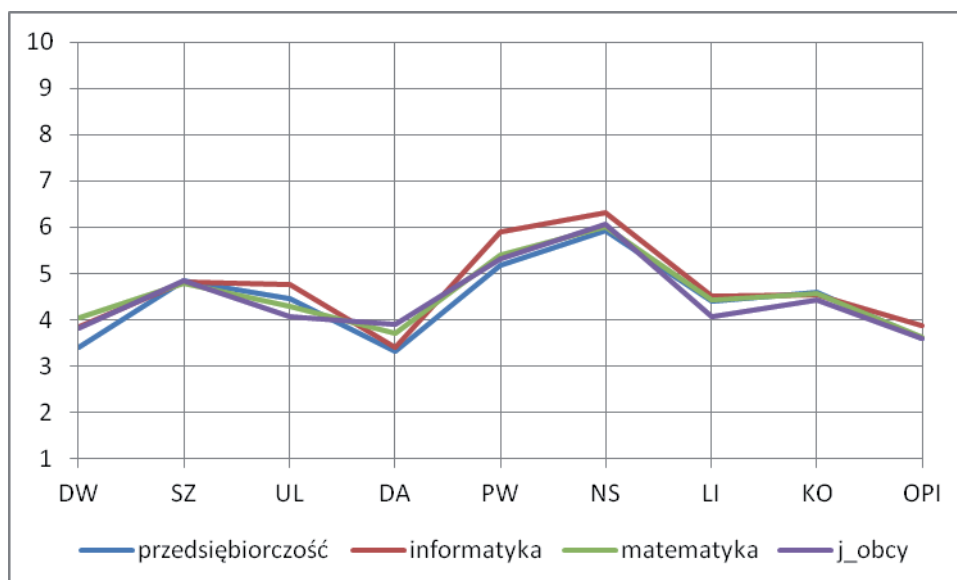
Tabela 2. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa dolnośląskiego

Skale/komp.	M	s	F	p	Skale/komp.	M	s	F	p		
DW	P	3,41	2,09	3,659	,012	NS	P	5,94	2,25	1,274	,282
	I	3,86	2,28				I	6,32	2,14		
	M	4,05	2,36				M	6,00	2,28		
	JO	3,81	2,39				JO	6,06	2,33		
	Ogółem	3,79	2,30				Ogółem	6,07	2,26		
SZ	P	4,84	2,04	,033	,992	LI	P	4,39	2,10	2,026	,109
	I	4,82	1,87				I	4,50	2,17		
	M	4,80	1,99				M	4,44	2,07		
	JO	4,84	1,94				JO	4,08	2,14		
	Ogółem	4,82	1,96				Ogółem	4,34	2,12		
UL	P	4,47	2,03	4,697	,003	KO	P	4,60	2,72	,175	,913
	I	4,76	2,07				I	4,54	2,65		
	M	4,29	2,09				M	4,57	2,82		
	JO	4,08	2,08				JO	4,44	2,73		
	Ogółem	4,38	2,08				Ogółem	4,54	2,73		
DA	P	3,32	1,72	6,254	,000	OPI	P	3,60	1,97	1,029	,379
	I	3,39	1,59				I	3,87	2,01		
	M	3,72	1,76				M	3,62	1,99		
	JO	3,89	1,89				JO	3,59	2,01		
	Ogółem	3,60	1,76				Ogółem	3,66	1,99		
PW	P	5,18	2,35	3,986	,008		P				
	I	5,91	2,50				I				
	M	5,40	2,41				M				
	JO	5,33	2,48				JO				
	Ogółem	5,44	2,45				Ogółem				

- **skali DW** – wskazujące, że najwyższy poziom (tj. przeciętny) uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi charakteryzował grupę młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych, a najniższy (tj. poniżej przeciętnej) grupę młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości;

- **skali UL** – wskazujące, że najwyższy poziom (tj. przeciętny) uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni cechował młodzież skoncentrowaną na kompetencjach informatycznych, a najniższy (tj. dolna granica wyników przeciętnych) grupę młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych;
- **skali DA** – wskazujące, że najwyższy poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi cechował młodzież skoncentrowaną na umiejętnościach językowych, a najniższy młodzież skupioną na kompetencjach przedsiębiorczości (obydwa jednak w kategorii niższych od przeciętnej);
- **skali PW** – wskazujące, że najwyższy poziom znajomości ortografii (tj. górna granica przeciętnej) charakteryzował młodzież skoncentrowaną na kompetencjach informatycznych, a najniższy (tj. poziom przeciętny) młodzież skupioną na kompetencjach przedsiębiorczości.

Rycina 1. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa dolnośląskiego

Wyniki w teście EPQ-R, charakteryzującym sferę osobowości badanych uczniów z województwa dolnośląskiego, zawarte są w tabeli 3 a ich graficzną ilustracją jest rycina 2. Uzyskane wyniki wskazują, że badana młodzież charakteryzuje się przeciętną stabilnością emocjonalną i odpornością na stres (N – poziom przeciętny), umiarkowaną swobodą w kontaktach interpersonalnych i preferowaniem działań praktycznych nad rozważaniami i analizami egzystencjalnymi (E – poziom przeciętny), ufnym (a czasami wręcz naiwnym) podejściem do życia i realnych zadań i wyzwań (P i K poniżej przeciętnej).

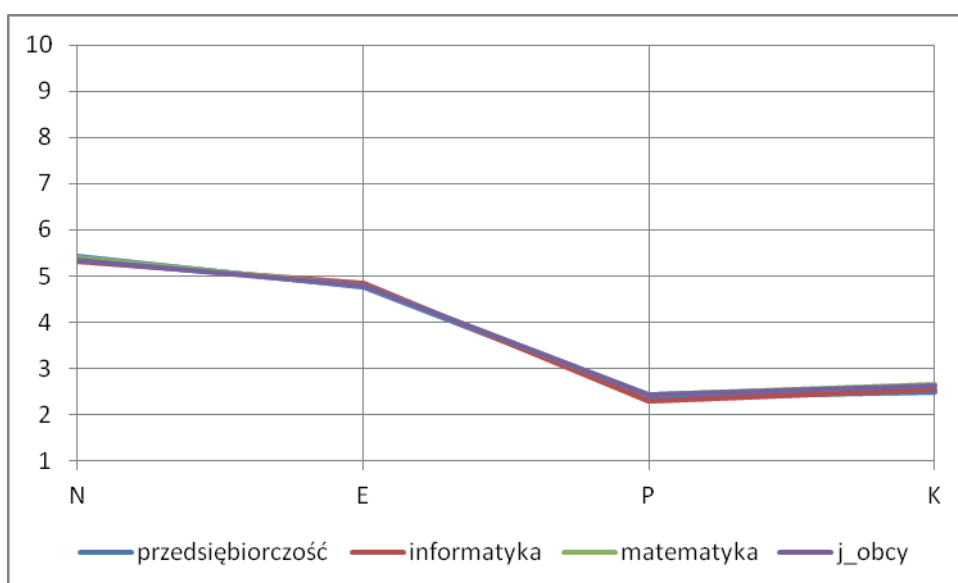
Taka struktura cech osobowości powtarza się we wszystkich grupach kompetencyjnych (brak różnic statystycznie istotnych między grupami).

Wyniki w kwestionariuszu MSEI, charakteryzującym sferę samooceny badanych uczniów z województwa dolnośląskiego, zawarte są w tabeli 4 a ich graficzną ilustracją jest rycina 3.

Tabela 3. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa dolnośląskiego

Skale/komp.		M	s	F	p	Skale/komp.		M	s	F	p
N	P	5,43	1,91	,211	,889	P	P	2,37	1,33	,845	,469
	I	5,33	1,81				I	2,28	1,23		
	M	5,41	1,76				M	2,43	1,26		
	JO	5,35	1,93				JO	2,44	1,37		
	Ogółem	5,38	1,85				Ogółem	2,39	1,30		
E	P	4,77	1,32	,226	,878	K	P	2,49	1,20	1,406	,240
	I	4,85	1,29				I	2,55	1,16		
	M	4,80	1,27				M	2,66	1,15		
	JO	4,78	1,28				JO	2,64	1,19		
	Ogółem	4,80	1,29				Ogółem	2,59	1,18		

Rycina 2. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa dolnośląskiego

Ogólny poziom samooceny ogółu młodzieży objętej badaniami jest przeciętny, co wskazuje na umiarkowane zadowolenie z siebie i poczucie bycia osobą znaczącą dla otoczenia (OS). Struktura samooceny jest mało zróżnicowana, chociaż zaznacza się dominowanie obronnego wzmocnienia samooceny za pomocą poszukiwania aprobaty społecznej (OWS), przekonanie o prowadzeniu życia zgodnego z obowiązującymi wartościami i normami (SM) oraz poczucie doświadczania akceptacji od osób znaczących (PW na poziomie przeciętnym). Umiarkowane zadowolenie wiąże się również z poziomem doświadczanej akceptacji otoczenia (BK). Natomiast zaznaczający się dyskomfort dotyczy poziomu aktywności życiowej i kondycji fizycznej, chociaż nie wywiera on dezorganizującego wpływu na całokształt jakości życia (W – dolna granica wyników przeciętnych).

Tabela 4. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa dolnośląskiego

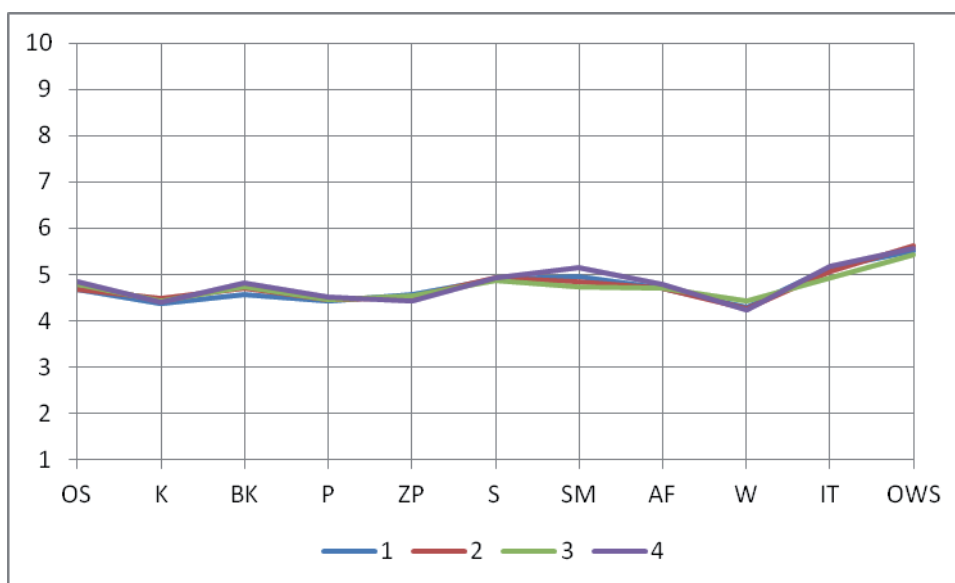
Skale/komp.		M	s	F	p	Skale/komp.		M	s	F	p
OS	P	4,68	1,82	,540	,655	SM	P	4,96	2,13	1,752	,155
	I	4,69	1,71				I	4,84	2,21		
	M	4,79	1,85				M	4,74	2,26		
	JO	4,85	1,88				JO	5,15	2,33		
	Ogółem	4,75	1,82				Ogółem	4,92	2,24		
K	P	4,36	1,78	,236	,872	AF	P	4,72	1,48	,217	,885
	I	4,48	1,83				I	4,70	1,56		
	M	4,44	2,00				M	4,72	1,48		
	JO	4,39	1,90				JO	4,80	1,58		
	Ogółem	4,42	1,88				Ogółem	4,74	1,52		
BK	P	4,57	1,57	1,075	,359	W	P	4,30	1,63	,673	,568
	I	4,70	1,68				I	4,27	1,72		
	M	4,73	1,72				M	4,42	1,85		
	JO	4,81	1,79				JO	4,23	1,72		
	Ogółem	4,70	1,69				Ogółem	4,31	1,73		
P	P	4,44	1,77	,084	,969	IT	P	5,16	1,88	,983	,400
	I	4,45	1,68				I	5,07	1,86		
	M	4,47	1,71				M	4,94	1,88		
	JO	4,51	1,79				JO	5,19	2,00		
	Ogółem	4,47	1,74				Ogółem	5,09	1,91		
ZP	P	4,58	1,77	,341	,795	OWS	P	5,52	1,63	,820	,483
	I	4,51	1,69				I	5,63	1,40		
	M	4,55	1,89				M	5,43	1,56		
	JO	4,43	1,90				JO	5,57	1,69		
	Ogółem	4,52	1,82				Ogółem	5,53	1,58		
S	P	4,90	1,78	,052	,985						
	I	4,92	1,72								
	M	4,88	1,73								
	JO	4,93	1,95								
	Ogółem	4,90	1,80								

Taka struktura sfery samooceny powtarza się generalnie w poszczególnych grupach kompetencyjnych, czego przejawem jest brak statystycznie istotnych różnic międzygrupowych.

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

Wyniki w teście ZTU, charakteryzującym sferę poznawczo-intelektualną badanych uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego, zawarte są w tabeli 5 a ich graficzną ilustracją jest rycina 4.

Rycina 3. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa dolnośląskiego

Ogólny poziom intelektualny ogółu młodzieży objętej badaniami jest przeciętny, a w strukturze inteligencji zdecydowanie dominują umiejętności zapamiętywania (KO na poziomie powyżej przeciętnej) oraz znajomość ortografii (PW na poziomie przeciętnym). Silną stroną badanej młodzieży są także uzdolnienia werbalne i umiejętności klasyfikacji pojęć (NS na poziomie przeciętnym). Zdecydowanie najsłabsza jest znajomość zasad pisowni (UL) oraz szybkość spostrzegania (LI), chociaż i one mieszczą się na poziomie przeciętnym.

Również i w przypadku młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego taka struktura sfery intelektualnej powtarza się generalnie w poszczególnych grupach kompetencyjnych, natomiast charakterystyczne jest to, że nasilenie poszczególnych skal wyraźnie te grupy różnicuje. W efekcie:

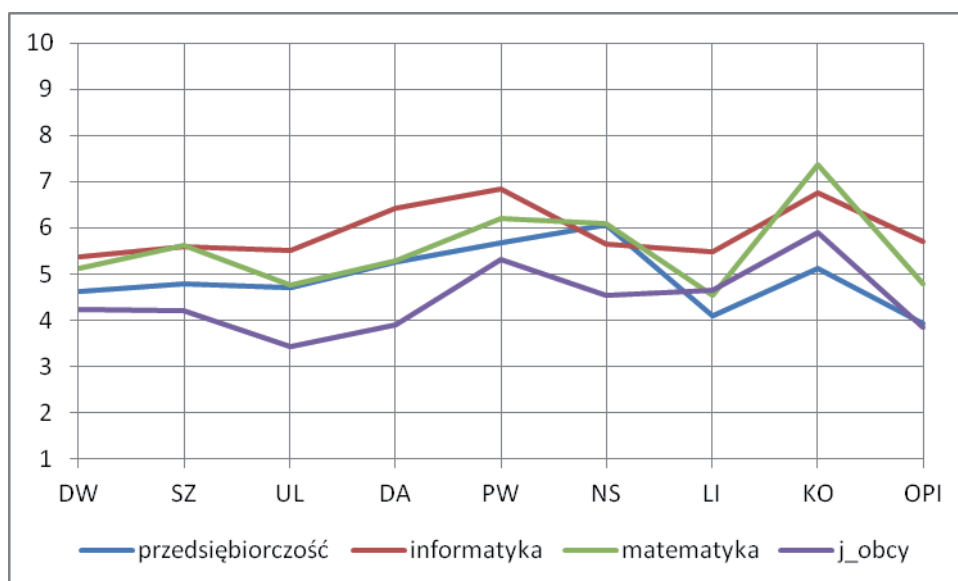
- zdecydowanie najkorzystniejsze predyspozycje intelektualne prezentuje młodzież skoncentrowana na kompetencjach informatycznych (nasilenie wszystkich badanych uzdolnień przeciętne lub wyższe od przeciętnej);

- zdecydowanie najmniej korzystne predyspozycje intelektualne prezentuje młodzież skoncentrowana na kompetencjach językowych (szereg badanych uzdolnień osiąga poziom niższy od przeciętnej – np. uzdolnienia matematyczne, myślenie logiczne, uzdolnienia werbalne, znajomość zasad pisowni i podstawowych działań arytmetycznych);

Tabela 5. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego

Skale/komp.		M	s	F	p	Skale/komp.		M	s	F	p
DW	P	4,61	2,33	3,794	,011	NS	P	6,07	1,98	10,659	,000
	I	5,38	2,63				I	5,64	1,88		
	M	5,12	2,41				M	6,10	2,31		
	JO	4,23	2,38				JO	4,53	2,20		
	Ogółem	4,84	2,46				Ogółem	5,63	2,19		
SZ	P	4,80	1,76	10,592	,000	LI	P	4,11	2,31	5,446	,001
	I	5,59	1,97				I	5,48	2,16		
	M	5,63	2,17				M	4,53	2,53		
	JO	4,20	2,01				JO	4,65	2,00		
	Ogółem	5,07	2,06				Ogółem	4,66	2,32		
UL	P	4,71	2,03	15,660	,000	KO	P	5,11	2,51	15,696	,000
	I	5,50	1,81				I	6,76	2,33		
	M	4,75	2,08				M	7,36	2,48		
	JO	3,42	1,96				JO	5,91	2,45		
	Ogółem	4,60	2,10				Ogółem	6,30	2,59		
DA	P	5,27	2,32	19,823	,000	OPI	P	3,92	1,68	19,897	,000
	I	6,43	2,15				I	5,71	1,88		
	M	5,30	2,16				M	4,80	1,74		
	JO	3,89	1,77				JO	3,85	1,92		
	Ogółem	5,22	2,28				Ogółem	4,55	1,93		
PW	P	5,69	2,14	7,725	,000						
	I	6,85	2,14								
	M	6,20	2,26								
	JO	5,32	2,17								
	Ogółem	6,01	2,24								

Rycina 4. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego

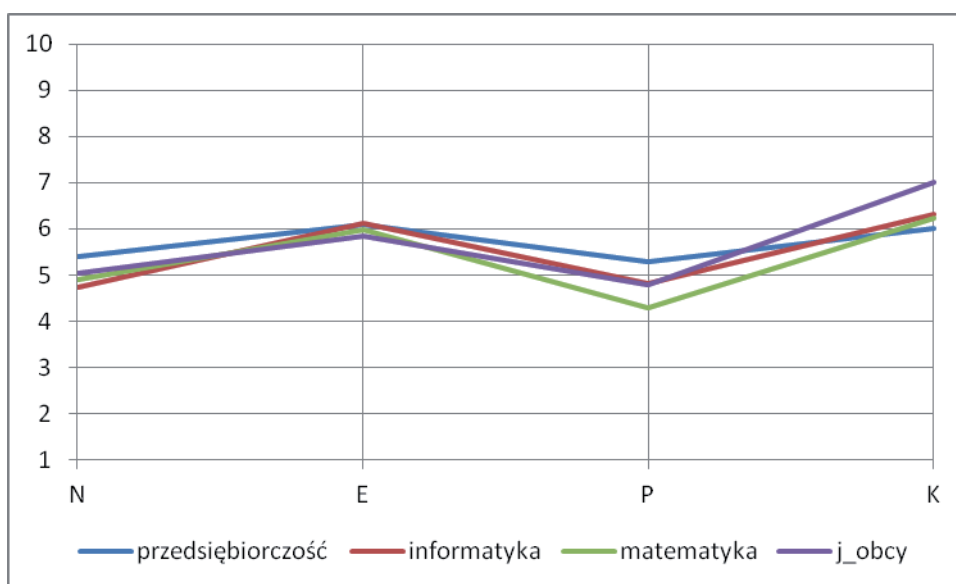
- zdecydowanie najbardziej dysharmonijna jest struktura sfery intelektualnej młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości, gdzie obok wyższego niż przeciętny poziomu uzdolnień werbalnych i myślenia logicznego (NS) występuje niższy niż przeciętny poziom szybkości spostrzegania.

Wyniki w teście EPQ-R, charakteryzującym sferę osobowości badanych uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego, zawarte są w tabeli 6 a ich graficzną ilustracją jest rycina 5. Uzyskane wyniki wskazują, że badana młodzież charakteryzuje się zaznaczającą się swobodą w kontaktach interpersonalnych i preferowaniem działań praktycznych kosztem rozważań i analiz egzystencjalnych (E – poziom graniczny wyników przeciętnych), przeciętną stabilnością emocjonalną i odpornością na stres (N – poziom przeciętny), umiarkowanym wglądem w mechanizmy własnego funkcjonowania (P – poziom przeciętny) oraz podwyższoną nieufnością wobec otoczenia i nastawieniami obronnymi (K – poziom wyższy niż przeciętny).

Tabela 6. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego

Skale/komp.	M	s	F	p	Skale/komp.	M	s	F	p	
N	P	5,41	1,73	2,225	,085	P	5,30	2,22	3,777	,011
	I	4,73	1,93			I	4,82	2,13		
	M	4,91	1,74			M	4,30	2,22		
	JO	5,04	2,02			JO	4,80	1,96		
	Ogółem	5,03	1,86			Ogółem	4,79	2,17		
E	P	6,10	2,04	,409	,747	P	6,00	1,94	3,767	,011
	I	6,12	1,95			I	6,31	2,27		
	M	5,99	1,91			M	6,24	2,13		
	JO	5,83	1,73			JO	7,00	1,92		
	Ogółem	6,01	1,91			Ogółem	6,36	2,09		

Rycina 5. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego

Taka struktura cech osobowości powtarza się we wszystkich grupach kompetencyjnych, chociaż dwie skale dodatkowo różnicują grupy między sobą. Zatem:

- w skali P – najwyższe wyniki uzyskała młodzież skoncentrowana na kompetencjach przedsiębiorczości, co wskazuje na ich wyższy w porównaniu z rówieśnikami dystans i postawy nieufności wobec otoczenia;
- w skali K – najwyższe wyniki uzyskała młodzież skoncentrowana na kompetencjach językowych, co wskazuje na ich silniejsze w porównaniu z rówieśnikami poczucie zagrożenia i postawy obronne.

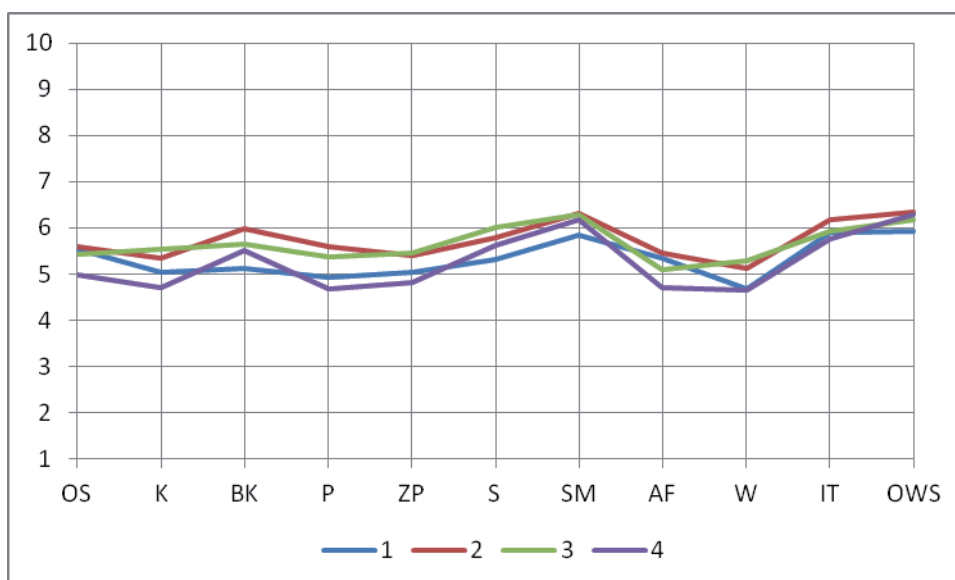
Wyniki w kwestionariuszu MSEI, charakteryzującym sferę samooceny badanych uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego, zawarte są w tabeli 7 a ich graficzną ilustracją jest rycina 6.

Tabela 7. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego

Skale/komp.		M	S	F	p	Skale/komp.		M	S	F	p
OS	P	5,55	2,09	1,932	,124	SM	P	5,83	2,29	,985	,400
	I	5,59	2,12				I	6,31	2,33		
	M	5,42	1,70				M	6,28	2,12		
	JO	4,97	1,60				JO	6,17	1,95		
	Ogółem	5,39	1,89				Ogółem	6,15	2,18		
K	P	5,05	2,13	3,393	,018	AF	P	5,34	1,86	3,145	,025
	I	5,35	1,96				I	5,45	1,89		
	M	5,54	1,85				M	5,09	1,53		
	JO	4,70	1,69				JO	4,71	1,49		
	Ogółem	5,18	1,94				Ogółem	5,14	1,71		
BK	P	5,11	1,54	4,221	,006	W	P	4,69	1,45	3,009	,030
	I	5,97	1,79				I	5,12	2,04		
	M	5,64	1,67				M	5,30	2,03		
	JO	5,50	1,60				JO	4,64	1,80		
	Ogółem	5,54	1,67				Ogółem	4,95	1,86		
P	P	4,94	1,75	4,061	,007	IT	P	5,89	2,23	,572	,634
	I	5,59	2,30				I	6,17	2,06		
	M	5,36	1,82				M	5,93	1,84		
	JO	4,69	1,59				JO	5,76	2,06		
	Ogółem	5,15	1,90				Ogółem	5,93	2,04		
ZP	P	5,05	1,69	2,609	,051	OWS	P	5,93	1,56	1,097	,350
	I	5,41	2,07				I	6,34	1,90		
	M	5,46	1,93				M	6,18	1,56		
	JO	4,82	1,51				JO	6,30	1,68		
	Ogółem	5,20	1,83				Ogółem	6,18	1,67		
S	P	5,31	1,84	2,752	,043						
	I	5,79	1,98								
	M	6,01	1,60								
	JO	5,61	1,76								
	Ogółem	5,69	1,80								

Ogólny poziom samooceny ogółu młodzieży objętej badaniami jest przeciętny, co wskazuje na umiarkowane zadowolenie z siebie i poczucie bycia osobą znaczącą dla otoczenia (OS). Struktura samooceny jest umiarkowanie zróżnicowana, zaznacza się w niej dominowanie obronnego wzmocnienia samooceny za pomocą poszukiwania aprobaty społecznej (OWS – powyżej przeciętnej), przekonanie o prowadzeniu życia zgodnego z obowiązującymi wartościami i normami (SM – powyżej przeciętnej) oraz przekonanie o konstruktywnej spójności obrazu siebie i posiadaniu spójnych planów na przyszłość (IT górna granica wyników przeciętnych). Natomiast najmniej satysfakcji dostarcza badanym zadowolenie z poziomu aktywności życiowej i kondycji fizycznej, aktywność towarzyska oraz poczucie atrakcyjności fizycznej – chociaż nie wywiera to dezorganizującego wpływu na całokształt jakości ich życia (W, P i AF – wyniki przeciętne).

Rycina 6. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego

Taka struktura sfery samooceny powtarza się generalnie w poszczególnych grupach kompetencyjnych, chociaż w ramach poszczególnych wymiarów samooceny zauważalne są istotne statystycznie różnice międzygrupowe. W szczególności:

- w skali K – mierzącej przekonanie o zaradności w sytuacjach społecznych; w skali P – mierzącej przekonanie o własnej popularności w środowisku społecznym; oraz w skali AF – mierzącej przekonanie o własnej atrakcyjności fizycznej, wyraźnie najniższy wynik uzyskała młodzież skoncentrowana na rozwijaniu kompetencji językowych;

- w skali BK – mierzącej poczucie doświadczania wsparcia społecznego (zwłaszcza od osób znaczących), istotnie niższy wynik od pozostałych grup uzyskała młodzież skoncentrowana na rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości;
- w skali S – mierzącej przekonanie o własnej umiejętności kontrolowania emocji i skutecznego działania zadaniowego oraz w skali W – mierzącej przekonanie o własnej kondycji i aktywności fizycznej, wynik istotnie wyższy od pozostałych grup uzyskała młodzież skoncentrowana na rozwijaniu kompetencji matematycznych.

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

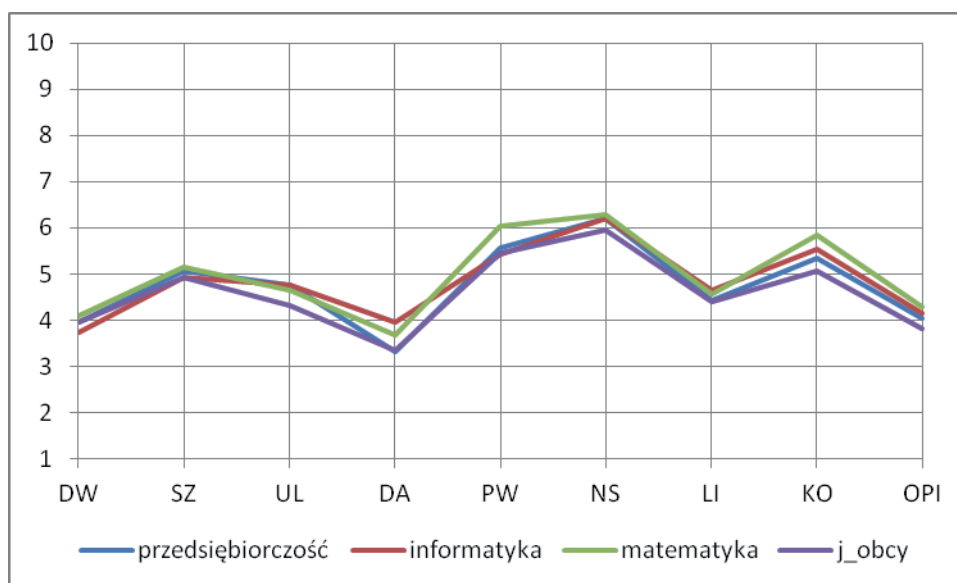
Wyniki w teście ZTU, charakteryzującym sferę poznawczo-intelektualną badanych uczniów z województwa opolskiego, zawarte są w tabeli 8 a ich graficzną ilustracją jest rycina 7.

Tabela 8. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa opolskiego

Skale/komp.		M	s	F	p	Skale/komp.		M	s	F	p	
DW	P	3,95	2,06	,859	,462	NS	P	6,21	2,16	,729	,535	
	I	3,73	2,24				I	6,20	2,23			
	M	4,09	2,26				M	6,29	2,04			
	JO	3,95	2,18				JO	5,96	2,16			
	Ogółem	3,92	2,19				Ogółem	6,17	2,15			
SZ	P	5,06	2,27	,504	,680	LI	P	4,43	1,96	,586	,624	
	I	4,93	2,14				I	4,65	2,04			
	M	5,15	1,89				M	4,56	1,99			
	JO	4,92	1,94				JO	4,39	2,06			
	Ogółem	5,02	2,07				Ogółem	4,51	2,01			
UL	P	4,76	2,05	1,613	,185	KO	P	5,34	2,83	2,113	,097	
	I	4,75	2,06				I	5,54	3,00			
	M	4,65	1,96				M	5,84	2,92			
	JO	4,33	2,00				JO	5,06	2,76			
	Ogółem	4,63	2,02				Ogółem	5,46	2,89			
DA	P	3,33	1,66	5,372	,001	OPI	P	4,03	1,89	1,667	,173	
	I	3,96	1,85				I	4,14	1,96			
	M	3,67	1,63				M	4,29	1,86			
	JO	3,34	1,70				JO	3,83	2,00			
	Ogółem	3,59	1,73				Ogółem	4,08	1,93			
PW	P	5,57	2,25	2,734	,043							
	I	5,44	2,20									
	M	6,05	2,23									
	JO	5,46	2,55									
	Ogółem	5,63	2,31									

Ogólny poziom intelektualny ogółu młodzieży objętej badaniami mieści się na poziomie dolnej granicy wyników przeciętnych, a w strukturze inteligencji zdecydowanie dominują uzdolnienia werbalne i umiejętności klasyfikacji pojęć (NS na poziomie wyższym niż przeciętny) oraz znajomość ortografii (PW na poziomie górnej granicy wyników przeciętnych) i umiejętności zapamiętywania (KO na poziomie przeciętnym). Zdecydowanie najslabsze jest opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi (DA na poziomie niższym od przeciętnego).

Rycina 7. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa opolskiego

Podobnie jak w poprzednich populacjach wojewódzkich, tak i w przypadku młodzieży z województwa opolskiego opisana powyżej struktura sfery intelektualnej powtarza się generalnie w poszczególnych grupach kompetencyjnych. Spośród wszystkich skal testu ZTU jedynie dwie różnicują w stopniu statystycznie istotnym grupy kompetencyjne młodzieży. Są to:

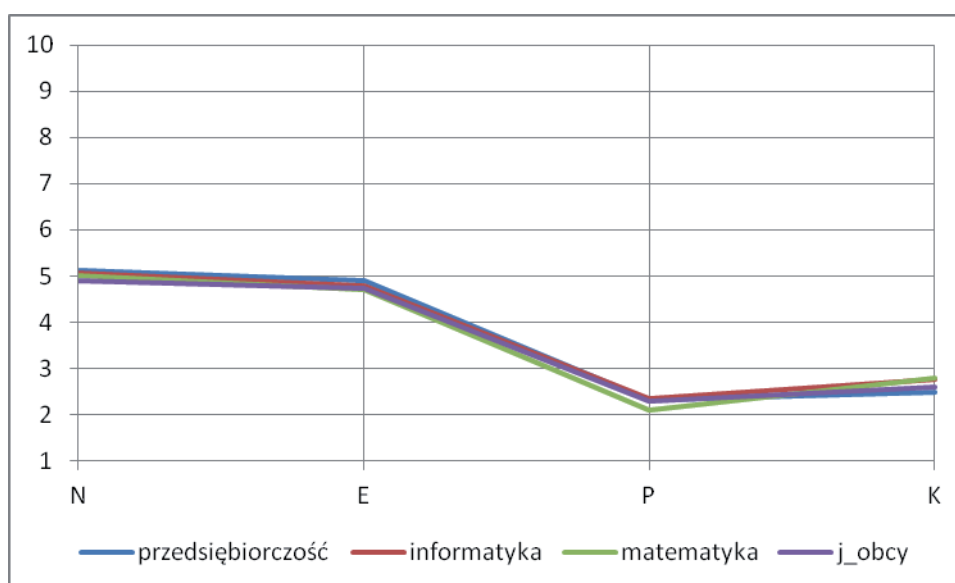
- skala DA – wskazująca, że chociaż poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi są we wszystkich grupach obciążone wyraźnymi deficytami, to w przypadku młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych jest to jeszcze dolna granica wyników przeciętnych, zaś w przypadku młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości jest to wynik niski;
- skala PW – wskazująca, że chociaż jest to jedna z wiodących skal w sferze intelektualnej we wszystkich grupach, to jej konstruktywny poziom (czyli znajomość ortografii) jest szczególnie widoczny w grupie młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (wynik wyższy niż przeciętny).

Wyniki w teście EPQ-R, charakteryzującym sferę osobowości badanych uczniów z województwa opolskiego, zawarte są w tabeli 9 a ich graficzną ilustracją jest rycina 8. Uzyskane wyniki wskazują, że badana młodzież charakteryzuje się przeciętną stabilnością emocjonalną i odpornością na stres (N – poziom przeciętny), umiarkowaną swobodą w kontaktach interpersonalnych i preferowaniem działań praktycznych nad rozważaniami i analizami egzystencjalnymi (E – poziom przeciętny), ufnym (a czasami wręcz naiwnym) podejściem do życia i realnych zadań i wyzwań (P i K poniżej przeciętnej).

Tabela 9. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa opolskiego

Skale/komp.	M	s	F	s	Skale/komp.	M	s	F	s		
N	P	5,13	1,90	,492	,688	P	P	2,33	1,28	1,473	,221
	I	5,08	1,91				I	2,34	1,26		
	M	5,02	1,75				M	2,11	1,14		
	JO	4,90	1,94				JO	2,28	1,24		
	Ogółem	5,04	1,87				Ogółem	2,26	1,23		
E	P	4,89	1,37	,614	,606	K	P	2,48	1,16	2,930	,033
	I	4,78	1,38				I	2,76	1,17		
	M	4,71	1,27				M	2,80	1,17		
	JO	4,74	1,35				JO	2,60	1,21		
	Ogółem	4,78	1,34				Ogółem	2,66	1,18		

Rycina 8. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa opolskiego

Taka struktura cech osobowości powtarza się we wszystkich grupach kompetencyjnych, a jedyna statystycznie istotna różnica między grupami wystąpiła w skali K. Wskazuje ona, że na tle pozostałych grup kompetencyjnych młodzież skoncentrowana na rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości charakteryzuje się najsłabszymi nastawieniami obronnymi i związaną z tym największą bezbronnością w sytuacji zagrożenia.

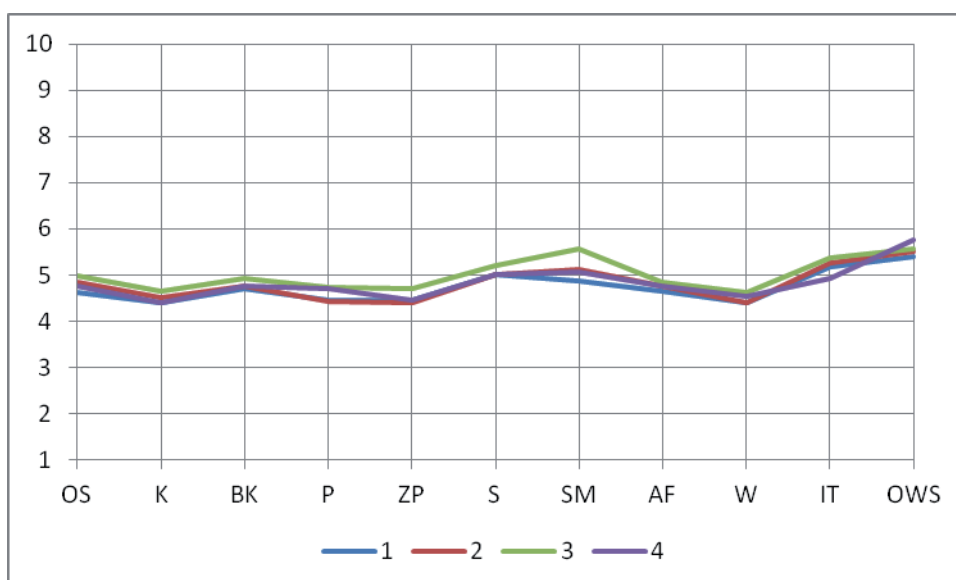
Wyniki w kwestionariuszu MSEI, charakteryzującym sferę samooceny badanych uczniów z województwa opolskiego, zawarte są w tabeli 10 a ich graficzną ilustracją jest rycina 9.

Tabela 10. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa opolskiego

Skale/komp.		M	s	F	p	Skale/komp.		M	s	F	p
OS	P	4,63	1,84	1,165	,322	SM	P	4,86	2,15	3,156	,024
	I	4,84	1,97				I	5,12	2,35		
	M	4,98	1,87				M	5,57	2,41		
	JO	4,76	1,84				JO	5,07	2,23		
	Ogółem	4,80	1,88				Ogółem	5,16	2,30		
K	P	4,40	2,05	,733	,533	AF	P	4,65	1,65	,435	,728
	I	4,50	1,94				I	4,76	1,59		
	M	4,66	1,88				M	4,84	1,47		
	JO	4,41	1,73				JO	4,76	1,55		
	Ogółem	4,49	1,91				Ogółem	4,75	1,57		
BK	P	4,72	1,67	,625	,599	W	P	4,40	1,73	,633	,594
	I	4,76	1,63				I	4,40	1,74		
	M	4,94	1,68				M	4,61	1,68		
	JO	4,76	1,67				JO	4,53	1,77		
	Ogółem	4,80	1,66				Ogółem	4,48	1,73		
P	P	4,47	1,91	1,346	,258	IT	P	5,18	2,00	1,763	,153
	I	4,44	1,82				I	5,26	1,95		
	M	4,74	1,79				M	5,38	1,96		
	JO	4,72	1,86				JO	4,92	1,83		
	Ogółem	4,59	1,84				Ogółem	5,19	1,94		
ZP	P	4,46	2,03	,960	,411	OWS	P	5,39	1,78	1,413	,238
	I	4,41	1,96				I	5,51	1,57		
	M	4,72	1,89				M	5,57	1,67		
	JO	4,47	1,80				JO	5,75	1,70		
	Ogółem	4,52	1,93				Ogółem	5,55	1,68		
S	P	5,01	1,89	,537	,657						
	I	5,00	1,89								
	M	5,21	1,79								
	JO	5,01	1,95								
	Ogółem	5,06	1,87								

Globalny poziom samooceny ogółu młodzieży objętej badaniami jest przeciętny, co wskazuje na umiarkowane zadowolenie z siebie i poczucie bycia osobą znaczącą dla otoczenia (OS). Struktura samooceny jest mało zróżnicowana, chociaż zaznacza się dominowanie obronnego wzmocnienia samooceny za pomocą poszukiwania aprobaty społecznej (OWS), przekonanie o prowadzeniu życia zgodnego z obowiązującymi wartościami i normami (SM) oraz umiarkowane zadowolenie z poziomu doświadczanej akceptacji otoczenia (BK). Natomiast zaznaczający się dyskomfort dotyczy poziomu aktywności życiowej i kondycji fizycznej (W – dolna granica wyników przeciętnych) oraz poczucia zaradności w sytuacjach zadaniowych (K – dolna granica wyników przeciętnych), chociaż nie wywiera to dezorganizującego wpływu na całokształt jakości życia .

Rycina 9. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa opolskiego

Taka struktura sfery samooceny powtarza się generalnie w poszczególnych grupach kompetencyjnych, a jedyna statystycznie istotna różnica między grupami kompetencyjnymi dotyczy skali SM – najwyższe przekonanie o własnych walorach etycznych posiada młodzież skoncentrowana na kompetencjach matematycznych, zaś najwięcej dylematów w tym zakresie przeżywa młodzież skoncentrowana na kompetencjach przedsiębiorczości.

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

Wyniki w teście ZTU, charakteryzującym sferę poznawczo-intelektualną badanych uczniów z województwa wielkopolskiego, zawarte są w tabeli 11 a ich graficzną ilustracją jest rycina 10.

Ogólny poziom intelektualny ogółu młodzieży objętej badaniami mieści się w granicach wyników przeciętnych, a w strukturze inteligencji zdecydowanie dominują umiejętności zapamiętywania (KO górna granica wyników przeciętnych), a następnie znajomość ortografii (PW na poziomie wyników przeciętnych) oraz uzdolnienia werbalne i umiejętności klasyfikacji pojęć (NS również na poziomie przeciętnym). Wyraźnie najniższe są uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL) oraz opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi (DA) – poziom dolnej granicy wyników przeciętnych.

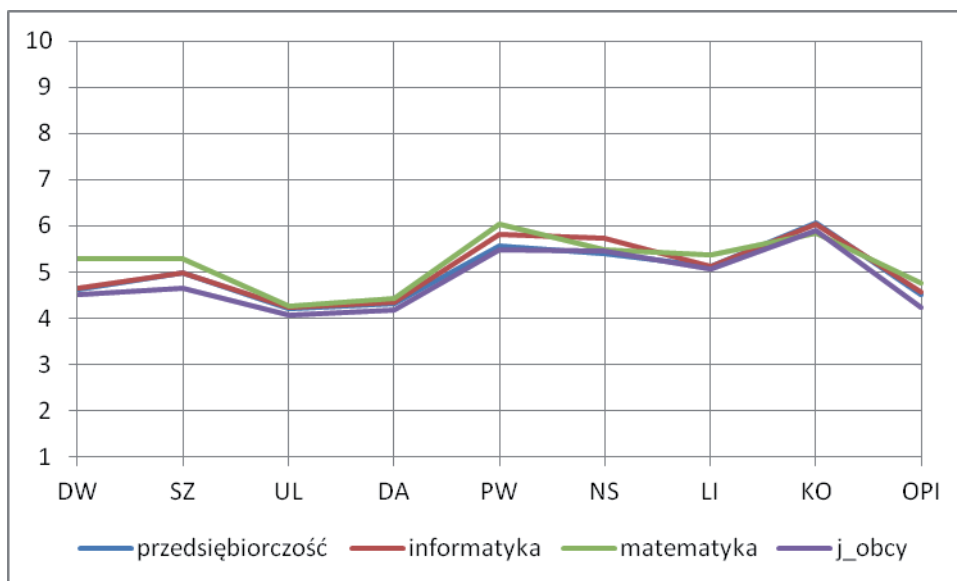
Tabela 11. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa wielkopolskiego

Skale/komp.		M	s	F	p	Skale/komp.		M	s	F	p	
DW	P	4,62	2,31	8,237	,000	NS	P	5,39	2,13	2,141	,093	
	I	4,66	2,47				I	5,74	2,07			
	M	5,28	2,61				M	5,47	2,16			
	JO	4,50	2,51				JO	5,45	2,15			
	Ogółem	4,77	2,50				Ogółem	5,51	2,13			
SZ	P	4,99	1,91	6,899	,000	LI	P	5,11	2,16	1,921	,124	
	I	4,99	1,85				I	5,11	1,98			
	M	5,29	2,12				M	5,38	2,13			
	JO	4,66	2,06				JO	5,07	2,21			
	Ogółem	4,99	2,00				Ogółem	5,17	2,13			
UL	P	4,22	2,11	,801	,493	KO	P	6,06	2,74	,590	,621	
	I	4,24	2,07				I	6,04	2,69			
	M	4,26	2,01				M	5,85	2,75			
	JO	4,06	2,03				JO	5,89	2,90			
	Ogółem	4,20	2,05				Ogółem	5,96	2,77			
DA	P	4,32	2,03	,951	,415	OPI	P	4,50	1,95	4,894	,002	
	I	4,35	1,92				I	4,58	1,96			
	M	4,42	2,03				M	4,76	2,06			
	JO	4,19	2,02				JO	4,23	2,09			
	Ogółem	4,32	2,00				Ogółem	4,52	2,02			
PW	P	5,56	2,30	4,936	,002							
	I	5,82	2,49									
	M	6,04	2,30									
	JO	5,47	2,26									
	Ogółem	5,73	2,35									

Analogicznie jak w poprzednich populacjach wojewódzkich, tak i w przypadku młodzieży z województwa wielkopolskiego taka struktura sfery intelektualnej powtarza się generalnie w poszczególnych grupach kompetencyjnych. Niezależnie od tego dają się zaobserwować również statystycznie istotne różnice między grupami kompetencyjnymi. Należą do nich:

- skala OPI – wskazująca, że chociaż ogólny poziom intelektualny wszystkich grup mieści się w granicach przeciętnej, to jest on najwyższy u młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (tzn. przeciętny), a najniższy w przypadku młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych (dolna granica wyników przeciętnych);

Rycina 10. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa wielkopolskiego

- skala DW – wskazująca, że na tle pozostałych grup kompetencyjnych młodzież z grupy matematycznej cechuje się najwyższym poziomem uzdolnień praktycznych i koncentracją uwagi;
- skala SZ – wskazująca, że w zakresie uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego największe zasoby posiada młodzież skoncentrowana na kompetencjach matematycznych, a znacząco najmniejsze (choć nadal w granicach wyników przeciętnych) młodzież skoncentrowana na kompetencjach językowych;
- skala PW – wskazująca, że chociaż jest to jedna z wiodących skal w sferze intelektualnej we wszystkich grupach, to jej konstruktywny poziom (czyli znajomość ortografii) jest szczególnie widoczny w grupie młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (wynik powyżej przeciętnej).

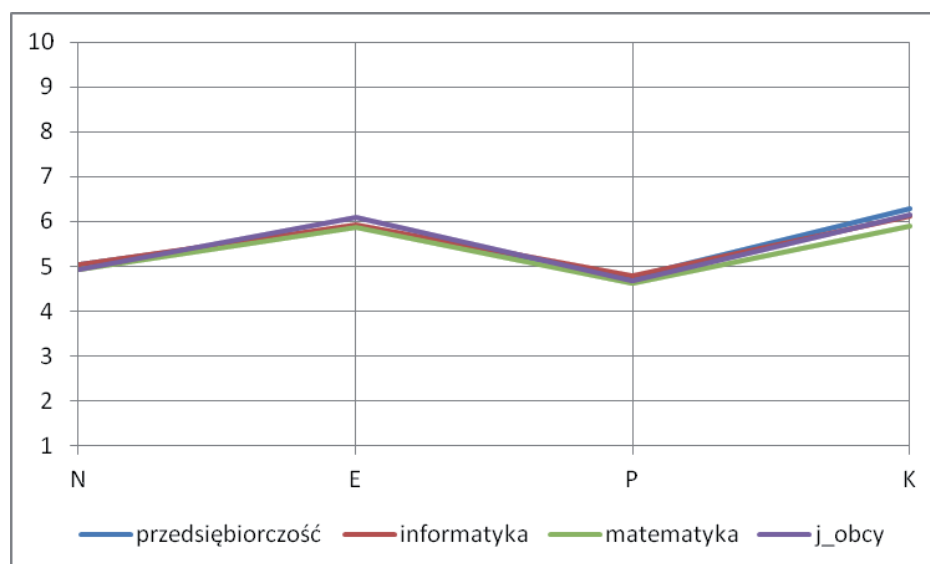
Wyniki w teście EPQ-R, charakteryzującym sferę osobowości badanych uczniów z województwa wielkopolskiego, zawarte są w tabeli 12 a ich graficzną ilustracją jest rycina 11. Uzyskane wyniki wskazują, że badana młodzież – podobnie jak młodzież z województwa kujawsko-pomorskiego – charakteryzuje się znaczącą swobodą w kontaktach interpersonalnych i preferowaniem działań praktycznych kosztem rozważań i analiz egzystencjalnych (E – poziom graniczny wyników przeciętnych), przeciętną stabilnością emocjonalną i odpornością na stres (N – poziom przeciętny), umiarkowanym wglądem w mechanizmy własnego funkcjonowania (P – poziom przeciętny) oraz podwyższoną nieufnością wobec otoczenia i nastawieniami obronnymi (K – poziom wyższy niż przeciętny).

Taka struktura cech osobowości powtarza się we wszystkich grupach kompetencyjnych, czego przejawem jest brak statystycznie istotnych różnic między grupami kompetencyjnymi.

Tabela 12. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa wielkopolskiego

Skale/komp.	M	s	F	p	Skale/komp.	M	s	F	p		
N	P	5,05	1,95	0,421	,738	P	P	4,77	2,01	,605	,612
	I	5,03	1,91				I	4,79	2,04		
	M	4,93	1,84				M	4,62	2,00		
	JO	4,94	1,83				JO	4,69	2,21		
	Ogółem	4,98	1,88				Ogółem	4,71	2,07		
E	P	5,91	2,00	1,025	,381	K	P	6,30	1,97	2,238	,082
	I	5,93	1,90				I	6,13	2,14		
	M	5,86	1,94				M	5,91	2,14		
	JO	6,08	1,85				JO	6,15	2,16		
	Ogółem	5,94	1,92				Ogółem	6,12	2,11		

Rycina 11. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa wielkopolskiego

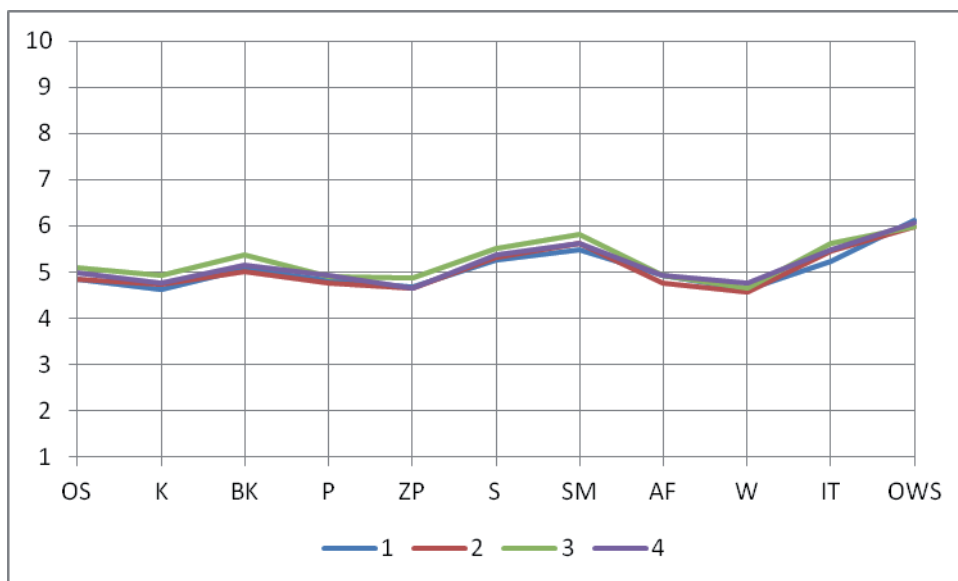
Wyniki w kwestionariuszu MSEI, charakteryzującym sferę samooceny badanych uczniów z województwa wielkopolskiego, zawarte są w tabeli 13 a ich graficzną ilustracją jest rycina 12.

Tabela 13. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa wielkopolskiego

Skale/komp.	M	s	F	p	Skale/komp.	M	s	F	p		
OS	P	4,85	1,71	2,013	,110	SM	P	5,49	2,01	1,753	,154
	I	4,84	1,74				I	5,61	2,07		
	M	5,10	1,71				M	5,82	2,04		
	JO	4,98	1,74				JO	5,62	1,99		
	Ogółem	4,94	1,73				Ogółem	5,64	2,03		
K	P	4,63	1,88	1,938	,122	AF	P	4,92	1,64	1,207	,306
	I	4,74	1,82				I	4,76	1,53		
	M	4,94	1,84				M	4,92	1,51		
	JO	4,77	1,81				JO	4,93	1,45		
	Ogółem	4,77	1,84				Ogółem	4,88	1,53		
BK	P	5,07	1,62	4,431	,004	W	P	4,62	1,74	,958	,412
	I	5,00	1,58				I	4,56	1,72		
	M	5,37	1,54				M	4,66	1,81		
	JO	5,15	1,54				JO	4,76	1,69		
	Ogółem	5,15	1,57				Ogółem	4,65	1,74		
P	P	4,83	1,87	,760	,517	IT	P	5,24	1,86	2,878	,035
	I	4,76	1,71				I	5,46	1,97		
	M	4,90	1,75				M	5,63	1,97		
	JO	4,93	1,67				JO	5,49	1,86		
	Ogółem	4,86	1,75				Ogółem	5,46	1,92		
ZP	P	4,67	1,74	1,613	,184	OWS	P	6,13	1,53	,804	,492
	I	4,66	1,71				I	5,99	1,60		
	M	4,87	1,68				M	5,98	1,58		
	JO	4,66	1,61				JO	6,07	1,58		
	Ogółem	4,72	1,69				Ogółem	6,04	1,57		
S	P	5,26	1,73	1,735	,158		P				
	I	5,32	1,70				I				
	M	5,52	1,71				M				
	JO	5,37	1,71				JO				
	Ogółem	5,37	1,71				Ogółem				

Ogólny poziom samooceny całej populacji młodzieży objętej badaniami jest przeciętny, co wskazuje na umiarkowanie satysfakcjonujące zadowolenie z siebie i poczucie bycia osobą znaczącą dla otoczenia (OS). Struktura samooceny jest mało zróżnicowana, chociaż zaznacza się dominowanie obronnego wzmacniania samooceny za pomocą poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do podejmowania działań potwierdzających poczucie własnej wartości (OWS), przekonanie o prowadzeniu życia zgodnego z obowiązującymi wartościami i normami (SM) i poddanie samokontroli (S) oraz przekonanie o przeciętnej integracji obrazu siebie, manifestującej się przede wszystkim w budowaniu konwencjonalnych planów życiowych (IT). Natomiast zaznaczający się dyskomfort dotyczy poziomu aktywności życiowej i kondycji fizycznej (W – dolna granica wyników przeciętnych), sytuacyjnych deficytów w zakresie umiejętności przywódczych (ZP) oraz poczucia ograniczonej zaradności w sytuacjach zadaniowych (K – dolna granica wyników przeciętnych), chociaż nie zaburza to w sposób istotny ogólne mniemanie o sobie i zadowolenia z siebie.

Rycina 12. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa wielkopolskiego

Taka struktura sfery samooceny powtarza się generalnie we wszystkich grupach kompetencyjnych, a statystycznie istotne różnice między grupami kompetencyjnymi wystąpiły tylko w dwóch skalach: BK i IT. Wskazują one, że uczniowie z grupy skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji matematycznych pełniej doświadczają wsparcia społecznego od osób znaczących i są wyraźniej przekonani o własnym wpływie na swoją teraźniejszość i plany życiowe.

3.2. Charakterystyka zasobów osobistych uczniów z różnych województw uczestniczących w rozwoju poszczególnych kompetencji kluczowych

KOMPETENCJE INFORMATYCZNE

Przyjęta na potrzeby projektu definicja *kompetencji informatycznych* zakłada, że obejmują one umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i komunikacji interpersonalnej (wszystkie definicje i opisy kompetencji oparte są na: *Kompetencje kluczowe... 2006*; patrz także: Gaś 2012b s. 19). Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK: wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem internetu. Uwzględniając trzy aspekty kompetencji przyjęto, że:

- obszar *wiedzy* obejmuje rozumienie, znajomość natury, znaczenia i możliwości TSI w życiu osobistym, zawodowym i społecznym. Dotyczy to podstawowych aplikacji komputerowych (edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, przechowywanie informacji i posługiwanie się nimi) oraz zagrożeń związanych z internetem i porozumiewaniem się za pomocą mediów elektronicznych (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe);
- obszar *umiejętności* obejmuje poszukiwanie, gromadzenie i przetwarzanie informacji; ich wykorzystywanie z jednoczesnym odróżnianiem świata wirtualnego od rzeczywistego. Ponadto chodzi o umiejętności wykorzystywania narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych interakcji; wyszukiwania i korzystania z sieci usług oferowanych w internecie, a także stosowanie ich do wspierania krytycznego myślenia, kreatywności i innowacji;
- obszar *postaw* obejmuje krytyczny i refleksyjny stosunek do dostępnych informacji oraz odpowiedzialnego wykorzystywania mediów interaktywnych w celach osobistych, zawodowych, kulturalnych itp.

Spośród wszystkich uczniów objętych procesem dydaktycznym rozwijania kompetencji informatycznych pełne i ważne badania psychologiczne uzyskały 1032 osoby (patrz: tabela 14). Biorąc pod uwagę fakt, iż poprzednie badania w projekcie SKK-1 wykazały, że zmienna płci nie stanowiła czynnika istotnego w zasobach psychologicznych uczniów, w niniejszych analizach zrezygnowano z uwzględniania tej zmiennej.

Tabela 14. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji informatycznych

Województwa	N	%
Dolnośląskie	327	31,7
Kujawsko-pomorskie	97	9,4
Opolskie	208	20,1
Wielkopolskie	400	38,8
Razem	1032	100,0

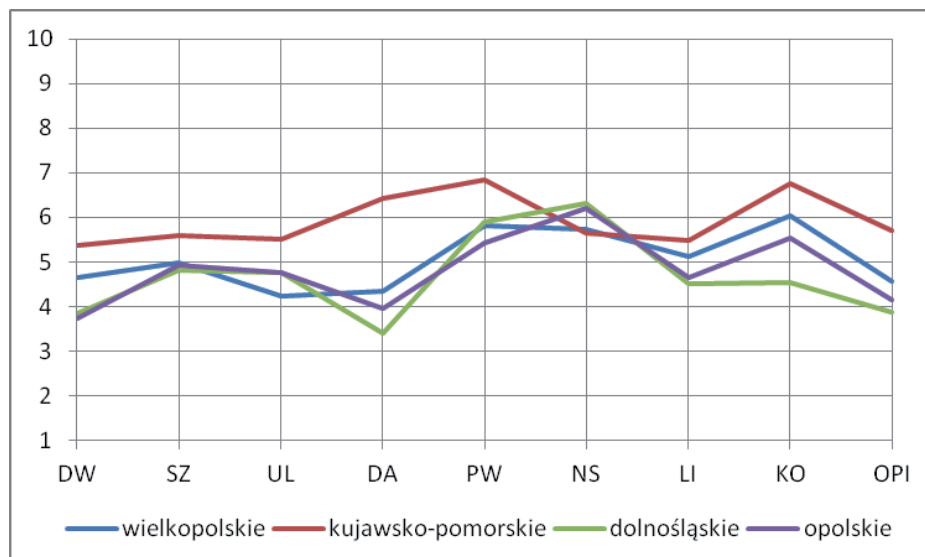
Badanie sfery intelektualnej za pomocą Zestawu Testów Uzdolnień młodzieży uczestniczącej w profilowanym rozwoju kompetencji informatycznych wykazało, że średni poziom intelektualny ogółu badanych mieścił się na poziomie przeciętnym (patrz: tabela 15 i rycina 13). W strukturze uzdolnień najwyższy poziom (tj. poziom wyższy od przeciętnego) osiągnęły umiejętności klasyfikowania pojęć i myślenia logicznego (NS) oraz znajomość ortografii (PW), a tylko nieznacznie słabsze są zdolności zapamiętywania (KO – górna granica wyników przeciętnych). Zdecydowanie najsłabsze (dolna granica wyników przeciętnych) okazało się opanowanie podstawowych działań arytmetycznych (DA) oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW).

Opisane powyżej ogólne prawidłowości w różnym stopniu znalazły odzwierciedlenie w subpopulacjach wojewódzkich. One bowiem zdecydowanie różnią się między sobą zarówno nasileniem poszczególnych wymiarów sfery intelektualnej (w każdej skali różnice międzygrupowe okazały się statystycznie istotne), jak i w konfiguracji struktury sfery intelektualnej. Przede wszystkim okazało się, że największymi zasobami intelektualnymi charakteryzuje się młodzież z województwa kujawsko-pomorskiego, co przejawia się zarówno w nasileniu ogólnego poziomu inteligencji (górna granica wyników przeciętnych), jak i w siedmiu obszarach uzdolnień (za wyjątkiem umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnień werbalnych – NS). Z kolei najsłabszymi zasobami intelektualnymi dysponują uczniowie z województwa dolnośląskiego, co szczególnie wyraźnie zaznacza się w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i poziomu koncentracji uwagi (DA) oraz umiejętności zapamiętywania (KO). Niedostatek ten kompensują jednak najwyższe spośród wszystkich populacji wojewódzkich umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS – wyniki wyższe od przeciętnych).

Tabela 15. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne

Skale/wojew.		M	s	F	p	Skale/wojew.		M	s	F	p	
DW	WLKP	4,66	2,47	14,497	,000	NS	WLKP	5,74	2,07	5,048	,002	
	K-P	5,38	2,63				K-P	5,64	1,88			
	DOLN	3,86	2,28				DOLN	6,32	2,14			
	OPOL	3,73	2,24				OPOL	6,20	2,23			
	Ogółem	4,33	2,44				Ogółem	5,97	2,12			
SZ	WLKP	4,99	1,85	3,246	,021	LI	WLKP	5,11	1,98	7,310	,000	
	K-P	5,59	1,97				K-P	5,48	2,16			
	DOLN	4,82	1,87				DOLN	4,50	2,17			
	OPOL	4,93	2,14				OPOL	4,65	2,04			
	Ogółem	4,99	1,93				Ogółem	4,89	2,08			
UL	WLKP	4,24	2,07	10,236	,000	KO	WLKP	6,04	2,69	20,063	,000	
	K-P	5,50	1,81				K-P	6,76	2,33			
	DOLN	4,76	2,07				DOLN	4,54	2,65			
	OPOL	4,75	2,06				OPOL	5,54	3,00			
	Ogółem	4,59	2,08				Ogółem	5,63	2,80			
DA	WLKP	4,35	1,92	55,346	,000	OPI	WLKP	4,58	1,96	19,719	,000	
	K-P	6,43	2,15				K-P	5,71	1,88			
	DOLN	3,39	1,59				DOLN	3,87	2,01			
	OPOL	3,96	1,85				OPOL	4,14	1,96			
	Ogółem	4,21	2,01				Ogółem	4,41	2,02			
PW	WLKP	5,82	2,49	6,503	,000							
	K-P	6,85	2,14									
	DOLN	5,91	2,50									
	OPOL	5,44	2,20									
	Ogółem	5,86	2,43									

Rycina 13. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne

Ponadto zauważono trzy dodatkowe prawidłowości, a mianowicie:

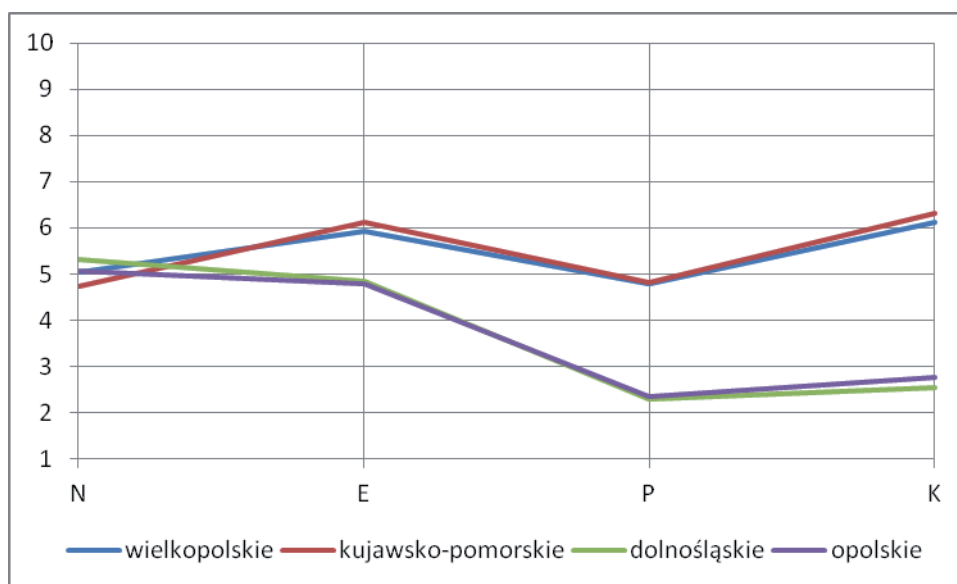
- uzdolnieniami najbardziej różnicującymi grupy wojewódzkie są: umiejętności zapamiętywania (KO – najwyższe u młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego i najniższe u młodzieży z województwa dolnośląskiego) oraz umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS – najwyższe u młodzieży z województwa dolnośląskiego i najniższe u młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego);
- uzdolnieniami osiągającymi porównywalny poziom u młodzieży ze wszystkich województw są uzdolnienia matematyczne (SZ – poziom przeciętny) oraz umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS – poziom powyżej przeciętnej);
- wyjątkową cechą charakterystyczną dla młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego jest wyższy od przeciętnej poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i myślenia logicznego (DA) na tle niższego niż przeciętny poziom w pozostałych grupach wojewódzkich.

Badanie sfery osobowości za pomocą Testu Osobowości EPQ-R wykazało, że w strukturze osobowości całej populacji dominowała skala ekstrawersji (E – poziom w górnych granicach wyników przeciętnych), wskazująca na umiarkowaną otwartość i ekspansję interpersonalną uczniów oraz związane z tym ograniczone kontrolowanie własnych zachowań i deficyty odpowiedzialności (patrz: tabela 16 i rycina 14). Nieznacznie niższy wynik (ale w granicach przeciętnej) młodzież uzyskała w skali neurotyzmu – (N), co wskazuje na względnie sprawne radzenie sobie ze sferą emocjonalną. Trzeci wymiary – psychotyzm (P) kształtuje się na poziomie poniżej przeciętnej, co wskazując na nastawienia prospołeczne, dążność do kontaktów z ludźmi i sprawne radzenie sobie z wyzwaniami społecznymi. Z kolei skala kontrolna (K) potwierdza ufnie nastawienie wobec otoczenia i wskazuje na wiarygodność badań.

Tabela 16. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne

Skale/wojew.	M	s	F	p	Skale/wojew.	M	s	F	p		
N	WLKP	5,03	1,91	2,543	,055	P	WLKP	4,79	2,04	164,934	,000
	K-P	4,73	1,93				K-P	4,82	2,13		
	DOLN	5,33	1,81				DOLN	2,28	1,23		
	OPOL	5,08	1,91				OPOL	2,34	1,26		
	Ogółem	5,10	1,89				Ogółem	3,60	2,12		
E	WLKP	5,93	1,90	37,317	,000	K	WLKP	6,13	2,14	315,488	,000
	K-P	6,12	1,95				K-P	6,31	2,27		
	DOLN	4,85	1,29				DOLN	2,55	1,16		
	OPOL	4,78	1,38				OPOL	2,76	1,17		
	Ogółem	5,42	1,75				Ogółem	4,47	2,48		

Rycina 14. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne

Zaprezentowana powyżej struktura osobowości ogólnej populacji młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych wygląda nieco odmiennie w podgrupach uczniów z poszczególnych województw. O ile bowiem jakość radzenia sobie ze sferą emocjonalną jest porównywalna we wszystkich grupach, to pozostałe wymiary uwzględnione w badaniu osobowości populacje te różnicują w stopniu istotnym statystycznie. Co więcej, zróżnicowanie to wskazało paradoksalnie na wysokie podobieństwo swoistych par województw. Jedną stanowią uczniowie z województw: dolnośląskiego i opolskiego (charakteryzujący się większą ufnością wobec otoczenia i silniejszymi postawami prospołecznymi), zaś drugą uczniowie

z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (charakteryzujący się silniejszymi postawami obronnymi i wyraźniejszym dystansem wobec otoczenia i problemów społecznych).

Tabela 17. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne

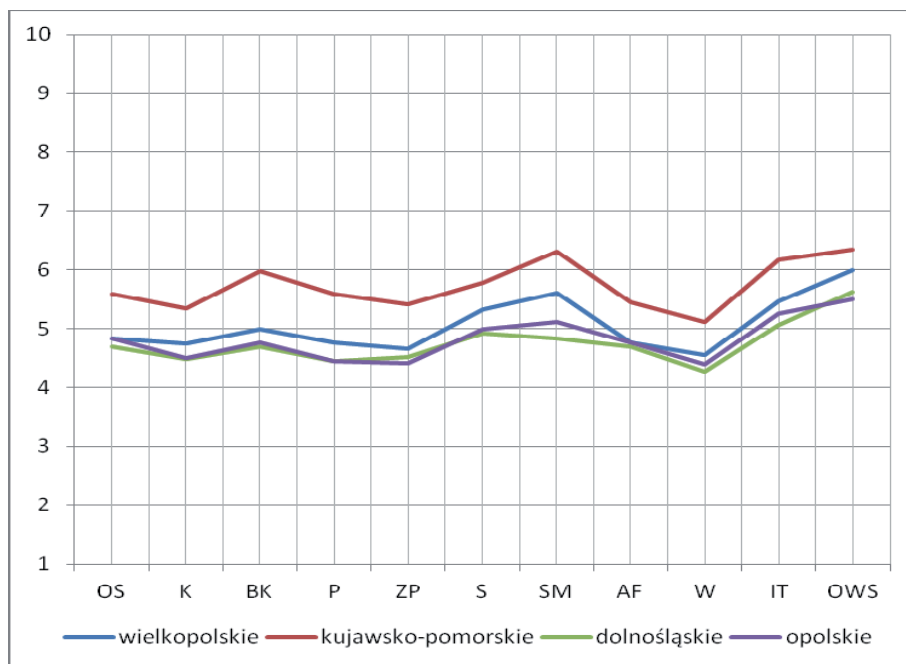
Skala/wojew.		M	s	F	p	Skala/wojew.		M	s	F	p
OS	WLKP	4,84	1,74	5,176	,001	SM	WLKP	5,61	2,07	12,373	,000
	K-P	5,59	2,12				K-P	6,31	2,33		
	DOLN	4,69	1,71				DOLN	4,84	2,21		
	OPOL	4,84	1,97				OPOL	5,12	2,35		
	Ogółem	4,87	1,83				Ogółem	5,36	2,23		
K	WLKP	4,74	1,82	5,171	,002	AF	WLKP	4,76	1,53	4,947	,002
	K-P	5,35	1,96				K-P	5,45	1,89		
	DOLN	4,48	1,83				DOLN	4,70	1,56		
	OPOL	4,50	1,94				OPOL	4,76	1,59		
	Ogółem	4,67	1,87				Ogółem	4,80	1,60		
BK	WLKP	5,00	1,58	13,417	,000	W	WLKP	4,56	1,72	5,203	,001
	K-P	5,97	1,79				K-P	5,12	2,04		
	DOLN	4,70	1,68				DOLN	4,27	1,72		
	OPOL	4,76	1,63				OPOL	4,40	1,74		
	Ogółem	4,96	1,67				Ogółem	4,50	1,77		
P	WLKP	4,76	1,71	9,846	,000	IT	WLKP	5,46	1,97	6,961	,000
	K-P	5,59	2,30				K-P	6,17	2,06		
	DOLN	4,45	1,68				DOLN	5,07	1,86		
	OPOL	4,44	1,82				OPOL	5,26	1,95		
	Ogółem	4,69	1,81				Ogółem	5,38	1,97		
ZP	WLKP	4,66	1,71	6,482	,000	OWS	WLKP	5,99	1,60	8,203	,000
	K-P	5,41	2,07				K-P	6,34	1,90		
	DOLN	4,51	1,69				DOLN	5,63	1,40		
	OPOL	4,41	1,96				OPOL	5,51	1,57		
	Ogółem	4,63	1,81				Ogółem	5,83	1,59		
S	WLKP	5,32	1,70	6,555	,000						
	K-P	5,79	1,98								
	DOLN	4,92	1,72								
	OPOL	5,00	1,89								
	Ogółem	5,19	1,79								

Badanie sfery samooceny za pomocą Wielowymiarowego Kwestionariusza Samooceny MSEI pokazało, iż ogół młodzieży z grup informatycznych cechował się

przeciętnym nasileniem ogólnej samooceny, pozwalającym na umiarkowanie zaradne zmaganie się z wyzwaniami życiowymi (OS) (patrz: tabela 17 i rycina 15). Swoją pozycję życiową i jakość zachowań młodzież opierała przede wszystkim na nastawieniach obronnych w postaci poszukiwania aprobaty społecznej (OWS), poczuciu tożsamości i formułowanych planach życiowych (IT), wyznawanym systemie wartości i jego praktykowaniu w codziennym życiu (SM) oraz przekonaniu o własnej skuteczności zadaniowej (K) – wszystkie w górnych rejonach wyników przeciętnych. Najniższy poziom u ogółu badanych (aczkolwiek jest to wynik w dolnych rejonach wyników przeciętnych) osiągnęły: manifestowana aktywność i wigor życiowy (W), poczucie ograniczonych sprawności w przewodzeniu innym, a także niedostatek kompetencji ujawniający się przede wszystkim w sytuacjach trudnych i problemowych.

Zaprezentowane powyżej prawidłowości dotyczące struktury samooceny ogółu młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji informatycznych, znajdują potwierdzenie również w podgrupach wojewódzkich. To, co jest podstawową różnicą, to ogólny poziom samooceny (a w konsekwencji i jej wymiarów szczegółowych), który jest najwyższy u młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego (przeważnie górna granica wyników przeciętnych), natomiast najniższy u uczniów z województwa dolnośląskiego.

Rycina 15. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne

Natomiast skalą najwyraźniej różnicującą populacje wojewódzkie jest SM – *samoakceptacja moralna* (najniższa u uczniów dolnośląskich, a najwyższa u uczniów kujawsko-pomorskich).

Pozostałe wymiary samooceny szczegółowej również różnicują w stopniu istotnym statystycznie grupy uczniów z poszczególnych województw.

KOMPETENCJE JĘZYKOWE

Zgodnie z przyjętymi w projekcie założeniami (patrz: *Kompetencje kluczowe... 2006*; patrz także: Gaś 2012b s. 40), **porozumiewanie się w językach obcych opiera się na zdolności do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturalnych (w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby**. Porozumiewanie się w językach obcych wymaga również takich umiejętności, jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych. Stopień opanowania języka przez daną osobę może być różny w przypadku czterech kompetencji językowych (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) i poszczególnych języków oraz zależny od społecznego i kulturowego kontekstu osobistego, otoczenia oraz potrzeb lub zainteresowań danej osoby. Uwzględniając trzy aspekty kompetencji przyjęto, że:

- **obszar wiedzy** obejmuje znajomość słownictwa i gramatyki funkcjonalnej oraz świadomość głównych typów interakcji słownej i rejestrów języka. Ważna jest także znajomość konwencji społecznych oraz aspektów kulturowych i zmienności danego języka;
- **obszar umiejętności** obejmuje rozumienie komunikatów werbalnych, inicjowania, podtrzymywania i zamykania rozmowy oraz czytania, rozumienia i pisania tekstów zgodnych z potrzebami konkretnej osoby. Wskazane jest także rozwijanie umiejętności uczenia się języków w sposób nieformalny przez całe życie;
- **obszar postaw** obejmuje świadomość różnorodności kulturowej, zainteresowanie językami oraz porozumiewaniem się międzykulturowym.

Tabela 18. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji językowych

Województwa	N	%
Dolnośląskie	339	33,7
Kujawsko-pomorskie	78	7,7
Opolskie	214	21,3
Wielkopolskie	375	37,3
Razem	1006	100,0

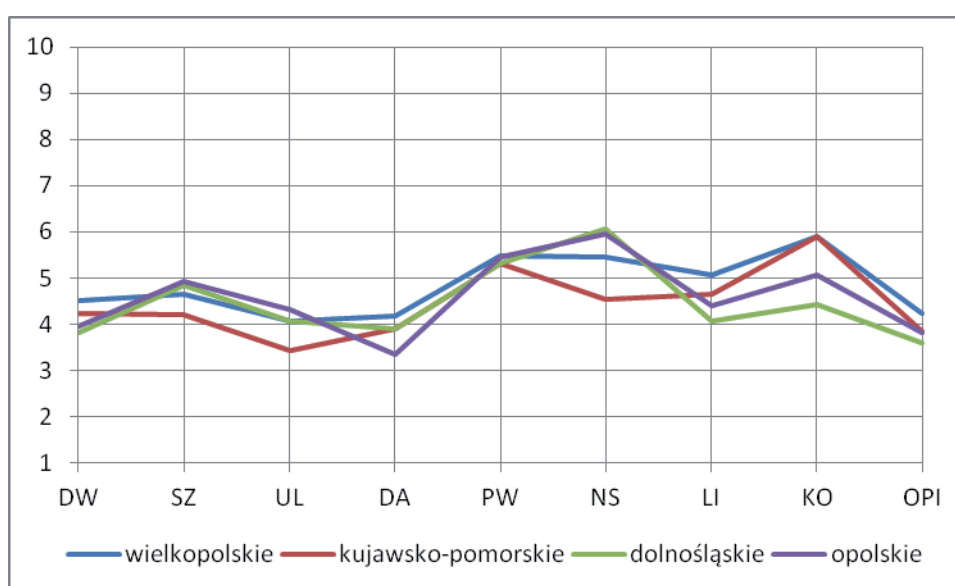
Spośród wszystkich uczniów objętych procesem dydaktycznym rozwijania kompetencji językowych pełne ważne badania psychologiczne uzyskało 1006 osób (patrz: tabela 18). Populację tę w różnych proporcjach konstituowały cztery środowiska: najliczniejsze grupy to młodzież z województw: wielkopolskiego i dolnośląskiego (łącznie to 2/3 całej populacji), zaś najmniej liczna to uczniowie z województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela 19. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe

Skale/wojew.	M	s	F	p	Skale/wojew.	M	s	F	p		
DW	WLKP	4,50	2,51	5,027	,002	NS	WLKP	5,45	2,15	12,290	,000
	K-P	4,23	2,38				K-P	4,53	2,20		
	DOLN	3,81	2,39				DOLN	6,06	2,33		
	OPOL	3,95	2,18				OPOL	5,96	2,16		
	Ogółem	4,18	2,43				Ogółem	5,63	2,25		
SZ	WLKP	4,66	2,06	2,872	,035	LI	WLKP	5,07	2,21	12,247	,000
	K-P	4,20	2,01				K-P	4,65	2,00		
	DOLN	4,84	1,94				DOLN	4,08	2,14		
	OPOL	4,92	1,94				OPOL	4,39	2,06		
	Ogółem	4,72	2,01				Ogółem	4,62	2,19		
UL	WLKP	4,06	2,03	3,597	,013	KO	WLKP	5,89	2,90	16,439	,000
	K-P	3,42	1,96				K-P	5,91	2,45		
	DOLN	4,08	2,08				DOLN	4,44	2,73		
	OPOL	4,33	2,00				OPOL	5,06	2,76		
	Ogółem	4,05	2,04				Ogółem	5,32	2,86		
DA	WLKP	4,19	2,02	7,282	,000	OPI	WLKP	4,23	2,09	5,699	,001
	K-P	3,89	1,77				K-P	3,85	1,92		
	DOLN	3,89	1,89				DOLN	3,59	2,01		
	OPOL	3,34	1,70				OPOL	3,83	2,00		
	Ogółem	3,93	1,93				Ogółem	3,94	2,05		
PW	WLKP	5,47	2,26	,262	,853						
	K-P	5,32	2,17								
	DOLN	5,33	2,48								
	OPOL	5,46	2,55								
	Ogółem	5,41	2,37								

Badanie sfery intelektualnej za pomocą Zestawu Testów Uzdolnień młodzieży uczestniczącej w profilowanym rozwoju kompetencji językowych wykazało, że średni poziom intelektualny ogółu badanych mieścił się na poziomie poniżej przeciętnej (patrz: tabela 19 i rycina 16). W strukturze uzdolnień najwyższy poziom (tj. górne rejony wyników przeciętnych) osiągnęły umiejętności klasyfikowania pojęć i myślenia logicznego (NS), a tylko nieznacznie słabsze są zdolności zapamiętywania (KO) oraz znajomość ortografii (PW). Zdecydowanie najslabsze (górną granicę wyników niższych od przeciętnej) okazało się opanowanie podstawowych działań arytmetycznych (DA) oraz uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL).

Rycina 16. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe

Opisane powyżej ogólne prawidłowości w różnym stopniu znalazły odzwierciedlenie w subpopulacjach wojewódzkich. W przeciwieństwie do grup uczniów skoncentrowanych na kompetencjach informatycznych brak tutaj wyraźnej dominacji w zasobach intelektualnych którejs z podgrup wojewódzkich. W przypadku kompetencji językowych zasoby te są porównywalne w wymiarze ogólnego potencjału intelektualnego, a różnice sprowadzają się do nasilenia poszczególnych uzdolnień. W efekcie każda z podgrup wojewódzkich młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwijaniu kompetencji językowych ma – obok cech charakterystycznych dla wszystkich podgrup – również swoją specyfikę. Zatem:

- podstawowym atutem intelektualnym wszystkich grup młodzieży skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji językowych jest znajomość ortografii (PW – poziom przeciętny);

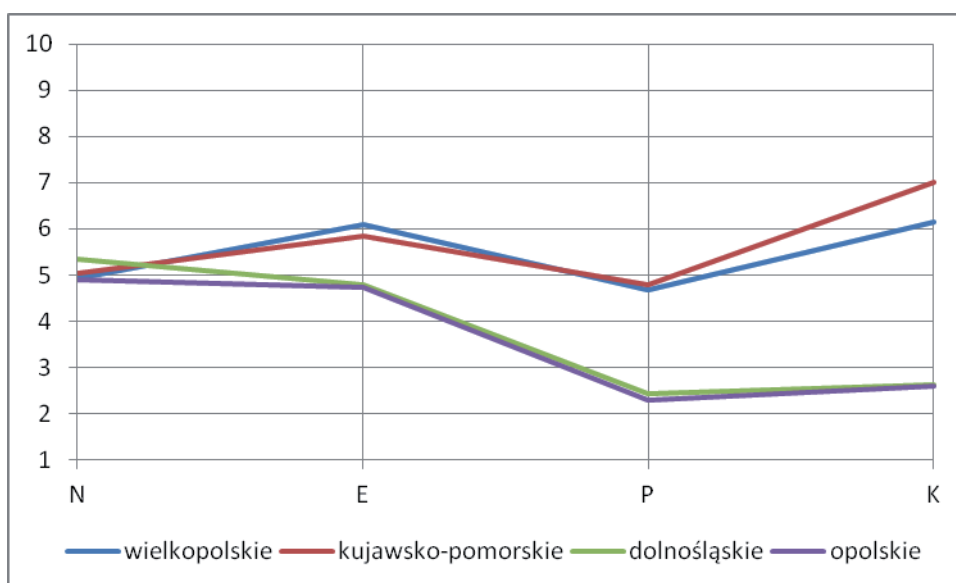
- dodatkowym atutem intelektualnym dla młodzieży z grup językowych województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego są umiejętności zapamiętywania (KO – górna granica wyników przeciętnych), natomiast dla młodzieży z grup językowych województw: dolnośląskiego i opolskiego są umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne oraz myślenie logiczne (NS – poziom powyżej przeciętnej);
- podstawową słabą stroną grup językowych we wszystkich województwach są umiejętności wykonywania podstawowych działań arytmetycznych oraz koncentracja uwagi (DA – poziom poniżej przeciętnej);
- dodatkową słabością intelektualną młodzieży z grup językowych województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego są uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL – poziom poniżej przeciętnej); młodzieży grupy językowej z województwa dolnośląskiego szybkość spostrzegania (LI – poziom poniżej przeciętnej) a młodzieży z grupy językowej z województwa opolskiego uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi (DW – poziom poniżej przeciętnej).

Badanie sfery osobowości za pomocą Testu Osobowości EPQ-R wykazało, że w strukturze osobowości całej populacji młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwijaniu kompetencji językowych dominuje skala ekstrawersji (E – poziom w górnych granicach wyników przeciętnych), wskazująca na umiarkowaną otwartość i ekspansję interpersonalną uczniów oraz związane z tym ograniczone kontrolowanie własnych zachowań i deficyty odpowiedzialności (patrz: tabela 20 i rycina 17). Nieznacznie niższy wynik (ale w granicach przeciętnej) młodzież uzyskała w skali neurotyzmu (N), co wskazuje na względnie sprawne radzenie sobie ze sferą emocjonalną. Trzeci wymiar – psychotyzm (P), kształtuje się na poziomie poniżej przeciętnej, co sygnalizuje nastawienia prospołeczne, dążność do kontaktów z ludźmi i w miarę sprawne radzenie sobie z wyzwaniem społecznymi. Z kolei skala kontrolna (K) potwierdza pozytywne nastawienie wobec otoczenia, sprawność w obronie w sytuacjach zagrożenia, a tym samym wskazuje na wiarygodność badań.

Tabela 20. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe

Skale/wojew.	M	s	F	p	Skale/wojew.	M	s	F	p		
N	WLKP	4,94	1,83	3,175	,024	P	WLKP	4,69	2,21	132,185	,000
	K-P	5,04	2,02				K-P	4,80	1,96		
	DOLN	5,35	1,93				DOLN	2,44	1,37		
	OPOL	4,90	1,94				OPOL	2,28	1,24		
	Ogółem	5,07	1,90				Ogółem	3,58	2,15		
E	WLKP	6,08	1,85	51,111	,000	K	WLKP	6,15	2,16	361,317	,000
	K-P	5,83	1,73				K-P	7,00	1,92		
	DOLN	4,78	1,28				DOLN	2,64	1,19		
	OPOL	4,74	1,35				OPOL	2,60	1,21		
	Ogółem	5,42	1,72				Ogółem	4,51	2,53		

Rycina 17. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe

Zaprezentowana powyżej struktura osobowości ogólnej populacji młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych różnicuje się w podgrupach uczniów z poszczególnych województw (statystycznie istotne różnice międzygrupowe występują we wszystkich skalach testu EPQ-R). O ile bowiem jakość radzenia sobie ze sferą emocjonalną jest względnie porównywalna we wszystkich grupach (mimo różnic istotnych statystycznie wymiar ten we wszystkich grupach osiąga poziom przeciętny), to pozostałe wymiary uwzględnione w badaniu osobowości populacje te różnicują nie tylko ilościowo, ale i jakościowo. Podobnie jak w przypadku kompetencji informatycznych, zróżnicowanie to ukazało podobieństwo

swoistych par województw. Jedną stanowią uczniowie z województw: dolnośląskiego i opolskiego (charakteryzujący się większą ufnością wobec otoczenia i silniejszymi postawami prospołecznymi), zaś drugą uczniowie z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (charakteryzujący się większym poczuciem zagrożenia, silniejszymi postawami obronnymi oraz wyraźniejszym dystansem wobec otoczenia i problemów społecznych).

Badanie sfery samooceny za pomocą Wielowymiarowego Kwestionariusza Samooceny MSEI pokazało, iż w ogół młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji językowych cechował się przeciętnym nasileniem ogólnej samooceny, pozwalającym na w miarę sprawne zmaganie się z zadaniami życiowymi (OS) (patrz: tabela 21 i rycina 18). Swoją pozycję życiową i jakość zachowań młodzież opiera przede wszystkim na poszukiwaniu aprobaty społecznej i okazji do angażowania się w działania zadaniowe (OWS – poziom górnej granicy wyników przeciętnych), wyznawanym systemie wartości i jego praktykowaniu (SM – poziom przeciętny), poczuciu posiadania konkretnych planów życiowych (IT) oraz przekonaniu o zadowalającym kontrolowaniu swoich reakcji emocjonalnych i wytrwałego działania zadaniowego (S – poziom przeciętny). Najniższy poziom u ogółu badanych (aczkolwiek są to wyniki w granicach wyników przeciętnych) osiągnęły: poczucie ograniczonych sprawności w przewodzeniu innym (ZP), przekonanie o własnej popularności w środowisku (P) oraz manifestowana aktywność i wigor życiowy (W).

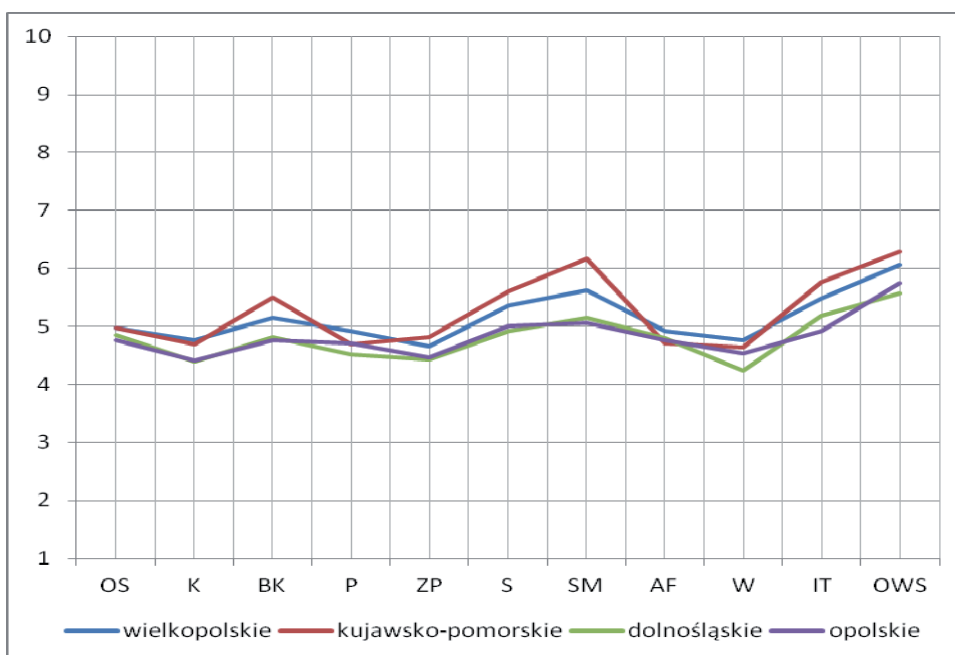
Zaprezentowane powyżej prawidłowości, dotyczące struktury samooceny ogółu młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji językowych, w różnym stopniu znajdują potwierdzenie również w podgrupach wojewódzkich. W efekcie, możliwe jest zidentyfikowanie dla każdej grupy wojewódzkiej wiodących atutów i ograniczeń w sferze samooceny. W szczególności należy podkreślić, że:

- podstawowym atutem dla wszystkich wojewódzkich grup w zakresie kompetencji językowych jest poszukiwanie aprobaty społecznej oraz okazji do potwierdzenia własnej wartości (OWS) – najsilniejsze u młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego;

Tabela 21. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe

Skale/wojew.		M	s	F	p	Skale/wojew.		M	s	F	p	
OS	WLKP	4,98	1,74	,714	,544	SM	WLKP	5,62	1,99	7,710	,000	
	K-P	4,97	1,60				K-P	6,17	1,95			
	DOLN	4,85	1,88				DOLN	5,15	2,33			
	OPOL	4,76	1,84				OPOL	5,07	2,23			
	Ogółem	4,90	1,79				Ogółem	5,43	2,16			
K	WLKP	4,77	1,81	3,207	,023	AF	WLKP	4,93	1,45	,908	,436	
	K-P	4,70	1,69				K-P	4,71	1,49			
	DOLN	4,39	1,90				DOLN	4,80	1,58			
	OPOL	4,41	1,73				OPOL	4,76	1,55			
	Ogółem	4,59	1,82				Ogółem	4,84	1,51			
BK	WLKP	5,15	1,54	6,085	,000	W	WLKP	4,76	1,69	5,363	,001	
	K-P	5,50	1,60				K-P	4,64	1,80			
	DOLN	4,81	1,79				DOLN	4,23	1,72			
	OPOL	4,76	1,67				OPOL	4,53	1,77			
	Ogółem	5,01	1,66				Ogółem	4,55	1,74			
P	WLKP	4,93	1,67	3,253	,021	IT	WLKP	5,49	1,86	5,238	,001	
	K-P	4,69	1,59				K-P	5,76	2,06			
	DOLN	4,51	1,79				DOLN	5,19	2,00			
	OPOL	4,72	1,86				OPOL	4,92	1,83			
	Ogółem	4,74	1,74				Ogółem	5,32	1,93			
ZP	WLKP	4,66	1,61	1,662	,174	OWS	WLKP	6,07	1,58	7,223	,000	
	K-P	4,82	1,51				K-P	6,30	1,68			
	DOLN	4,43	1,90				DOLN	5,57	1,69			
	OPOL	4,47	1,80				OPOL	5,75	1,70			
	Ogółem	4,57	1,73				Ogółem	5,89	1,66			
S	WLKP	5,37	1,71	5,226	,001							
	K-P	5,61	1,76									
	DOLN	4,93	1,95									
	OPOL	5,01	1,95									
	Ogółem	5,20	1,84									

Rycina 18. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe

- atutami towarzyszącymi są: u młodzieży z województwa wielkopolskiego i dolnośląskiego – zdecydowanie w planowaniu konkretnego działania i przyszłych planów a u młodzieży z województwa opolskiego i kujawsko-pomorskiego – przekonanie o własnych walorach etycznych i prowadzeniu życia zgodnie z zasadami moralnymi;
- podstawowym ograniczeniem dla wszystkich grup wojewódzkich jest nadmiernie oszczędna aktywność fizyczna i wydolność organizmu, co skutkuje ograniczonymi efektami działania (W);
- niedostatkami towarzyszącymi są w przypadku młodzieży z trzech województw: wielkopolskiego, dolnośląskiego i opolskiego – przekonanie o zbyt małym wpływie na otoczenie i ograniczonych umiejętnościach pozyskiwania innych dla swoich racji (ZP), natomiast u młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego – niedocenianie własnej popularności w środowisku oraz ograniczone zadowolenie z własnej atrakcyjności psychofizycznej.

KOMPETENCJE MATEMATYCZNE

Zgodnie z przyjętą w projekcie definicją (patrz: *Kompetencje kluczowe... 2006*; patrz także: Gaś 2012b s. 61) **kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne** obejmują dwa wymiary:

- **kompetencje matematyczne, które obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji.** Istotne są zarówno procesy i czynności, jak i wiedza, przy czym podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia. Kompetencje matematyczne obejmują w różnym stopniu zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele);
- **kompetencje naukowe odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody, w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach.** Za kompetencje techniczne uznaje się stosowanie tej wiedzy i metodologii w odpowiedzi na postrzegane potrzeby lub pragnienia ludzi. Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują rozumienie zmian powodowanych przez działalność ludzką oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli.

Uwzględniając trzy aspekty kompetencji przyjęto, że:

- **obszar wiedzy dla matematyki** obejmuje liczenie, znajomość miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentowania rozumienia terminów i pojęć matematycznych oraz świadomość pytań, na które matematyka zna i znajduje odpowiedzi. Natomiast **obszar wiedzy dla nauki i techniki** obejmuje podstawowe zasady rządzące naturą; główne pojęcia naukowe, zasady i metody, technikę oraz procesy i produkty techniczne; rozumienie wpływu nauki i techniki na świat przyrody;
- **obszar umiejętności dla matematyki** obejmuje stosowanie głównych zasad i procesów matematycznych w codziennym życiu osobistym i zawodowym oraz śledzenia i oceniania ciągów argumentów. Umożliwia to rozumowanie w sposób matematyczny, rozumienie dowodów matematycznych, porozumiewanie się językiem matematycznym, a także korzystanie z odpowiedniego wsparcia. Natomiast **obszar umiejętności dla nauki i techniki** obejmuje przede wszystkim posługiwanie się i wykorzystywanie narzędzi i urządzeń technicznych, a także stosowanie danych naukowych w procesach wnioskowania i podejmowania decyzji. Ważne jest także rozpoznawanie cech postępowania naukowego oraz praktycznego stosowania logicznego wnioskowania w rozwiązywaniu problemów;
- **obszar postaw dla matematyki** obejmuje szacunek dla prawdy i chęć poszukiwania przyczyn oraz oceniania ich zasadności. Natomiast **obszar postaw dla kompetencji naukowo-technicznych** obejmuje krytyczne rozumienie, zainteresowanie problemami etycznymi, poszanowanie bezpieczeństwa i trwałości jednostki, rodziny, społeczeństwa i przyrody w obliczu rozwoju naukowo-technicznego.

Spośród wszystkich uczniów objętych procesem dydaktycznym rozwijania kompetencji matematycznych ważne pełne badania psychologiczne uzyskało 1087 osób (patrz: tabela 22).

Tabela 22. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji matematycznych

Województwa	N	%
Dolnośląskie	341	31,4
Kujawsko-pomorskie	93	8,5
Opolskie	261	24,0
Wielkopolskie	392	36,1
Razem	1087	100,0

Struktura wojewódzka populacji jest analogiczna jak w przypadku wcześniej opisanych grup, a więc najliczniejsi są uczniowie z województw: wielkopolskiego i dolnośląskiego (łącznie $\frac{2}{3}$ populacji), zaś najmniej liczni są uczniowie z województwa kujawsko-pomorskiego.

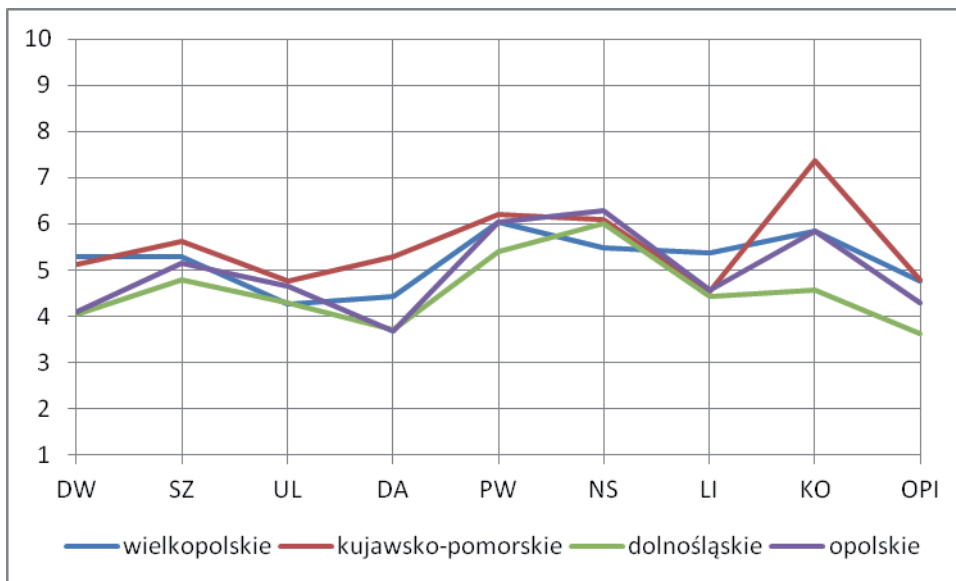
Badanie sfery intelektualnej za pomocą Zestawu Testów Uzdolnień młodzieży uczestniczącej w profilowanym rozwoju kompetencji matematycznych wykazało, że średni poziom intelektualny ogółu badanych mieścił się w granicach poziomu przeciętnego (patrz: tabela 23 i rycina 19). W strukturze uzdolnień najwyższy poziom (tj. górne rejony wyników przeciętnych) osiągnęła znajomość ortografii (PW) oraz umiejętności klasyfikowania pojęć i myślenia logicznego (NS), a tylko nieznacznie słabsze są zdolności zapamiętywania (KO). Zdecydowanie najslabsze (ale również w granicach wyników przeciętnych) okazało się opanowanie podstawowych działań arytmetycznych (DA), uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL) oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW).

Tabela 23. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne

Skale/wojew.		M	s	F	p	Skale/wojew.		M	s	F	p
DW	WLKP	5,28	2,61	19,001	,000	NS	WLKP	5,47	2,16	7,513	,000
	K-P	5,12	2,41				K-P	6,10	2,31		
	DOLN	4,05	2,36				DOLN	6,00	2,28		
	OPOL	4,09	2,26				OPOL	6,29	2,04		
	Ogółem	4,69	2,53				Ogółem	5,84	2,21		
SZ	WLKP	5,29	2,12	5,466	,001	LI	WLKP	5,38	2,13	14,090	,000
	K-P	5,63	2,17				K-P	4,53	2,53		
	DOLN	4,80	1,99				DOLN	4,44	2,07		
	OPOL	5,15	1,89				OPOL	4,56	1,99		
	Ogółem	5,16	2,06				Ogółem	4,87	2,18		
UL	WLKP	4,26	2,01	2,783	,040	KO	WLKP	5,85	2,75	28,637	,000
	K-P	4,75	2,08				K-P	7,36	2,48		
	DOLN	4,29	2,09				DOLN	4,57	2,82		
	OPOL	4,65	1,96				OPOL	5,84	2,92		
	Ogółem	4,39	2,04				Ogółem	5,64	2,89		
DA	WLKP	4,42	2,03	23,844	,000	OPI	WLKP	4,76	2,06	20,852	,000
	K-P	5,30	2,16				K-P	4,80	1,74		
	DOLN	3,72	1,76				DOLN	3,62	1,99		
	OPOL	3,67	1,63				OPOL	4,29	1,86		
	Ogółem	4,18	1,97				Ogółem	4,35	2,03		
PW	WLKP	6,04	2,30	5,747	,001						
	K-P	6,20	2,26								
	DOLN	5,40	2,41								
	OPOL	6,05	2,23								
	Ogółem	5,87	2,33								

Opisane powyżej ogólne prawidłowości w różnym stopniu znalazły odzwierciedlenie w grupach wojewódzkich. W przypadku uczniów skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych obserwujemy wyraźne zróżnicowanie w nasileniu ogólnych potencjałów młodzieży z różnych województw. Zdecydowanie najslabiej wypadają w tym porównaniu uczniowie z województwa dolnośląskiego, których ogólny poziom intelektualny mieści się na poziomie niższym od przeciętnego. Trzy pozostałe grupy wojewódzkie cechują się przeciętnym poziomem intelektualnym, a spośród nich najkorzystniejszymi zasobami dysponują uczniowie kujawsko-pomorscy i wielkopolscy.

Rycina 19. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne

Dodatkowo każda z podgrup wojewódzkich młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwijaniu kompetencji matematycznych ma – obok cech charakterystycznych dla wszystkich podgrup – również swoją specyfikę. I tak:

- badane wojewódzkie grupy uczniów różnią się między sobą statystycznie istotnie w każdym z mierzonych testem ZTU obszarów uzdolnień;
- podstawowym atutem intelektualnym wszystkich grup młodzieży skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji matematycznych jest znajomość ortografii (PW), chociaż poziom tych uzdolnień rozciąga się od przeciętnego (województwo dolnośląskie) do powyżej przeciętnej (województwo kujawsko-pomorskie);
- dodatkowym atutem intelektualnym dla młodzieży z grup matematycznych województw: opolskiego i dolnośląskiego są umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne oraz myślenie logiczne (NS – poziom powyżej przeciętnej); dla młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego atutem są umiejętności zapamiętywania (KO – górna granica wyników powyżej przeciętnej), natomiast dla młodzieży z grupy matematycznej województwa wielkopolskiego atutem są uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW – poziom przeciętny);
- podstawową słabą stroną grup matematycznych w województwach: wielkopolskim i dolnośląskim są umiejętności wykonywania podstawowych działań arytmetycznych oraz koncentracja uwagi (DA – odpowiednio: poziom przeciętny oraz poziom poniżej przeciętnej), a także uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL – poziom przeciętny);

- podstawową słabą stroną uczniów skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych z województwa opolskiego są uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL – poziom poniżej przeciętnej) oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW – dolna granica poziomu przeciętnego);
- podstawową słabą stroną młodzieży grupy matematycznej z województwa kujawsko-pomorskiego jest szybkość spostrzegania (LI – poziom przeciętny) oraz uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL – poziom przeciętny).

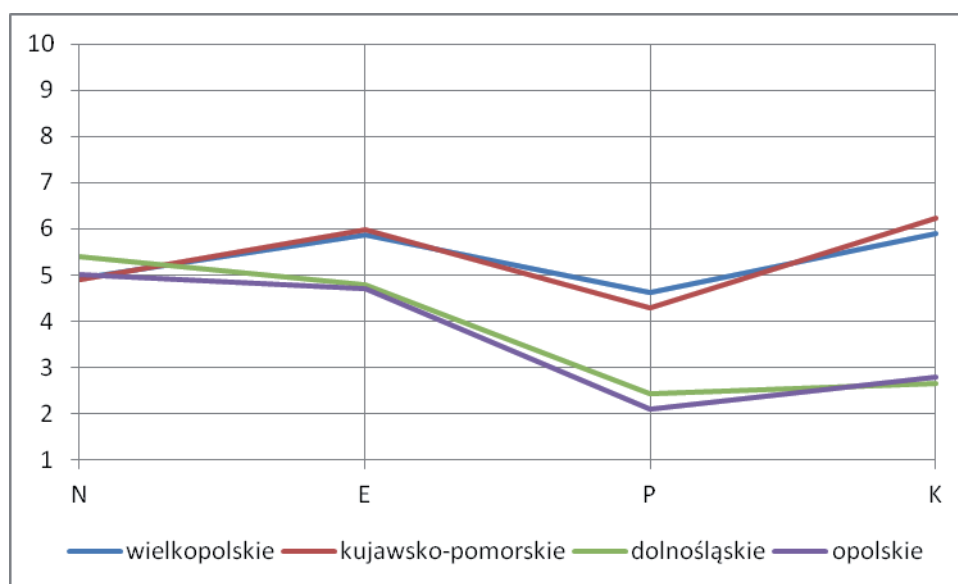
Badanie sfery osobowości za pomocą Testu Osobowości EPQ-R wykazało, że w strukturze osobowości całej populacji młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwijaniu kompetencji matematycznych dominuje skala ekstrawersji (E – poziom w przeciętny), wskazująca na umiarkowaną otwartość i ekspansję interpersonalną uczniów oraz związane z tym ograniczone kontrolowanie własnych zachowań i deficyty odpowiedzialności (patrz: tabela 24 i rycina 20). Nieznacznie niższy wynik (ale również w granicach przeciętnej) młodzież uzyskuje w skali neurotyzmu (N), co wskazuje na względnie sprawne radzenie sobie ze sferą emocjonalną i odpornością na stres. Trzeci wymiar – psychotyzm (P) kształtuje się na poziomie poniżej przeciętnej, co sygnalizuje nastawienia prospołeczne, dążność do kontaktów z ludźmi i w miarę sprawne radzenie sobie z wyzwaniami społecznymi. Z kolei skala kontrolna (K) potwierdza pozytywne nastawienie wobec otoczenia, sprawność w obronie w sytuacjach zagrożenia, a tym samym wskazuje ona na wiarygodność badań.

Zaprezentowana powyżej struktura osobowości ogólnej populacji młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych różnicuje się w podgrupach uczniów z poszczególnych województw (statystycznie istotne różnice międzygrupowe występują we wszystkich skalach testu EPQ-R). O ile bowiem jakość radzenia sobie ze sferą emocjonalną jest porównywalna we wszystkich grupach (poziom przeciętny), to pozostałe uwzględnione w badaniu wymiary osobowości różnicują te populacje nie tylko ilościowo, ale i jakościowo. Podobnie jak w przypadku kompetencji informatycznych czy językowych, rozwarstwienie to wskazało na podobieństwo swoistych par województw. Jedną stanowią uczniowie z województw: dolnośląskiego i opolskiego (charakteryzujący się większą ufnością wobec otoczenia i silniejszymi postawami prospołecznymi), zaś drugą uczniowie z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (charakteryzujący się większym poczuciem zagrożenia, silniejszymi postawami obronnymi oraz wyraźniejszym dystansem wobec otoczenia i problemów społecznych).

Tabela 24. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne

Skale/wojew.	M	s	F	p	Skale/wojew.	M	s	F	p		
N	WLKP	4,93	1,84	4,809	,002	P	WLKP	4,62	2,00	153,256	,000
	K-P	4,91	1,74				K-P	4,30	2,22		
	DOLN	5,41	1,76				DOLN	2,43	1,26		
	OPOL	5,02	1,75				OPOL	2,11	1,14		
	Ogółem	5,09	1,80				Ogółem	3,46	2,04		
E	WLKP	5,86	1,94	39,721	,000	K	WLKP	5,91	2,14	305,793	,000
	K-P	5,99	1,91				K-P	6,24	2,13		
	DOLN	4,80	1,27				DOLN	2,66	1,15		
	OPOL	4,71	1,27				OPOL	2,80	1,17		
	Ogółem	5,34	1,74				Ogółem	4,40	2,38		

Rycina 20. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne

Badanie sfery samooceny za pomocą Wielowymiarowego Kwestionariusza Samooceny MSEI pokazało, iż ogół młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji matematycznych cechował się przeciętnym nasileniem ogólnej samooceny, pozwalającym na w miarę sprawne zmaganie się z zadaniami życiowymi (OS) (patrz: tabela 25 i rycina 21). Swoją pozycję życiową i jakość zachowań młodzież opiera przede wszystkim na nastawieniach obronnych (OWS – poziom górnej granicy wyników przeciętnych), wyznawanym systemie wartości i jego praktykowaniu (SM – poziom przeciętny) oraz poczuciu posiadania konkretnych planów życiowych (IT – poziom przeciętny). Najniższy poziom u ogółu badanych (aczkolwiek

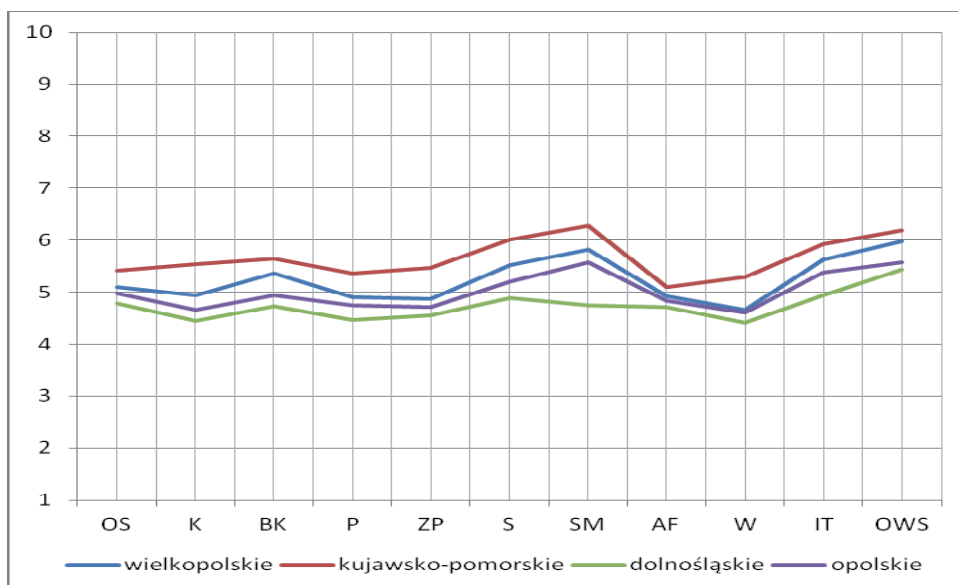
są to wyniki w granicach wyników przeciętnych) osiągnęły: manifestowana aktywność i wigor życiowy (W), przekonanie o własnej popularności w środowisku (P), poczucie ograniczonych sprawności w przewodzeniu innym (ZP) oraz przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i związanym z tym uznaniem w oczach otoczenia (K).

Tabela 25. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne

Skale/wojew.	M	s	F	p	Skale/wojew.	M	s	F	p		
OS	WLKP	5,10	1,71	3,756	,011	SM	WLKP	5,82	2,04	19,529	,000
	K-P	5,42	1,70				K-P	6,28	2,12		
	DOLN	4,79	1,85				DOLN	4,74	2,26		
	OPOL	4,98	1,87				OPOL	5,57	2,41		
	Ogółem	5,02	1,79				Ogółem	5,51	2,24		
K	WLKP	4,94	1,84	10,043	,000	AF	WLKP	4,92	1,51	1,850	,136
	K-P	5,54	1,85				K-P	5,09	1,53		
	DOLN	4,44	2,00				DOLN	4,72	1,48		
	OPOL	4,66	1,88				OPOL	4,84	1,47		
	Ogółem	4,81	1,92				Ogółem	4,87	1,50		
BK	WLKP	5,37	1,54	13,313	,000	W	WLKP	4,66	1,81	6,200	,000
	K-P	5,64	1,67				K-P	5,30	2,03		
	DOLN	4,73	1,72				DOLN	4,42	1,85		
	OPOL	4,94	1,68				OPOL	4,61	1,68		
	Ogółem	5,14	1,66				Ogółem	4,65	1,84		
P	WLKP	4,90	1,75	7,716	,000	IT	WLKP	5,63	1,97	10,242	,000
	K-P	5,36	1,82				K-P	5,93	1,84		
	DOLN	4,47	1,71				DOLN	4,94	1,88		
	OPOL	4,74	1,79				OPOL	5,38	1,96		
	Ogółem	4,80	1,77				Ogółem	5,42	1,95		
ZP	WLKP	4,87	1,68	7,170	,000	OWS	WLKP	5,98	1,58	10,435	,000
	K-P	5,46	1,93				K-P	6,18	1,56		
	DOLN	4,55	1,89				DOLN	5,43	1,56		
	OPOL	4,72	1,89				OPOL	5,57	1,67		
	Ogółem	4,81	1,83				Ogółem	5,77	1,61		
S	WLKP	5,52	1,71	14,676	,000						
	K-P	6,01	1,60								
	DOLN	4,88	1,73								
	OPOL	5,21	1,79								
	Ogółem	5,33	1,75								

Zaprezentowane powyżej prawidłowości, dotyczące struktury samooceny ogółu młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji matematycznych, w zdecydowanej większości znajdują potwierdzenie również w podgrupach wojewódzkich. Natomiast podstawowe różnice dotyczą nasilenia poszczególnych wymiarów samooceny (różnice międzygrupowe osiągnęły poziom statystycznej istotności we wszystkich skalach testu za wyjątkiem przekonania o własnej atrakcyjności psychofizycznej (AF). W efekcie, można stwierdzić, że:

Rycina 21. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne

- ogólny poziom samooceny młodzieży z różnych województw skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji matematycznych jest umiarkowanie konstruktywny;
- najwyższym poziomem i najbardziej konstruktywną strukturą wewnętrzną samooceny charakteryzuje się młodzież z województwa kujawsko-pomorskiego;
- najniższym poziomem i najmniej konstruktywną strukturą wewnętrzną samooceny charakteryzuje się młodzież z województwa dolnośląskiego.

KOMPETENCJE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Zgodnie z przyjętą w projekcie definicją *inicjatywność i przedsiębiorczość* oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów (patrz: *Kompetencje kluczowe... 2006*; patrz także:

Gaś 2012b s. 84). Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans. Są podstawą bardziej konkretnych umiejętności oraz wiedzy potrzebnej tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym albo handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one podejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie. Uwzględniając trzy aspekty kompetencji, przyjęto, że:

- **obszar wiedzy** dla inicjatywności i przedsiębiorczości obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości prowadzenia działalności osobistej, zawodowej czy gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także zagadnienie szans i wyzwań stojących przed pracodawcami i organizacjami. Osoby te powinny być również świadome zagadnień etycznych związanych z przedsięwzięciami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. przez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne;
- **obszar umiejętności** odnosi się do proaktywnego zarządzania projektami (obejmującego planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Konieczna jest także umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach;
- **obszar postaw** obejmuje inicjatywność, aktywność, niezależność i innowacyjność w życiu osobistym, zawodowym i społecznym. Ponadto dotyczy motywacji i determinacji w kierunku realizowania celów osobistych i wspólnych, zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym.

Spośród wszystkich uczniów objętych procesem dydaktycznym rozwijania kompetencji z zakresu przedsiębiorczości ważne pełne badania psychologiczne uzyskało 1094 uczniów (patrz: tabela 26). Analogicznie jak w poprzednich grupach kompetencyjnych najliczniejsze były populacje młodzieży z województw: wielkopolskiego i dolnośląskiego, a najmniej liczna z województwa kujawsko-pomorskiego. Proporcje te odzwierciedlają wskaźniki procentowe liczby szkół z poszczególnych województw uczestniczących w projekcie.

Tabela 26. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji przedsiębiorczości

Województwa	N	%
Dolnośląskie	382	34,9
Kujawsko-pomorskie	95	8,7
Opolskie	229	20,9
Wielkopolskie	388	35,5
Razem	1094	100,0

Badanie sfery intelektualnej za pomocą Zestawu Testów Uzdolnień młodzieży uczestniczącej w profilowanym rozwoju kompetencjach przedsiębiorczości wykazało, że średni poziom intelektualny ogółu badanych mieścił się w dolnych granicach poziomu przeciętnego (patrz: tabela 27 i rycina 22). W strukturze uzdolnień najwyższy poziom (tj. górne rejony wyników przeciętnych) osiągnęły umiejętności klasyfikowania pojęć i myślenia logicznego (NS – górna granica wyników przeciętnych), następnie znajomość ortografii (PW) oraz zdolności zapamiętywania (KO) – obydwie uzdolnienia na poziomie przeciętnym. Zdecydowanie najsłabsze (na poziomie poniżej przeciętnej) okazało się opanowanie podstawowych działań arytmetycznych (DA), a także uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi (DW) oraz uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL) – dolna granica wyników przeciętnych.

Opisane powyżej ogólne prawidłowości w różnym stopniu znalazły odzwierciedlenie w grupach wojewódzkich. W przypadku uczniów skoncentrowanych na kompetencjach przedsiębiorczości obserwujemy co prawda wyraźne zróżnicowanie w nasileniu ogólnych potencjałów młodzieży z różnych województw, aczkolwiek ogólne zasoby intelektualne zdecydowanej większości grup wojewódzkich są niższe od przeciętnych. Zdecydowanie najsłabiej wypadają w tym porównaniu uczniowie z województwa dolnośląskiego, a najlepiej uczniowie z województwa wielkopolskiego.

Ponadto każda z podgrup wojewódzkich młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości ma również swoją specyfikę przejawiającą się w nasileniu poszczególnych obszarów uzdolnień (jest ona szczególnie wyraźna w zakresie ograniczeń poszczególnych grup). Tak więc:

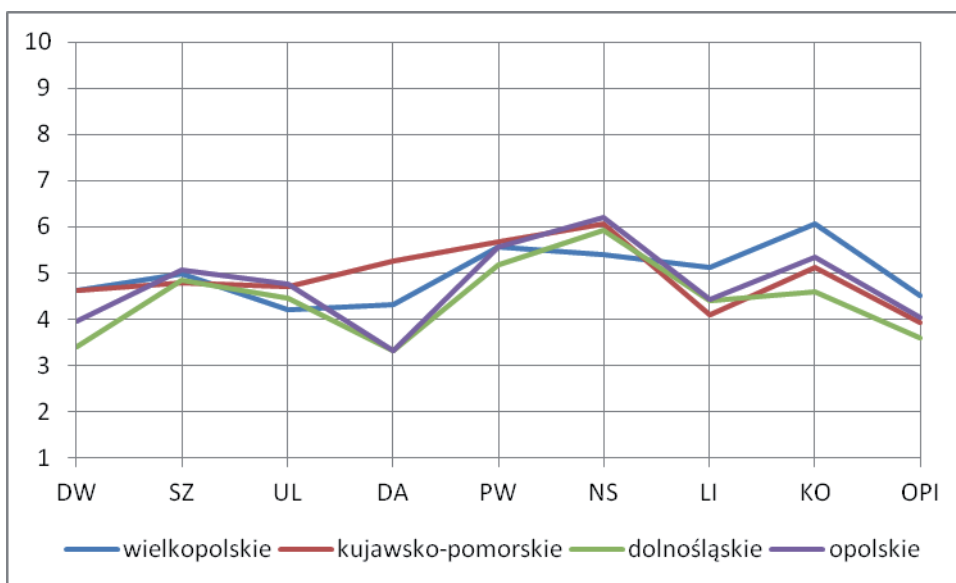
- badane wojewódzkie grupy uczniów różnią się między sobą statystycznie istotnie w większości z mierzonych testem ZTU obszarów uzdolnień (za wyjątkiem uzdolnień matematycznych – SZ i znajomości ortografii – PW);

- podstawowym atutem intelektualnym wszystkich grup młodzieży skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości jest znajomość ortografii (PW), chociaż poziom tych uzdolnień jest jedynie przeciętny;

Tabela 27. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/wojew.		M	s	F	p	Skale/wojew.		M	s	F	p	
DW	WLKP	4,62	2,31	17,102	,000	NS	WLKP	5,39	2,13	7,425	,000	
	K-P	4,61	2,33				K-P	6,07	1,98			
	DOLN	3,41	2,09				DOLN	5,94	2,25			
	OPOL	3,95	2,06				OPOL	6,21	2,16			
	Ogółem	4,15	2,26				Ogółem	5,78	2,18			
SZ	WLKP	4,99	1,91	,663	,575	LI	WLKP	5,11	2,16	9,769	,000	
	K-P	4,80	1,76				K-P	4,11	2,31			
	DOLN	4,84	2,04				DOLN	4,39	2,10			
	OPOL	5,06	2,27				OPOL	4,43	1,96			
	Ogółem	4,94	2,01				Ogółem	4,67	2,15			
UL	WLKP	4,22	2,11	3,366	,018	KO	WLKP	6,06	2,74	15,030	,000	
	K-P	4,71	2,03				K-P	5,11	2,51			
	DOLN	4,47	2,03				DOLN	4,60	2,72			
	OPOL	4,76	2,05				OPOL	5,34	2,83			
	Ogółem	4,45	2,07				Ogółem	5,41	2,79			
DA	WLKP	4,32	2,03	34,746	,000	OPI	WLKP	4,50	1,95	11,498	,000	
	K-P	5,27	2,32				K-P	3,92	1,68			
	DOLN	3,32	1,72				DOLN	3,60	1,97			
	OPOL	3,33	1,66				OPOL	4,03	1,89			
	Ogółem	3,95	2,02				Ogółem	4,10	1,95			
PW	WLKP	5,56	2,30	1,939	,122							
	K-P	5,69	2,14									
	DOLN	5,18	2,35									
	OPOL	5,57	2,25									
	Ogółem	5,47	2,29									

Rycina 22. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości

- dodatkowym atutem intelektualnym dla młodzieży z grup przedsiębiorczości województw: opolskiego, dolnośląskiego i kujawsko-pomorskiego są umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne oraz myślenie logiczne (NS – poziom powyżej przeciętnej); natomiast dla młodzieży z województwa wielkopolskiego są umiejętności zapamiętywania (KO – wyniki powyżej przeciętnej);
- podstawową słabą stroną grup przedsiębiorczości w województwach: wielkopolskim, opolskim i dolnośląskim są umiejętności wykonywania podstawowych działań arytmetycznych oraz koncentracja uwagi (DA – poziom poniżej przeciętnej), czemu towarzyszą: u uczniów z województwa wielkopolskiego uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL – poziom przeciętny), a u uczniów z województw dolnośląskiego i opolskiego uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi (DW – poziom poniżej przeciętnej);
- podstawową słabą stroną uczniów skoncentrowanych na kompetencjach przedsiębiorczości z województwa kujawsko-pomorskiego jest szybkość spostrzegania (LI – dolna granica poziomu przeciętnego) oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi (UL – poziom przeciętny).

Badanie sfery osobowości za pomocą Testu Osobowości EPQ-R wykazało, że w strukturze osobowości całej populacji młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości dominuje skala ekstrawersji (E – poziom przeciętny), wskazująca na umiarkowaną otwartość i ekspansję interpersonalną uczniów oraz związane z tym ograniczone kontrolowanie własnych zachowań i deficyty odpowiedzialności

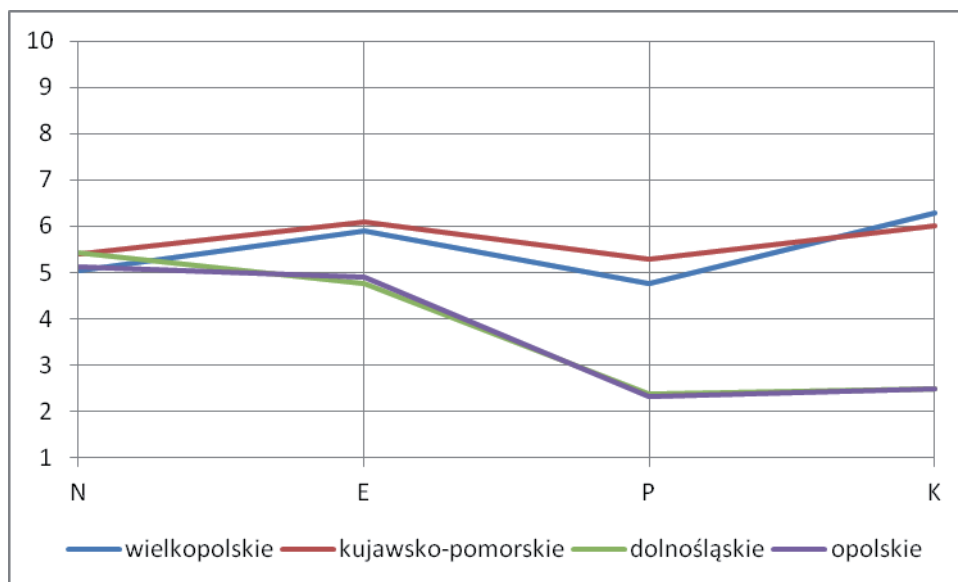
(patrz: tabela 28 i rycina 23). Porównywalny wynik (również w granicach przeciętnej) młodzież uzyskała w skali neurotyzmu (N), co wskazuje na umiarkowanie sprawne radzenie sobie ze sferą emocjonalną i odpornością na stres. Trzeci wymiar – psychotyzm (P) kształtuje się na poziomie poniżej przeciętnej, co jest symptomem nastawień prospołecznych, gotowości do kontaktów z ludźmi i w miarę sprawnego radzenia sobie z wymogami społecznymi. Z kolei skala kontrolna (K) potwierdza pozytywne nastawienie wobec otoczenia, sprawność w obronie w sytuacjach zagrożenia, a tym samym wskazuje na wiarygodność badań.

Zaprezentowana powyżej struktura osobowości ogólnej populacji młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości różnicuje się w podgrupach uczniów z poszczególnych województw (statystycznie istotne różnice międzygrupowe występują we wszystkich skalach testu EPQ-R). O ile bowiem jakość radzenia sobie ze sferą emocjonalną jest porównywalna we wszystkich grupach (poziom przeciętny), to pozostałe wymiary uwzględnione w badaniu osobowości zdecydowanie różnicują te populacje nie tylko ilościowo, ale i jakościowo. Podobnie jak w przypadku wszystkich wcześniej analizowanych grup kompetencyjnych, rozwarstwienie to wskazuje na podobieństwo swoistych par województw. Jedną stanowią uczniowie z województw: dolnośląskiego i opolskiego (charakteryzujący się większą ufnością wobec otoczenia i silniejszymi postawami prospołecznymi), zaś drugą uczniowie z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (charakteryzujący się większym poczuciem zagrożenia, silniejszymi postawami obronnymi oraz wyraźniejszym dystansem wobec otoczenia i problemów społecznych).

Tabela 28. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/wojew.	M	s	F	p	Skale/wojew.	M	s	F	p		
N	WLKP	5,05	1,95	2,759	,041	P	WLKP	4,77	2,01	177,063	,000
	K-P	5,41	1,73				K-P	5,30	2,22		
	DOLN	5,43	1,91				DOLN	2,37	1,33		
	OPOL	5,13	1,90				OPOL	2,33	1,28		
	Ogółem	5,22	1,91				Ogółem	3,59	2,13		
E	WLKP	5,91	2,00	36,358	,000	K	WLKP	6,30	1,97	434,767	,000
	K-P	6,10	2,04				K-P	6,00	1,94		
	DOLN	4,77	1,32				DOLN	2,49	1,20		
	OPOL	4,89	1,37				OPOL	2,48	1,16		
	Ogółem	5,37	1,79				Ogółem	4,32	2,47		

Rycina 23. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości

Badanie sfery samooceny za pomocą Wielowymiarowego Kwestionariusza Samooceny MSEI pokazało, iż ogół młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji przedsiębiorczości cechował się przeciętnym nasileniem ogólnej samooceny, pozwalającym na w miarę sprawne zmaganie się z zadaniami życiowymi (OS) (patrz: tabela 29 i rycina 24). Swoją pozycję życiową i jakość zachowań badana młodzież opiera przede wszystkim na poszukiwaniu możliwości działań zadaniowych oraz aprobaty społecznej (OWS – poziom górnej granicy wyników przeciętnych), poczuciu posiadania konkretnych planów życiowych (IT – poziom przeciętny) oraz wyznawanym systemie wartości i jego praktykowaniu w codziennym życiu (SM – poziom przeciętny).

Tabela 29. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości

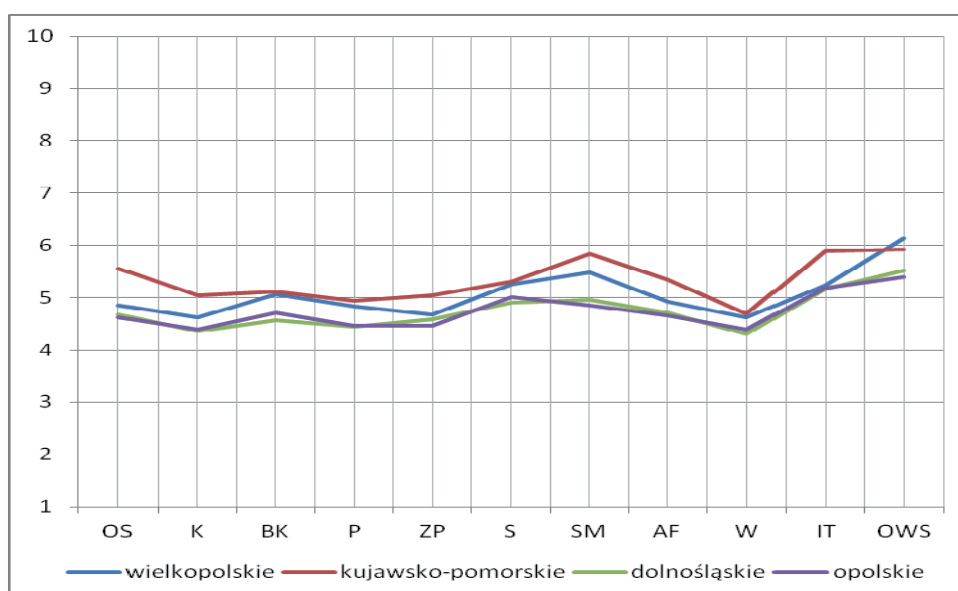
Skale/wojew.		M	s	F	p	Skale/wojew.		M	s	F	p	
OS	WLKP	4,85	1,71	6,598	,000	SM	WLKP	5,49	2,01	8,123	,000	
	K-P	5,55	2,09				K-P	5,83	2,29			
	DOLN	4,68	1,82				DOLN	4,96	2,13			
	OPOL	4,63	1,84				OPOL	4,86	2,15			
	Ogółem	4,82	1,83				Ogółem	5,24	2,13			
K	WLKP	4,63	1,88	3,786	,010	AF	WLKP	4,92	1,64	4,748	,003	
	K-P	5,05	2,13				K-P	5,34	1,86			
	DOLN	4,36	1,78				DOLN	4,72	1,48			
	OPOL	4,40	2,05				OPOL	4,65	1,65			
	Ogółem	4,54	1,92				Ogółem	4,85	1,63			
BK	WLKP	5,07	1,62	6,682	,000	W	WLKP	4,62	1,74	2,630	,049	
	K-P	5,11	1,54				K-P	4,69	1,45			
	DOLN	4,57	1,57				DOLN	4,30	1,63			
	OPOL	4,72	1,67				OPOL	4,40	1,73			
	Ogółem	4,85	1,62				Ogółem	4,48	1,68			
P	WLKP	4,83	1,87	3,915	,009	IT	WLKP	5,24	1,86	3,818	,010	
	K-P	4,94	1,75				K-P	5,89	2,23			
	DOLN	4,44	1,77				DOLN	5,16	1,88			
	OPOL	4,47	1,91				OPOL	5,18	2,00			
	Ogółem	4,65	1,84				Ogółem	5,27	1,94			
ZP	WLKP	4,67	1,74	2,416	,065	OWS	WLKP	6,13	1,53	12,648	,000	
	K-P	5,05	1,69				K-P	5,93	1,56			
	DOLN	4,58	1,77				DOLN	5,52	1,63			
	OPOL	4,46	2,03				OPOL	5,39	1,78			
	Ogółem	4,64	1,81				Ogółem	5,78	1,65			
S	WLKP	5,26	1,73	2,949	,032							
	K-P	5,31	1,84									
	DOLN	4,90	1,78									
	OPOL	5,01	1,89									
	Ogółem	5,10	1,79									

Najniższy poziom w obszarze samooceny u ogółu badanych (aczkolwiek są to wyniki w granicach wyników przeciętnych) osiągnęły: manifestowana aktywność i wigor życiowy (W), przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i związanym z tym uznaniem w oczach otoczenia

(K), poczucie ograniczonych sprawności w przewodzeniu innym (ZP) oraz przekonanie o własnej popularności w środowisku (P).

Zaprezentowane powyżej prawidłowości, dotyczące struktury samooceny ogółu młodzieży skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji przedsiębiorczości, w zdecydowanej większości znajdują potwierdzenie również w podgrupach wojewódzkich. Natomiast podstawowe różnice dotyczą nasilenia poszczególnych wymiarów samooceny (różnice międzygrupowe osiągnęły poziom statystycznej istotności w większości skal testu MSEI, za wyjątkiem przekonania o umiejętności przewodzenia innym i wywierania na nich wpływu – (ZP). W efekcie można stwierdzić, że:

Rycina 24. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości

- ogólny poziom samooceny młodzieży z różnych województw skoncentrowanej na profilowanym rozwoju kompetencji przedsiębiorczości jest konstruktywny;
- stosunkowo najwyższym poziomem i najbardziej konstruktywną strukturą wewnętrzną samooceny charakteryzuje się młodzież z województwa kujawsko-pomorskiego;
- stosunkowo najniższym poziomem, ale nadal konstruktywnym, oraz sprzyjającą funkcjonowaniu strukturą wewnętrzną samooceny charakteryzuje się młodzież z województw: dolnośląskiego i opolskiego.

3.3. Profilowanie psychologiczne uczniów województwa dolnośląskiego uczestniczących w procesie dydaktycznym ukierunkowanym na rozwój różnych kompetencji kluczowych

Przeprowadzone w poprzednich rozdziałach analizy wykazały, że uczniowie uczestniczący w projekcie „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych z Polski centralnej i południowo-zachodniej” stanowią populację wysoce zróżnicowaną w zakresie posiadanych zasobów intelektualnych, charakterystyki osobowości oraz nasilenia i struktury samooceny. Zróżnicowanie to wystąpiło w obydwu uwzględnionych płaszczyznach. Z jednej strony okazało się, że w każdym z województw uczestniczących w projekcie istnieją statystycznie istotne różnice między uczniami skoncentrowanymi na rozwoju różnych kompetencji kluczowych. Z drugiej strony stwierdzono także, że kolejne różnice występują również między uczniami pochodzącymi z różnych województw a skoncentrowanymi na rozwoju tych samych kompetencji kluczowych. Co więcej, szereg wskaźników statystycznych upoważnia do stwierdzenia, że każda wyróżniona subpopulacja (czyli uczniowie z jednego województwa skoncentrowani na rozwijaniu jednej kluczowej kompetencji) jest również wewnętrznie niejednorodna w kontekście uwzględnionych wymiarów funkcjonowania psychologicznego.

W związku z tym, kluczowe stało się pytanie o to, jakie są zasoby osobiste poszczególnych uczniów (zarówno atuty jak i ograniczenia) i w jakim zakresie winny one być uwzględniane w projektowaniu i realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego ukierunkowanego na rozwijanie konkretnych kompetencji kluczowych. W celu uzyskania odpowiedzi na to pytanie zastosowano w każdej z badanych populacji procedurę hierarchicznej analizy skupień, aby w ten sposób zidentyfikować podgrupy uczniów o zbliżonych profilach psychologicznych. Z tego typu analiz wyłączone zostały, ze względu na ich ograniczone liczebności, grupy kompetencyjne młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego. Dzięki takiej strategii możliwe było uzyskanie odpowiedzi na kolejne pytania. W tym paragrafie przeprowadzone zostaną analizy umożliwiające sformułowanie odpowiedzi na następujące pytania dotyczące uczniów z województwa dolnośląskiego:

9. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych?
10. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych?

11. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych?
12. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości?

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI INFORMATYCZNYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów dolnośląskich skoncentrowanych na kompetencjach informatycznych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie sześciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych, spośród których dominującą rolę pełnią **skupienia 6, 4 i 3**. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 30.

Charakterystykę **sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych** oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 31, a ich ilustracją graficzną jest rycina 25. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 6**: $M = 1,90$ i $s = 1,17$) aż po poziom wysoki (**skupienie 2**: $M = 7,70$ i $s = 1,33$). W efekcie, ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia w stopniu istotnym statystycznie.

Ponadto, każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień. Zatem:

- **skupienie 1** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, w strukturze którego dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), znajomość ortografii (PW) oraz uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne (SZ), natomiast ich słabą stroną jest niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- **skupienie 2** to młodzież o wysokim poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są: bardzo dobra znajomość ortografii (PW) oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Ich najsłabsze strony

to uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz umiejętności zapamiętywania (KO) – chociaż osiągają one i tak poziom wyższy od przeciętnego;

- **skupienie 3** to młodzież o przeciętnym ogólnym poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW), umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz umiejętność zapamiętywania (KO). Natomiast największym ograniczeniem jest stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi (DA – poziom niski);

Tabela 30. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych (województwo dolnośląskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	18	8,6
Skupienie 2	10	4,8
Skupienie 3	35	16,7
Skupienie 4	60	28,7
Skupienie 5	11	5,3
Skupienie 6	75	35,9
Razem	209	100,0

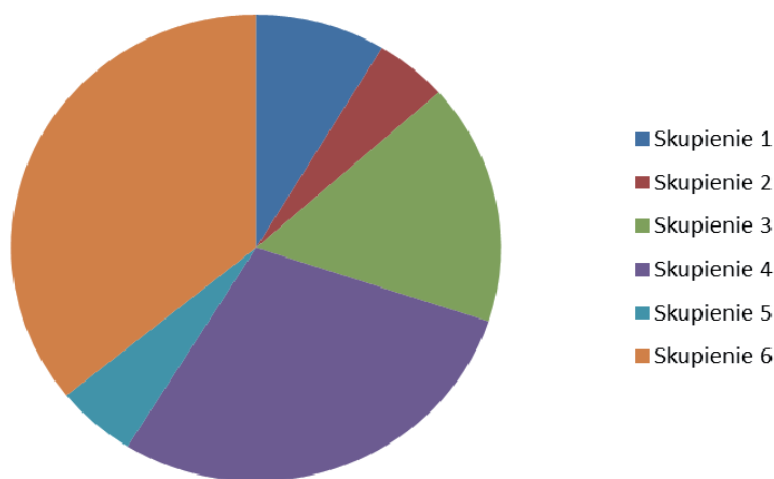

Tabela 31. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

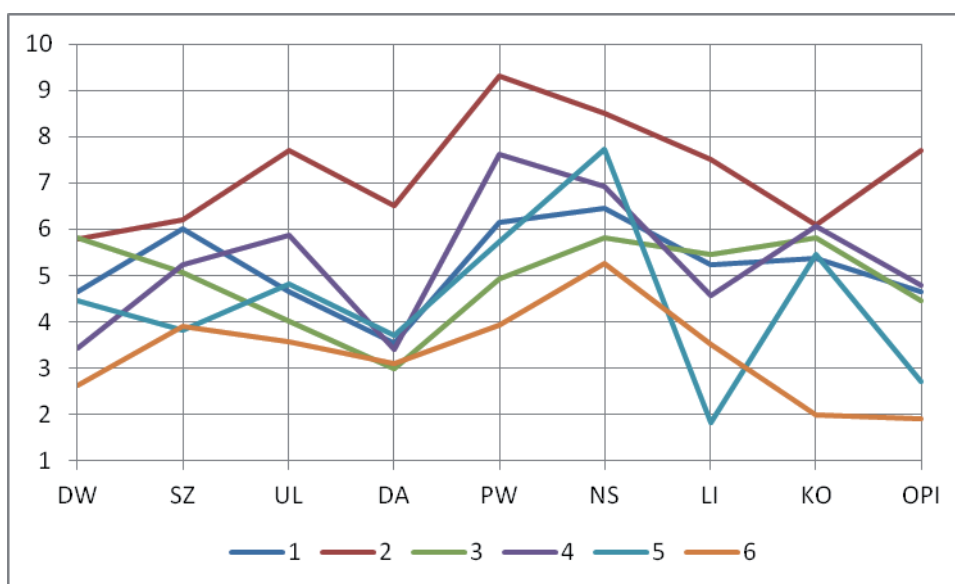
Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	4,66	2,35	14,173	,000	NS	1	6,44	1,97	10,087	,000
	2	5,80	2,89				2	8,50	,97		
	3	5,82	2,67				3	5,82	2,05		
	4	3,43	1,78				4	6,93	1,83		
	5	4,45	2,73				5	7,72	1,34		
	6	2,64	1,70				6	5,25	2,03		
SZ	1	6,00	1,37	10,123	,000	LI	1	5,22	1,95	14,426	,000
	2	6,20	2,14				2	7,50	1,77		
	3	5,08	1,80				3	5,45	1,83		
	4	5,23	1,45				4	4,58	2,09		
	5	3,81	1,47				5	1,81	,40		
	6	3,90	1,60				6	3,50	2,10		
UL	1	4,66	1,90	17,604	,000	KO	1	5,38	2,17	42,525	,000
	2	7,70	1,05				2	6,10	2,28		
	3	4,02	1,83				3	5,82	1,82		
	4	5,88	1,76				4	6,06	1,69		
	5	4,81	1,77				5	5,45	1,69		
	6	3,57	1,85				6	2,00	1,85		
DA	1	3,55	1,75	8,622	,000	OPI	1	4,66	1,60	59,256	,000
	2	6,50	2,36				2	7,70	1,33		
	3	3,00	1,23				3	4,45	1,37		
	4	3,41	1,52				4	4,78	1,43		
	5	3,72	1,34				5	2,72	,78		
	6	3,10	1,67				6	1,90	1,17		
PW	1	6,16	2,91	30,555	,000						
	2	9,30	1,33								
	3	4,94	1,69								
	4	7,63	1,86								
	5	5,72	1,19								
	6	3,94	2,11								

- **skupienie 4** to również młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, ale jej główne atuty to dobra znajomość ortografii (PW) oraz wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast wiedące

ograniczenia to niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz słabe opanowanie podstawowych działań arytmetycznych (DA);

- **skupienie 5** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym i dysharmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której zdecydowanie dominują wysoce sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), zaś bardzo niska jest szybkość spostrzegania (LI);

Rycina 25. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

- **skupienie 6** to młodzież o bardzo niskim poziomie intelektualnym, której najsilniejszą stroną są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne, zaś pozostałe uzdolnienia są wyraźnie słabsze aż po bardzo niskie umiejętności zapamiętywania (KO).

Tak różna charakterystyka sfery intelektualnej badanej młodzieży znalazła swoje odbicie również w fakcie, że w każdym z analizowanych obszarów uzdolnień różnice między skupieniami młodzieży osiągnęły poziom statystycznej istotności.

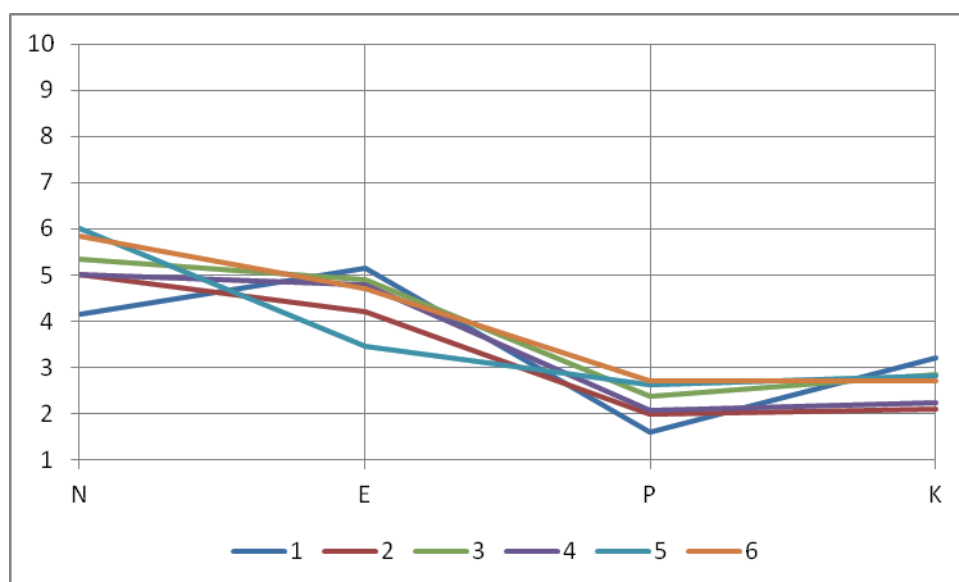
Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 32, a ich ilustracją graficzną jest rycina 26. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie szeregu prawidłowości. Przede wszystkim struktura osobowości okazała się zmienną wyraźnie słabiej różnicującą młodzież z poszczególnych skupień. Zasadniczo można wyróżnić:

- podgrupy, w których w strukturze osobowości dominuje konstruktywne nastawienie interpersonalne i otwarcie na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną (**skupienie 1 i skupienie 4**);

Tabela 32. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	4,16	1,65	3,521	,004	P	1	1,61	1,03	3,867	,002
	2	5,00	1,82				2	2,00	1,24		
	3	5,34	1,84				3	2,37	1,26		
	4	5,00	1,71				4	2,06	1,08		
	5	6,00	1,84				5	2,63	1,12		
	6	5,84	1,83				6	2,72	1,24		
E	1	5,16	1,09	2,964	,013	K	1	3,22	,80	3,305	,007
	2	4,20	1,68				2	2,10	,87		
	3	4,91	1,61				3	2,85	1,14		
	4	4,78	1,29				4	2,25	1,08		
	5	3,45	1,63				5	2,81	1,32		
	6	4,72	1,09				6	2,70	1,17		

Rycina 26. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

- podgrupy w których dominuje emocjonalne przeżywanie siebie i świata, które jednak nie powoduje dezorganizacji jakości życia i pozwala na umiarkowanie sprawne wywiązywanie się z pełnionych obowiązków (**skupienie 2, skupienie 3 i skupienie 6**);
- podgrupę, w której podwyższony poziom wrażliwości emocjonalnej i podatności na stresy w połączeniu z obniżoną tendencją do nawiązywania relacji interpersonalnych oraz unikaniem działań zadaniowych istotnie dezorganizuje życie nastolatka (**skupienie 5**).

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 33, a ich ilustracją graficzną jest rycina 27. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie szeregu prawidłowości.

Podstawowa prawidłowość dotyczy tego, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, który rozciąga się od poziomu niskiego w **skupieniu 5** ($M = 3,81$ i $s = 2,04$) aż po wysoką samoocenę, jaką prezentuje młodzież ze **skupienia 1** ($M = 7,72$ i $s = 1,31$). Możliwe jest również zidentyfikowanie charakterystycznych przejawów samooceny dla każdej z wyróżnionych grup. Zatem:

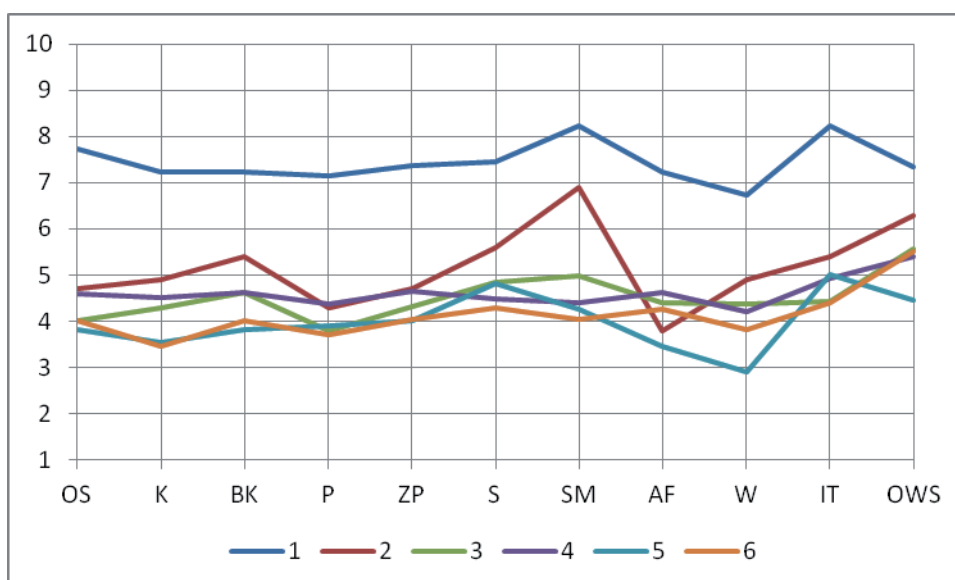
- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny, harmonijną jej strukturą oraz silnym przekonaniem o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), a także pewnością siebie i zdecydowaniem w planowaniu własnego życia i potwierdzania własnej wartości w działaniu (IT);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się podwyższonym poziomem samooceny, w której dominuje wysokie przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej (SM), wspomagane przez podwyższone zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i zaprzeczanie własnym niedostatkom (OWS), zaś ich ograniczeniem jest obniżone przekonanie o własnej atrakcyjności psychoseksualnej (AF);
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny, harmonijną jej strukturą, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do obronnego wzmacniania samooceny (OWS);
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny oraz analogicznym nasileniem wszystkich jej wymiarów;

Tabela 33. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia		M	s	F	p	Skale/ skupienia		M	s	F	p	
OS	1	7,72	1,31	24,651	,000	SM	1	8,22	1,62	20,885	,000	
	2	4,70	1,76				2	6,90	2,13			
	3	4,02	1,36				3	4,97	1,99			
	4	4,60	1,23				4	4,40	1,39			
	5	3,81	2,04				5	4,27	2,28			
	6	4,01	1,20				6	4,05	1,70			
K	1	7,22	1,83	21,723	,000	AF	1	7,22	1,95	17,984	,000	
	2	4,90	2,51				2	3,80	2,09			
	3	4,28	1,46				3	4,40	1,35			
	4	4,50	1,22				4	4,63	1,19			
	5	3,54	1,21				5	3,45	1,12			
	6	3,46	1,25				6	4,26	1,06			
BK	1	7,22	1,59	16,419	,000	W	1	6,72	1,87	12,790	,000	
	2	5,40	1,50				2	4,90	2,80			
	3	4,62	1,73				3	4,37	2,00			
	4	4,63	1,31				4	4,20	1,20			
	5	3,81	1,53				5	2,90	1,44			
	6	4,00	1,24				6	3,81	1,15			
P	1	7,16	1,82	17,006	,000	IT	1	8,22	1,80	20,126	,000	
	2	4,30	1,49				2	5,40	2,27			
	3	3,80	1,54				3	4,42	1,55			
	4	4,38	1,50				4	4,93	1,33			
	5	3,90	1,97				5	5,00	1,67			
	6	3,72	1,20				6	4,40	1,37			
ZP	1	7,38	1,71	12,414	,000	OWS	1	7,33	1,60	9,049	,000	
	2	4,70	2,26				2	6,30	1,76			
	3	4,31	2,17				3	5,57	1,63			
	4	4,66	1,38				4	5,40	1,01			
	5	4,00	2,09				5	4,45	1,75			
	6	4,04	1,38				6	5,50	1,09			
S	1	7,44	1,82	15,122	,000							
	2	5,60	2,59									
	3	4,85	1,62									
	4	4,48	,96									
	5	4,81	2,22									
	6	4,29	1,22									

- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się niskim poziomem samooceny, w której strukturze dominuje przeciętnie nasilone przekonanie o posiadaniu spójnych planów życiowych (IT) uzupełniane zachowaniami ukierunkowanymi na poszukiwanie aprobaty społecznej i ukrywanie przed otoczeniem swoich niedostatków. Natomiast głównym ograniczeniem młodzieży z tej grupy jest niski poziom aktywności życiowej i brak wiary we własne zdrowie i siły witalne;
- **młodzież ze skupienia 6** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny, jej spójną strukturą, w której wyraźniej zarysowuje się potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia (OWS na poziomie przędnym).

Rycina 27. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

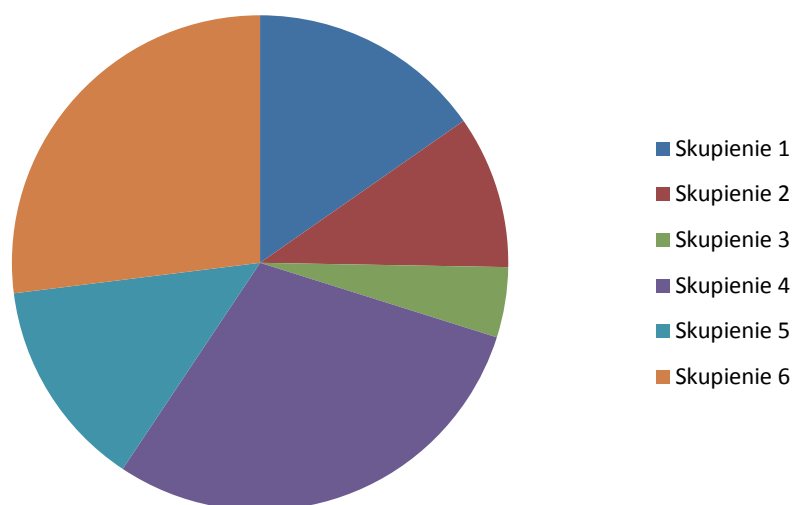
WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI JĘZYKOWYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów dolnośląskich skoncentrowanych na kompetencjach językowych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie sześciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych, z dominującymi **skupieniami 4, 6 i 1**. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 34.

Charakterystykę **sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych** oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 35, a ich ilustracją graficzną jest rycina 28, które wskazują na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Tabela 34. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych (województwo dolnośląskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	37	15,3
Skupienie 2	24	10,0
Skupienie 3	11	4,6
Skupienie 4	71	29,5
Skupienie 5	33	13,7
Skupienie 6	65	27,0
Razem	241	100,0

Przed wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 4:** $M = 1,76$ i $s = 0,91$), aż po poziom wysoki (**skupienie 2:** $M = 7,12$ i $s = 1,59$). W efekcie, ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia młodzieży w stopniu istotnym statystycznie.

Również i w tym przypadku każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień. Tak więc:

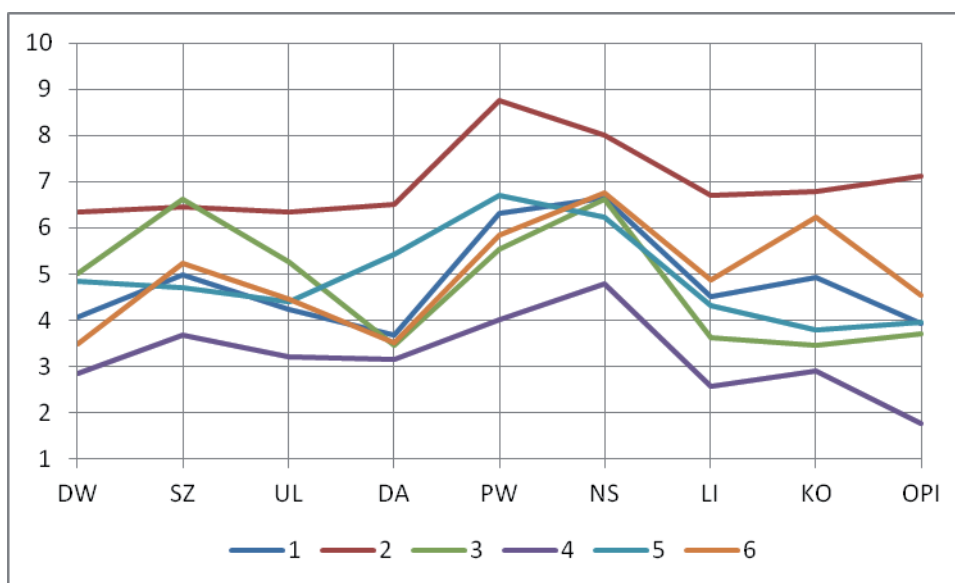
- **skupienie 1** to młodzież o nieznacznie obniżonym poziomie intelektualnym, w strukturze którego dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW), natomiast ich słabą stroną jest niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);

Tabela 35. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	4,08	2,36	13,008	,000	NS	1	6,64	2,13	11,472	,000
	2	6,33	2,53				2	8,00	1,95		
	3	5,00	2,36				3	6,63	2,01		
	4	2,85	1,75				4	4,80	2,33		
	5	4,84	2,58				5	6,24	2,04		
	6	3,49	1,56				6	6,76	1,77		
SZ	1	4,97	1,93	14,100	,000	LI	1	4,51	1,99	24,249	,000
	2	6,45	1,61				2	6,70	1,80		
	3	6,63	1,96				3	3,63	1,56		
	4	3,67	1,74				4	2,56	1,44		
	5	4,72	1,89				5	4,33	2,05		
	6	5,24	1,40				6	4,86	1,80		
UL	1	4,24	1,90	10,476	,000	KO	1	4,94	2,55	22,332	,000
	2	6,33	2,11				2	6,79	1,44		
	3	5,27	1,73				3	3,45	2,46		
	4	3,21	2,06				4	2,90	2,42		
	5	4,39	2,22				5	3,78	2,35		
	6	4,46	1,56				6	6,23	1,71		
DA	1	3,67	1,70	21,108	,000	OPI	1	3,94	1,95	68,060	,000
	2	6,50	1,74				2	7,12	1,59		
	3	3,45	1,80				3	3,72	1,67		
	4	3,16	1,57				4	1,76	,91		
	5	5,42	1,96				5	3,96	1,31		
	6	3,52	1,45				6	4,53	1,07		
PW	1	6,32	2,51	21,123	,000						
	2	8,75	1,18								
	3	5,54	2,62								
	4	4,01	2,04								
	5	6,69	2,43								
	6	5,84	1,93								

- **skupienie 2** to młodzież o wysokim poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są: bardzo dobra znajomość ortografii (PW) oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Również wszystkie pozostałe uzdolnienia osiągają poziom wyższy od przeciętnego;
- **skupienie 3** to młodzież o niższym niż przeciętny ogólnym poziomie intelektualnym i wyraźnej dysharmonii struktury uzdolnień. Jej głównymi atutami są wyższe niż przeciętne uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne (SZ), umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz przeciętna znajomość ortografii (PW). Natomiast największym ograniczeniem jest niski stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi (DA), problemy z szybkością spostrzegania (LI) oraz trudności z zapamiętywaniem (KO);

Rycina 28. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

- **skupienie 4** to młodzież o bardzo niskim poziomie intelektualnym, a jej głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz umiarkowana znajomość ortografii (PW). Natomiast wiodące ograniczenia to deficyty w zakresie szybkości spostrzegania (LI), trudności z zapamiętywaniem (KO) oraz niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW);
- **skupienie 5** to młodzież o nieznacznie obniżonym poziomie intelektualnym i mało harmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której dominuje znajomość ortografii (PW) i umiarkowanie sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne

i myślenie logiczne (NS), zaś niższe niż przeciętne są umiejętności zapamiętywania (KO);

- **skupienie 6** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym i nieharmonijnej strukturze uzdolnień, w której dominują ponadprzeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS) oraz sprawne umiejętność zapamiętywania (KO), zaś szczególnie deficytowe są uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi (DW) oraz poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA).

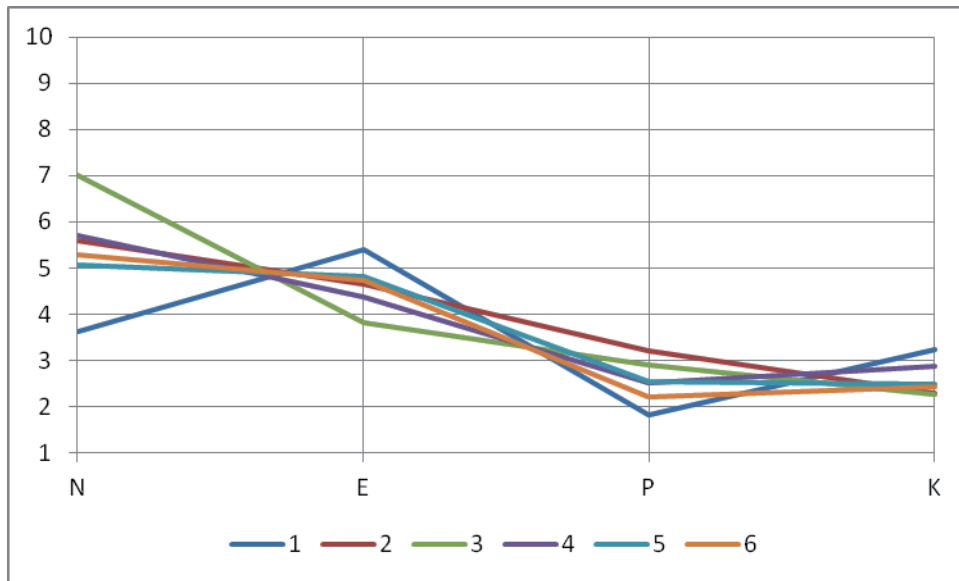
Opisana powyżej charakterystyka sfery intelektualnej młodzieży z poszczególnych skupień znalazła swoje odbicie również w fakcie, że w każdym z analizowanych obszarów uzdolnień różnice między skupieniami młodzieży z województwa dolnośląskiego skoncentrowanej na kompetencjach językowych osiągnęły poziom statystycznej istotności.

Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 36, a ich ilustracją graficzną jest rycina 29. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie szeregu prawidłowości, pokazujących specyfikę osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można wskazać, że:

Tabela 36. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	3,62	1,84	10,874	,000	P	1	1,81	4,562	,001	
	2	5,58	1,95				2	3,20			1,71
	3	7,00	1,54				3	2,90			1,22
	4	5,70	1,58				4	2,51			1,19
	5	5,06	1,98				5	2,54			1,20
	6	5,29	1,34				6	2,21			1,24
E	1	5,40	1,11	4,068	,001	K	1	3,24	3,646	,003	
	2	4,66	1,37				2	2,29			1,19
	3	3,81	2,04				3	2,27			1,19
	4	4,38	1,27				4	2,88			1,18
	5	4,81	1,35				5	2,48			1,27
	6	4,73	1,22				6	2,44			1,18

Rycina 29. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się konstruktywnym nastawieniem interpersonalnym i otwarciem na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną oraz bardzo intensywne nastawienia prospołeczne;
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się nieznacznie podwyższoną wrażliwością emocjonalną, która ubogaca relacje interpersonalne oraz pozwala na rozwijanie postaw prospołecznych i zaangażowania społecznego;
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się wyraźnym niezrównoważeniem emocjonalnym, które utrudnia kontakty międzyludzkie, sprzyja doznawaniu somatyzacji oraz przyjmowaniu postaw obronnych;
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętną wrażliwością emocjonalną, co sprzyja uleganiu nastrojom i sytuacyjnemu wycofywaniu się z aktywności zadaniowej;
- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się stabilną sferą emocjonalną i konstruktywnymi relacjami interpersonalnymi, co sprzyja przyjmowaniu postaw prospołecznych oraz unikaniu nadmiernych nastawień obronnych;
- **młodzież ze skupienia 6** charakteryzuje się przeciętną dojrzałością emocjonalną i umiarkowanie sprawnym funkcjonowaniem interpersonalnym z jednoczesną trudnością w wyznaczaniu osobistych granic i dbaniu o własne interesy.

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 37, a ich ilustracją graficzną jest rycina 30.

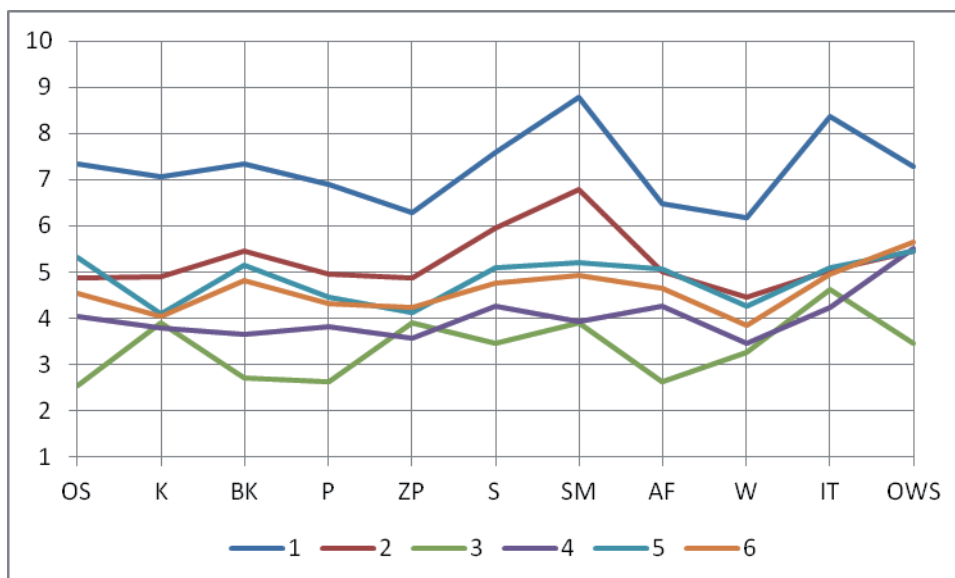
Tabela 37. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
OS	1	7,35	1,47	33,652	,000	SM	1	8,78	1,13	42,370	,000
	2	4,87	1,26				2	6,79	2,58		
	3	2,54	1,21				3	3,90	2,84		
	4	4,04	1,42				4	3,93	1,63		
	5	5,33	1,68				5	5,21	1,91		
	6	4,53	1,40				6	4,92	1,54		
K	1	7,05	1,64	25,403	,000	AF	1	6,48	1,72	18,996	,000
	2	4,91	1,81				2	5,00	1,25		
	3	3,90	2,73				3	2,63	1,43		
	4	3,80	1,27				4	4,26	1,25		
	5	4,09	1,48				5	5,06	1,57		
	6	4,03	1,42				6	4,64	1,23		
BK	1	7,35	1,37	39,534	,000	W	1	6,18	1,92	19,090	,000
	2	5,45	1,53				2	4,45	1,95		
	3	2,72	1,10				3	3,27	2,00		
	4	3,65	1,30				4	3,45	,97		
	5	5,15	1,34				5	4,27	1,62		
	6	4,81	1,58				6	3,86	1,19		
P	1	6,89	1,74	31,618	,000	IT	1	8,37	1,58	37,680	,000
	2	4,95	1,26				2	5,04	1,57		
	3	2,63	1,43				3	4,63	2,11		
	4	3,83	1,33				4	4,23	1,28		
	5	4,45	1,06				5	5,09	1,68		
	6	4,32	1,25				6	4,95	1,58		
ZP	1	6,29	1,74	15,513	,000	OWS	1	7,29	1,61	13,793	,000
	2	4,87	1,77				2	5,45	2,14		
	3	3,90	2,73				3	3,45	2,01		
	4	3,58	1,40				4	5,51	1,28		
	5	4,12	1,36				5	5,45	1,43		
	6	4,24	1,43				6	5,64	1,30		
S	1	7,59	1,58	28,735	,000						
	2	5,95	2,05								
	3	3,45	2,38								
	4	4,25	1,23								
	5	5,09	1,66								
	6	4,76	1,32								

Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, który rozciąga się od poziomu bardzo niskiego w **skupieniu 3** ($M = 2,54$ i $s = 1,21$) aż po wysoką samoocenę, jaką prezentuje młodzież ze **skupienia 1** ($M = 7,35$ i $s = 1,47$). Różna jest również wewnętrzna struktura samooceny, co pozwala zidentyfikować cechy charakterystyczne dla każdej z wyróżnionych grup. Zatem:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny oraz mało harmonijną strukturą. Dominuje w niej silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT). Ważnym atutem jest również poczucie doświadczania wsparcia społecznego, co skutkuje relacją zwrotną wobec otoczenia (BK). Najniższe wymiary samooceny (choć ich poziom jest wyższy niż przeciętny) to poziom zadowolenia z własnej atrakcyjności psychofizycznej (AF) oraz wigor życiowy (W);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, w której dominuje wysokie przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej (SM), wspomagane przez silne przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i samokontroli życiowej (S), zaś ich ograniczeniem jest nieznacznie obniżony poziom aktywności życiowej i zadowolenia ze swojego zdrowia (W);

Rycina 30. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

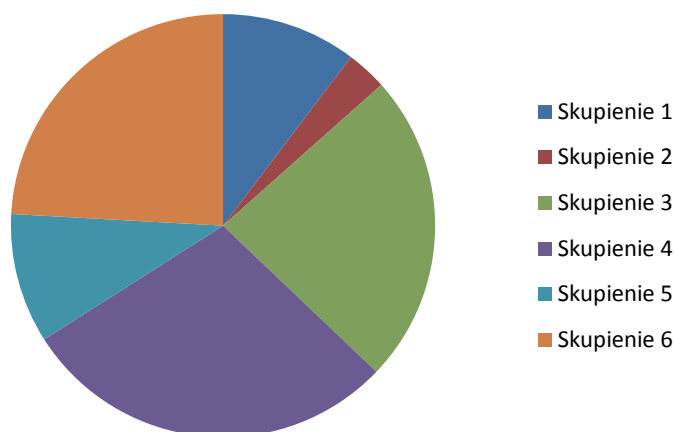
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się bardzo niskim poziomem samooceny, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do budowania planów życiowych (IT) oraz przewodzenia innym w sytuacjach społecznych (ZP). Natomiast obszary szczególnie deficytowe to niskie poczucie doświadczania wsparcia społecznego (BK), brak satysfakcji z otrzymywania od otoczenia przejawów akceptacji i uznania (P) oraz niezadowolenie z poziomu własnej atrakcyjności psychofizycznej (AF);
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny, wyrównanym nasileniem większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej (OWS) przekracza poziom przeciętny;
- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny oraz jej harmonijną strukturą, w której większość obszarów osiąga przeciętne nasilenie. Natomiast wyraźniejsze ograniczenia młodzieży z tej grupy dotyczą braku pełnej satysfakcji z przejawów uznania płynących ze strony otoczenia (K) oraz świadomości swoich ograniczeń w zakresie sprawnego przewodzenia innym ludziom (ZP);
- **młodzież ze skupienia 6** charakteryzuje się prawidłowym poziomem samooceny, jej spójną strukturą, w której wyraźniej zarysowuje się przede wszystkim potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia (OWS).

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI MATEMATYCZNYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów dolnośląskich skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie sześciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych, z dominującymi **skupieniami 4, 6 i 3**. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 38.

Tabela 38. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (województwo dolnośląskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	26	10,3
Skupienie 2	8	3,1
Skupienie 3	60	23,7
Skupienie 4	73	28,8
Skupienie 5	25	9,9
Skupienie 6	61	24,1
Razem	253	100,0

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 39, a ich ilustracją graficzną jest rycina 31, które wskazują na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu bardzo niskiego (**skupienie 4**: $M = 1,76$ i $s = 0,89$) aż po poziom przeciętny (**skupienie 6**: $M = 5,52$ i $s = 1,27$). Tak więc ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia młodzieży w stopniu istotnym statystycznie.

Również i w tym przypadku każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień. Tak więc:

Tabela 39. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

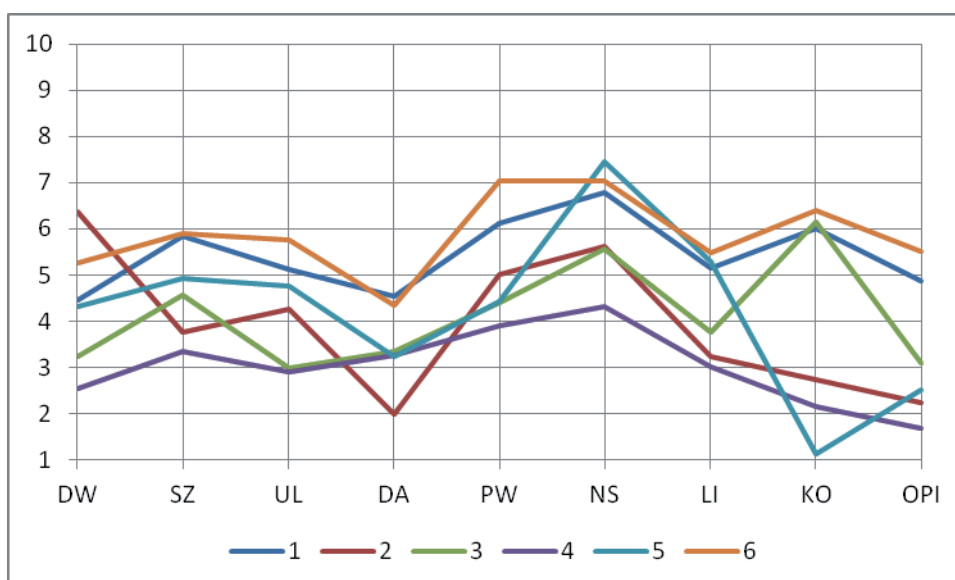
Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	4,46	2,81	16,315	,000	NS	1	6,80	2,49	16,792	,000
	2	6,37	3,77				2	5,62	2,13		
	3	3,25	1,83				3	5,56	2,25		
	4	2,53	1,58				4	4,32	1,95		
	5	4,32	1,57				5	7,44	1,19		
	6	5,26	2,15				6	7,04	1,95		
SZ	1	5,84	1,86	17,539	,000	LI	1	5,15	2,52	15,986	,000
	2	3,75	1,66				2	3,25	2,37		
	3	4,56	1,74				3	3,76	1,73		
	4	3,34	1,85				4	3,02	1,59		
	5	4,92	2,30				5	5,28	1,90		
	6	5,91	1,25				6	5,47	1,77		
UL	1	5,11	2,04	27,620	,000	KO	1	6,00	1,78	79,549	,000
	2	4,25	1,75				2	2,75	2,43		
	3	3,00	1,66				3	6,15	1,16		
	4	2,90	1,34				4	2,15	1,74		
	5	4,76	2,02				5	1,12	,60		
	6	5,75	1,64				6	6,39	2,18		
DA	1	4,53	2,13	6,455	,000	OPI	1	4,88	2,35	64,858	,000
	2	2,00	,75				2	2,25	1,48		
	3	3,35	1,50				3	3,11	1,35		
	4	3,26	1,60				4	1,67	,89		
	5	3,24	1,56				5	2,52	1,08		
	6	4,34	1,86				6	5,52	1,27		
PW	1	6,11	2,76	20,794	,000						
	2	5,00	2,77								
	3	4,41	1,66								
	4	3,90	1,73								
	5	4,44	1,60								
	6	7,03	2,08								

- **skupienie 1** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, w strukturze którego dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia

werbalne i myślenie logiczne (NS), znajomość ortografii (PW) oraz umiejętności zapamiętywania (KO), natomiast ich słabą stroną są przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz porównywalny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);

- **skupienie 2** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym, której głównym atutem są wyższe od przeciętnych uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast podstawowe ograniczenia dotyczą bardzo słabego opanowania podstawowych działań arytmetycznych i trudności w myśleniu logicznym (DA) oraz niższe od przeciętnych umiejętności zapamiętywania (KO);

Rycina 31. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

- **skupienie 3** to młodzież o niższym niż przeciętne ogólnym poziomie intelektualnym. Jej głównymi atutami są wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania (KO) oraz przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast kluczowe ograniczenia wiążą się z niskimi uzdolnieniami werbalnymi i słabą znajomością zasad pisowni (UL), a także obniżonymi: uzdolnieniami praktycznymi i umiejętnością koncentracji uwagi. Niższy od przeciętnego jest także poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- **skupienie 4** to młodzież o bardzo niskim poziomie intelektualnym, a jej głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne

i myślenie logiczne (NS) oraz nieznacznie tylko obniżona znajomość ortografii (PW). Natomiast wiodące ograniczenia to znaczące trudności z zapamiętywaniem (KO), niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW), a także deficyty w zakresie uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni (UL);

- **skupienie 5** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym i dysharmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której dominują bardzo sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz zadowalająca sprawność spostrzegania (LI). Natomiast podstawowe ograniczenia to bardzo słabe umiejętności zapamiętywania (KO) oraz znaczące deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);
- **skupienie 6** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym i umiarkowanie spójnej strukturze uzdolnień, w której dominują wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS) oraz znajomość ortografii (PW), zaś umiarkowanie deficytowy jest poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA).

Opisana powyżej charakterystyka sfery intelektualnej młodzieży z poszczególnych skupień znalazła swoje odbicie również w fakcie, że w każdym z analizowanych obszarów uzdolnień różnice między skupieniami młodzieży z województwa dolnośląskiego skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych osiągnęły poziom statystycznej istotności.

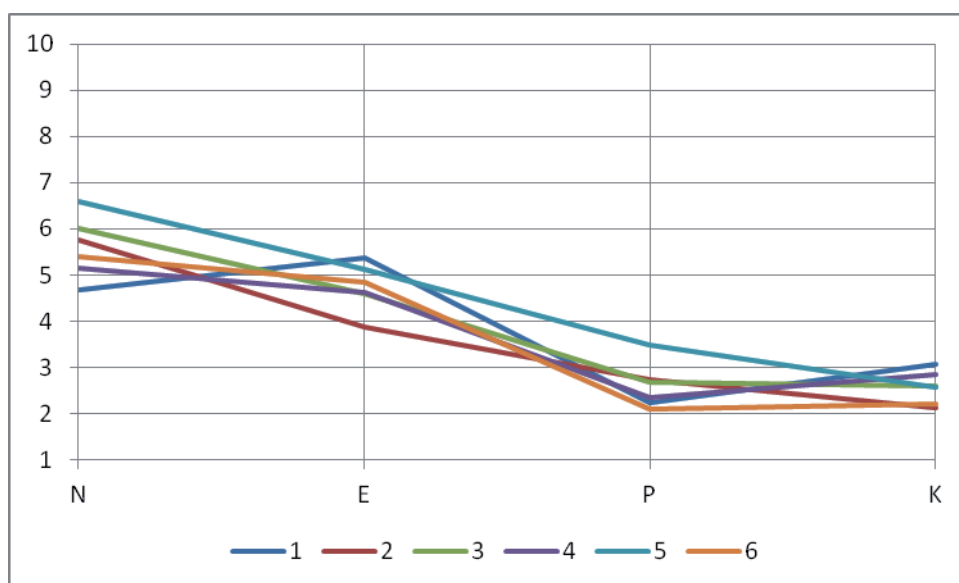
Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 40, a ich ilustracją graficzną jest rycina 32. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie statystycznie istotnych różnic międzygrupowych we wszystkich badanych wymiarach osobowości, co wskazuje na specyfikę osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można wskazać, że:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się konstruktywnym nastawieniem interpersonalnym i otwarciem na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną oraz znaczące nastawienia prospołeczne;
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się nieznacznie podwyższoną wrażliwością emocjonalną, która ogranicza relacje interpersonalne i której towarzyszą wyraźne nastawienia prospołeczne, zaangażowanie społeczne oraz skłonność do krytycznej autoanalizy;
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się umiarkowanym zrównoważeniem emocjonalnym, które sprzyja kontaktom międzyludzkim, a także otwartości wobec otaczającej rzeczywistości;

Tabela 40. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	4,69	1,91	5,099	,000	P	1	2,23	1,50	5,047	,000
	2	5,75	2,60				2	2,75	1,28		
	3	6,00	1,73				3	2,68	1,32		
	4	5,15	1,54				4	2,36	1,14		
	5	6,60	1,44				5	3,48	1,12		
	6	5,39	1,63				6	2,11	1,17		
E	1	5,38	1,32	2,896	,015	K	1	3,07	1,32	3,171	,009
	2	3,87	1,12				2	2,12	1,12		
	3	4,60	1,26				3	2,61	1,07		
	4	4,61	1,25				4	2,84	1,10		
	5	5,12	1,12				5	2,56	1,26		
	6	4,85	1,31				6	2,22	1,11		

Rycina 32. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętną wrażliwością emocjonalną i sprawną kontrolą relacji interpersonalnych, co sprzyja krytycznej ocenie osobistego poczucia bezpieczeństwa;
- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się podwyższoną wrażliwością emocjonalną i intensywnym przeżywaniem swojej codzienności, co nie zaburza

jednak konstruktywnych relacji interpersonalnych, a sprzyja syntonii w odbieraniu sytuacji społecznych;

- **młodzież ze skupienia 6** charakteryzuje się przeciętną dojrzałością emocjonalną i umiarkowanie sprawnym funkcjonowaniem interpersonalnym z jednoczesną trudnością w wyznaczaniu osobistych granic, dbaniu o własne interesy i oszacowywaniu zagrożeń.

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 41, a ich ilustracją graficzną jest rycina 33.

Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, a dodatkowo młodzież ze **skupienia 1** charakteryzuje się wysoką samooceną i w związku z tym znacząco odbiega w tym zakresie od pozostałych podgrup. Zdecydowanie różna jest także wewnętrzna struktura samooceny, co pozwala zidentyfikować cechy charakterystyczne dla każdej z wyróżnionych grup. Tak więc:

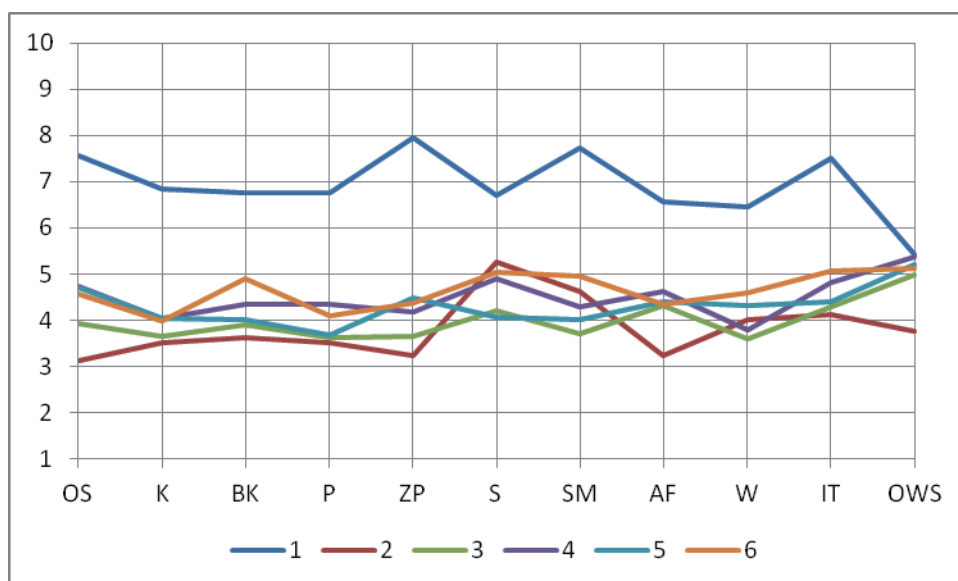
- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny oraz względnie harmonijną strukturą, w której dominuje silne przekonanie o własnej popularności w środowisku, doświadczanie i zwrotne okazywanie akceptacji oraz sympatii (ZP). Wysokie jest również przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT). Zdecydowanie najsłabszym wymiarem samooceny (choć jego poziom jest przeciętny) jest obronne wzmacnianie samooceny przejawiające się w poszukiwaniu aprobaty społecznej (OWS);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się niskim poziomem samooceny, w której dominuje przeciętne przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i samokontroli życiowej (S), czemu towarzyszy umiarkowane przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej (SM). Natomiast ich podstawowym ograniczeniem jest przekonanie w własnej niskiej atrakcyjności psychofizycznej (AF) oraz brak umiejętności przewodzenia innym ludziom i doświadczania od nich szacunku i uznania (ZP);
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się niższym niż przeciętny poziomem samooceny i jej harmonijną strukturą, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości (OWS). Natomiast pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie niższym niż przeciętny;

Tabela 41. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Skale/ skupienia		M	s	F	p	Skale/ skupienia		M	s	F	p	
OS	1	7,57	2,04	22,190	,000	SM	1	7,73	1,82	20,303	,000	
	2	3,12	2,35				2	4,62	3,54			
	3	3,93	1,35				3	3,70	1,47			
	4	4,73	1,43				4	4,30	1,83			
	5	4,72	1,40				5	4,00	2,12			
	6	4,56	1,61				6	4,96	1,55			
K	1	6,84	1,91	16,874	,000	AF	1	6,57	1,67	14,721	,000	
	2	3,50	2,32				2	3,25	1,90			
	3	3,66	1,27				3	4,33	1,01			
	4	4,05	1,49				4	4,61	1,15			
	5	4,04	1,56				5	4,40	1,50			
	6	3,98	1,65				6	4,35	1,37			
BK	1	6,76	1,98	18,231	,000	W	1	6,46	2,21	15,912	,000	
	2	3,62	1,40				2	4,00	2,61			
	3	3,90	1,10				3	3,60	,86			
	4	4,34	1,36				4	3,79	1,25			
	5	4,00	1,47				5	4,32	1,57			
	6	4,91	1,38				6	4,60	1,61			
P	1	6,76	2,17	19,294	,000	IT	1	7,50	2,00	16,820	,000	
	2	3,50	2,32				2	4,12	1,64			
	3	3,63	1,07				3	4,30	1,23			
	4	4,34	1,38				4	4,82	1,48			
	5	3,68	1,40				5	4,40	1,25			
	6	4,10	1,33				6	5,06	1,86			
ZP	1	7,96	1,42	32,743	,000	OWS	1	5,42	1,85	2,204	,055	
	2	3,25	1,98				2	3,75	2,18			
	3	3,65	1,23				3	4,98	1,01			
	4	4,17	1,56				4	5,36	1,35			
	5	4,48	1,91				5	5,20	1,47			
	6	4,36	1,49				6	5,11	1,57			
S	1	6,69	2,20	9,546	,000							
	2	5,25	3,32									
	3	4,20	1,48									
	4	4,90	1,44									
	5	4,08	1,44									
	6	5,03	1,59									

- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, wyrównanym nasileniem większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej (OWS) osiągają poziom przeciętny, zaś wigor i aktywność życiowa (W) poziom wyraźnie niższy niż przeciętny;
- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny oraz jej harmonijną strukturą, w której większość obszarów osiąga przeciętne nasilenie (zazwyczaj w dolnych jego granicach). Natomiast wyraźniejszym atutem młodzieży z tej grupy jest przeciętne zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie uznania w oczach otoczenia (OWS), zaś podstawowym ograniczeniem jest niedoceniającie własnej popularności w środowisku rówieśniczym oraz nieufność wobec nowo poznawanych osób (P);

Rycina 33. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

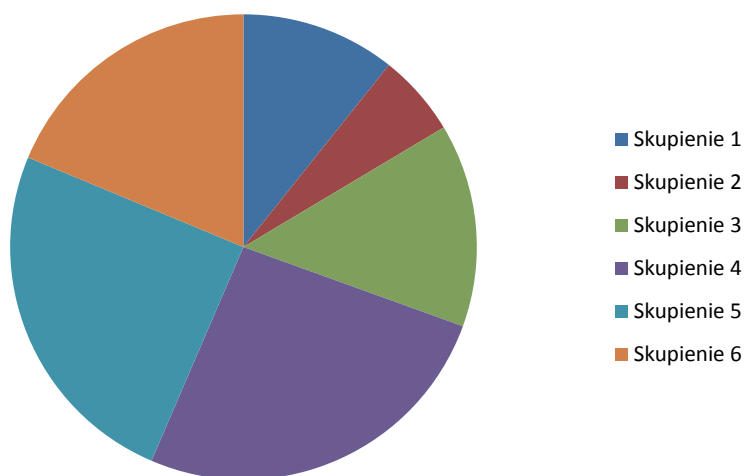
- **młodzież ze skupienia 6** charakteryzuje się prawidłowym poziomem samooceny, jej spójną strukturą, w której wyraźniej zarysowuje się przede wszystkim zdecydowanie w działaniu i planowaniu własnej przyszłości (IT) oraz potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia (OWS).

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Również w przypadku tej grupy młodzieży opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie sześciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 42.

Tabela 42. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości (województwo dolnośląskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	28	10,7
Skupienie 2	15	5,7
Skupienie 3	37	14,1
Skupienie 4	68	25,9
Skupienie 5	65	24,8
Skupienie 6	49	18,7
Razem	262	100,0

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 43, a ich ilustracją graficzną jest rycina 34. Wskazują one na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia młodzieży.

Przed wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu bardzo niskiego (**skupienie 6**: $M = 1,40$ i $s = 0,67$), aż po poziom przeciętny (**skupienie 3**: $M = 5,70$ i $s = 1,05$). Tak więc ogólny poziom intelektualny młodzieży skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości jest wysoce zróżnicowany.

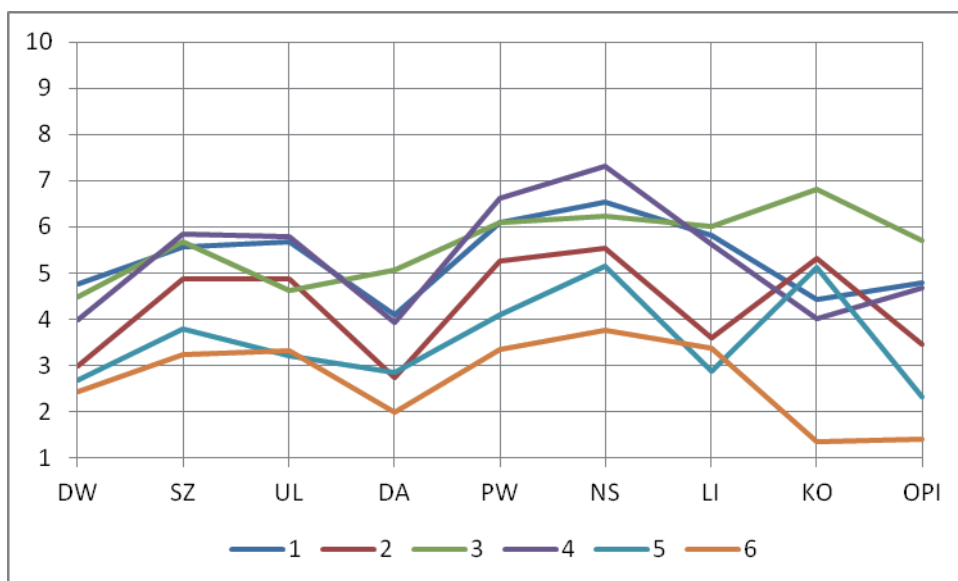
Tabela 43. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	4,75	3,01	11,209	,000	NS	1	6,53	1,75	21,894	,000
	2	3,00	1,60				2	5,53	1,95		
	3	4,48	1,81				3	6,24	2,21		
	4	3,98	1,76				4	7,32	1,45		
	5	2,67	1,62				5	5,16	2,34		
	6	2,44	1,60				6	3,77	1,74		
SZ	1	5,57	1,61	20,572	,000	LI	1	5,82	1,86	32,754	,000
	2	4,86	1,40				2	3,60	1,76		
	3	5,67	1,76				3	6,02	1,38		
	4	5,85	1,59				4	5,61	1,72		
	5	3,78	1,94				5	2,87	1,56		
	6	3,24	1,68				6	3,38	1,83		
UL	1	5,67	2,09	20,472	,000	KO	1	4,42	2,72	33,480	,000
	2	4,86	2,19				2	5,33	2,74		
	3	4,62	1,62				3	6,81	1,52		
	4	5,79	1,82				4	4,01	2,37		
	5	3,20	1,56				5	5,13	2,16		
	6	3,32	1,88				6	1,34	,99		
DA	1	4,10	1,68	22,259	,000	OPI	1	4,78	1,42	79,148	,000
	2	2,73	1,57				2	3,46	1,64		
	3	5,08	1,49				3	5,70	1,05		
	4	3,94	1,68				4	4,67	1,63		
	5	2,86	1,57				5	2,32	1,04		
	6	2,00	1,08				6	1,40	,67		
PW	1	6,10	2,13	19,786	,000						
	2	5,26	2,34								
	3	6,10	1,96								
	4	6,63	2,53								
	5	4,09	1,84								
	6	3,36	1,74								

Dodatkowo statystycznie istotne różnice międzygrupowe w nasileniu poszczególnych uzdolnień sprawiają, że i w tym przypadku każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację. Zatem:

- **skupienie 1** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, w strukturze której dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW), natomiast ich słabą stroną jest niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA) oraz porównywalny poziom umiejętności zapamiętywania (KO);
- **skupienie 2** to młodzież o niższym niż przeciętny poziomie intelektualnym, której głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), znajomość ortografii (PW) oraz umiejętności zapamiętywania (KO). Natomiast słabe strony to deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i trudności w myśleniu logicznym (DA) oraz niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW);

Rycina 34. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

- **skupienie 3** to młodzież o wyższym niż przeciętny ogólnym poziomie intelektualnym. Jej głównymi atutami są wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania (KO), znajomość ortografii (PW) oraz umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast kluczowe ograniczenia wiążą się z uzdolnieniami werbalnymi i znajomością zasad pisowni (UL), a także uzdolnieniami

praktycznymi i umiejętnością koncentracji uwagi (DW) – chociaż i tak osiągają one poziom przeciętny;

- **skupienie 4** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, a jej głównymi atutami są: wysoka umiejętność klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz wyższa niż przeciętna znajomość ortografii (PW). Natomiast wiodące ograniczenia to umiejętności zapamiętywania (KO), uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW), a także poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA), które są jednak w granicach wyników przeciętnych;
- **skupienie 5** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym i nieharmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której dominują przeciętnie sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz umiejętności zapamiętywania (KO). Natomiast podstawowe ograniczenia to umiarkowana sprawność spostrzegania (LI), znaczące deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA), a także niskie uzdolnienia praktyczne (DW);
- **skupienie 6** to młodzież o bardzo niskim poziomie intelektualnym i globalnie obniżonej strukturze uzdolnień, w której dominują niższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS). Pozostałe uzdolnienia wskazują na występowanie istotnych deficytów, co jest szczególnie widoczne w bardzo niskim poziomie umiejętności zapamiętywania (KO) oraz analogicznym poziomie opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA).

Charakterystykę **sfery osobowości skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości** oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 44, a ich ilustracją graficzną jest rycina 35.

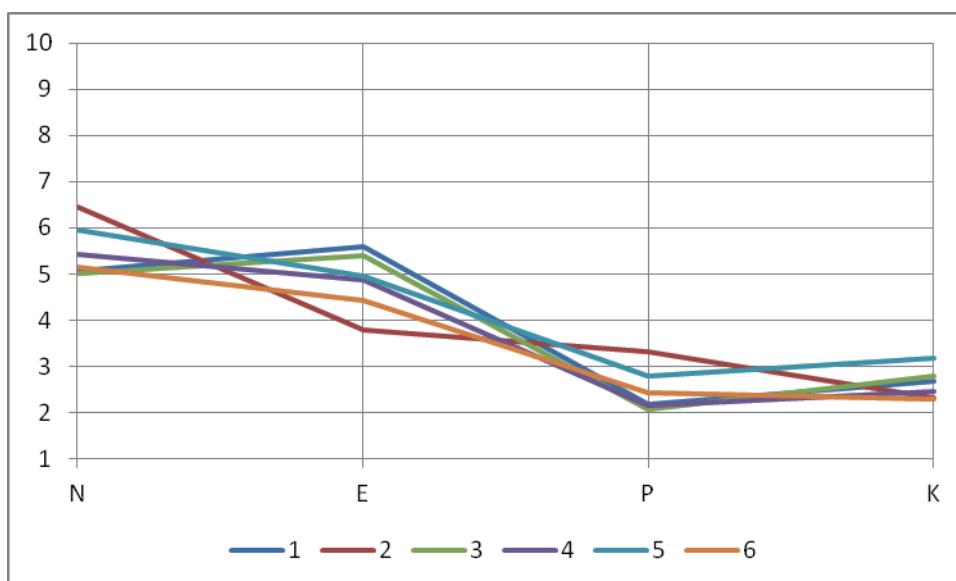
Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie statystycznie istotnych różnic międzygrupowych we wszystkich badanych wymiarach osobowości, co pokazuje specyfikę osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można jednak wskazać na istnienie trzech wzorców funkcjonowania osobowościowego:

Tabela 44. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	5,07	1,63	2,595	,026	P	1	2,17	1,33	3,155	,009
	2	6,46	1,80				2	3,33	1,23		
	3	5,02	1,57				3	2,08	,92		
	4	5,44	1,73				4	2,16	1,22		
	5	5,96	2,14				5	2,78	1,70		
	6	5,16	2,20				6	2,42	1,60		
E	1	5,60	1,06	6,582	,000	K	1	2,67	,94	4,397	,001
	2	3,80	1,61				2	2,33	1,29		
	3	5,40	1,01				3	2,78	1,27		
	4	4,88	1,33				4	2,45	1,15		
	5	4,95	1,45				5	3,18	1,21		
	6	4,42	1,04				6	2,28	1,09		

- **młodzież ze skupienia 1 i skupienia 3** charakteryzuje się konstruktywnym nastawieniem interpersonalnym i otwarciem na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną oraz znaczące nastawienia prospołeczne;

Rycina 35. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się przejawami nie zrównoważenia emocjonalnego, które ogranicza sprawne działanie zadaniowe i specyficznym profilem relacje interpersonalne, czemu towarzyszą wyraźne nastawienia prospołeczne, zaangażowanie społeczne oraz skłonność do krytycznej autoanalizy;
- **młodzież ze skupień 4, 5 i 6** charakteryzuje się przeciętną dojrzałością emocjonalną, zwiększoną podatnością na emocjonalne reagowanie w sytuacjach zadaniowych oraz zaznaczającym się dystansem do ludzi.

Charakterystykę **sfery samooceny skupień młodzieży województwa dolnośląskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości** oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 45, a ich ilustracją graficzną jest rycina 36.

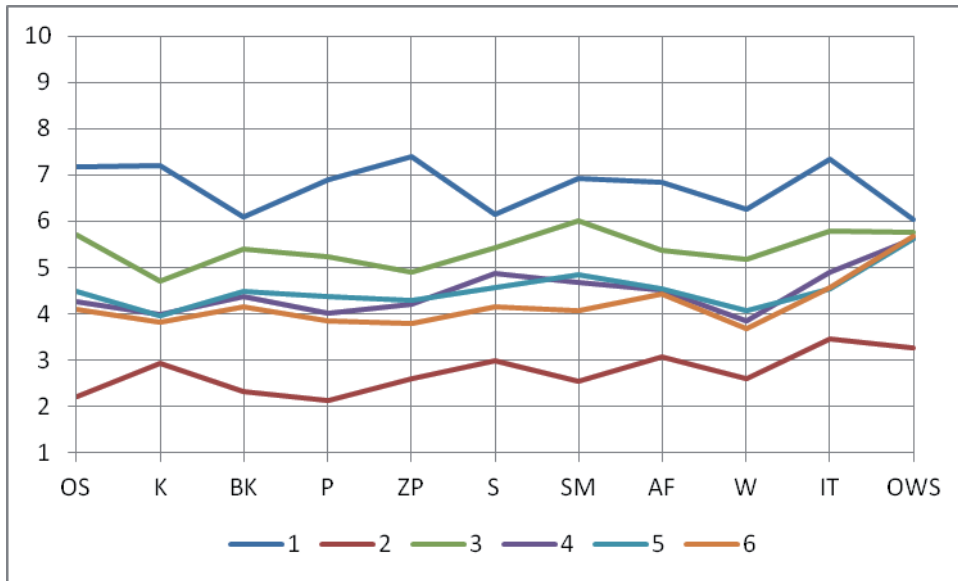
Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zarówno w zakresie ogólnego poziomu samooceny, jak i w poszczególnych jej wymiarach. Zdecydowanie różna jest więc jakość ich samooceny, co pozwala opisać cechy charakterystycznych dla każdej z wyróżnionych grup. Tak więc:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny oraz względnie harmonijną strukturą, w której dominuje silne przekonanie o własnej popularności w środowisku, doświadczanie i zwrotne okazywanie akceptacji i sympatii (ZP) oraz pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT). Co więcej, nawet najniższe wymiary samooceny osiągają poziom ponadprzeciętny, a należą do nich: obronne wzmocnienie samooceny przejawiające się w poszukiwaniu aprobaty społecznej (OWS), przekonanie o sprawnym radzeniu sobie ze sferą emocjonalną i działalnością zadaniową (S) oraz doświadczanie akceptacji i wsparcia społecznego (BK);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się bardzo niskim poziomem samooceny (z wyrównaną strukturą), w której nieznacznie dominuje niższe niż przeciętne przekonanie o własnej kontroli nad działaniem i planowaniem przyszłości (IT), czemu towarzyszy słabo zaznaczające się poszukiwanie aprobaty społecznej (OWS). Natomiast ich podstawowe ograniczenia dotyczą przekonania o dezakceptacji i negatywnym nastawieniu otoczenia (P i BK);

Tabela 45. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
OS	1	7,17	1,70	32,473	,000	SM	1	6,92	2,30	15,006	,000
	2	2,20	,67				2	2,53	1,59		
	3	5,70	1,35				3	6,00	2,05		
	4	4,27	1,60				4	4,67	1,79		
	5	4,49	1,50				5	4,84	2,21		
	6	4,10	1,14				6	4,08	1,41		
K	1	7,21	1,93	27,709	,000	AF	1	6,85	1,69	24,300	,000
	2	2,93	1,70				2	3,06	1,03		
	3	4,70	1,48				3	5,37	1,31		
	4	3,98	1,46				4	4,52	1,17		
	5	3,95	1,28				5	4,55	1,26		
	6	3,83	1,28				6	4,44	1,04		
BK	1	6,10	2,07	20,893	,000	W	1	6,25	2,11	21,678	,000
	2	2,33	1,34				2	2,60	1,29		
	3	5,40	1,25				3	5,18	1,56		
	4	4,36	1,11				4	3,85	1,22		
	5	4,49	1,17				5	4,07	1,37		
	6	4,14	1,19				6	3,67	1,04		
P	1	6,89	2,21	29,776	,000	IT	1	7,35	2,57	17,648	,000
	2	2,13	1,35				2	3,46	2,29		
	3	5,24	1,38				3	5,78	1,58		
	4	4,02	1,00				4	4,91	1,32		
	5	4,38	1,47				5	4,55	1,36		
	6	3,85	1,30				6	4,57	1,45		
ZP	1	7,39	1,70	30,139	,000	OWS	1	6,03	1,97	10,094	,000
	2	2,60	1,76				2	3,26	1,27		
	3	4,91	1,23				3	5,75	1,21		
	4	4,22	1,27				4	5,61	1,02		
	5	4,29	1,73				5	5,61	1,36		
	6	3,79	1,25				6	5,67	1,24		
S	1	6,14	1,91	12,488	,000						
	2	3,00	1,92								
	3	5,43	1,57								
	4	4,86	1,40								
	5	4,56	1,22								
	6	4,16	1,40								

Rycina 36. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się wyższym niż przeciętny poziomem samooceny i jej harmonijną strukturą, w której wyraźniej zaznacza się wyższe niż przeciętne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralności ujawnianej w codziennym życiu (SM), poczucie sprawczości we własnym życiu (IT) oraz tendencje do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości (OWS). Natomiast pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie przeciętnym;
- **młodzież ze skupień 4, 5 i 6** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, wyrównanym nasileniem większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej (OWS) osiągają poziom powyżej przeciętnej.

3.4. Profilowanie psychologiczne uczniów województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktycznym ukierunkowanym na rozwój różnych kompetencji kluczowych

Korzystając z procedury hierarchicznej analizy skupień, zidentyfikowano podgrupy o zbliżonych profilach psychologicznych wśród uczniów województwa opolskiego skoncentrowanych na profilowanym rozwoju różnych kompetencji kluczowych. W tym paragrafie przeprowadzone zostaną analizy umożliwiające sformułowanie odpowiedzi na następujące pytania dotyczące uczniów z województwa opolskiego:

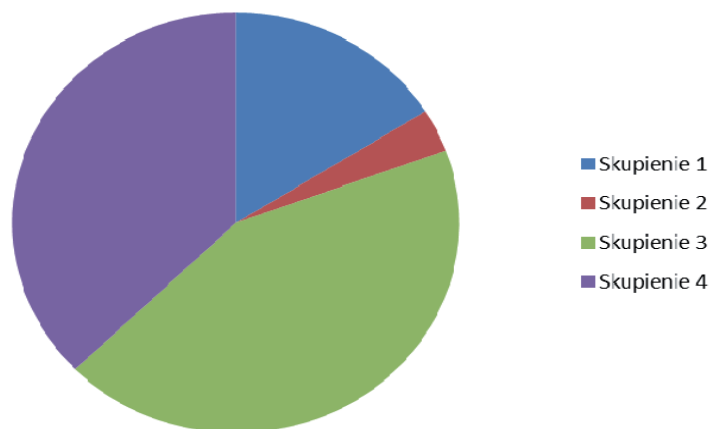
13. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych?
14. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych?
15. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych?
16. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości?

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI INFORMATYCZNYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów opolskich skoncentrowanych na kompetencjach informatycznych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie czterech grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 46.

Tabela 46. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych (województwo opolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	29	16,1
Skupienie 2	6	3,3
Skupienie 3	78	43,3
Skupienie 4	67	37,2
Razem	180	100,0

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 47, a ich ilustracją graficzną jest rycina 37. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niższego niż przeciętny (**skupienie 2**: $M = 3,50$ i $s = 0,83$) aż po poziom przeciętny (**skupienie 4**: $M = 5,37$ i $s = 1,53$). Tak więc ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia w stopniu istotnym statystycznie. Ponadto, każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień, mimo że w zakresie dwóch obszarów uzdolnień brak istotnych statystycznie różnic międzygrupowych (tj. wyższe od przeciętnych umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne – NS oraz przeciętna znajomość zasad pisowni – UL).
Zatem:

- **skupienie 1** to młodzież o nieznacznie obniżonym poziomie intelektualnym, w strukturze której dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), przeciętna znajomość ortografii (PW) oraz porównywalne w nasileniu uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne

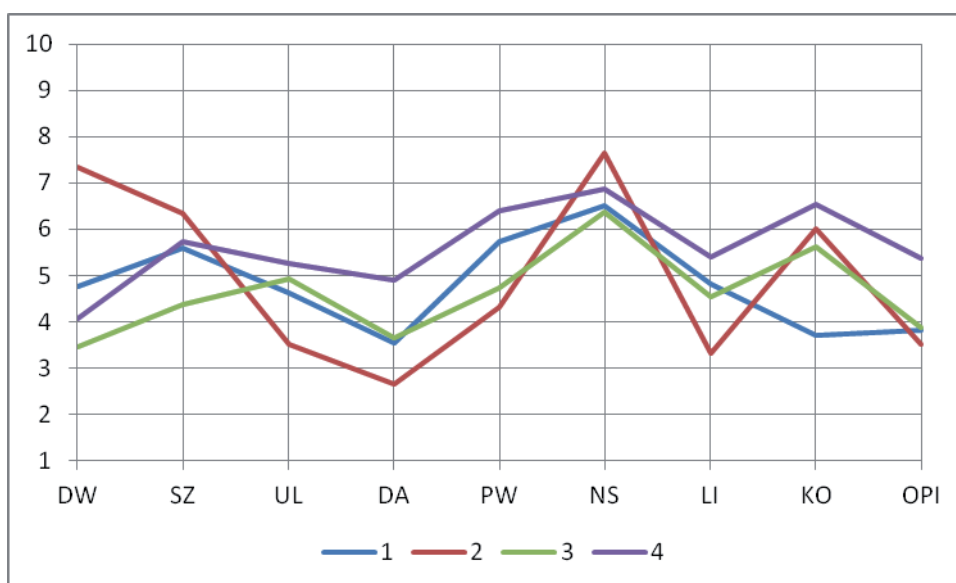
(SZ). Natomiast ich słabą stroną jest niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA) oraz umiejętności zapamiętywania (KO);

Tabela 47. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia		M	s	F	p	Skale/ skupienia		M	s	F	p	
DW	1	4,75	2,84	7,421	,000	NS	1	6,51	2,23	1,393	,247	
	2	7,33	3,32				2	7,66	,81			
	3	3,47	1,92				3	6,38	1,96			
	4	4,07	1,99				4	6,88	1,83			
SZ	1	5,58	2,38	7,956	,000	LI	1	4,82	1,64	4,116	,007	
	2	6,33	2,65				2	3,33	,51			
	3	4,37	1,76				3	4,55	1,91			
	4	5,73	1,66				4	5,40	1,85			
UL	1	4,62	1,54	1,964	,121	KO	1	3,72	2,86	7,200	,000	
	2	3,50	2,16				2	6,00	3,34			
	3	4,93	2,08				3	5,61	2,94			
	4	5,25	1,86				4	6,55	2,37			
DA	1	3,55	1,59	9,839	,000	OPI	1	3,82	1,98	13,518	,000	
	2	2,66	,51				2	3,50	,83			
	3	3,65	1,53				3	3,87	1,45			
	4	4,91	1,84				4	5,37	1,53			
PW	1	5,72	1,96	10,041	,000							
	2	4,33	1,75									
	3	4,74	1,81									
	4	6,40	1,98									

- **skupienie 2** (zdecydowanie najmniej liczne) to młodzież o niższym od przeciętnego poziomie intelektualnym i znaczną dysharmonią w nasileniu poszczególnych uzdolnień. Jej głównymi atutami są: wysoki poziom uzdolnień praktycznych i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Ich najsłabsze strony to niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA), słaba znajomość zasad pisowni (UL) oraz wolne tempo spostrzegania (LI);

Rycina 37. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

- **skupienie 3** to młodzież o przeciętnym ogólnym poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz umiejętność zapamiętywania (KO). Natomiast największym ograniczeniem są niższe niż przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz analogiczny stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- **skupienie 4** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, ale jej główne atuty to wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz dobra znajomość ortografii (PW). Natomiast wiodące ograniczenia to przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz porównywalne opanowanie podstawowych działań arytmetycznych (DA).

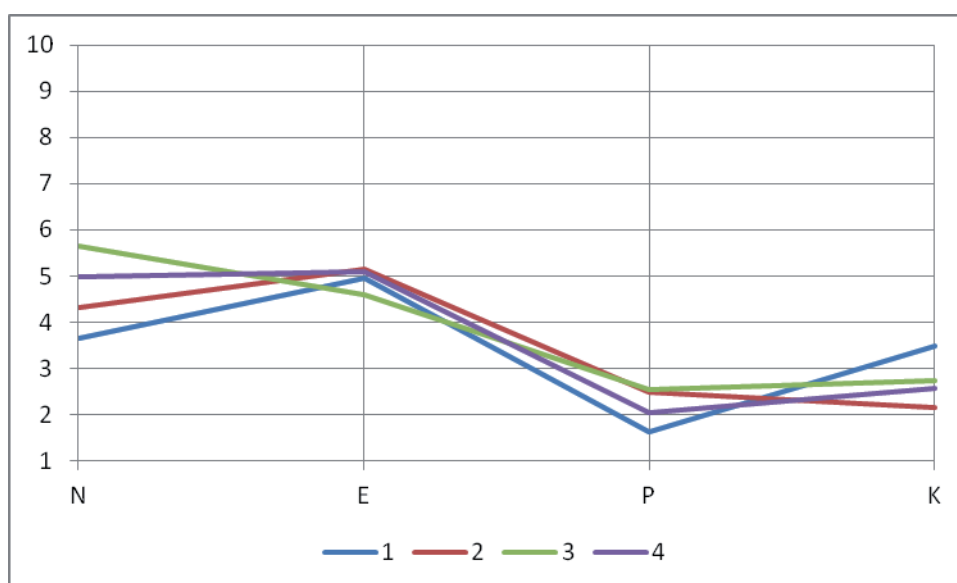
Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 48, a ich ilustracją graficzną jest rycina 38. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie szeregu prawidłowości. Przede wszystkim struktura osobowości okazała się zmienną wyraźnie słabiej różnicującą młodzież z poszczególnych skupień niż sfera intelektualna. W efekcie, obserwujemy następujące prawidłowości:

- młodzież ze wszystkich skupień charakteryzuje się porównywalnym, przeciętnym nasileniem cech ekstrawersji (brak istotnych statystycznie różnic międzygrupowych), co wskazuje na umiarkowaną sprawność w relacjach interpersonalnych i w działaniach zadaniowych;
- poziom dojrzałości emocjonalnej rozciąga się od niższego niż przeciętny (**skupienie 1**), wskazującego na odporność emocjonalną i koncentrację zadaniową, aż do górnej granicy wyników przeciętnych (**skupienie 3**), co wskazuje na podwyższoną wrażliwość i sytuacyjne trudności z radzeniem sobie w sytuacjach zagrożenia;

Tabela 48. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia		M	s	F	P	Skale/ skupienia		M	s	F	P
N	1	3,65	1,28	9,640	,000	P	1	1,62	1,01	5,587	,001
	2	4,33	1,63				2	2,50	,83		
	3	5,65	1,89				3	2,53	1,27		
	4	4,97	1,74				4	2,04	,96		
E	1	4,96	1,29	1,961	,122	K	1	3,48	,91	5,361	,001
	2	5,16	1,72				2	2,16	1,16		
	3	4,60	1,29				3	2,74	1,17		
	4	5,10	1,29				4	2,58	1,06		

Rycina 38. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

- wszystkie grupy charakteryzują się znaczącą otwartością na świat i działania prospołeczne (P) oraz umiejętnością autoanalizy i ufnością w sytuacjach trudnych (K).

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 49, a ich ilustracją graficzną jest rycina 39. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie szeregu prawidłowości.

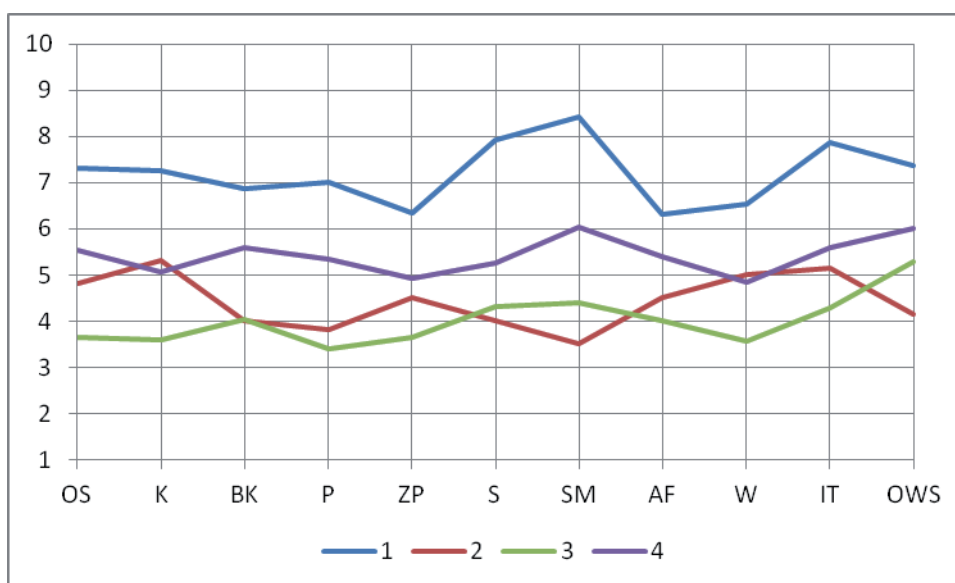
Podstawowa prawidłowość dotyczy tego, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, który rozciąga się od poziomu niższego niż przeciętny w skupieniu 3 ($M = 3,64$ i $s = 1,19$) aż po wysoką samoocenę, jaką prezentuje młodzież ze skupienia 1 ($M = 7,31$ i $s = 1,94$). Możliwe jest również zidentyfikowanie charakterystycznych przejawów samooceny dla każdej z wyróżnionych grup. Zatem:

Tabela 49. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
OS	1	7,31	1,94	47,432	,000	SM	1	8,41	1,80	38,926	,000
	2	4,83	1,83				2	3,50	2,16		
	3	3,64	1,19				3	4,39	1,86		
	4	5,53	1,56				4	6,05	1,71		
K	1	7,27	1,75	47,075	,000	AF	1	6,31	1,51	28,814	,000
	2	5,33	2,87				2	4,50	1,37		
	3	3,61	1,34				3	4,01	1,03		
	4	5,08	1,23				4	5,40	1,36		
BK	1	6,86	1,40	40,787	,000	W	1	6,55	1,95	28,168	,000
	2	4,00	1,09				2	5,00	2,19		
	3	4,05	1,09				3	3,58	1,25		
	4	5,58	1,41				4	4,85	1,53		
P	1	7,00	1,75	49,774	,000	IT	1	7,86	1,76	41,783	,000
	2	3,83	,75				2	5,16	,98		
	3	3,41	1,19				3	4,29	1,31		
	4	5,35	1,62				4	5,59	1,55		
ZP	1	6,34	1,98	20,480	,000	OWS	1	7,37	2,02	18,611	,000
	2	4,50	2,58				2	4,16	1,83		
	3	3,66	1,46				3	5,28	1,16		
	4	4,92	1,55				4	6,00	1,32		
S	1	7,93	1,57	43,397	,000						
	2	4,00	1,26								
	3	4,32	1,45								
	4	5,25	1,48								

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny, umiarkowanie nieharmonijną jej strukturą, w której dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), poczuciem dużej sprawności w kontrolowaniu własnego życia (S), a także pewnością siebie i zdecydowaniu w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, w której dominuje przeciętne poczucie zaradności w sytuacjach zadaniowych (K), konsekwencja w działaniu i planowaniu swojej przyszłości (IT) oraz umiarkowana witalność w codziennych przedsięwzięciach (W). Natomiast ich podstawowe ograniczenia to przeżywane dylematy etyczno-moralne (SM) oraz poczucie ograniczonej popularności i akceptacji w swoim środowisku (P);

Rycina 39. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

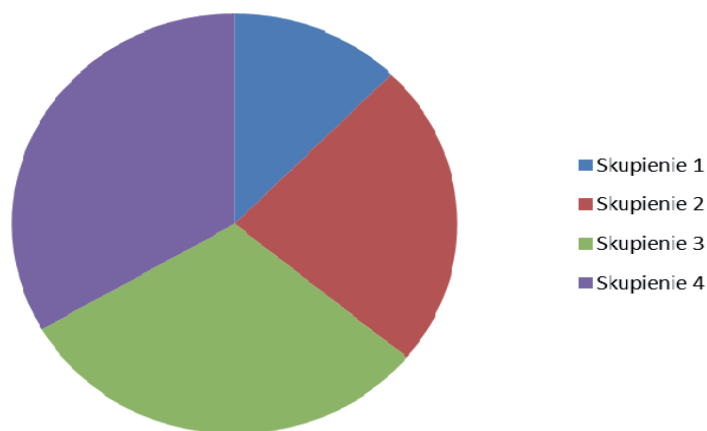
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny, harmonijną jej strukturą, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do obronnego wzmacniania samooceny (OWS);
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny oraz wyrównanym, przeciętnym nasileniem wszystkich jej wymiarów (z nieznacznie podwyższonym przekonaniem o posiadaniu stabilnych drogowskazów moralnych – SM).

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI JĘZYKOWYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów opolskich skoncentrowanych na kompetencjach językowych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie czterech grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych, ze względnie porównywalną liczebnością. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 50.

Tabela 50. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych (województwo opolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	19	12,4
Skupienie 2	36	23,5
Skupienie 3	47	30,7
Skupienie 4	51	33,3
Razem	153	100,0

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 51, a ich ilustracją graficzną jest rycina 40, które wskazują na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 1**: $M = 1,89$ i $s = 1,62$) aż po poziom przeciętny (**skupienie 3**: $M = 5,48$ i $s = 1,19$). W efekcie ogólny poziom

intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia młodzieży w stopniu istotnym statystycznie. Natomiast jedynym obszarem, który nie różnicuje wyróżnionych skupień młodzieży, jest niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA).

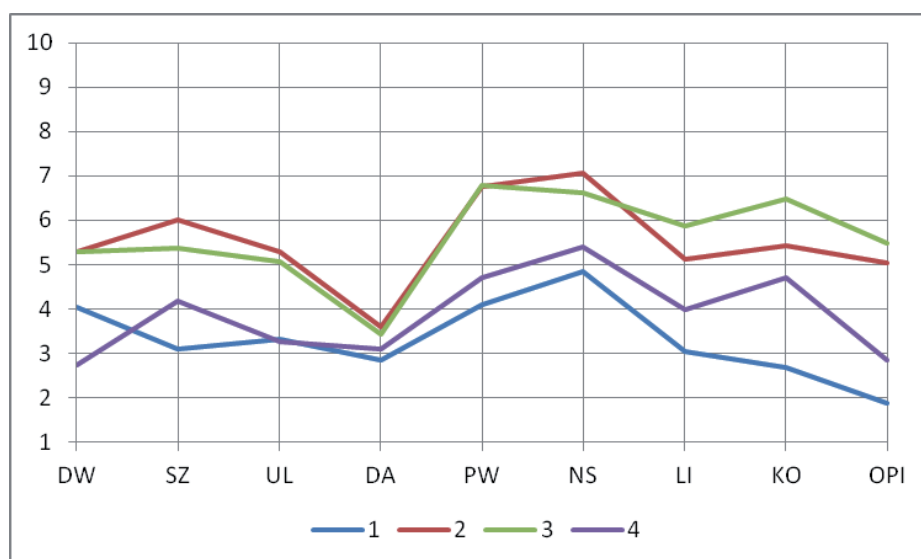
W związku z powyższym, również i w przypadku młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień. Tak więc:

- **skupienie 1** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym i dysharmonijnej strukturze uzdolnień, w której dominują przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW) i uzdolnienia praktyczne (DW). Natomiast ich najsłabszą stroną są wyraźne trudności w zapamiętywaniu (KO) oraz niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);

Tabela 51. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	4,05	2,36	14,363	,000	NS	1	4,84	2,47	8,541	,000
	2	5,30	1,87				2	7,05	1,54		
	3	5,29	2,56				3	6,63	1,71		
	4	2,74	1,95				4	5,41	2,26		
SZ	1	3,10	2,13	13,997	,000	LI	1	3,05	1,87	16,234	,000
	2	6,00	1,83				2	5,11	1,86		
	3	5,38	1,60				3	5,87	1,66		
	4	4,19	1,89				4	3,98	1,69		
UL	1	3,31	2,26	16,509	,000	KO	1	2,68	2,74	14,134	,000
	2	5,30	1,80				2	5,44	2,11		
	3	5,06	1,56				3	6,48	1,69		
	4	3,27	1,34				4	4,72	2,53		
DA	1	2,84	1,89	1,501	,217	OPI	1	1,89	1,62	51,493	,000
	2	3,61	1,57				2	5,05	1,51		
	3	3,44	1,61				3	5,48	1,19		
	4	3,09	1,25				4	2,86	1,34		
PW	1	4,10	2,72	14,611	,000						
	2	6,77	2,25								
	3	6,80	2,07								
	4	4,70	1,80								

Rycina 40. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

- **skupienie 2** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są: wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz dobra znajomość ortografii (PW). Natomiast podstawowy deficyt to niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);
- **skupienie 3** to również młodzież o przeciętnym ogólnym poziomie intelektualnym, ale istotnie różną strukturą uzdolnień. Jej głównymi atutami są także wysokie: umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW), czemu towarzyszą porównywalne w nasileniu umiejętności zapamiętywania. Natomiast największym ograniczeniem jest zaledwie niższy niż przeciętny stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi (DA);
- **skupienie 4** to młodzież o niższym niż przeciętny poziomie intelektualnym, której silną stroną są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz umiarkowana znajomość ortografii (PW). Natomiast wiodące ograniczenia to niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych oraz koncentracji uwagi.

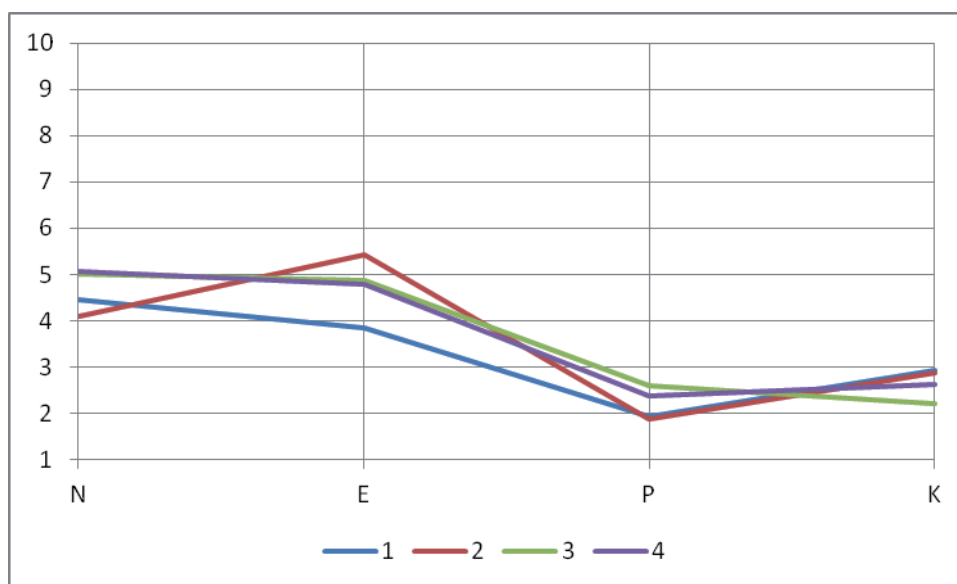
Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 52, a ich ilustracją graficzną jest rycina 41. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie

prawidłowości, ukazujących specyfikę osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można wskazać, że:

Tabela 52. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p	
N	1	4,47	2,43	2,713	P	1	1,94	1,12	3,003	,032
	2	4,11	1,46			2	1,88	1,11		
	3	5,00	1,62			3	2,59	1,32		
	4	5,07	1,70			4	2,39	1,15		
E	1	3,84	1,70	8,286	K	1	2,94	,97	3,198	,025
	2	5,44	,99			2	2,88	1,18		
	3	4,87	1,20			3	2,21	1,17		
	4	4,80	,87			4	2,62	1,11		

Rycina 41. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

- **młodzież tworząca skupienia 1, 3 i 4** charakteryzuje się dominacją cech wskazujących na podwyższoną wrażliwość emocjonalną w relacji do sprawności funkcjonowania interpersonalnego. Stwarza to korzystne warunki dla wrażliwości społecznej, ale jednocześnie może utrudniać skuteczne działanie zadaniowe;
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się natomiast głównie sprawnością interpersonalną i otwartością w relacjach społecznych, czemu towarzyszy wyraźniejsza stabilność emocjonalna oraz większa odporność w działalności zadaniowej.

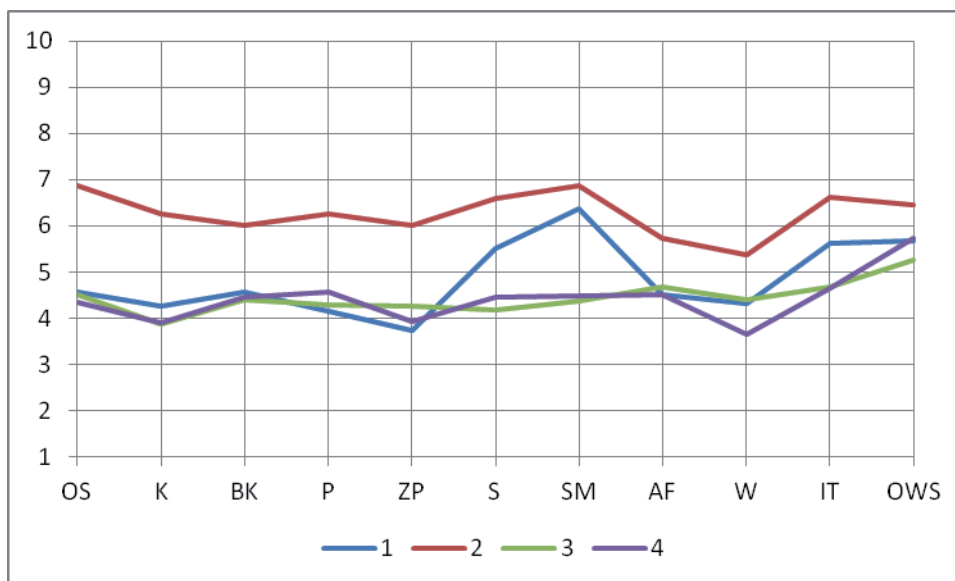
Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 53, a ich ilustracją graficzną jest rycina 42.

Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, który rozciąga się od dolnej granicy poziomu przeciętnego w **skupieniu 4** ($M = 4,35$ i $s = 1,42$) aż po samoocenę wyższą od przeciętnej, jaką prezentuje młodzież ze **skupienia 2** ($M = 6,86$ i $s = 1,31$). Różna jest również wewnętrzna struktura samooceny, co pozwala zidentyfikować cechy samooceny szczegółowej charakterystycznych dla każdej z wyróżnionych grup. Zatem:

Tabela 53. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
OS	1	4,57	2,75	22,387	,000	SM	1	6,36	3,25	16,716	,000
	2	6,86	1,31				2	6,88	1,95		
	3	4,51	1,12				3	4,36	1,52		
	4	4,35	1,42				4	4,49	1,57		
K	1	4,26	2,80	17,985	,000	AF	1	4,52	2,43	5,776	,000
	2	6,27	1,66				2	5,72	1,44		
	3	3,87	1,42				3	4,68	1,21		
	4	3,90	1,31				4	4,50	1,15		
BK	1	4,57	2,11	10,621	,000	W	1	4,31	2,33	9,491	,000
	2	6,00	1,43				2	5,38	1,74		
	3	4,40	1,20				3	4,40	1,40		
	4	4,47	1,31				4	3,64	,89		
P	1	4,15	2,69	12,904	,000	IT	1	5,63	2,31	12,345	,000
	2	6,27	1,18				2	6,61	1,77		
	3	4,29	1,64				3	4,68	1,38		
	4	4,56	1,30				4	4,66	1,51		
ZP	1	3,73	2,78	13,917	,000	OWS	1	5,68	2,64	3,331	,021
	2	6,00	1,58				2	6,44	1,79		
	3	4,25	1,42				3	5,25	1,45		
	4	3,94	1,22				4	5,74	1,38		
S	1	5,52	2,26	18,293	,000						
	2	6,58	1,59								
	3	4,19	1,39								
	4	4,47	1,48								

Rycina 42. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny oraz dysharmonijną jej strukturą. Dominuje w niej silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT) oraz zaznaczające się zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości. Najśłabsze wymiary samooceny to wyraźnie obniżony wigor życiowy (W), deficyty w przekonaniu o własnych umiejętnościach przewodzenia innym i doświadczania od nich uznania oraz szacunku (ZP);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się wyższym niż przeciętny poziomem samooceny i jej względnie harmonijną strukturą, w której wyraźniej zaznacza się przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej (SM), wspomagane przez silne przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i samokontroli życiowej (S) oraz poczucie posiadania kontroli nad swoją działalnością zadaniową i planami na przyszłość (IT). Natomiast ich ograniczeniem jest zaledwie przeciętny poziom aktywności życiowej i zadowolenia ze swojego zdrowia, co może ograniczać efektywność życiową badanych uczniów (W);
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny i spójną jej strukturą. Jedynym obszarem, który zaznacza się wyraźniej, jest potrzeba aprobaty społecznej i poszukiwanie okazji do uzyskiwania uznania i szacunku ze strony otoczenia (OWS);

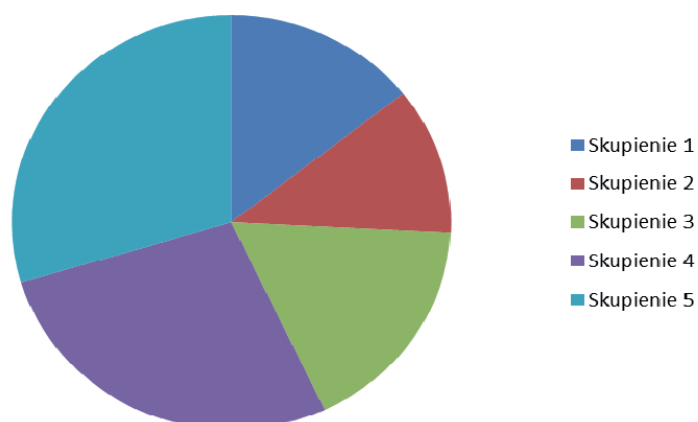
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się wysoce podobnym nasileniem i strukturą samooceny co uczniowie ze **skupienia 3**, natomiast ich cechą charakterystyczną jest silniejsze zapotrzebowanie na aprobatę społeczną (OWS) oraz przekonanie o poczuciu sprawstwa we własnym życiu (IT).

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI MATEMATYCZNYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów opolskich skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie pięciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych oraz różnej liczebności (dominujące **skupienia 4 i 5**). Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 54.

Tabela 54. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (województwo opolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	30	14,3
Skupienie 2	24	11,5
Skupienie 3	36	17,2
Skupienie 4	57	27,3
Skupienie 5	62	29,7
Razem	209	100,0

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 55, a ich ilustracją graficzną jest rycina 43, które wskazują na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Przed wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 2**: $M = 2,29$ i $s = 1,19$) aż po poziom powyżej przeciętnej (**skupienie 4**: $M = 6,22$ i $s = 0,84$). Tak więc ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia młodzieży w stopniu istotnym statystycznie.

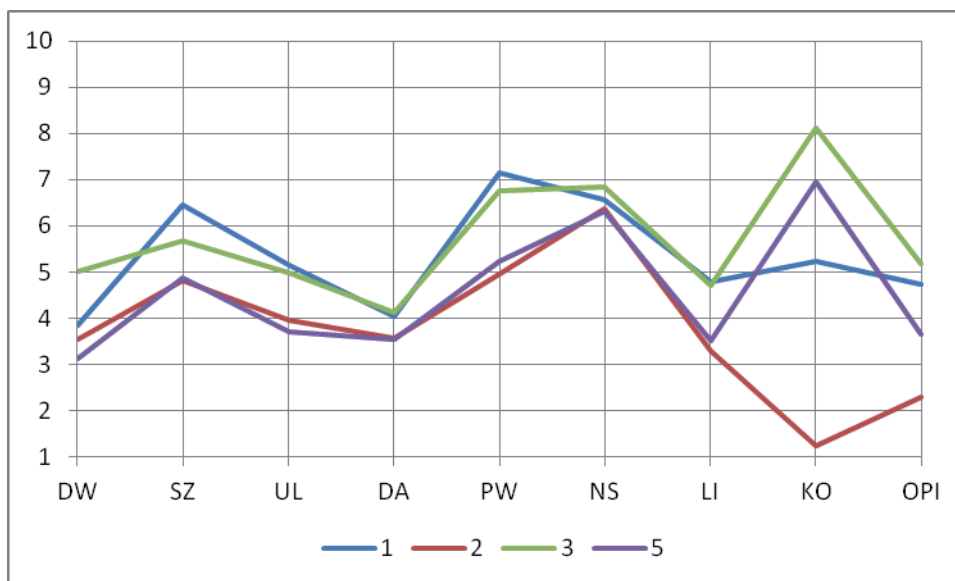
Również i w tym przypadku każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień. Tak więc:

- **skupienie 1** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, w strukturze którego dominuje bardzo dobra znajomość ortografii (PW), wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne (NS) oraz uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne (SZ). Natomiast ich słabą stroną są niższe niż przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz nieznacznie obniżony poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- **skupienie 2** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym o dysharmonijnej strukturze wewnętrznej, której głównym atutem są wyższe od przeciętnych umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz przeciętna znajomość ortografii (PW). Natomiast podstawowe ograniczenia dotyczą bardzo niskich umiejętności zapamiętywania (KO) oraz znaczących deficytów w zakresie szybkości spostrzegania (LI);
- **skupienie 3** to młodzież o niższym niż przeciętny ogólnym poziomie intelektualnym. Jej głównymi atutami są wysokie umiejętności zapamiętywania (KO) oraz wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW). Natomiast kluczowe ograniczenia wiążą się z niższym od przeciętnego poziomem opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);

**Tabela 55. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień
– kompetencje matematyczne**

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	3,86	1,83	12,286	,000	NS	1	6,56	2,01	1,643	,165
	2	3,54	1,86				2	6,37	2,39		
	3	5,02	2,70				3	6,83	2,10		
	4	5,38	1,97				4	7,19	2,07		
	5	3,12	1,48				5	6,32	1,68		
SZ	1	6,46	2,16	11,397	,000	LI	1	4,80	1,98	19,138	,000
	2	4,83	1,71				2	3,29	1,54		
	3	5,69	1,67				3	4,72	1,79		
	4	6,73	1,64				4	5,84	1,38		
	5	4,87	1,67				5	3,50	1,58		
UL	1	5,16	2,03	24,183	,000	KO	1	5,23	3,33	57,559	,000
	2	3,95	1,80				2	1,25	1,03		
	3	4,97	1,73				3	8,11	2,09		
	4	6,50	1,39				4	7,98	1,84		
	5	3,72	1,47				5	6,96	1,52		
DA	1	4,03	1,97	1,328	,261	OPI	1	4,73	2,01	48,267	,000
	2	3,58	1,55				2	2,29	1,19		
	3	4,13	1,82				3	5,19	1,47		
	4	4,01	1,42				4	6,22	,84		
	5	3,53	1,42				5	3,66	1,27		
PW	1	7,16	2,18	11,114	,000						
	2	4,95	2,47								
	3	6,77	2,08								
	4	7,14	1,71								
	5	5,24	2,00								

Rycina 43. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

- **skupienie 4** to młodzież o wyższym od przeciętnego poziomie intelektualnym, a jej głównym atutem są bardzo wysokie umiejętności zapamiętywania (KO), bardzo dobra znajomość ortografii (PW) oraz wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast wiodące ograniczenie to wyraźne deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);
- **skupienie 5** to młodzież o nieznacznie obniżonym poziomie intelektualnym i nieharmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której dominują wyższe od przeciętnej umiejętności zapamiętywania (KO) oraz sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast podstawowe ograniczenia to bardzo słabe uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW), a także wyraźne ograniczenia w szybkości spostrzegania (LI).

Opisana powyżej charakterystyka sfery intelektualnej młodzieży z poszczególnych skupień znalazła swoje odbicie również w fakcie, że w większości z analizowanych obszarów uzdolnień różnice między skupieniami młodzieży z województwa opolskiego skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych osiągnęły poziom statystycznej istotności (za wyjątkiem poziomu opanowania podstawowych działań arytmetycznych – DA oraz umiejętności klasyfikacji pojęć – NS).

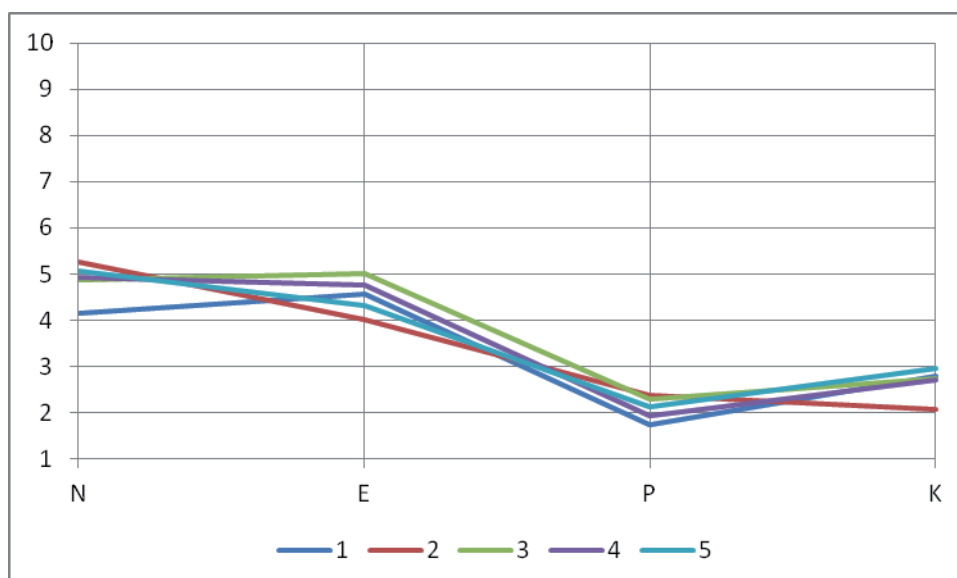
Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 56, a ich ilustracją

graficzną jest rycina 44. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje występowanie tylko jednej statystycznie istotnej różnicy między grupami. Wskazuje ona, że tym, co najbardziej różnicuje uczniów z poszczególnych grup, jest poziom ekstrawersji. Generalnie we wszystkich skupieniach średni wynik mieści się w granicach przeciętnych, ale młodzież ze **skupienia 2** przejawia najwięcej zahamowani w relacjach międzyludzkich, zaś młodzież ze **skupienia 3** czuje się w sytuacjach społecznych najbardziej swobodnie.

Tabela 56. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	4,16	2,45	1,558	,187	P	1	1,73	1,858	,119	
	2	5,25	1,98				2	2,37			1,09
	3	4,86	1,94				3	2,30			1,19
	4	4,92	1,55				4	1,92			1,04
	5	5,08	1,62				5	2,12			1,09
E	1	4,56	1,73	2,695	,032	K	1	2,80	2,316	,059	
	2	4,00	1,31				2	2,08			1,17
	3	5,00	1,33				3	2,75			1,29
	4	4,77	1,34				4	2,71			1,06
	5	4,32	1,26				5	2,95			1,28

Rycina 44. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

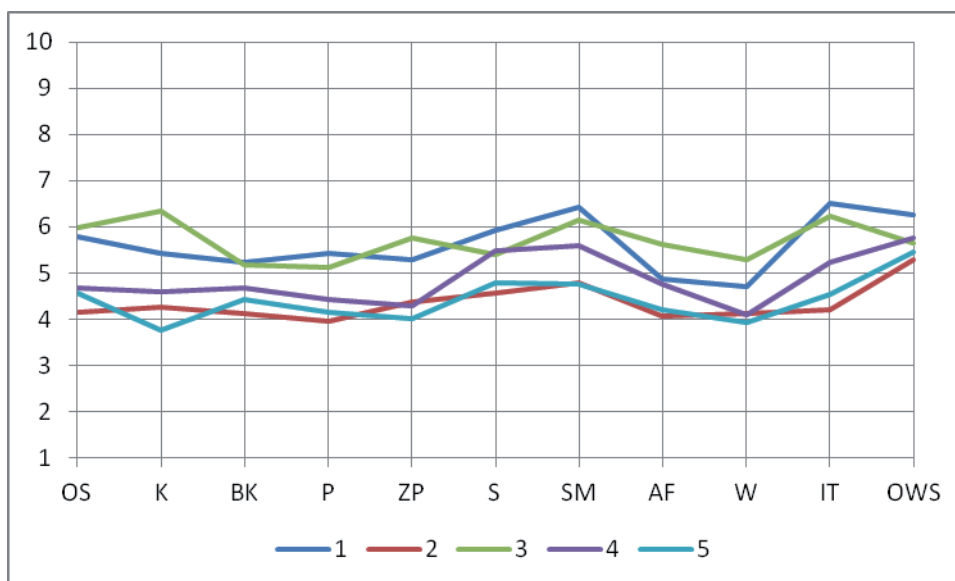
Dodatkowo wszyscy badani charakteryzują się przeciętnym zrównoważeniem emocjonalnym oraz zadowolającą aktywnością zadaniową, a także pozytywnym nastawieniem wobec otaczającego świata.

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 57, a ich ilustracją graficzną jest rycina 45.

Tabela 57. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
OS	1	5,80	2,48	7,775	,000	SM	1	6,43	3,63	3,901	,004
	2	4,16	1,43				2	4,79	2,81		
	3	5,97	1,99				3	6,16	2,40		
	4	4,68	1,26				4	5,59	1,80		
	5	4,58	1,34				5	4,77	1,76		
K	1	5,43	2,73	15,517	,000	AF	1	4,86	1,61	8,010	,000
	2	4,25	1,32				2	4,08	1,41		
	3	6,33	1,77				3	5,61	1,67		
	4	4,59	1,47				4	4,77	1,08		
	5	3,75	1,12				5	4,20	1,02		
BK	1	5,23	2,23	3,216	,014	W	1	4,70	2,46	5,248	,000
	2	4,12	1,42				2	4,12	1,29		
	3	5,19	1,68				3	5,30	1,95		
	4	4,68	1,26				4	4,10	1,30		
	5	4,43	1,19				5	3,93	,98		
P	1	5,43	2,58	5,261	,000	IT	1	6,50	2,96	10,446	,000
	2	3,95	,95				2	4,20	1,31		
	3	5,11	2,05				3	6,22	1,60		
	4	4,42	1,19				4	5,22	1,60		
	5	4,16	1,11				5	4,54	1,52		
ZP	1	5,30	2,46	7,383	,000	OWS	1	6,26	2,62	1,596	,177
	2	4,37	1,99				2	5,29	,95		
	3	5,75	2,14				3	5,66	2,02		
	4	4,29	1,22				4	5,75	1,24		
	5	4,00	1,37				5	5,46	1,23		
S	1	5,93	2,54	3,450	,009						
	2	4,58	1,44								
	3	5,41	2,12								
	4	5,49	1,45								
	5	4,79	1,33								

Rycina 45. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, chociaż poziom ten we wszystkich grupach mieści się w ramach wyników przeciętnych (najwyższy u młodzieży ze **skupienia 3**, najniższy u młodzieży ze **skupienia 2**). Zróżnicowana jest także wewnętrzna struktura samooceny w poszczególnych skupieniach, co pozwala zidentyfikować cechy charakterystycznych dla każdej z wyróżnionych grup. Tak więc:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się nieznacznie podwyższonym poziomem samooceny oraz względnie harmonijną strukturą, w której dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT) oraz poszukiwanie okazji do pozyskiwania uznania ze strony osób znaczących i aprobaty społecznej. Zdecydowanie najniższym wymiarem samooceny (choć jego poziom jest przeciętny) jest ograniczone przekonanie o własnej atrakcyjności psychoseksualnej (AF) oraz przeciętny wigor życiowy (W);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny, w której dominuje przeciętne zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i potwierdzanie własnej wartości (OWS), natomiast wszystkie pozostałe wymiary samooceny kształtują się w dolnych obszarach wyników przeciętnych;
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się poziomem samooceny na górnej granicy wyników przeciętnych i jej względnie harmonijną strukturą. Najwyraźniej zaznacza się u nich wyższe niż przeciętne poczucie zaradności w sytuacjach zadaniowych

- (K), poczucie sprawstwa w planowaniu własnego życia (IT) oraz przekonanie o własnych walorach etyczno-moralnych. Wszystkie pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie przeciętnym, wśród których najsłabsze jest przekonanie o własnej popularności w środowisku;
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny i wyraźnie zróżnicowanym nasileniem większości jej wymiarów. Spośród nich najwyższa jest skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczenia aprobaty społecznej (OWS), a także przekonanie o moralności własnego życia (SM). Najniższy zaś (aczkolwiek nadal przeciętny) jest wigor i aktywność życiowa (W) oraz umiejętność przewodzenia innym (ZP);
 - **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny oraz jej harmonijną strukturą, w której większość obszarów osiąga przeciętne nasilenie (zazwyczaj w dolnych jego granicach). Natomiast wyraźniejszym atutem młodzieży z tej grupy jest przeciętne zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie uznania w oczach otoczenia (OWS), zaś podstawowym ograniczeniem jest poczucie niezbyt wysokiej skuteczności zadaniowej i niedocenianie własnej sprawności (K).

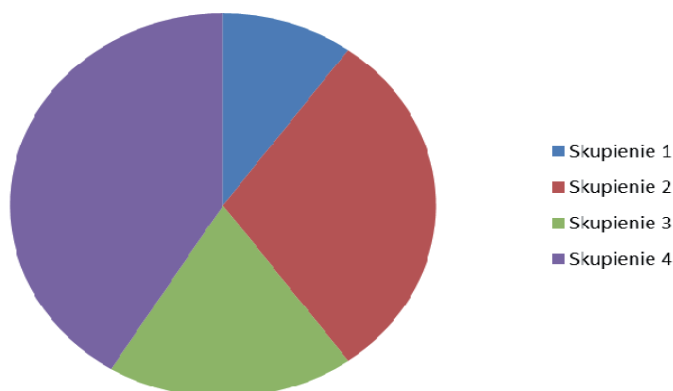
WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Również w przypadku tej grupy młodzieży opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie czterech grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 58.

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 59, a ich ilustracją graficzną jest rycina 46. Wskazują one na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia młodzieży.

Tabela 58. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości (województwo opolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	17	10,0
Skupienie 2	51	30,0
Skupienie 3	32	18,8
Skupienie 4	70	41,2
Razem	170	100,0

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 2**: $M = 2,33$ i $s = 1,17$) aż po poziom przeciętny (**skupienie 3**: $M = 5,56$ i $s = 1,18$). Tak więc ogólny poziom intelektualny młodzieży skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości jest umiarkowanie zróżnicowany.

Dodatkowo statystycznie istotne różnice międzygrupowe w nasileniu poszczególnych uzdolnień sprawiają, że i w tym przypadku każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację. Zatem:

- **skupienie 1** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym i nieharmonijnej strukturze uzdolnień. Dominującą rolę pełnią u niej wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW), wspomagane wyższymi od przeciętnej uzdolnieniami werbalnymi i znajomością zasad pisowni (UI). Natomiast słabą stroną tej grupy młodzieży jest niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- **skupienie 2** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym i dysharmonijnej strukturze uzdolnień, której głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS), znajomość ortografii (PW) oraz przeciętne

uzdolnienia matematyczne (SZ). Natomiast słabe strony to deficyty w zakresie umiejętności zapamiętywania (KO) oraz niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i trudności w myśleniu logicznym (DA);

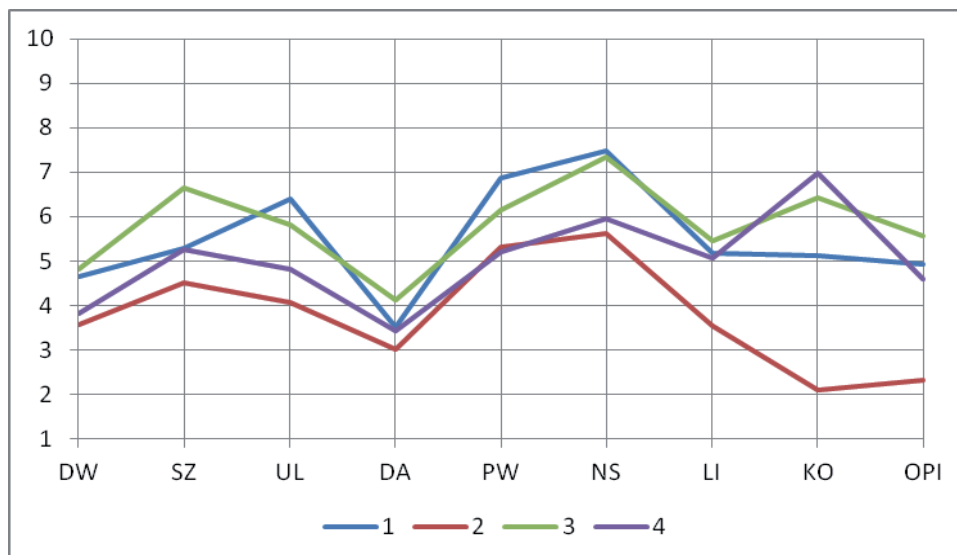
Tabela 59. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skala/ skupienia		M	s	F	p	Skala/ skupienia		M	s	F	p	
DW	1	4,64	2,87	2,387	,071	NS	1	7,47	1,94	8,151	,000	
	2	3,58	2,57				2	5,62	1,89			
	3	4,81	2,59				3	7,34	1,71			
	4	3,81	1,85				4	5,95	1,99			
SZ	1	5,29	2,51	7,318	,000	LI	1	5,17	2,12	11,028	,000	
	2	4,50	2,44				2	3,54	1,79			
	3	6,65	1,55				3	5,46	1,60			
	4	5,25	1,75				4	5,07	1,65			
UL	1	6,41	2,09	9,654	,000	KO	1	5,11	2,86	68,873	,000	
	2	4,07	1,94				2	2,11	1,69			
	3	5,81	1,65				3	6,43	1,36			
	4	4,82	1,81				4	6,98	1,99			
DA	1	3,52	2,15	3,140	,027	OPI	1	4,94	1,88	60,001	,000	
	2	3,01	1,40				2	2,33	1,17			
	3	4,12	1,64				3	5,56	1,18			
	4	3,42	1,56				4	4,60	,98			
PW	1	6,88	2,44	3,813	,011							
	2	5,31	2,47									
	3	6,15	1,98									
	4	5,21	1,84									

- **skupienie 3** to młodzież o przeciętnym ogólnym poziomie intelektualnym i nieharmonijnym rozwoju poszczególnych uzdolnień. Jej głównymi atutami są wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), ponadprzeciętne uzdolnienia matematyczne (SZ) oraz wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania (KO). Natomiast kluczowe ograniczenia wiążą się z obniżonym poziomem opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- **skupienie 4** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, a jej głównym atutem są dobrze rozwinięte umiejętności zapamiętywania (KO). Natomiast wiodące

ograniczenia to obniżony poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA).

Rycina 46. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

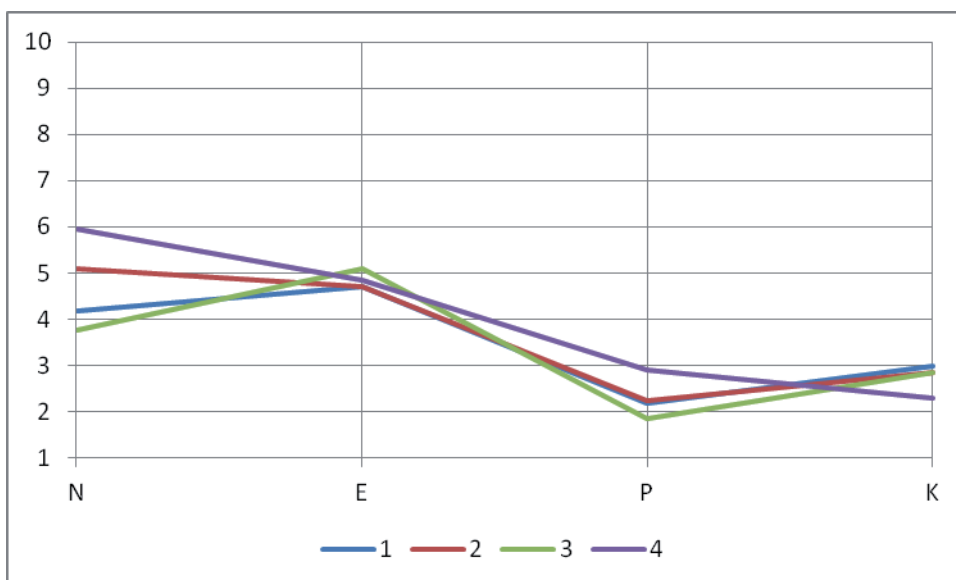
Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 60, a ich ilustracją graficzną jest rycina 47. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie statystycznie istotnych różnic międzygrupowych w wybranych wymiarach osobowości, co pokazuje specyfikę osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można jednak wskazać na istnienie wzorców funkcjonowania osobowościowego zróżnicowanych ze względu na poziom zrównoważenia emocjonalnego badanych, gdzie:

Tabela 60. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	4,17	1,38	14,508	,000	P	1	2,17	1,46	5,908	,001
	2	5,09	1,74				2	2,23	1,24		
	3	3,75	1,34				3	1,84	1,11		
	4	5,95	1,84				4	2,90	1,35		
E	1	4,70	1,61	,623	,601	K	1	3,00	1,22	3,331	,021
	2	4,72	1,29				2	2,84	1,18		
	3	5,09	1,39				3	2,84	1,05		
	4	4,84	1,09				4	2,28	1,26		

- **młodzież ze skupienia 1 i skupienia 3** charakteryzuje się w miarę stabilną sferą emocjonalną, co pozwala na umiarkowane skuteczne działanie zadaniowe i konstruktywne relacje interpersonalne;
- **młodzież ze skupienia 2 i 4** charakteryzuje się podwyższoną wrażliwością emocjonalną, co może ograniczać sprawne działanie zadaniowe i specyficznym profilować relacje interpersonalne.

Rycina 47. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa opolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 61, a ich ilustracją graficzną jest rycina 48. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie zarówno w zakresie ogólnego poziomu samooceny, jak i w poszczególnych jej wymiarach. Zdecydowanie różna jest więc jakość ich samooceny, co pozwala opisać cechy charakterystyczne dla każdej z wyróżnionych grup. Tak więc:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny oraz nieharmonijną strukturą, w której dominuje duża pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT), silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnych (SM), a także sprawność w kontrolowaniu swoich reakcji emocjonalnych i działania zadaniowego (S). Co więcej, w przypadku tej grupy młodzieży nawet najniższe wymiary

samooceny osiągają poziom ponadprzeciętny, zaś najniższym wśród nich jest poziom doświadczania akceptacji i wsparcia społecznego (BK);

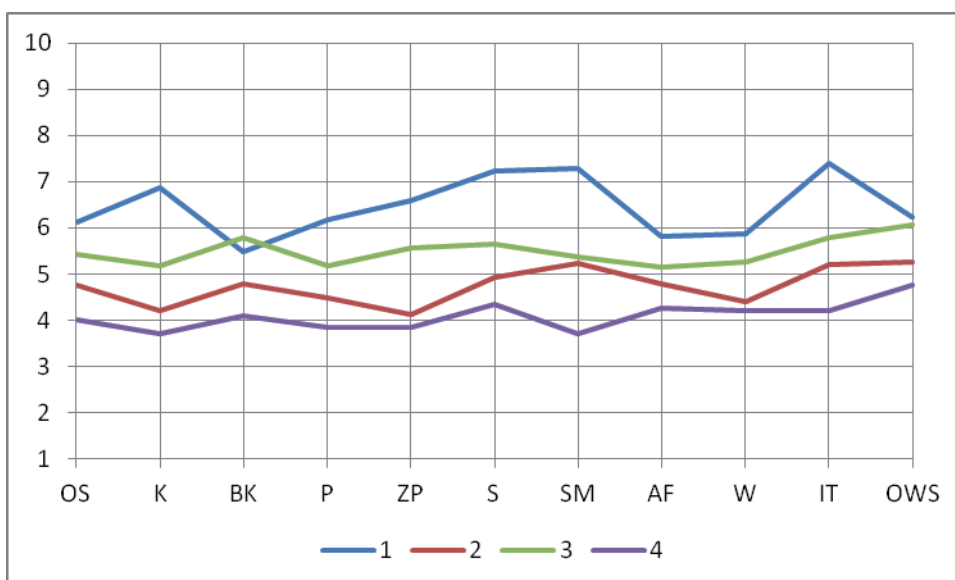
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny (z wyrównaną strukturą), w której nieznacznie dominuje niższe niż przeciętne przekonanie o własnej kontroli nad działaniem i planowaniem przyszłości (IT), czemu towarzyszy słabo zaznaczające się poszukiwanie aprobaty społecznej (OWS). Natomiast ich podstawowe ograniczenia dotyczą przekonania o umiarkowanych trudnościach w przeprowadzeniu innym (ZP) oraz ograniczonej satysfakcji z poziomu bycia docenianym przez otoczenie (K);

Tabela 61. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia		M	s	F	p	Skale/ skupienia		M	s	F	p	
OS	1	6,11	2,97	9,364	,000	SM	1	7,29	2,88	18,185	,000	
	2	4,76	1,93				2	5,23	1,93			
	3	5,42	1,47				3	5,36	1,88			
	4	4,00	1,27				4	3,72	1,68			
K	1	6,88	3,21	16,214	,000	AF	1	5,82	2,76	6,892	,000	
	2	4,21	1,62				2	4,78	1,47			
	3	5,18	1,57				3	5,15	,83			
	4	3,71	1,56				4	4,27	1,06			
BK	1	5,47	2,47	11,028	,000	W	1	5,88	2,97	7,237	,000	
	2	4,80	1,37				2	4,39	1,57			
	3	5,78	1,38				3	5,27	1,56			
	4	4,11	1,28				4	4,20	1,12			
P	1	6,17	3,06	11,766	,000	IT	1	7,41	2,85	22,148	,000	
	2	4,49	1,37				2	5,21	1,37			
	3	5,18	1,48				3	5,78	1,47			
	4	3,85	1,31				4	4,20	1,30			
ZP	1	6,58	2,78	15,964	,000	OWS	1	6,23	2,81	6,798	,000	
	2	4,13	1,77				2	5,25	1,65			
	3	5,57	1,69				3	6,06	1,57			
	4	3,85	1,42				4	4,77	1,16			
S	1	7,23	2,25	17,738	,000							
	2	4,92	1,70									
	3	5,66	1,42									
	4	4,35	1,26									

- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się wyższym niż przeciętny poziomem samooceny i jej harmonijną strukturą, w której wyraźniej zaznacza się wyższe niż przeciętne poczucie sprawczości we własnym życiu (IT) oraz tendencje do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości (OWS). Natomiast pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie przeciętnym;
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny, wyrównanym nasileniem większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej (OWS) osiągają wartość przeciętną.

Rycina 48. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

3.5. Profilowanie psychologiczne uczniów województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktycznym ukierunkowanym na rozwój różnych kompetencji kluczowych

W tym paragrafie przeprowadzone zostaną analizy umożliwiające sformułowanie odpowiedzi na następujące pytania dotyczące uczniów z województwa wielkopolskiego:

17. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych?
18. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych?
19. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych?
20. Jakie jest wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości?

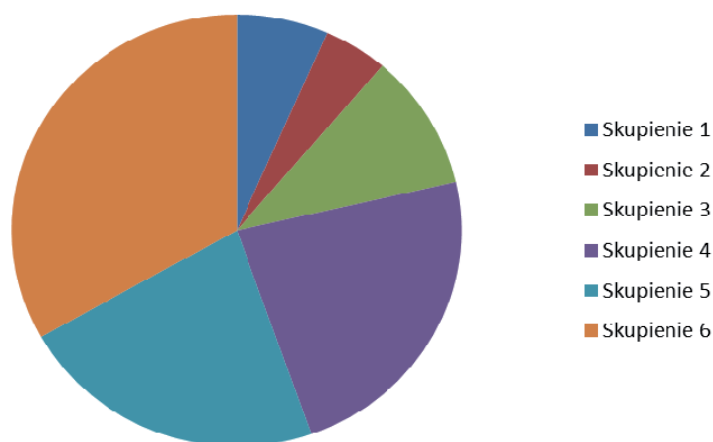
WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI INFORMATYCZNYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów wielkopolskich skoncentrowanych na kompetencjach informatycznych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie sześciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 62.

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 63, a ich ilustracją graficzną jest rycina 49. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Tabela 62. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych (województwo wielkopolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	26	6,6
Skupienie 2	18	4,6
Skupienie 3	40	10,2
Skupienie 4	91	23,2
Skupienie 5	87	22,2
Skupienie 6	130	33,2
Razem	392	100,0

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy zdecydowanie różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 4**: $M = 2,58$ i $s = 1,34$) aż po poziom bardzo wysoki (**skupienie 2**: $M = 8,44$ i $s = 1,61$). W efekcie, ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia w stopniu istotnym statystycznie.

Ponadto, każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień. tak więc:

- **skupienie 1** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, w strukturze którego dominują wysokie umiejętności zapamiętywania (KO) oraz wyższe niż przeciętna znajomość ortografii (PW), a także uzdolnienia praktyczne (DW). Natomiast ich słabą stroną są obniżone uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL), a także niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);
- **skupienie 2** to młodzież o bardzo wysokim poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są: bardzo wysokie umiejętności zapamiętywania (KO), bardzo

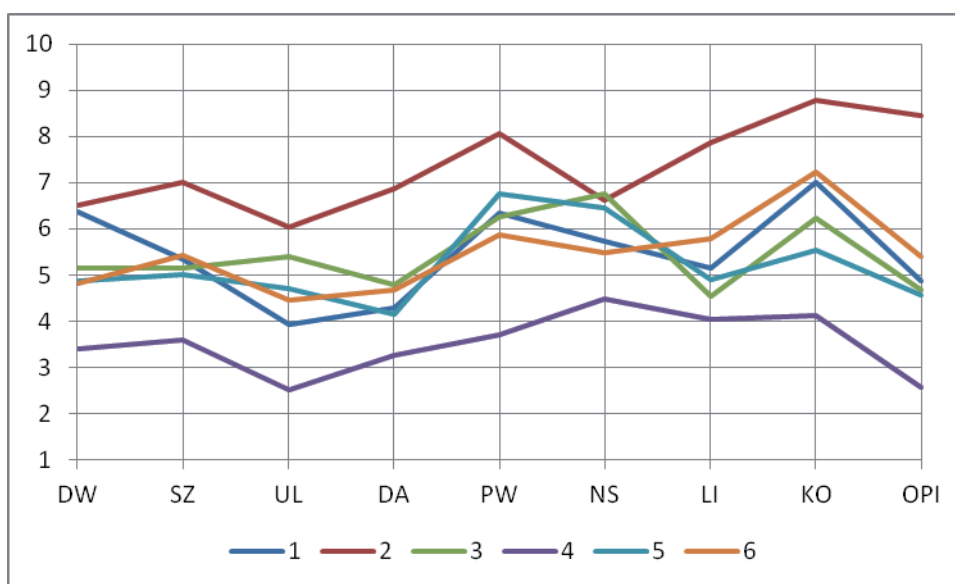
dobra znajomość ortografii (PW) oraz wysokie uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne (SZ). Ich najslabsza strona to uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni, chociaż i tak osiągają one poziom wyższy od przeciętnego;

Tabela 63. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	6,38	2,92	10,700	,000	NS	1	5,73	1,80	13,504	,000
	2	6,50	2,57				2	6,61	1,85		
	3	5,15	2,85				3	6,75	2,27		
	4	3,39	2,10				4	4,48	2,19		
	5	4,88	2,38				5	6,44	1,69		
	6	4,81	2,21				6	5,47	1,75		
SZ	1	5,34	1,46	18,856	,000	LI	1	5,15	1,91	20,243	,000
	2	7,00	1,97				2	7,88	1,52		
	3	5,15	2,03				3	4,55	2,09		
	4	3,60	1,78				4	4,03	1,78		
	5	5,01	1,97				5	4,90	1,96		
	6	5,44	1,35				6	5,80	1,55		
UL	1	3,92	1,76	23,942	,000	KO	1	7,00	2,69	26,101	,000
	2	6,05	1,76				2	8,77	1,16		
	3	5,40	2,56				3	6,22	3,19		
	4	2,52	1,49				4	4,12	2,38		
	5	4,71	1,96				5	5,54	2,65		
	6	4,46	1,75				6	7,23	1,66		
DA	1	4,30	1,51	15,364	,000	OPI	1	4,88	1,39	71,455	,000
	2	6,88	1,56				2	8,44	1,61		
	3	4,80	2,02				3	4,67	2,15		
	4	3,26	1,67				4	2,58	1,34		
	5	4,16	2,10				5	4,56	1,52		
	6	4,67	1,65				6	5,39	1,05		
PW	1	6,34	2,38	24,972	,000						
	2	8,05	1,95								
	3	6,27	2,62								
	4	3,70	1,87								
	5	6,75	2,72								
	6	5,86	1,72								

- **skupienie 3** to młodzież o przeciętnym ogólnym poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są ponadprzeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), dobra znajomość zasad ortografii (PW) oraz umiejętności zapamiętywania (KO). Natomiast największym ograniczeniem jest przeciętna szybkość spostrzegania (LI) oraz obniżony stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);
- **skupienie 4** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym, u której poziom przeciętny osiągają jedynie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), szybkość spostrzegania (LI) i umiejętności zapamiętywania (KO). Pozostałe uzdolnienia są wyraźnie obniżone, co w szczególności dotyczy uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni (UL) oraz słabego opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);

Rycina 49. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

- **skupienie 5** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym i dysharmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której zdecydowanie dominuje znajomość ortografii (PW) oraz wysoce sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast podstawowa słaba strona tej grupy młodzieży to deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA);
- **skupienie 6** to również młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym i mało harmonijnej strukturze uzdolnień, której najsilniejszą stroną są wysokie umiejętności

zapamiętywania (KO) oraz wyższa od przeciętnej szybkość spostrzegania (LI) i znajomość ortografii (PW). Pozostałe uzdolnienia osiągają poziom przeciętny.

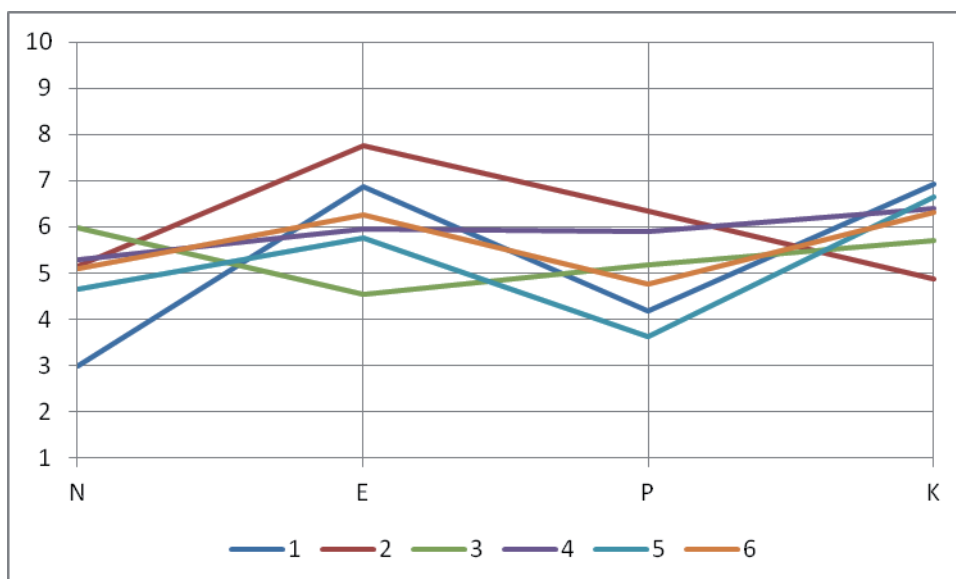
Tak różna charakterystyka sfery intelektualnej badanej młodzieży znalazła swoje odbicie również w fakcie, że w każdym z analizowanych obszarów uzdolnień różnice między skupieniami młodzieży osiągnęły poziom statystycznej istotności.

Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 64, a ich ilustracją graficzną jest rycina 50. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie szeregu prawidłowości. Struktura osobowości okazuje się bowiem zmienną wyraźnie różnicującą młodzież z poszczególnych skupień i nadającą im cechy charakterystyczne. Można zatem stwierdzić, że:

Tabela 64. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	3,00	1,26	9,699	,000	P	1	4,19	2,17	16,508	,000
	2	5,16	2,06				2	6,33	1,81		
	3	5,97	2,13				3	5,17	2,40		
	4	5,29	2,01				4	5,91	1,99		
	5	4,66	1,66				5	3,62	1,74		
	6	5,10	1,74				6	4,76	1,61		
E	1	6,88	1,42	10,627	,000	K	1	6,92	2,03	3,713	,003
	2	7,77	1,26				2	4,88	2,39		
	3	4,55	2,44				3	5,70	2,70		
	4	5,96	1,84				4	6,41	2,12		
	5	5,75	1,69				5	6,66	1,46		
	6	6,27	1,79				6	6,31	1,84		

Rycina 50. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się dużą otwartością w relacjach interpersonalnych, ograniczoną odpowiedzialnością zadaniową oraz znaczącą odpornością emocjonalną. Towarzyszy temu skłonność do ukrywania swoich słabości;
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się stabilnością emocjonalną, umiarkowaną odpornością na sytuacje stresowe oraz wyraźnie ograniczoną odpowiedzialnością życiową i niedostatkami kontroli intelektualnej nad różnymi przejawami aktywności;
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się nadmierną wrażliwością emocjonalną i skłonnością do emocjonalnego wikłania się w relacje interpersonalne i działania zadaniowe, czemu towarzyszy umiarkowana rezerwa wobec aktywności prospołecznej;
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przede wszystkim nastawieniem obronnym i zachowywaniem dystansu wobec siebie i zjawisk społecznych;
- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się głównie nastawieniami prospołecznymi i tendencją do nawiązywania relacji interpersonalnych oraz preferowania aktywności nad pasywnością i izolacją;
- **młodzież ze skupienia 6** skupiona jest na działaniach zadaniowych, ochronie obrazu siebie i racjonalnym zmierzaniu się z wyzwaniami życiowymi.

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji informatycznych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 65, a ich ilustracją graficzną jest rycina 51. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie szeregu prawidłowości.

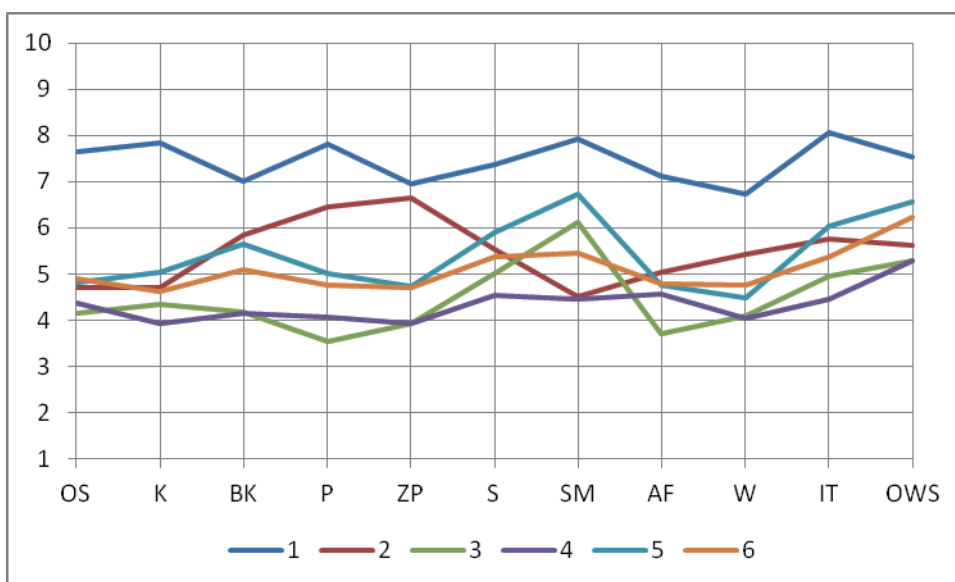
Podstawowa prawidłowość dotyczy tego, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, który rozciąga się od poziomu poniżej przeciętnej w **skupieniu 3** ($M = 4,15$ i $s = 2,20$) aż po wysoką samoocenę, jaką prezentuje młodzież ze **skupienia 1** ($M = 7,65$ i $s = 1,05$). Ogólne nasilenie samooceny i zróżnicowana konfiguracja jej obszarów pozwalają na zidentyfikowanie charakterystycznych przejawów samooceny dla każdej z wyróżnionych grup. Tak więc:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny, umiarkowanie harmonijną jej strukturą, w której dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu (IT). Najslabszą stroną jest poziom wigoru życiowego, który i tak przekracza jednak przeciętną;
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, w której dominuje wyższe od przeciętnej przekonanie o własnej popularności w środowisku (P), a także przekonanie o umiejętnościach przewodzenia innym i uzyskiwania od nich szacunku i uznania (ZP), zaś ich ograniczeniem jest kryzysowanie w ocenie własnych zasobów etycznych i przestrzeganiu norm moralnych w zachowaniu (SM);
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny, dysharmonijną jej strukturą, w której wyraźniej zaznacza się przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym postępowaniu (SM). Zdecydowanie deficytowe jest przekonanie o własnej popularności w środowisku i gotowość do otwartych i ciepłych relacji z otoczeniem (P) oraz poczucie własnej atrakcyjności psychofizycznej (AF);
- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny ogólnej oraz przeciętnym nasileniem wszystkich jej wymiarów, wśród których nieco wyraźniej zaznacza się zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i angażowanie się w działania pozwalające na potwierdzanie własnych atutów (OWS);

Tabela 65. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

Skale/ skupienia		M	S	F	p	Skale/ skupienia		M	S	F	p
OS	1	7,65	1,05	20,255	,000	SM	1	7,92	1,76	23,539	,000
	2	4,72	1,52				2	4,50	1,97		
	3	4,15	2,20				3	6,12	2,40		
	4	4,36	1,60				4	4,46	1,87		
	5	4,82	1,54				5	6,72	1,60		
	6	4,90	1,37				6	5,45	1,77		
K	1	7,84	1,34	26,882	,000	AF	1	7,11	1,14	19,970	,000
	2	4,72	1,87				2	5,05	1,62		
	3	4,35	2,33				3	3,72	2,01		
	4	3,93	1,33				4	4,56	1,36		
	5	5,05	1,60				5	4,75	1,45		
	6	4,63	1,35				6	4,80	1,10		
BK	1	7,00	1,85	24,618	,000	W	1	6,73	2,01	13,044	,000
	2	5,83	1,46				2	5,44	1,58		
	3	4,17	2,06				3	4,10	2,60		
	4	4,14	1,23				4	4,03	1,26		
	5	5,65	1,27				5	4,49	1,30		
	6	5,09	1,27				6	4,77	1,61		
P	1	7,80	1,67	42,346	,000	IT	1	8,07	2,05	19,122	,000
	2	6,44	2,14				2	5,77	1,89		
	3	3,55	1,83				3	4,95	2,44		
	4	4,06	1,19				4	4,47	1,55		
	5	5,01	1,37				5	6,03	1,91		
	6	4,76	1,10				6	5,38	1,55		
ZP	1	6,96	1,88	24,408	,000	OWS	1	7,53	1,67	14,348	,000
	2	6,66	1,94				2	5,61	2,14		
	3	3,92	1,87				3	5,30	2,20		
	4	3,94	1,40				4	5,29	1,40		
	5	4,73	1,42				5	6,56	1,31		
	6	4,72	1,36				6	6,24	1,28		
S	1	7,38	1,79	16,780	,000						
	2	5,55	1,24								
	3	5,00	2,02								
	4	4,53	1,42								
	5	5,91	1,57								
	6	5,36	1,41								

Rycina 51. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne

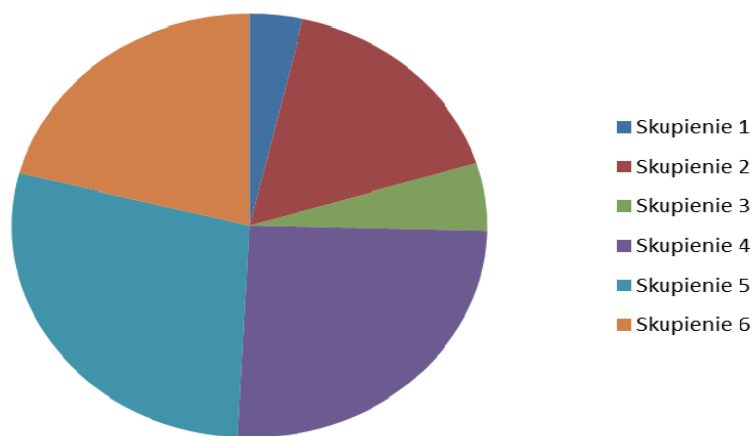
- **młodzież ze skupienia 5** również charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, ale jej wewnętrzna struktura jest dysharmonijna. Zdecydowanie dominuje poszukiwanie aprobaty społecznej i ukrywanie przed otoczeniem swoich niedostatków (OWS) oraz przekonanie o własnych zasobach etyczno-moralnych (SM). Natomiast głównym ograniczeniem młodzieży z tej grupy jest obniżony poziom aktywności życiowej i brak wiary we własne zdrowie i siły witalne (W);
- **młodzież ze skupienia 6** jako kolejna grupa charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, jej spójną strukturą, w której wyraźniej zarysowuje się potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia (OWS na poziomie wyższym niż przeciętny).

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI JĘZYKOWYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów wielkopolskich skoncentrowanych na kompetencjach językowych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie sześciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 66.

Tabela 66. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych (województwo wielkopolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	13	3,6
Skupienie 2	60	16,6
Skupienie 3	19	5,2
Skupienie 4	92	25,4
Skupienie 5	102	28,2
Skupienie 6	76	21,0
Razem	362	100,0

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 67, a ich ilustracją graficzną jest rycina 52, które wskazują na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 6**: $M = 2,02$ i $s = 1,21$) aż po poziom powyżej przeciętnej (**skupienie 2**: $M = 6,45$ i $s = 1,71$). W efekcie ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia młodzieży w stopniu istotnym statystycznie.

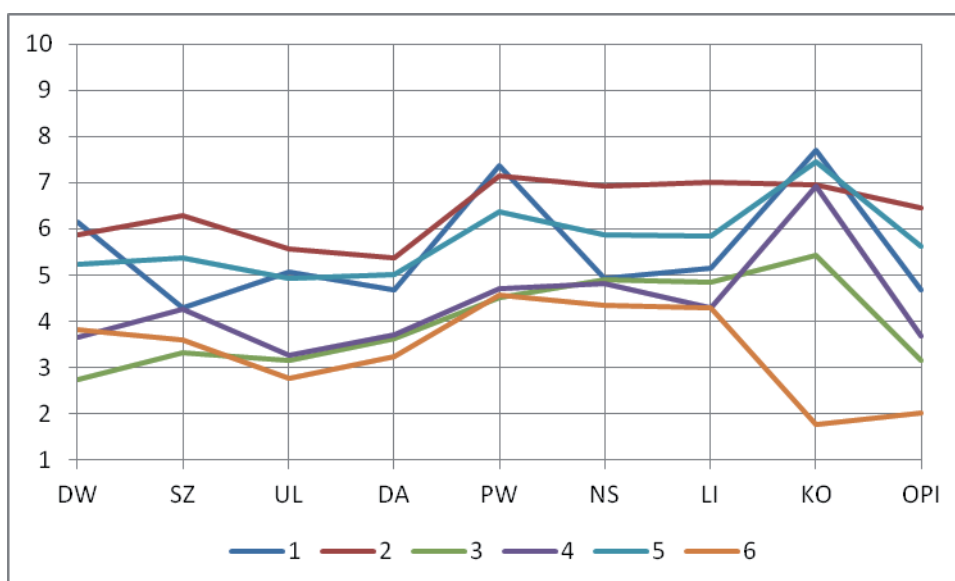
**Tabela 67. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień
– kompetencje językowe**

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	6,15	3,13	13,003	,000	NS	1	4,92	2,21	14,860	,000
	2	5,88	2,32				2	6,93	1,52		
	3	2,73	2,51				3	4,89	2,55		
	4	3,66	1,99				4	4,82	2,16		
	5	5,22	2,52				5	5,87	1,72		
	6	3,82	2,36				6	4,34	2,10		
SZ	1	4,30	2,05	20,213	,000	LI	1	5,15	3,41	18,722	,000
	2	6,30	1,25				2	7,01	1,97		
	3	3,31	2,51				3	4,84	2,83		
	4	4,25	1,93				4	4,30	2,02		
	5	5,36	1,82				5	5,83	1,68		
	6	3,61	1,93				6	4,30	1,84		
UL	1	5,07	2,13	29,802	,000	KO	1	7,69	2,42	94,516	,000
	2	5,56	1,89				2	6,95	2,65		
	3	3,15	2,21				3	5,42	2,73		
	4	3,26	1,38				4	6,93	1,56		
	5	4,94	1,83				5	7,45	1,79		
	6	2,76	1,45				6	1,76	1,43		
DA	1	4,69	2,92	14,139	,000	OPI	1	4,69	2,59	88,883	,000
	2	5,36	2,07				2	6,45	1,71		
	3	3,63	2,06				3	3,15	1,86		
	4	3,72	1,39				4	3,68	1,36		
	5	5,00	2,15				5	5,63	1,15		
	6	3,25	1,39				6	2,02	1,21		
PW	1	7,38	2,63	20,021	,000						
	2	7,15	1,97								
	3	4,52	2,38								
	4	4,71	1,73								
	5	6,37	2,07								
	6	4,57	2,20								

Tak jak w poprzednich populacjach, tak i tutaj każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację i nasilenie poszczególnych obszarów uzdolnień. Tak więc:

- **skupienie 1** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym, w strukturze którego dominują wysokie umiejętności zapamiętywania (KO) oraz znajomość ortografii (PW), a także wyższe niż przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi (DW). Natomiast ich słabą stroną są uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne (SZ), aczkolwiek osiągają one poziom w granicach wyników przeciętnych;
- **skupienie 2** to młodzież o wysokim poziomie intelektualnym, której głównymi atutami są: bardzo dobra znajomość ortografii (PW), uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (LI) oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS), a także umiejętności zapamiętywania. Również wszystkie pozostałe uzdolnienia osiągają poziom w górnych granicach wyników przeciętnych;

Rycina 52. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

- **skupienie 3** to młodzież o niższym niż przeciętny ogólnym poziomie intelektualnym i wyraźnej dysharmonii struktury uzdolnień. Jej głównymi atutami są przeciętne umiejętności zapamiętywania (KO), podobnie sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS) oraz przeciętna znajomość ortografii (PW). Natomiast największym ograniczeniem jest niski poziom uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi (DW), ograniczona znajomość zasad pisowni (UL) oraz niskie uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne (SZ);

- **skupienie 4** to młodzież o niższym niż przeciętny poziomie intelektualnym, a jej głównym atutem są wysokie umiejętności zapamiętywania (KO), wspomagane przez przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz umiarkowaną znajomość ortografii (PW). Natomiast wiodące ograniczenia to deficyty w zakresie szybkości spostrzegania (LI) oraz niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW);
- **skupienie 5** to młodzież o nieznacznie podwyższonym poziomie intelektualnym, w strukturze której dominują umiejętności zapamiętywania (KO) oraz znajomość ortografii (PW), a następnie stosunkowo sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS);
- **skupienie 6** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym i nieharmonijnej strukturze uzdolnień, w której dominują osiągające dolne rejony wyników przeciętnych umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS), znajomość ortografii (PW) oraz szybkość spostrzegania (LI). Natomiast szczególnie deficytowe (poziom bardzo niski) są umiejętności zapamiętywania (KO), uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW), poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA) oraz ograniczone uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL).

Opisana powyżej charakterystyka sfery intelektualnej młodzieży z poszczególnych skupień znalazła swoje odbicie również w fakcie, że w każdym z analizowanych obszarów uzdolnień różnice między skupieniami młodzieży z województwa wielkopolskiego skoncentrowanej na kompetencjach językowych osiągnęły wysoki poziom statystycznej istotności.

Charakterystykę **sfery osobowości skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych** oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 68, a ich ilustracją graficzną jest rycina 53. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje na specyfikę osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można wskazać, że:

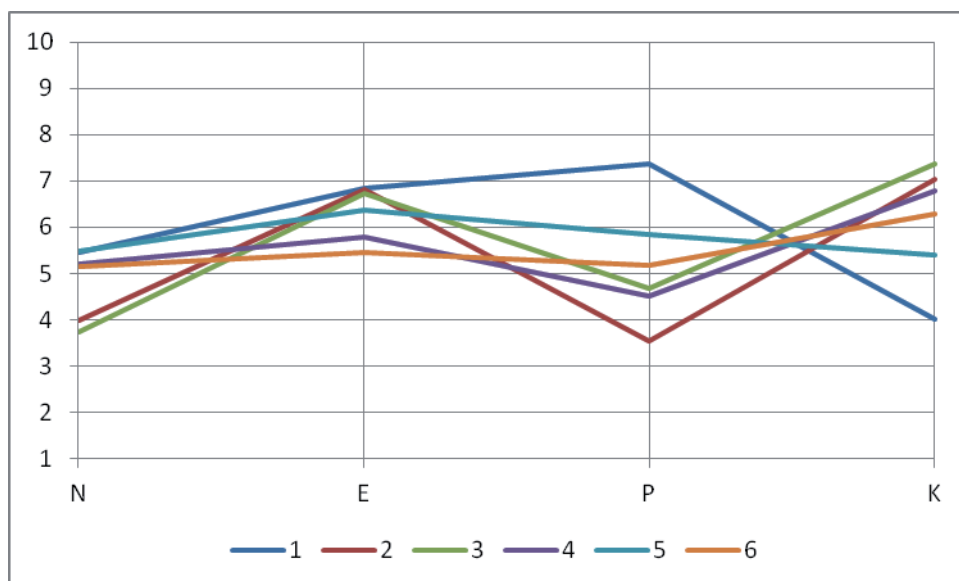
- **młodzież ze skupienia 1** przede wszystkim charakteryzuje się nieufnością i podejrzliwością wobec otoczenia, ograniczoną odpowiedzialnością za działania zadaniowe, czemu towarzyszy umiarkowanie sprawna kontrola nad sferą emocjonalną;
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się preferowaniem relacji interpersonalnych, bagatelizowaniem niepowodzeń życiowych oraz nieznacznie obniżoną wrażliwością emocjonalną, która chroni przed dotkliwym doświadczaniem dyskomfortu związanego z działalnością zadaniową;

Tabela 68. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	5,46	2,47	8,094	,000	P	1	7,38	2,10	15,401	,000
	2	3,98	1,89				2	3,55	1,98		
	3	3,73	1,36				3	4,68	1,29		
	4	5,20	1,82				4	4,52	1,95		
	5	5,47	1,61				5	5,83	2,02		
	6	5,14	1,62				6	5,17	1,96		
E	1	6,84	3,05	5,686	,000	K	1	4,00	1,95	12,654	,000
	2	6,81	1,90				2	7,03	1,75		
	3	6,73	1,36				3	7,36	2,03		
	4	5,80	1,74				4	6,80	1,65		
	5	6,38	1,77				5	5,41	1,97		
	6	5,46	1,62				6	6,30	2,09		

- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się wyraźnym dystansem emocjonalnym do życia, zainteresowaniem innymi ludźmi z jednoczesnym niedocenianiem znaczenia więzi emocjonalnych oraz umiarkowanie konstruktywnymi nastawieniami prospołecznymi;

Rycina 53. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

- **młodzież ze skupienia 4** charakteryzuje się przeciętną wrażliwością emocjonalną, co sprzyja uleganiu nastrojom i sytuacyjnemu wycofywaniu się z aktywności zadaniowej, a także wyraźnie odczuwanym zagrożeniem w sytuacjach nowych i znanych, czemu towarzyszą wzmożone nastawienia obronne;
- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się stabilną sferą emocjonalną i konstruktywnymi relacjami interpersonalnymi, co sprzyja przyjmowaniu postaw prospołecznych oraz unikaniu nadmiernych nastawień obronnych;
- **młodzież ze skupienia 6** charakteryzuje się przeciętną dojrzałością emocjonalną i umiarkowanie sprawnym funkcjonowaniem interpersonalnym, z jednoczesną nasiloną postawą obronną w sytuacjach interpretowanych jako nieznanne i zagrażające.

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji językowych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 69, a ich ilustracją graficzną jest rycina 54.

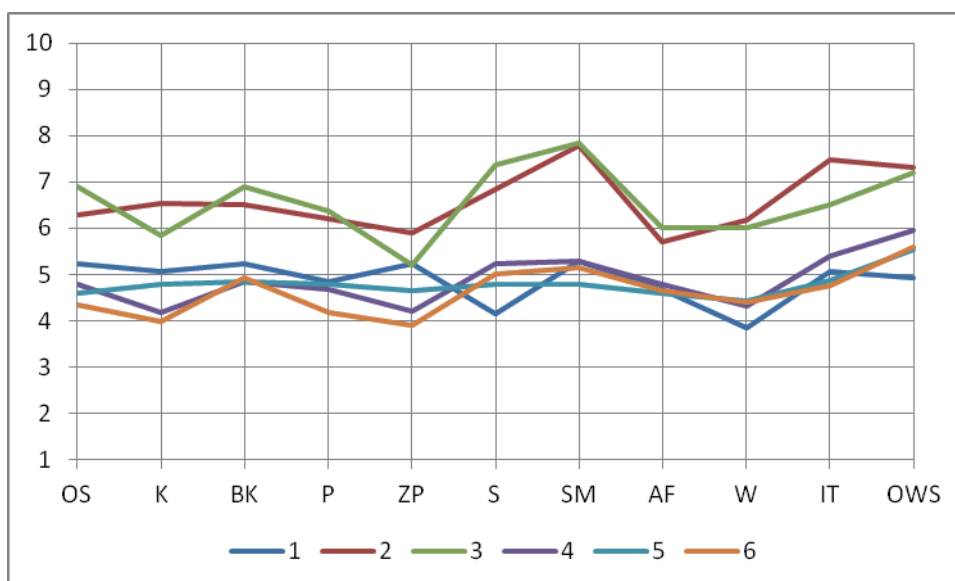
Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu samooceny, który rozciąga się od poziomu przeciętnego w **skupieniu 6** ($M = 4,34$ i $s = 1,40$) aż po samoocenę wyższą niż przeciętna, jaką prezentuje młodzież ze **skupienia 3** ($M = 6,89$ i $s = 1,69$). Różna jest również wewnętrzna struktura samooceny. Analiza ilościowa i jakościowa samooceny młodzieży z wyróżnionych skupień pozwala zidentyfikować dwa ogólne wzorce samooceny. Tak więc:

- **młodzież ze skupienia 2 i skupienia 3** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny oraz jej mało harmonijną strukturą. Dominuje u niej silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM), a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu – wyższa w **skupieniu 2** (IT). Ważnym atutem jest również wysokie przekonanie o umiejętności sprawnego kontrolowania swoich reakcji emocjonalnych i skutecznego działania zadaniowego (S), a także znaczące poczucie doświadczania wsparcia społecznego, co skutkuje relacją zwrotną wobec otoczenia (BK). Najśłabszy wymiar samooceny (choć jego poziom jest wyższy niż przeciętny) to przekonanie o umiejętności przewodzenia innym i doświadczania od otoczenia szacunku i uznania (ZP);

Tabela 69. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

Skale/ skupienia		M	s	F	p	Skale/ skupienia		M	s	F	p
OS	1	5,23	2,58	17,889	,000	SM	1	5,30	2,05	35,439	,000
	2	6,30	1,57				2	7,78	1,41		
	3	6,89	1,69				3	7,84	1,80		
	4	4,79	1,68				4	5,30	1,72		
	5	4,59	1,42				5	4,80	1,61		
	6	4,34	1,40				6	5,14	1,55		
K	1	5,07	3,14	22,797	,000	AF	1	4,69	2,42	8,199	,000
	2	6,55	1,72				2	5,70	1,55		
	3	5,84	2,11				3	6,00	1,33		
	4	4,19	1,26				4	4,80	1,11		
	5	4,79	1,43				5	4,59	1,33		
	6	3,98	1,51				6	4,64	1,31		
BK	1	5,23	2,38	18,752	,000	W	1	3,84	1,86	17,319	,000
	2	6,51	1,20				2	6,18	1,73		
	3	6,89	1,48				3	6,00	1,94		
	4	4,84	1,40				4	4,31	1,24		
	5	4,85	1,49				5	4,42	1,57		
	6	4,92	1,21				6	4,40	1,39		
P	1	4,84	3,73	14,654	,000	IT	1	5,07	2,87	25,642	,000
	2	6,20	1,61				2	7,48	1,66		
	3	6,36	1,80				3	6,52	1,92		
	4	4,69	1,16				4	5,41	1,69		
	5	4,79	1,61				5	4,86	1,48		
	6	4,18	1,32				6	4,76	1,35		
ZP	1	5,23	2,65	16,187	,000	OWS	1	4,92	1,44	18,006	,000
	2	5,90	1,50				2	7,31	1,43		
	3	5,21	1,31				3	7,21	2,07		
	4	4,22	1,27				4	5,96	1,40		
	5	4,66	1,33				5	5,54	1,23		
	6	3,90	1,34				6	5,60	1,42		
S	1	4,15	2,30	22,821	,000						
	2	6,83	1,26								
	3	7,36	1,70								
	4	5,22	1,64								
	5	4,80	1,47								
	6	5,00	1,46								

Rycina 54. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe

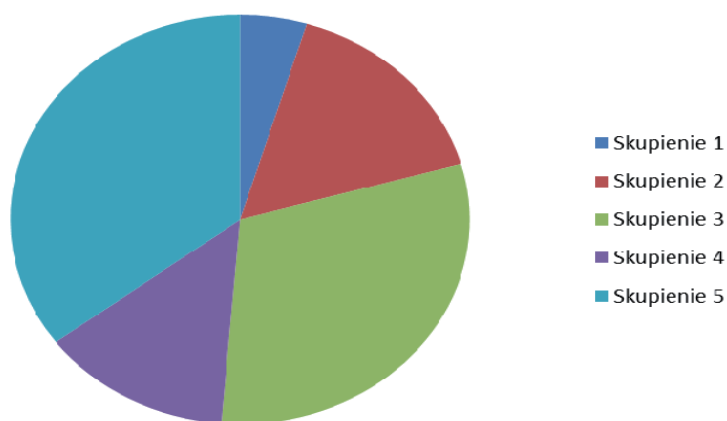
- młodzież z pozostałych skupień (a więc skupienia 1, 4, 5 i 6)** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny i umiarkowanie harmonijną jej strukturą. Cechą wspólną dla uczniów z wszystkich tych grup jest dominujące w strukturze samooceny zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości (OWS). Natomiast deficyty samooceny najczęściej lokalizują się w zakresie poczucia zaradności w sytuacjach zadaniowych i doceniania własnej sprawności (K – **skupienia 4 i 6**), przewodzenia innym i wzbudzania u nich szacunku (ZP – **skupienia 4, 5 i 6**) oraz obniżony poziom aktywności życiowej i zadowolenie ze swojego zdrowia (W – **skupienia 1 i 4**).

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI MATEMATYCZNYCH

Opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI, uzyskane przez populację uczniów wielkopolskich skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych, poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie pięciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 70.

Tabela 70. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (województwo wielkopolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	18	4,7
Skupienie 2	61	15,9
Skupienie 3	118	30,7
Skupienie 4	52	13,5
Skupienie 5	135	35,2
Razem	384	100,0

Charakterystykę sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 71, a ich ilustracją graficzną jest rycina 55, które wskazują na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia.

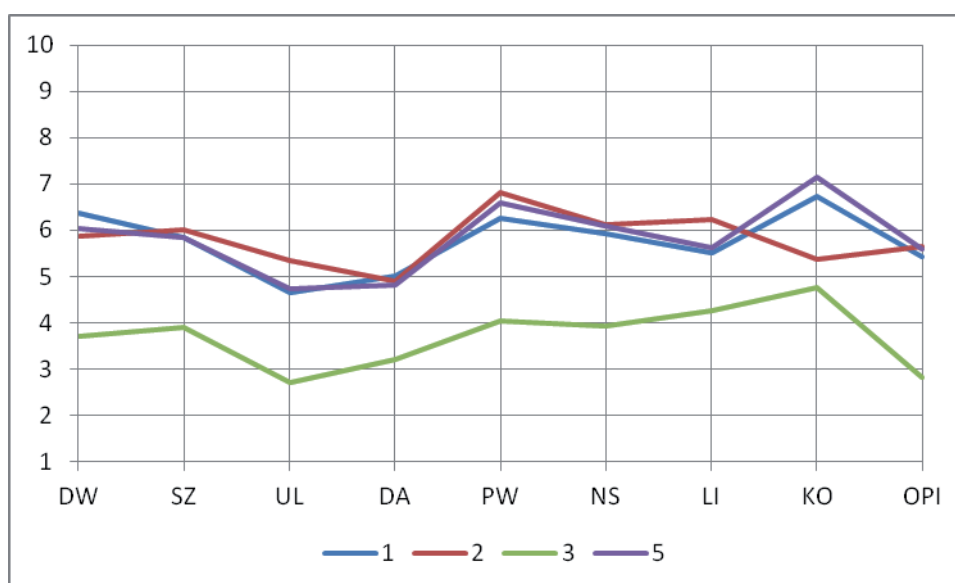
Okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 3**: $M = 2,83$ i $s = 1,35$) aż po poziom przeciętny (**skupienie 2**: $M = 5,65$ i $s = 1,37$). Tak więc ogólny poziom intelektualny jest zmienną różnicującą skupienia młodzieży w stopniu istotnym statystycznie.

Tabela 71. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
DW	1	6,38	3,46	17,936	,000	NS	1	5,94	2,60	24,757	,000
	2	5,86	2,39				2	6,11	1,92		
	3	3,72	2,12				3	3,94	1,92		
	4	5,75	2,74				4	6,15	2,28		
	5	6,04	2,35				5	6,08	1,75		
SZ	1	5,83	3,05	21,293	,000	LI	1	5,50	2,74	12,146	,000
	2	6,01	1,97				2	6,22	1,74		
	3	3,91	1,87				3	4,26	1,91		
	4	5,65	2,14				4	5,21	2,57		
	5	5,84	1,58				5	5,61	1,78		
UL	1	4,66	2,35	32,552	,000	KO	1	6,72	3,04	15,287	,000
	2	5,34	1,75				2	5,37	2,78		
	3	2,72	1,38				3	4,77	2,72		
	4	4,36	2,11				4	5,23	3,35		
	5	4,73	1,65				5	7,16	1,97		
DA	1	5,00	2,49	16,577	,000	OPI	1	5,44	2,61	56,719	,000
	2	4,91	1,77				2	5,65	1,37		
	3	3,21	1,46				3	2,83	1,35		
	4	4,82	2,25				4	4,75	2,58		
	5	4,83	1,88				5	5,60	1,19		
PW	1	6,27	2,34	40,912	,000						
	2	6,81	1,83								
	3	4,03	1,62								
	4	7,07	2,23								
	5	6,60	2,00								

W szczególności zauważalna jest specyfika młodzieży ze **skupienia 3**. Są to uczniowie o niskim poziomie intelektualnym, w strukturze którego poziom przeciętny osiągają jedynie umiejętności zapamiętywania (KO), szybkość spostrzegania (LI) oraz znajomość ortografii (PW). Pozostałe uzdolnienia wskazują na deficyty, które są najbardziej wyraźne w odniesieniu do uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni (UL) oraz w niskim poziomie opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA).

Rycina 55. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Młodzież z pozostałych skupień charakteryzuje się przeciętnym poziomem intelektualnym oraz umiarkowanie zróżnicowaną strukturą uzdolnień, nadającą cechy charakterystyczne każdemu ze skupień. W szczególności należy wskazać, że:

- **skupienie 1** to młodzież, której atuty to uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW) oraz umiejętności zapamiętywania (KO);
- **skupienie 2** to młodzież, której atuty to uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne (SZ), znajomość ortografii (PW) oraz szybkość spostrzegania;
- **skupienie 4** to młodzież, której atutem są sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS);
- **skupienie 5** to młodzież, której atutem są umiejętności zapamiętywania (KO) oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi.

Opisana powyżej charakterystyka sfery intelektualnej młodzieży z poszczególnych skupień znalazła swoje odbicie również w fakcie, że w każdym z analizowanych obszarów uzdolnień różnice między skupieniami młodzieży z województwa wielkopolskiego skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych osiągnęły poziom statystycznej istotności.

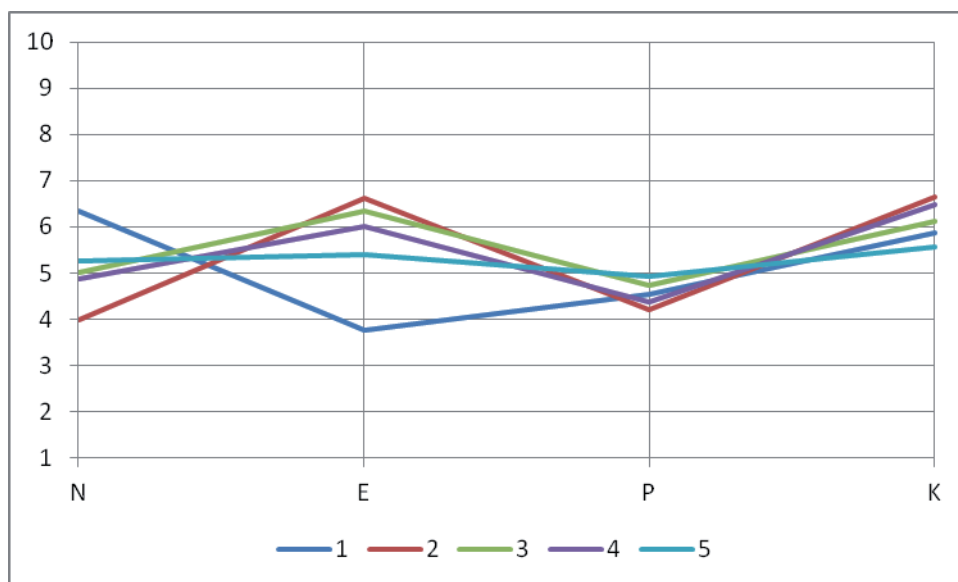
Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 72, a ich ilustracją graficzną jest rycina 56. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie statystycznie istotnych różnic międzygrupowych w trzech spośród badanych

wymiarów osobowości, co wskazuje na umiarkowaną specyfikę osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można wskazać, że:

Tabela 72. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	6,33	2,35	8,169	,000	P	1	4,55	2,77	1,733	,142
	2	3,98	1,82				2	4,22	2,01		
	3	5,02	1,76				3	4,73	1,84		
	4	4,88	1,59				4	4,36	1,91		
	5	5,25	1,79				5	4,92	1,88		
E	1	3,77	2,23	12,312	,000	K	1	5,88	2,54	4,176	,003
	2	6,62	1,75				2	6,65	2,04		
	3	6,33	1,61				3	6,13	1,95		
	4	6,00	2,52				4	6,48	1,82		
	5	5,41	1,71				5	5,57	1,89		

Rycina 56. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się podwyższonym poziomem wrażliwości emocjonalnej i ograniczoną odpornością na sytuacje trudne. Towarzyszy temu ograniczone zapotrzebowanie na kontakty interpersonalne i preferowanie dystansu wobec świata;

- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się wyraźną stabilnością emocjonalną i odpornością na sytuacje stresowe oraz preferowaniem aktywności interpersonalnej i bagatelizowaniem ponoszonych niepowodzeń;
- **młodzież z pozostałych skupień (a więc 3, 4 i 5)** charakteryzuje się umiarkowanym zrównoważeniem emocjonalnym, które sprzyja kontaktom międzyludzkim, a także otwartości wobec otaczającej rzeczywistości;
- **we wszystkich wyróżnionych grupach** młodzież charakteryzuje się przeciętnym wglądem w mechanizmy własnego funkcjonowania oraz zainteresowaniem aktywnością prospołeczną.

Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji matematycznych oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 73, a ich ilustracją graficzną jest rycina 57.

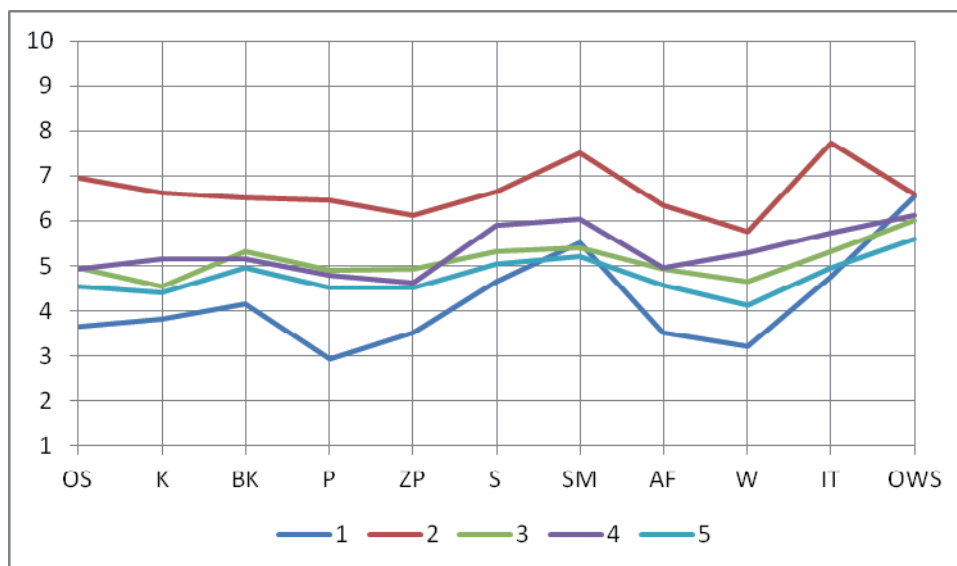
Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zakresie zarówno ogólnego poziomu samooceny, jak i nasilenia poszczególnych jej wymiarów. Najniższy poziom samooceny (tzn. niższy niż przeciętny) charakteryzuje młodzież ze **skupienia 1** ($M = 3,66$, $s = 2,52$), zaś najwyższy (graniczna wartość wyników powyżej przeciętnych) – **skupienie 2** ($M = 6,95$, $s = 1,14$). Wyraźnie zróżnicowana jest także wewnętrzna struktura samooceny, co pozwala zidentyfikować cechy charakterystycznych dla każdej z wyróżnionych grup. Tak więc:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się obniżonym poziomem samooceny oraz dysharmonijną strukturą, w której dominuje ponadprzeciętne obronne wzmocnienie samooceny przejawiające się w poszukiwaniu aprobaty społecznej i potwierdzaniu własnej wartości (OWS) oraz przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia (SM). Natomiast zdecydowane deficyty to niedocenywanie własnej popularności i akceptacji w środowisku (P), przekonanie o własnej niskiej atrakcyjności psychoseksualnej (AF) oraz niska aktywność życiowa (W);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny, w której dominuje wysokie przekonanie o spójności obrazu siebie (IT), stabilne przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej (SM), a także doświadczanie wsparcia społecznego, uznania i szacunku ze strony otoczenia (BK);

Tabela 73. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
OS	1	3,66	2,52	35,305	,000	SM	1	5,50	2,93	17,507	,000
	2	6,95	1,14				2	7,50	1,77		
	3	4,95	1,39				3	5,41	1,76		
	4	4,94	1,71				4	6,05	2,24		
	5	4,54	1,27				5	5,20	1,68		
K	1	3,83	2,64	23,402	,000	AF	1	3,50	1,68	24,981	,000
	2	6,62	1,68				2	6,34	1,36		
	3	4,55	1,46				3	4,92	1,11		
	4	5,15	2,06				4	4,96	1,62		
	5	4,39	1,41				5	4,58	1,28		
BK	1	4,16	2,03	16,624	,000	W	1	3,22	1,51	15,810	,000
	2	6,50	1,58				2	5,77	1,62		
	3	5,33	1,20				3	4,66	1,66		
	4	5,15	1,17				4	5,28	2,14		
	5	4,96	1,42				5	4,12	1,41		
P	1	2,94	1,58	26,532	,000	IT	1	4,77	2,23	30,450	,000
	2	6,45	1,60				2	7,73	1,77		
	3	4,90	1,40				3	5,33	1,59		
	4	4,78	1,78				4	5,73	1,94		
	5	4,51	1,39				5	4,95	1,59		
ZP	1	3,50	2,17	15,632	,000	OWS	1	6,55	2,22	5,821	,000
	2	6,11	1,48				2	6,60	1,61		
	3	4,92	1,31				3	6,01	1,36		
	4	4,61	2,10				4	6,13	1,58		
	5	4,52	1,38				5	5,58	1,40		
S	1	4,66	2,78	12,665	,000						
	2	6,65	1,49								
	3	5,33	1,56								
	4	5,90	1,64								
	5	5,05	1,48								

Rycina 57. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne

- **młodzież ze skupień 3, 4 i 5** charakteryzuje się przeciętny poziomem samooceny i jej względnie harmonijną strukturą, w której wyraźniej zaznacza się głównie wyraźniejsza skłonność do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości (OWS). Natomiast pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie przeciętnym.

WEWNĄTRZGRUPOWE ZRÓŻNICOWANIE SYLWETEK PSYCHOLOGICZNYCH UCZNIÓW Z WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO, UCZESTNICZĄCYCH W PROCESIE DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZYM UKIERUNKOWANYM NA ROZWÓJ KOMPETENCJI PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

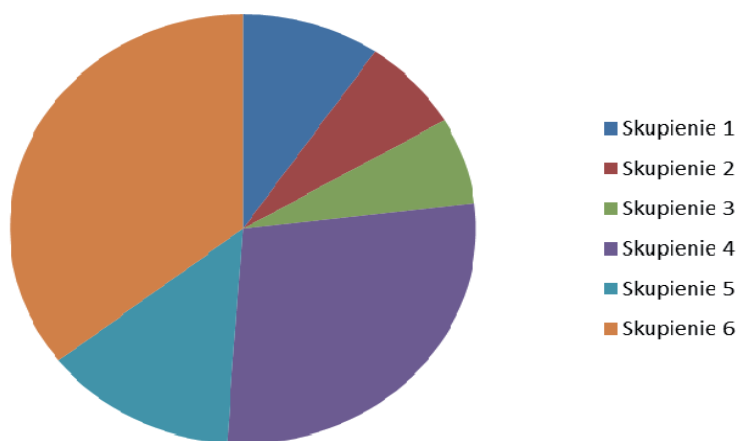
Również w przypadku tej grupy młodzieży opisane wcześniej wyniki w testach ZTU, EPQ-R oraz MSEI poddane zostały hierarchicznej analizie skupień, która pozwoliła na zidentyfikowanie sześciu grup młodzieży o różnych profilach psychologicznych. Wewnętrzną strukturę tej grupy badanych prezentuje tabela 74.

Charakterystykę **sfery intelektualnej skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynającej udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości** oparto na wynikach testu ZTU. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 75, a ich ilustracją graficzną jest rycina 58. Wskazują one na specyficzne cechy charakteryzujące poszczególne skupienia młodzieży.

Przede wszystkim okazało się, że zidentyfikowane grupy różnią się statystycznie istotnie w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego, który rozciąga się od poziomu niskiego (**skupienie 4**: $M = 2,45$ i $s = 1,20$) aż po poziom wysoki (**skupienie 2**: $M = 7,55$ i $s = 1,52$). Tak więc ogólny poziom intelektualny młodzieży skoncentrowanej na rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości jest wysoce zróżnicowany.

Tabela 74. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości (województwo wielkopolskie)

Skupienia	N	%
Skupienie 1	37	9,6
Skupienie 2	27	7,0
Skupienie 3	25	6,5
Skupienie 4	108	28,0
Skupienie 5	52	13,4
Skupienie 6	137	35,5
Razem	386	100,0

Dodatkowo statystycznie istotne różnice międzygrupowe w nasileniu poszczególnych uzdolnień sprawiają, że i w tym przypadku każde ze skupień posiada charakterystyczną dla siebie konfigurację uzdolnień. Tak więc:

- **skupienie 1** to młodzież, której poziom intelektualny zbliża się do wyższego niż przeciętny, a w jego strukturze dominuje wysoki poziom umiejętności zapamiętywania (KO), wyższa niż przeciętna znajomość ortografii (PW) oraz porównywalne nasilenie uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego (SZ). Natomiast ich słabą stroną jest przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- **skupienie 2** to młodzież o wysokim poziomie intelektualnym, której głównym atutem jest bardzo dobre opanowanie podstawowych działań arytmetycznych

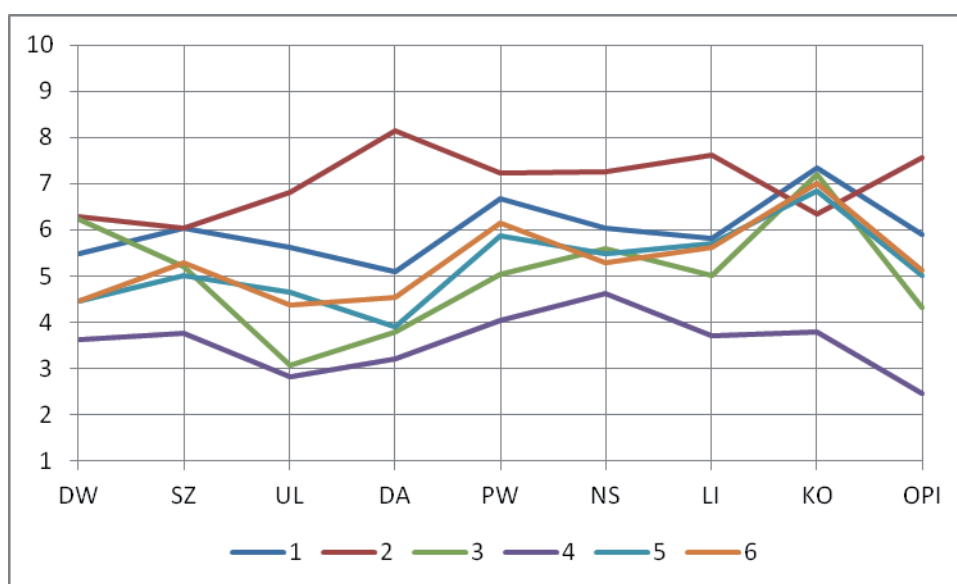
i sprawność w myśleniu logicznym (DA), czemu towarzyszy duża szybkość spostrzegania (LI), a także porównywalnie wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW). Natomiast najslabsze strony to wyższe od przeciętnych uzdolnienia matematyczne (SZ) oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi (DW);

Tabela 75. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia		M	s	F	p	Skale/ skupienia		M	s	F	p	
DW	1	5,48	2,53	12,347	,000	NA	1	6,05	2,36	8,344	,000	
	2	6,29	2,28				2	7,25	2,04			
	3	6,24	2,57				3	5,60	2,12			
	4	3,63	1,80				4	4,63	2,00			
	5	4,46	1,85				5	5,48	2,04			
	6	4,47	2,19				6	5,30	1,95			
SZ	1	6,05	1,88	16,069	,000	LI	1	5,81	2,18	25,791	,000	
	2	6,03	1,12				2	7,62	1,86			
	3	5,20	1,82				3	5,00	2,00			
	4	3,75	1,90				4	3,72	1,90			
	5	5,01	1,67				5	5,71	1,89			
	6	5,28	1,71				6	5,63	1,70			
UL	1	5,62	2,11	32,811	,000	KO	1	7,35	2,09	30,674	,000	
	2	6,81	1,96				2	6,33	2,93			
	3	3,08	1,63				3	7,20	2,61			
	4	2,81	1,57				4	3,80	2,54			
	5	4,65	1,64				5	6,84	2,32			
	6	4,38	1,84				6	7,02	1,86			
DA	1	5,10	2,07	42,477	,000	OPI	1	5,89	1,94	100,360	,000	
	2	8,14	1,79				2	7,55	1,52			
	3	3,80	2,21				3	4,32	1,31			
	4	3,21	1,31				4	2,45	1,20			
	5	3,90	1,69				5	5,01	,91			
	6	4,54	1,57				6	5,11	1,21			
PW	1	6,67	2,08	20,539	,000							
	2	7,22	2,00									
	3	5,04	2,44									
	4	4,03	1,73									
	5	5,88	2,04									
	6	6,15	2,19									

- **skupienie 3** to młodzież o lekko obniżonym ogólnym poziomie intelektualnym. Jej głównymi atutami są wysokie umiejętności zapamiętywania (KO), wyższe od przeciętnych uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi (DW) oraz przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS). Natomiast kluczowe ograniczenia wiążą się z niskimi uzdolnieniami werbalnymi i znajomością zasad pisowni (UL), a także z niższym niż przeciętny poziomem opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- **skupienie 4** to młodzież o niskim poziomie intelektualnym, a jej głównym atutem są zaledwie przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz znajomość ortografii (PW). Natomiast wiodące ograniczenia to niskie uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni (UL) oraz porównywalny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);

Rycina 58. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

- **skupienie 5** to młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym i nieharmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której dominują wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania (KO) oraz znajomość ortografii (PW). Natomiast podstawowe ograniczenia to niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA), a także obniżone uzdolnienia praktyczne (DW);
- **skupienie 6** to również młodzież o przeciętnym poziomie intelektualnym i względnie harmonijnej strukturze uzdolnień, w której dominuje wysoki poziom umiejętności

zapamiętywania (KO) oraz wyższa niż przeciętna znajomość ortografii (PW). Pozostałe uzdolnienia mieszczą się na poziomie przeciętnym.

Charakterystykę sfery osobowości skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości oparto na wynikach testu EPQ-R. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 76, a ich ilustracją graficzną jest rycina 59. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje również na występowanie statystycznie istotnych różnic międzygrupowych we wszystkich badanych wymiarach osobowości, co umożliwi opis specyfiki osobowości młodzieży z poszczególnych skupień. Zasadniczo można jednak wskazać na istnienie czterech wzorców funkcjonowania osobowościowego:

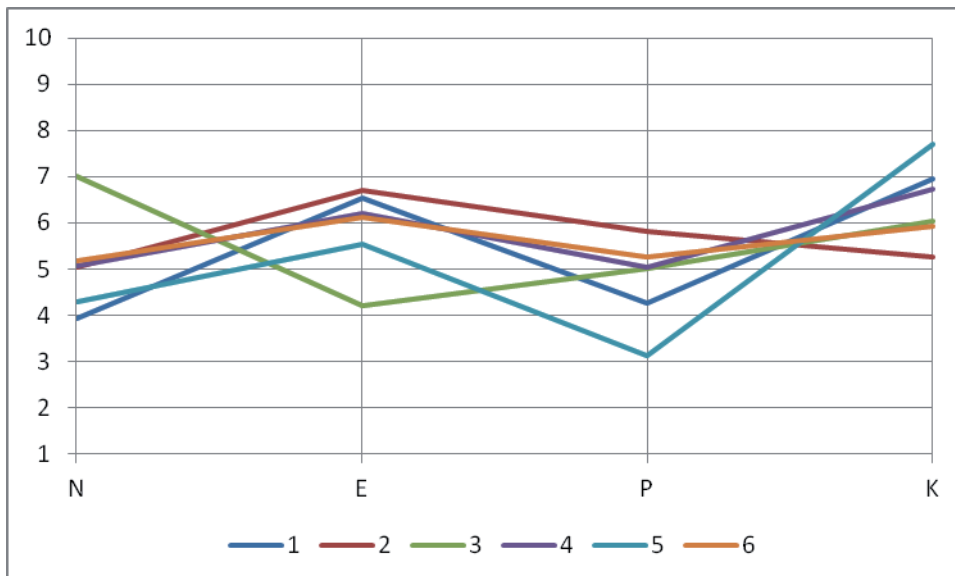
Tabela 76. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia	M	s	F	p	Skale/ skupienia	M	s	F	p		
N	1	3,94	2,58	9,865	,000	P	1	4,27	2,11	13,112	,000
	2	5,03	2,22				2	5,81	1,68		
	3	7,00	1,77				3	5,00	1,70		
	4	5,06	1,89				4	5,05	1,98		
	5	4,30	1,67				5	3,13	1,23		
	6	5,17	1,58				6	5,26	1,84		
E	1	6,54	2,14	6,692	,000	K	1	6,94	2,46	10,987	,000
	2	6,70	2,21				2	5,25	1,65		
	3	4,20	1,80				3	6,04	1,13		
	4	6,20	2,04				4	6,72	1,79		
	5	5,55	1,37				5	7,69	1,47		
	6	6,12	1,85				6	5,94	1,79		

- **młodzież ze skupienia 2 i skupienia 6** charakteryzuje się konstruktywnym nastawieniem interpersonalnym, skutecznością zadaniową i otwarciem na świat, czemu towarzyszy umiarkowanie sprawna kontrola nad sferą emocjonalną, konstruktywne nastawienia prospołeczne oraz poczucie osobistego bezpieczeństwa;
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się przejawami niezrównoważenia emocjonalnego, które ogranicza sprawne działanie zadaniowe. Towarzyszą temu zahamowania w relacjach interpersonalnych i koncentracja na własnym świecie przeżyć, co nie zaburza jednak nastawień prospołecznych i zaangażowania

społecznego, chociaż nieznacznie podwyższa poczucie zagrożenia w nowych i nieznanymi sytuacjach;

Rycina 59. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

- **młodzież ze skupień 1 i 4** charakteryzuje się wyraźną stabilnością emocjonalną i względną odpornością na stres, zwiększoną otwartością w relacjach interpersonalnych i koncentracją na działaniach praktycznych oraz zainteresowaniem działaniami prospołecznymi;
- **młodzież ze skupienia 5** charakteryzuje się bardzo silnymi nastawieniami obronnymi oraz skłonnością do ukrywania własnych niedoskonałości i budowania takiego obrazu społecznego siebie, który uzyska aprobatę społeczną.

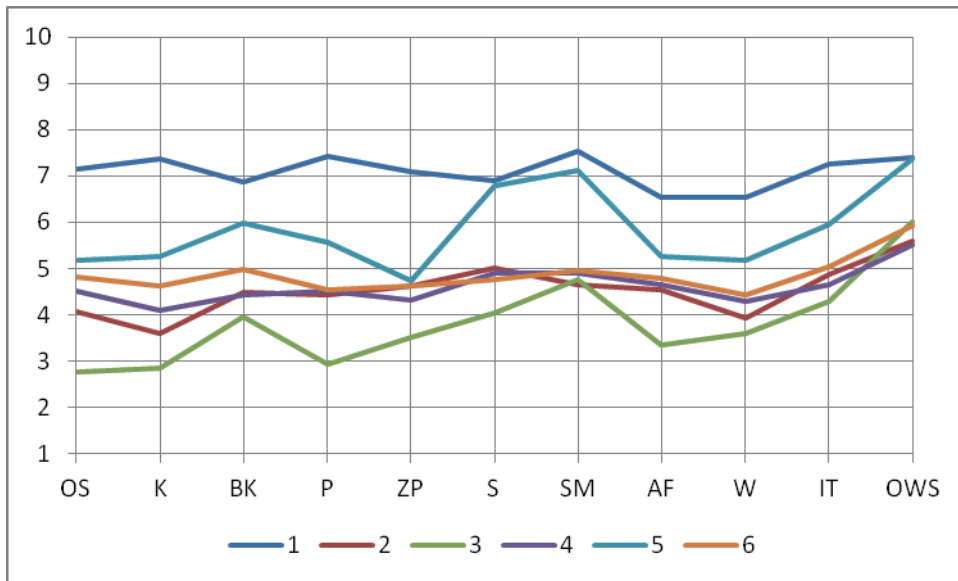
Charakterystykę sfery samooceny skupień młodzieży województwa wielkopolskiego, rozpoczynając udział w projekcie w obszarze rozwoju kompetencji przedsiębiorczości oparto na wynikach kwestionariusza samooceny MSEI. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 77, a ich ilustracją graficzną jest rycina 60. Analiza zamieszczonych w niej wyników wskazuje, że wyróżnione podgrupy młodzieży różnią się statystycznie istotnie w zarówno w zakresie ogólnego poziomu samooceny (od niskiej samooceny w **skupieniu 3**: $M = 2,76$, $s = 1,33$ do wysokiej samooceny w **skupieniu 1**: $M = 7,16$, $s = 1,53$), jak i w poszczególnych jej wymiarach. Zdecydowanie różna jest więc jakość ich samooceny, co pozwala opisać cechy charakterystycznych dla każdej z wyróżnionych grup. Tak więc:

- **młodzież ze skupienia 1** charakteryzuje się wysokim poziomem samooceny oraz wysoce harmonijną jej strukturą, w której nieznacznie dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych, postępowaniu moralnym i konwencjonalnym funkcjonowaniu w sytuacjach społecznych (SM) oraz obronne wzmocnienie samooceny przejawiające się w poszukiwaniu aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości (OWS). Wszystkie pozostałe wymiary samooceny osiągają poziom co najmniej ponadprzeciętny, wśród których nieznacznie słabsze są: przekonanie o własnej atrakcyjności psychoseksualnej (AF) i wigorze życiowym (W);
- **młodzież ze skupienia 2** charakteryzuje się nieznacznie obniżonym poziomem samooceny (z wyrównaną strukturą samooceny), w której nieznacznie dominuje przeciętne poszukiwanie aprobaty społecznej i okazji do działań potwierdzających własną wartość (OWS) oraz przeciętne przekonanie o własnej kontroli nad działaniem i planowaniem przyszłości (IT). Natomiast ich podstawowe ograniczenia dotyczą obniżonego przekonania o własnej zaradności w sytuacjach zadaniowych (K) oraz pasywności fizycznej (W);
- **młodzież ze skupienia 3** charakteryzuje się niskim poziomem samooceny i jej dysharmonijną strukturą, w której wyraźniej zaznacza się wyższa niż przeciętna tendencja do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości (OWS), przeciętne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralności ujawnianej w codziennym życiu (SM) oraz umiarkowane poczucie sprawczości we własnym życiu (IT). Natomiast pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie niższym niż przeciętny, a poczucie osobistych kompetencji życiowych (K) oraz doświadczanie akceptacji i popularności w swoim środowisku (P) są wręcz niskie;
- **młodzież ze skupień 4, 5 i 6** charakteryzuje się przeciętnym poziomem samooceny, wyrównanym nasileniem większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej (OWS) osiągają poziom w górnych granicach wyników przeciętnych, zaś najważniejszym deficytem każdej z tych grup jest obniżone poczucie zaradności życiowej oraz przekonania o posiadanych potencjałach intelektualnych (K).

Tabela 77. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

Skale/ skupienia		M	s	F	p	Skale/ skupienia		M	s	F	p	
OS	1	7,16	1,53	33,808	,000	SM	1	7,54	2,02	27,319	,000	
	2	4,07	1,59				2	4,66	2,09			
	3	2,76	1,33				3	4,76	2,10			
	4	4,52	1,45				4	4,89	1,53			
	5	5,19	1,29				5	7,11	1,43			
	6	4,81	1,38				6	4,95	1,69			
K	1	7,37	1,91	35,116	,000	AF	1	6,54	2,38	15,395	,000	
	2	3,59	1,50				2	4,55	1,42			
	3	2,84	1,46				3	3,36	1,38			
	4	4,11	1,55				4	4,66	1,44			
	5	5,25	1,32				5	5,25	1,41			
	6	4,62	1,61				6	4,78	1,33			
BK	1	6,86	1,68	25,261	,000	W	1	6,54	2,21	16,001	,000	
	2	4,48	1,60				2	3,92	1,07			
	3	3,96	1,79				3	3,60	1,80			
	4	4,42	1,38				4	4,28	1,56			
	5	5,98	1,26				5	5,19	1,41			
	6	4,97	1,25				6	4,44	1,58			
P	1	7,43	1,99	32,972	,000	IT	1	7,27	2,32	17,769	,000	
	2	4,44	1,31				2	4,88	1,82			
	3	2,92	1,82				3	4,28	1,64			
	4	4,51	1,58				4	4,66	1,60			
	5	5,57	1,53				5	5,96	1,54			
	6	4,54	1,37				6	5,03	1,51			
ZP	1	7,10	2,10	22,643	,000	OWS	1	7,40	1,89	20,762	,000	
	2	4,62	1,86				2	5,59	1,21			
	3	3,52	1,75				3	6,00	1,44			
	4	4,31	1,60				4	5,51	1,31			
	5	4,73	1,34				5	7,36	1,20			
	6	4,62	1,21				6	5,94	1,29			
S	1	6,89	2,05	27,809	,000							
	2	5,00	1,54									
	3	4,04	1,48									
	4	4,89	1,35									
	5	6,78	1,36									
	6	4,77	1,42									

Rycina 60. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości

4. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Zaprezentowane w poprzednich rozdziałach wyniki badań, dotyczących młodzieży uczestniczącej w procesie dydaktycznym ukierunkowanym na rozwijanie wybranych kompetencji kluczowych, oraz przeprowadzone analizy pozwoliły zidentyfikować szereg prawidłowości. Poniżej przedstawione zostały zatem kluczowe konkluzje opisujące profile psychologiczne zidentyfikowanych grup i podgrup uczniów uczestniczących w projekcie SKK-2, uzupełnione o identyfikację najważniejszych rekomendacji, jakie winny być uwzględniane w projektowaniu innowacyjnych oddziaływań dydaktycznych. Uporządkowane one zostały zgodnie z analizowanymi obszarami jakości funkcjonowania uczniów w procesie dydaktycznym (tj. sfera intelektualna, sfera osobowości i sfera samooceny). Uwzględniono jednocześnie specyfikę poszczególnych województw, grup kompetencyjnych oraz podgrup kompetencyjnych zidentyfikowanych na podstawie podobieństwa profilu psychologicznego.

Wszystkie one wskazują na trzy główne obszary, w jakich rekomendacje te winny znaleźć zastosowanie. **Pierwszy poziom zastosowań** odnosi się bezpośrednio do jakości funkcjonowania systemu edukacji w Polsce, który z jednej strony nie wykorzystuje (a czasem wręcz ogranicza) możliwości, jakimi dysponują uczniowie, zwłaszcza na pierwszych etapach edukacji szkolnej. **Drugi poziom zastosowań** odnosi się do innowacyjnych projektów edukacyjnych (jak np. „Szkoła Kluczowych Kompetencji. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych z Polski centralnej i południowo-zachodniej”), które w zdecydowanie większym stopniu niż obecnie, winny uwzględniać specyfikę regionalną, związaną zarówno z uwarunkowaniami historycznymi, kulturowymi, społecznymi, jak i zasobami ludzkimi (m.in. kadra dydaktyczna i uczniowie). **Trzeci poziom zastosowań** odnosi się bezpośrednio do kadry dydaktycznej, pracującej z młodzieżą (oraz wspierających profesjonalistów: psychologów i pedagogów), która winna z większą wiedzą i wrażliwością wychowawczą indywidualizować swoje oddziaływania, a tym samym zwiększać ich efektywność.

4.1. Profile psychologiczne ogółu młodzieży z różnych województw, uczestniczących w działaniach dydaktycznych dotyczących rozwoju różnych kompetencji kluczowych

Charakterystyka psychologiczna uczniów województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji kluczowych	
WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p>Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • poziom intelektualny ogółu młodzieży oraz uczestników wszystkich kompetencji niższy od przeciętnego; • nieharmonijny rozwój sfery uzdolnień, wskazujący na konsekwencje wcześniejszych nieskutecznych działań dydaktycznych (np. wyższy poziom uzdolnień matematycznych niż poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych); • zróżnicowanie poziomu wybranych uzdolnień między grupami kompetencyjnymi; • brak zgodności wiodących atutów intelektualnych z udziałem w wybranej grupie kompetencyjnej. 	<p>Rekomendacja D-1: Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia.</p> <p>Rekomendacja D-2: Wskazane jest dostosowywanie stosowanych metod dydaktycznych do faktycznego poziomu intelektualnego uczniów.</p> <p>Rekomendacja D-3: Wskazane jest uwzględnienie w wyborze profilowanego rozwoju określonych kompetencji predyspozycji intelektualnych uczniów.</p>
<p>Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży względnie zintegrowana z ograniczonymi umiejętnościami identyfikacji zagrożeń i obrony przed nimi; • brak różnic w strukturze osobowości między uczniami z grup kompetencyjnych. 	<p>Rekomendacja D-4: Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych zajęć rozwojowych stymulujących umiejętności identyfikacji zagrożeń i przeciwstawiania się im oraz dojrzałość społeczną.</p>
<p>Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • poziom samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych przeciętny; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych harmonijna, z lekką dominacją zapotrzebowania na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości. 	<p>Rekomendacja D-5: Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu angażowania uczniów w przedsięwzięcia dydaktyczne umożliwiające rozwijanie poczucia własnej wartości i budowanie pozycji społecznej.</p>

Charakterystyka psychologiczna uczniów województwa kujawsko-pomorskiego, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji kluczowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom intelektualny ogółu młodzieży oraz uczestników wszystkich kompetencji; • nieharmonijny rozwój sfery uzdolnień (zwłaszcza w grupie uczniów skoncentrowanych na kompetencjach przedsiębiorczości), wskazujący na konsekwencje wcześniejszych nieskutecznych działań dydaktycznych (np. deficyty w zakresie znajomości zasad pisowni); • zróżnicowanie poziomu wszystkich badanych uzdolnień między grupami kompetencyjnymi; • zróżnicowane predyspozycje intelektualne w poszczególnych grupach kompetencyjnych: najkorzystniejsze predyspozycje w grupie uczniów skoncentrowanych na kompetencjach informatycznych, najmniej korzystne predyspozycje w grupie uczniów skoncentrowanych na kompetencjach językowych; • brak pełnej zgodności wiodących atutów intelektualnych z udziałem w wybranej grupie kompetencyjnej. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja KP-1:</p> <p>Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja KP-2:</p> <p>Wskazane jest dostosowywanie stosowanych metod dydaktycznych do faktycznego poziomu intelektualnego uczniów skoncentrowanych na różnych kompetencjach (najwyższy poziom wyzwań w grupie informatycznej; najbardziej stymulujące metody w grupie językowej; elementy działań wyrównawczo-kompensacyjnych w grupie przedsiębiorczości.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja KP-3:</p> <p>Wskazane jest uwzględnianie w wyborze profilowanego rozwoju określonych kompetencji predyspozycji w zakresie uzdolnień i zainteresowań uczniów.</p>
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży względnie zintegrowana, z podwyższoną nieufnością wobec otoczenia i nastawieniami obronnymi; • istotne różnice w nasileniu dystansu i nieufności wobec otoczenia (najwyższe u uczniów z grupy kompetencji przedsiębiorczości) oraz poczuciu zagrożenia i nastawieniach obronnych (najwyższe u uczniów z grupy językowej). 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja KP-4:</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych dla grupy uczniów skoncentrowanych na kompetencjach przedsiębiorczości zajęć rozwojowych stymulujących zaradność interpersonalną i aktywność społeczną.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja KP-5:</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych dla grupy uczniów skoncentrowanych na kompetencjach językowych zajęć rozwojowych z zakresu umiejętności identyfikacji zagrożeń i konstruktywnego radzenia sobie z nimi.</p>

Charakterystyka psychologiczna uczniów województwa kujawsko-pomorskiego, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji kluczowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p>Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • poziom samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych przeciętny; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych umiarkowanie zróżnicowana; • struktura samooceny wskazuje na specyfikę poszczególnych grup kompetencyjnych: uczniowie z grupy językowej wykazują deficyty w zakresie poczucia zaradności społecznej, popularności rówieśniczej oraz przekonaniu o własnej atrakcyjności psychoseksualnej; uczniowie z grupy przedsiębiorczości wykazują deficyt w zakresie poczucia wsparcia społecznego i uznania od otoczenia, a zwłaszcza osób znaczących; uczniowie z grupy matematycznej wykazują znaczące przekonanie o własnej aktywności życiowej oraz skuteczności zadaniowej. 	<p>Rekomendacja KP-6: Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu maksymalizowania efektów dydaktycznych.</p> <p>Rekomendacja KP-7: Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych dla grupy uczniów skoncentrowanych na kompetencjach językowych zajęć rozwojowych z zakresu umiejętności identyfikacji zagrożeń i konstruktywnego radzenia sobie z nimi.</p> <p>Rekomendacja KP-8: Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych dla grupy uczniów skoncentrowanych na kompetencjach przedsiębiorczości okazji do doświadczania aprobaty społecznej i sprawdzania się w działaniach budujących poczucie własnej wartości.</p> <p>Rekomendacja KP-9: Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych dla grupy uczniów skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych możliwości wykorzystywania własnej aktywności życiowej w działaniach zadaniowych związanych z procesem dydaktycznym.</p>

Charakterystyka psychologiczna uczniów województwa opolskiego, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji kluczowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • poziom intelektualny ogółu młodzieży oraz uczestników wszystkich kompetencji w dolnych granicach wyników przeciętnych; • nieharmonijny rozwój sfery uzdolnień, wskazujący na konsekwencje ograniczonej skuteczności wcześniejszych działań dydaktycznych (np. wyższy poziom uzdolnień matematycznych niż poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych czy wyższy poziom uzdolnień werbalnych niż znajomość zasad pisowni); • incydentalne zróżnicowanie poziomu diagnozowanych uzdolnień między grupami kompetencyjnymi; • brak zgodności wiodących atutów intelektualnych z udziałem w wybranej grupie kompetencyjnej. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja O-1:</p> <p>Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja O-2:</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w procesie dydaktycznym faktycznego poziomu intelektualnego ogółu uczniów oraz wewnętrznego zróżnicowania grup.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja O-3:</p> <p>Konieczne są działania kompensujące obszary uzdolnień o wiodącym znaczeniu dla realizowanego procesu rozwoju określonej kompetencji kluczowej.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja O-4</p> <p>Wskazane jest uwzględnianie w wyborze profilowanego rozwoju określonych kompetencji predyspozycji intelektualnych uczniów.</p>
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży umiarkowanie nieharmonijna, z powierzchownością w analizie mechanizmów własnego działania oraz ograniczonymi umiejętnościami identyfikacji zagrożeń i obrony przed nimi; • incydentalna różnica w strukturze osobowości między uczniami z grup kompetencyjnych, dotycząca poziomu nastawień obronnych w sytuacji zagrożenia. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja O-5:</p> <p>Wskazane jest uwzględnianie w działaniach dydaktycznych okazji do logicznej analizy związków przyczynowo-skutkowych w funkcjonowaniu człowieka w sytuacjach zadaniowych.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja O-6</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych zajęć rozwojowych stymulujących umiejętność identyfikacji zagrożeń i przeciwstawiania się im oraz dojrzałość społeczną.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja O-7</p> <p>Wskazane jest uwzględnianie w całokształcie działań dydaktyczno-wychowawczych okazji do budowania odporności na zewnętrzne manipulacje.</p>

Charakterystyka psychologiczna uczniów województwa opolskiego, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji kluczowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p>Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • poziom samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych przeciętny; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych harmonijna z lekką dominacją zapotrzebowania na aprobatę społeczną i poszukiwania okazji do potwierdzania własnej wartości oraz nieznacznym obniżeniem poczucia zaradności w sytuacjach zadaniowych. 	<p>Rekomendacja O-8:</p> <p>Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu angażowania uczniów w przedsięwzięcia dydaktyczne umożliwiające rozwijanie poczucia własnej wartości i budowanie pozycji społecznej.</p> <p>Rekomendacja O-9</p> <p>Wskazane jest różnicowanie zadań i wymagań w kontekście stymulowania wrażliwości i stabilności etycznej (zwłaszcza w grupie uczniów skoncentrowanych na kompetencjach przedsiębiorczości).</p>

Charakterystyka psychologiczna uczniów województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji kluczowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p>Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom intelektualny ogółu młodzieży oraz uczestników wszystkich kompetencji; • mało harmonijny rozwój sfery uzdolnień, wskazujący na konsekwencje wcześniejszych działań dydaktycznych (np. nieadekwatny do możliwości poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych, deficyty w zakresie znajomości zasad pisowni); • zróżnicowanie poziomu wybranych uzdolnień między grupami kompetencyjnymi, obejmującymi głównie uzdolnienia praktyczne i uzdolnienia matematyczne; • brak zgodności wiodących atutów intelektualnych uczniów z ich udziałem w wybranej grupie kompetencyjnej; • populacja o największych zasobach intelektualnych to młodzież z grupy matematycznej, zaś młodzież o najmniejszych zasobach intelektualnych to uczniowie z grupy językowej. 	<p>Rekomendacja W-1: Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia.</p> <p>Rekomendacja W-2: Wskazane jest dostosowywanie stosowanych metod dydaktycznych do aktualnego poziomu intelektualnego uczniów w celu pełnego wykorzystania możliwości, jakimi dysponują uczniowie.</p> <p>Rekomendacja W-3: Wskazane jest uwzględnianie w wyborze profilowanego rozwoju określonych kompetencji predyspozycji intelektualnych uczniów.</p> <p>Rekomendacja W-4 Wskazane jest tworzenie warunków umożliwiających uczniom skoncentrowanym na kompetencjach matematycznych szerokiego udziału w pozaprojektowych inicjatywach rozwojowych.</p> <p>Rekomendacja W-5 Wskazane jest prowadzenie selektywnych działań kompensacyjnych w populacji uczniów skoncentrowanych na kompetencjach językowych.</p>
<p>Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży zintegrowana, z podwyższonym poczuciem zagrożenia i nastawień obronnych przed nimi; • brak różnic w strukturze osobowości między uczniami z grup kompetencyjnych. 	<p>Rekomendacja W-6: Wskazane jest uwzględnienie w działaniach wychowawczych zajęć rozwojowych stymulujących umiejętności realnej oceny zagrożeń i konstruktywnego zmierzania się z nimi (budowanie osobistej zaradności i poczucia siły).</p>

Charakterystyka psychologiczna uczniów województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji kluczowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p>Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • poziom samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych przeciętny; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup kompetencyjnych mało zróżnicowana z nieznaczną dominacją zapotrzebowania na aprobatę społeczną i poszukiwania okazji do potwierdzania własnej wartości oraz zaznaczającym się wyraźnie przekonaniem o etyczności własnych działań; • populacja pozytywnie wyróżniająca się w zakresie samooceny to uczniowie z grupy matematycznej (bardziej satysfakcjonujące doświadczenia społeczne oraz klarowniejsze plany życiowe). 	<p>Rekomendacja W-7:</p> <p>Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu angażowania uczniów w przedsięwzięcia dydaktyczne umożliwiające dalsze rozwijanie poczucia własnej wartości i budowanie pozycji społecznej.</p> <p>Rekomendacja W-8</p> <p>Wskazane jest angażowanie uczniów skoncentrowanych na kompetencjach matematycznych w przedsięwzięcia o charakterze lideryskim w środowisku szkolnym i pozaszkolnym.</p>

4.2. Profile psychologiczne młodzieży z różnych kompetencji kluczowych

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji informatycznych	
WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p>Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom intelektualny ogółu młodzieży uczestniczącej w grupach informatycznych oraz uczestników wszystkich grup wojewódzkich (aczkolwiek rozpiętość wyników grup wojewódzkich rozciąga się od dolnej granicy wyników przeciętnych w województwie dolnośląskim do górnej granicy wyników przeciętnych w województwie kujawsko-pomorskim); • mało harmonijny rozwój sfery uzdolnień, wskazujący na konsekwencje wcześniejszych działań dydaktycznych (przede wszystkim nieadekwatny do możliwości poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych – co nie dotyczy uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego); • zróżnicowanie poziomu wszystkich uzdolnień między grupami wojewódzkimi; • zróżnicowanie grup wojewódzkich w zakresie dominującego obszaru uzdolnień u uczniów skoncentrowanych na rozwijaniu kompetencji informatycznych; • populacja o największych zasobach intelektualnych to młodzież z województwa kujawsko-pomorskiego, zaś młodzież o najmniejszych zasobach intelektualnych to uczniowie z województwa dolnośląskiego. 	<p>Rekomendacja I-1: Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia, zwłaszcza w zakresie przedmiotów ścisłych i głównie w województwie dolnośląskim.</p> <p>Rekomendacja I-2: Wskazane jest wprowadzenie do procesu dydaktycznego ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji informatycznych działań stymulujących rozwój uzdolnień praktycznych oraz uzupełniających deficyty w zakresie podstawowych działań arytmetycznych.</p> <p>Rekomendacja I-3 Wskazane jest dostosowywanie stosowanych strategii i metod wspierania rozwoju kompetencji informatycznych do aktualnego poziomu intelektualnego uczniów w celu pełnego wykorzystania możliwości, jakimi dysponują uczniowie.</p> <p>Rekomendacja I-4: Wskazane jest uwzględnianie w doborze do grup skoncentrowanych na profilowanym rozwoju kompetencji informatycznych predyspozycji intelektualnych uczniów.</p> <p>Rekomendacja I-5 Wskazane jest wprowadzenie wojewódzkich adaptacji programu rozwoju kompetencji informatycznych, uwzględniających specyfikę uczniów z danego środowiska.</p>

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji informatycznych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży z grup informatycznych umiarkowanie zintegrowana, z podwyższoną gotowością do angażowania się w działania prospołeczne; • istotne różnice w strukturze osobowości między uczniami z grup wojewódzkich, dotyczące obszaru aktywności prospołecznej oraz poczucia zagrożenia i nastawień obronnych. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja I-6:</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych zajęć biorących pod uwagę aktywność środowiskową uczniów.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja I-7</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych w województwach: dolnośląskim i opolskim przedsięwzięć stymulujących racjonalny ogląd i ocenę osobistych zagrożeń oraz sposobów radzenia sobie z nimi.</p>
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom samooceny ogółu młodzieży z grup informatycznych oraz uczestników poszczególnych grup wojewódzkich; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup wojewódzkich umiarkowanie zróżnicowana z wyraźną dominacją zapotrzebowania na aprobatę społeczną i poszukiwania okazji do potwierdzania własnej wartości oraz zaznaczającym się wyraźnie przekonaniem o przestrzeganiu w codziennym życiu konwencjonalnego systemu wartości; • deficytowy obszar samooceny szczegółowej w każdej z grup wojewódzkich to wigor i aktywność życiowa; • populacja pozytywnie wyróżniająca się w zakresie samooceny to uczniowie z województwa kujawsko-pomorskiego (wyższy od pozostałych grup wojewódzkich poziom samooceny ogólnej i wszystkich obszarów samooceny szczegółowej). 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja I-8:</p> <p>Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu angażowania uczniów z wszystkich województw w przedsięwzięcia dydaktyczne umożliwiające dalsze rozwijanie poczucia własnej wartości i budowanie satysfakcjonującej pozycji społecznej.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja I-9</p> <p>Wskazane jest angażowanie uczniów w działania umożliwiające rozwijanie aktywności osobistej oraz stymulujące poczucie satysfakcji z prowadzenia aktywnego trybu życia.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja I-10</p> <p>Wskazane jest włączanie młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego w programy rówieśniczych liderów i rówieśniczych edukatorów, umożliwiających wykorzystywanie pozytywnej samooceny do wspierania w rozwoju młodszych uczniów i rówieśników.</p>

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji językowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • niższy niż przeciętny poziom intelektualny ogółu młodzieży uczestniczącej w grupach językowych oraz uczestników większości grup wojewódzkich (jedynie uczniowie z województwa wielkopolskiego charakteryzują się przeciętnym poziomem intelektualnym); • dysharmonijny rozwój sfery uzdolnień, wskazujący na konsekwencje wcześniejszych działań dydaktycznych (przede wszystkim nieadekwatny do możliwości poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych – co w mniejszym stopniu dotyczy uczniów z województwa wielkopolskiego – a także deficyty w zakresie znajomości zasad pisowni – głównie uczniowie z województwa kujawsko-pomorskiego); • zróżnicowanie poziomu wszystkich uzdolnień między grupami wojewódzkimi (za wyjątkiem przeciętnej znajomości ortografii przez młodzież ze wszystkich województw); • zróżnicowanie grup wojewódzkich w zakresie dominującego obszaru uzdolnień u uczniów skoncentrowanych na rozwijaniu kompetencji językowych; • populacja o największych zasobach intelektualnych to młodzież z województwa wielkopolskiego, zaś młodzież z pozostałych województw charakteryzuje się poziomem intelektualnym niższym od przeciętnego. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja J-1:</p> <p>Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia, zarówno w zakresie przedmiotów ścisłych (głównie w województwach dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i opolskim), jak i humanistycznych (głównie w województwie kujawsko-pomorskim).</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-2:</p> <p>Wskazane jest wprowadzenie do procesu dydaktycznego ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji językowych działań uzupełniających deficyty w zakresie podstawowych działań arytmetycznych oraz zasad pisowni.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-3</p> <p>Wskazane jest dostosowywanie stosowanych strategii i metod wspierania rozwoju kompetencji językowych do obniżonego poziomu intelektualnego uczniów w celu zapewnienia uczniom możliwości odniesienia sukcesu.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-4:</p> <p>Wskazane jest uwzględnianie w doborze do grup skoncentrowanych na profilowanym rozwoju kompetencji językowych predyspozycji intelektualnych uczniów.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-5</p> <p>Wskazane jest wprowadzenie wojewódzkich adaptacji programu rozwoju kompetencji językowych, uwzględniających specyfikę uczniów z danego środowiska.</p>

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji językowych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży z grup językowych umiarkowanie zintegrowana z podwyższoną gotowością do angażowania się w relacje interpersonalne i nieznacznie obniżoną kontrolą własnych zachowań; • istotne różnice w strukturze osobowości między uczniami z grup wojewódzkich, dotyczące wszystkich badanych wymiarów, a w szczególności obszaru aktywności prospołecznej oraz poczucia zagrożenia i nastawień obronnych. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja J-6:</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych zajęć biorących pod uwagę podwyższoną aktywność interpersonalną i środowiskową uczniów.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-7</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych w województwach: dolnośląskim i opolskim przedsięwzięć stymulujących racjonalny ogląd i ocenę osobistych zagrożeń oraz sposobów radzenia sobie z nimi.</p>
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom samooceny ogółu młodzieży z grup językowych oraz uczestników poszczególnych grup wojewódzkich; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup wojewódzkich umiarkowanie zróżnicowana z wyraźną dominacją zapotrzebowania na aprobatę społeczną i na poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości oraz zaznaczającym się wyraźnie przekonaniem o przestrzeganiu w codziennym życiu konwencjonalnego systemu wartości, a także konstruktywnymi planami życiowymi; • umiarkowane zróżnicowanie deficytowych obszarów samooceny szczegółowej w każdej z grup wojewódzkich: wspólne ograniczenie to wigor i aktywność życiowa; specyficzne dla uczniów z województwa kujawsko-pomorskiego to niezadowolenie z poziomu popularności w środowisku i własnej atrakcyjności psychoseksualnej; dla uczniów z pozostałych województw ograniczona sprawność w przewodzeniu innym i bycia dla nich autorytetem; • populacje pozytywnie wyróżniające się w zakresie samooceny to uczniowie z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (wyższy od pozostałych grup wojewódzkich poziom samooceny ogólnej i wybranych obszarów samooceny szczegółowej). 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja J-8:</p> <p>Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu angażowania uczniów z wszystkich województw w przedsięwzięcia dydaktyczne, umożliwiające dalsze rozwijanie poczucia własnej wartości i budowanie satysfakcjonującej pozycji społecznej.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-9</p> <p>Wskazane jest angażowanie uczniów w działania umożliwiające rozwijanie aktywności osobistej oraz stymulujące poczucie satysfakcji z prowadzenia społecznie akceptowanego trybu życia.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-10</p> <p>Wskazane jest wykorzystywanie aktywności językowych do promowania interpersonalnych relacji rówieśniczych i rekonstruowania ról grupowych.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja J-11</p> <p>Wskazane jest włączanie młodzieży z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego w programy rówieśniczych liderów i rówieśniczych edukatorów, umożliwiających wykorzystywanie pozytywnej samooceny do wspierania w rozwoju młodszych uczniów i rówieśników.</p>

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji matematycznych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom intelektualny ogółu młodzieży uczestniczącej w grupach matematycznych oraz uczestników większości grup wojewódzkich (jedynie uczniowie z województwa dolnośląskiego charakteryzują się niższym niż przeciętny poziomem intelektualnym); • dysharmonijny rozwój sfery uzdolnień, wskazujący na konsekwencje wcześniejszych działań dydaktycznych (przede wszystkim nieadekwatny do możliwości poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych – co dotyczy głównie uczniów z województwa dolnośląskiego i opolskiego); • zróżnicowanie poziomu wszystkich uzdolnień między grupami wojewódzkimi; • zróżnicowanie grup wojewódzkich w zakresie dominującego obszaru uzdolnień u uczniów skoncentrowanych na rozwijaniu kompetencji matematycznych; • populacja o największych (tj. przeciętnych) zasobach intelektualnych to młodzież z województw: kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego, zaś młodzież o największych deficytach w zakresie uzdolnień (tj. poniżej przeciętnej) to uczniowie z województwa dolnośląskiego. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja M-1:</p> <p>Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia, głównie w zakresie przedmiotów ścisłych (przede wszystkim w województwach: dolnośląskim i opolskim).</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja M-2:</p> <p>Wskazane jest wprowadzenie do procesu dydaktycznego ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji matematycznych działań uzupełniających deficyty w zakresie podstawowych działań arytmetycznych oraz myślenia logicznego.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja M-3</p> <p>Wskazane jest dostosowywanie stosowanych strategii i metod wspierania rozwoju kompetencji matematycznych do możliwości intelektualnych uczniów w celu ograniczania niepowodzeń szkolnych i umożliwiania wszystkim uczniom odniesienia sukcesu.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja M-4:</p> <p>Wskazane jest uwzględnianie w doborze do grup skoncentrowanych na profilowanym rozwoju kompetencji matematycznych predyspozycji intelektualnych uczniów.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja M-5</p> <p>Wskazane jest wprowadzenie wojewódzkich adaptacji programu rozwoju kompetencji matematycznych, uwzględniających specyfikę uczniów z danego środowiska.</p>
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży z grup językowych umiarkowanie zintegrowana; • istotne różnice w strukturze osobowości między uczniami z grup wojewódzkich, dotyczące wszystkich badanych wymiarów. 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja M-6:</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych zajęć umożliwiających identyfikowanie własnych preferencji osobowościowych.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja M-7</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych w województwach: dolnośląskim i opolskim przedsięwzięć stymulujących racjonalny ogląd i ocenę osobistych zagrożeń oraz sposobów radzenia sobie z nimi.</p>

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji matematycznych

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom samooceny ogółu młodzieży z grup matematycznych oraz uczestników poszczególnych grup wojewódzkich; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup wojewódzkich umiarkowanie harmonijna, z zaznaczającą się dominacją przekonania o własnych walorach etyczno-moralnych praktykowanych w codziennym życiu; • brak wyraźnych deficytów w zakresie obszarów samooceny szczegółowej; • populacje pozytywnie wyróżniające się w zakresie samooceny to uczniowie z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego (wyższy od pozostałych grup wojewódzkich poziom samooceny ogólnej i wybranych obszarów samooceny szczegółowej). 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja M-8:</p> <p>Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu angażowania uczniów ze wszystkich województw w przedsięwzięcia dydaktyczne, umożliwiające dalsze rozwijanie poczucia własnej wartości i budowanie satysfakcjonującej pozycji społecznej.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja M-9</p> <p>Wskazane jest włączanie młodzieży z województw: wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego w programy rówieśniczych liderów i rówieśniczych edukatorów, umożliwiających wykorzystywanie pozytywnej samooceny do wspierania w rozwoju młodszych uczniów i rówieśników.</p>

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji przedsiębiorczości

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p align="center">Charakterystyka sfery intelektualnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • dolne obszary przeciętnego poziomu intelektualnego ogółu młodzieży uczestniczącej w grupach przedsiębiorczości oraz uczestników większości grup wojewódzkich (jedynie uczniowie z województwa dolnośląskiego charakteryzują się niższym niż przeciętny poziomem intelektualnym); • dysharmonijny rozwój sfery uzdolnień, wskazujący na konsekwencje wcześniejszych działań dydaktycznych (przede wszystkim nieadekwatny do możliwości poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych – co dotyczy głównie uczniów z województw: dolnośląskiego i opolskiego, a także deficyty w zakresie znajomości zasad pisowni – głównie uczniowie z województwa wielkopolskiego); • zróżnicowanie poziomu wszystkich uzdolnień między grupami wojewódzkimi (za wyjątkiem przeciętnej znajomości ortografii młodzieży ze wszystkich województw); • zróżnicowanie grup wojewódzkich w zakresie dominującego obszaru uzdolnień u uczniów skoncentrowanych na rozwijaniu kompetencji przedsiębiorczości; • populacja o największych zasobach intelektualnych to młodzież z województwa wielkopolskiego, zaś największe deficyty intelektualne i dysharmonię uzdolnień wykazuje młodzież z województwa dolnośląskiego. 	<p align="center">Rekomendacja P-1:</p> <p>Wskazane jest dokonanie modyfikacji oddziaływań edukacyjnych na wcześniejszych etapach kształcenia, przede wszystkim w zakresie przedmiotów ścisłych (głównie w województwach dolnośląskim i opolskim).</p> <p align="center">Rekomendacja P-2:</p> <p>Wskazane jest wprowadzenie do procesu dydaktycznego ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji przedsiębiorczości działań uzupełniających deficyty w zakresie podstawowych działań arytmetycznych oraz uzdolnień praktycznych.</p> <p align="center">Rekomendacja P-3</p> <p>Wskazane jest dostosowywanie stosowanych strategii i metod wspierania rozwoju kompetencji przedsiębiorczości do zróżnicowanego poziomu intelektualnego uczniów w celu zapewnienia każdemu uczniowi możliwości odniesienia sukcesu.</p> <p align="center">Rekomendacja P-4:</p> <p>Wskazane jest uwzględnianie w doborze do grup skoncentrowanych na profilowanym rozwoju kompetencji przedsiębiorczości predyspozycji intelektualnych uczniów.</p> <p align="center">Rekomendacja P-5</p> <p>Wskazane jest wprowadzenie wojewódzkich adaptacji programu rozwoju kompetencji przedsiębiorczości, uwzględniających specyfikę uczniów z danego środowiska.</p>
<p align="center">Charakterystyka sfery osobowości</p> <ul style="list-style-type: none"> • struktura osobowości ogółu młodzieży z grup przedsiębiorczości zintegrowana, z brakiem wyraźnych preferencji w jakości funkcjonowania; • istotne różnice w strukturze osobowości między uczniami z grup wojewódzkich, dotyczące wszystkich badanych wymiarów, a w szczególności obszaru aktywności prospołecznej oraz poczucia zagrożenia i nastawień obronnych. 	<p align="center">Rekomendacja P-6:</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych zajęć skoncentrowanych na identyfikacji osobistych preferencji i uwzględniania ich w projektowanym stylu działania zadaniowego.</p> <p align="center">Rekomendacja P-7</p> <p>Wskazane jest uwzględnienie w działaniach dydaktyczno-wychowawczych w województwach: dolnośląskim i opolskim przedsięwzięć stymulujących racjonalny ogląd i ocenę osobistych zagrożeń oraz sposobów radzenia sobie z nimi.</p>

Charakterystyka zasobów osobistych uczniów różnych województw, uczestniczących w procesie profilowanego rozwoju kompetencji przedsiębiorczości

WNIOSKI	REKOMENDACJE
<p style="text-align: center;">Charakterystyka sfery samooceny</p> <ul style="list-style-type: none"> • przeciętny poziom samooceny ogółu młodzieży z grup przedsiębiorczości oraz uczestników poszczególnych grup wojewódzkich; • struktura samooceny ogółu młodzieży oraz uczestników grup wojewódzkich umiarkowanie zróżnicowana, z dominującym przekonaniem o przestrzeganiu w codziennym życiu konwencjonalnego systemu wartości, wyraźnym zapotrzebowaniem na aprobatę społeczną oraz posiadanymi konstruktywnymi planami życiowymi; • brak wyraźnych deficytowych obszarów samooceny szczegółowej w każdej z grup wojewódzkich; • populacja pozytywnie wyróżniająca się w zakresie samooceny to uczniowie z województwa kujawsko-pomorskiego (wyższy od pozostałych grup wojewódzkich poziom samooceny ogólnej i wybranych obszarów samooceny szczegółowej). 	<p style="text-align: center;">Rekomendacja P-8:</p> <p>Wskazane jest korzystanie z pozytywnych wyjściowych aspektów samooceny w celu angażowania uczniów z wszystkich województw w przedsięwzięcia dydaktyczne umożliwiające dalsze rozwijanie poczucia własnej wartości i budowanie satysfakcjonującej pozycji społecznej.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja P-9</p> <p>Wskazane jest wykorzystywanie aktywności z obszaru biznesowego do weryfikacji deklarowanych walorów etyczno-moralnych oraz promowania aktywności prospołecznej.</p> <p style="text-align: center;">Rekomendacja P-10</p> <p>Wskazane jest włączanie młodzieży z województwa wielkopolskiego w programy rówieśniczych liderów i rówieśniczych edukatorów, umożliwiających wykorzystywanie pozytywnej samooceny do wspierania w rozwoju młodszych uczniów i rówieśników.</p>

4.3. Profile psychologiczne podgrup kompetencyjnych młodzieży z województwa dolnośląskiego

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 6 (35,6% populacji):

- bardzo niski poziom intelektualny, którego najsilniejszą stroną są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne, zaś pozostałe uzdolnienia są wyraźnie słabsze aż po bardzo niskie umiejętności zapamiętywania;
- dominuje emocjonalne przeżywanie siebie i świata, które jednak nie powoduje dezorganizacji jakości życia i pozwala na umiarkowanie sprawne wywiązywanie się z pełnionych obowiązków;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny; spójna struktura, w której wyraźniej zarysowuje się potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia (poziom przędny).

Skupienie 4 (28,7% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny; główne atuty to dobra znajomość ortografii oraz wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Natomiast wiodące ograniczenia to niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz słabe opanowanie podstawowych działań arytmetycznych;
- konstruktywne nastawienie interpersonalne i otwarcie na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną;
- przeciętny poziom samooceny oraz analogiczne nasilenie wszystkich jej wymiarów.

Skupienie 3 (16,7% populacji):

- przeciętny ogólny poziom intelektualny, którego głównymi atutami są przeciętne: uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi, umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz umiejętność zapamiętywania. Natomiast największe ograniczenie to stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi (poziom niski);
- dominuje emocjonalne przeżywanie siebie i świata, które jednak nie powoduje dezorganizacji jakości życia i pozwala na umiarkowanie sprawne wywiązywanie się z pełnionych obowiązków;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny, harmonijna jej struktura, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do obronnego wzmacniania samooceny.

Skupienie 1 (8,6% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, w strukturze którego dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, znajomość ortografii oraz uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne, natomiast słabą stroną jest niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- w strukturze osobowości dominuje konstruktywne nastawienie interpersonalne i otwarcie na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną;
- wysoki poziom samooceny, jej harmonijna struktura oraz silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu.

WNIOSKI

Skupienie 5 (5,3% populacji):

- niski poziom intelektualny i dysharmonijna struktura sfery uzdolnień, w której zdecydowanie dominują wysoce sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, zaś bardzo niska jest szybkość spostrzegania;
- podwyższony poziom wrażliwości emocjonalnej i podatności na stresy w połączeniu z obniżoną tendencją do nawiązywania relacji interpersonalnych oraz unikaniem działań zadaniowych istotnie dezorganizują życie nastolatka;
- niski poziom samooceny, w strukturze której dominuje przeciętnie nasilone przekonanie o posiadaniu spójnych planów życiowych uzupełniane zachowaniami ukierunkowanymi na poszukiwanie aprobaty społecznej i ukrywanie przed otoczeniem swoich niedostatków. Główne ograniczenie to niski poziom aktywności życiowej i brak wiary we własne zdrowie i siły witalne.

Skupienie 2 (4,8% populacji):

- wysoki poziom intelektualny, którego głównymi atutami są: bardzo dobra znajomość ortografii oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Najslabsze strony to uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz umiejętności zapamiętywania – chociaż osiągają one i tak poziom wyższy od przeciętnego;
- dominuje emocjonalne przeżywanie siebie i świata, które jednak nie powoduje dezorganizacji jakości życia i pozwala na umiarkowanie sprawne wywiązywanie się z pełnionych obowiązków;
- podwyższony poziom samooceny, w której dominuje wysokie przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej, wspomagane przez podwyższone zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i zaprzeczanie własnym niedostatkom, zaś ograniczeniem jest obniżone przekonanie o własnej atrakcyjności psychoseksualnej.

REKOMENDACJE

Rekomendacja D-I-1

Wysoki wskaźnik młodzieży o bardzo niskim i niskim poziomie intelektualnym wymaga modyfikacji celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji informatycznych przez znaczące powiązanie ich z codziennymi doświadczeniami oraz zainteresowaniami uczniów.

Rekomendacja D-I-2

Wysoki wskaźnik uczniów o bardzo niskim i niskim poziomie intelektualnym i związane z tym ryzyko doznawania przez nich niepowodzeń szkolnych wymaga wprowadzenia do działań wychowawczych przedsięwzięć ukierunkowanych na budowanie motywacji do podejmowania wysiłku intelektualnego i technik konstruktywnego radzenia sobie z doznawanymi porażkami.

Rekomendacja D-I-3

Wysoki wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień o kluczowym znaczeniu w rozwijaniu umiejętności informatycznych (m.in. myślenie logiczne, trudności z podstawowymi działaniami arytmetycznymi, koncentracja uwagi) wymagają wprowadzenia do oddziaływań dydaktycznych związanych z nimi przedsięwzięć korekcyjno-kompensacyjnych.

Rekomendacja D-I-4

Wysoki wskaźnik uczniów z globalnymi lub wybiórczymi deficytami samooceny wymaga uzupełnienia oddziaływań dydaktycznych o systemowe działania stymulujące samoocenę i poczucie własnej wartości przez wykorzystywanie kontekstu grupy rówieśniczej.

Rekomendacja D-I-5

Wysoki wskaźnik uczniów z ograniczonym poczuciem odpowiedzialności za skuteczność własnej aktywności zadaniowej wymaga konsekwentnego wprowadzania indywidualizacji zadaniowej oraz rozwijania współodpowiedzialności za pracę zespołową.

Rekomendacja D-I-6

Występowanie grupy uczniów o ograniczonych możliwościach intelektualnych, niedojrzałości emocjonalnej i deficytach samooceny ogólnej i szczegółowej (**skupienie 5**) wymaga wprowadzenia wsparcia psychologicznego zapobiegającego narastaniu trudności i porzucania edukacji.

Rekomendacja D-I-7

Występowanie grupy uczniów o wysokich możliwościach intelektualnych, dojrzałych emocjonalnie, sprawnych interpersonalnie, o wysokiej samoocenie i poczuciu własnej wartości (**skupienie 2**) uzasadnia wprowadzenie do programu oddziaływań dydaktycznych elementów edukacji rówieśniczej oraz liderowania rówieśniczego.

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 4 (29,5% populacji):

- bardzo niski poziom intelektualny, a jego główne atuty to przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz umiarkowana znajomość ortografii. Natomiast wiodące ograniczenia to deficyty w zakresie szybkości spostrzegania, trudności z zapamiętywaniem oraz niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi;
- przeciętna wrażliwość emocjonalna, co sprzyja uleganiu nastrojom i sytuacyjnemu wycofywaniu się z aktywności zadaniowej;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny, wyrównane nasilenie większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej przekracza poziom przeciętny.

Skupienie 6 (27,0% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny i nieharmonijna struktura uzdolnień, w której dominują ponadprzeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne oraz sprawne umiejętności zapamiętywania, zaś szczególnie deficytowe są uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi oraz poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- przeciętna dojrzałość emocjonalna i umiarkowanie sprawne funkcjonowanie interpersonalne z jednoczesną trudnością w wyznaczaniu osobistych granic i dbaniu o własne interesy;
- prawidłowy poziom samooceny, jej spójna struktura, w której wyraźniej zarysowuje się przede wszystkim potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia.

Skupienie 1 (15,3% populacji):

- obniżony poziom intelektualny, w strukturze którego dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii, natomiast słabą stroną jest niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- konstruktywne nastawienie interpersonalne i otwarcie na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną oraz bardzo intensywne nastawienia prospołeczne;
- wysoki poziom samooceny oraz mało harmonijna jej struktura. Dominuje w niej silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu. Ważnym atutem jest również poczucie doświadczania wsparcia społecznego, co skutkuje relacją zwrotną wobec otoczenia. Najślabsze wymiary samooceny (choć ich poziom jest wyższy niż przeciętny) to poziom zadowolenia z własnej atrakcyjności psychofizycznej oraz wigor życiowy.

Skupienie 5 (13,7% populacji):

- nieznacznie obniżony poziom intelektualnym i mało harmonijna struktura sfery uzdolnień, w której dominuje znajomość ortografii i umiarkowanie sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, zaś najniższe niż przeciętne są umiejętności zapamiętywania;
- stabilna sfera emocjonalna i konstruktywne relacje interpersonalne, co sprzyja przyjmowaniu postaw prospołecznych oraz unikaniu nadmiernych nastawień obronnych;
- przeciętny poziom samooceny oraz jej harmonijna struktura, w której większość obszarów osiąga przeciętne nasilenie. Natomiast wyraźniejsze ograniczenia dotyczą braku pełnej satysfakcji z przejawów uznania płynących ze strony otoczenia oraz świadomości swoich ograniczeń w zakresie sprawnego przewodzenia innym ludziom.

WNIOSKI

Skupienie 2 (10,0% populacji):

- wysoki poziom intelektualny, którego głównymi atutami są: bardzo dobra znajomość ortografii oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Również wszystkie pozostałe uzdolnienia osiągają poziom wyższy od przeciętnego;
- nieznacznie podwyższona wrażliwość emocjonalna, która ubogaca relacje interpersonalne oraz pozwala na rozwijanie postaw prospołecznych i zaangażowania społecznego;
- przeciętny poziom samooceny, w której dominuje wysokie przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej, wspomagane przez silne przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i samokontroli życiowej, zaś ograniczeniem jest nieznacznie obniżony poziom aktywności życiowej i zadowolenie ze swojego zdrowia.

Skupienie 3 (4,6% populacji):

- niższy niż przeciętny ogólny poziom intelektualny i wyraźna dysharmonia struktury uzdolnień. Główne atuty to wyższe niż przeciętne: uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne, umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz przeciętna znajomość ortografii. Natomiast największe ograniczenie to niski stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi, problemy z szybkością spostrzegania oraz trudności z zapamiętywaniem;
- nie zrównoważenie emocjonalne, które utrudnia kontakty międzyludzkie, sprzyja doznawaniu somatyzacji oraz przyjmowaniu postaw obronnych;
- bardzo niski poziom samooceny, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do budowania planów życiowych oraz przewodzenia innym w sytuacjach społecznych. Natomiast obszary szczególnie deficytowe to niskie poczucie doświadczania wsparcia społecznego, brak satysfakcji z otrzymywania od otoczenia przejawów akceptacji i uznania oraz niezadowolenie z poziomu własnej atrakcyjności psychofizycznej.

REKOMENDACJE

Rekomendacja D-J-1

Zrównoważony wskaźnik młodzieży o przeciętnym i obniżonym poziomie intelektualnym wymaga gradacji celów oraz zróżnicowania procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji językowych z jednoczesnym poszerzeniem obszarów działań zespołowych.

Rekomendacja D-J-2

Podwyższony wskaźnik uczniów wykazujących się umiarkowaną lub podwyższoną sprawnością interpersonalną wskazuje na możliwość szerokiego wykorzystywania w działaniach dydaktycznych metod bazujących na aktywności międzyludzkiej i rolach społecznych.

Rekomendacja D-J-3

Podwyższony wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień o kluczowym znaczeniu w rozwijaniu umiejętności językowych (m.in. uzdolnienia praktyczne, umiejętności zapamiętywania, umiejętność koncentracji uwagi) wymaga wprowadzenia do oddziaływań dydaktycznych związanych z nimi przedsięwzięć stabilizujących sferę emocjonalną oraz rozwijających poczucie zaradności życiowej.

Rekomendacja D-J-4

Wysoki wskaźnik uczniów z prawidłową lub podwyższoną samooceną ogólną oraz przywiązywanie znaczącej roli do pozyskiwania aprobaty społecznej i potwierdzania własnej wartości stwarza korzystne warunki dla podejmowania nowych wyzwań edukacyjnych i konstruktywnego radzenia sobie z sytuacjami trudnymi.

Rekomendacja D-J-5

Występowanie znaczącej grupy uczniów o wysokich możliwościach intelektualnych, umiarkowanie dojrzałych emocjonalnie, sprawnych interpersonalnie, o konstruktywnej samoocenie i poczuciu własnej wartości (**skupienie 2**) uzasadnia szerokie wprowadzenie do programu oddziaływań dydaktycznych elementów edukacji rówieśniczej (również w odniesieniu do młodszych uczniów).

Rekomendacja D-J-6

Występowanie ograniczonej grupy uczniów o ograniczonych możliwościach intelektualnych, niedojrzałości emocjonalnej i deficytach samooceny ogólnej i szczegółowej (**skupienie 3**) wymaga wprowadzenia wsparcia psychologicznego, zapobiegającego procesowi wykluczania ze środowiska rówieśniczego, a w konsekwencji porzucaniu szkoły.

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa dolnośląskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 4 (28,8% populacji):

- bardzo niski poziom intelektualny, a jego głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz nieznacznie tylko obniżona znajomość ortografii. Natomiast wiodące ograniczenia to znaczące trudności z zapamiętywaniem, niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi, a także deficyty w zakresie uzdolnień werbalnych i znajomości zasad pisowni;
- przeciętna wrażliwość emocjonalna i sprawna kontrola relacji interpersonalnych, co sprzyja krytycznej ocenie osobistego poczucia bezpieczeństwa;
- przeciętny poziom samooceny, wyrównane nasileniem większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej osiągają poziom przeciętny, zaś wigor i aktywność życiowa poziom wyraźnie niższy niż przeciętny.

Skupienie 6 (24,1% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny i umiarkowanie spójna struktura uzdolnień, w której dominują wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne oraz znajomość ortografii, zaś umiarkowanie deficytowy jest poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- przeciętna dojrzałość emocjonalna i umiarkowanie sprawne funkcjonowanie interpersonalne z jednoczesną trudnością w wyznaczaniu osobistych granic, dbaniu o własne interesy i oszacowywaniu zagrożeń;
- prawidłowy poziom samooceny, spójna struktura, w której wyraźniej zarysowuje się przede wszystkim zdecydowanie w działaniu i planowaniu własnej przyszłości oraz potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia.

Skupienie 3 (23,7% populacji):

- niższy niż przeciętny ogólny poziom intelektualny. Jego głównymi atutami są wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania oraz przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Natomiast kluczowe ograniczenia wiążą się z niskimi uzdolnieniami werbalnymi i znajomością zasad pisowni, a także z obniżonymi uzdolnieniami praktycznymi i umiejętnością koncentracji uwagi. Niższy od przeciętnego jest także poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- umiarkowane zrównoważenie emocjonalne, które sprzyja kontaktom międzyludzkim, a także otwartości wobec otaczającej rzeczywistości;
- niższy niż przeciętny poziom samooceny i jej harmonijna struktura, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości. Natomiast pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie niższym niż przeciętny.

Skupienie 1 (10,3% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, w strukturze którego dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, znajomość ortografii oraz umiejętności zapamiętywania. Słaba strona to przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz porównywalny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- konstruktywne nastawienie interpersonalne i otwarcie na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną oraz znaczące nastawienia prospołeczne;
- wysoki poziom samooceny oraz względnie harmonijna struktura, w której dominuje silne przekonanie o własnej popularności w środowisku, doświadczanie i zwrotne okazywanie akceptacji i sympatii. Wysokie jest również przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia oraz w potwierdzaniu własnej wartości w działaniu. Zdecydowanie najslabszym wymiarem samooceny (choć jego poziom jest przeciętny) jest obronne wzmacnianie samooceny, przejawiające się w poszukiwaniu aprobaty społecznej.

WNIOSKI

Skupienie 5 (9,9% populacji):

- niski poziom intelektualny i dysharmonijna struktura sfery uzdolnień, w której dominują bardzo sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz zadowalająca sprawność spostrzegania). Podstawowe ograniczenia to bardzo słabe umiejętności zapamiętywania oraz znaczące deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- podwyższona wrażliwość emocjonalna i intensywne przeżywanie swojej codzienności, co nie zaburza jednak konstruktywnych relacji interpersonalnych, a sprzyja syntonii w odbieraniu sytuacji społecznych;
- przeciętny poziom samooceny oraz jej harmonijna struktura, w której większość obszarów osiąga przeciętne nasilenie (zazwyczaj w dolnych jego granicach). Wyraźniejszym atutem jest przeciętne zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie uznania w oczach otoczenia, zaś podstawowym ograniczeniem jest niedocenywanie własnej popularności w środowisku rówieśniczym oraz nieufność wobec nowo poznawanych osób.

Skupienie 2 (3,1% populacji):

- niski poziom intelektualny, którego głównym atutem są wyższe od przeciętnych uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Podstawowe ograniczenia dotyczą bardzo słabego opanowania podstawowych działań arytmetycznych i trudności w myśleniu logicznym oraz niższe od przeciętnych umiejętności zapamiętywania;
- nieznacznie podwyższona wrażliwość emocjonalna, która ogranicza relacje interpersonalne i której towarzyszą wyraźne nastawienia prospołeczne, zaangażowanie społeczne oraz skłonność do krytycznej autoanalizy;
- niski poziomem samooceny, w której dominuje przeciętne przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i samokontroli życiowej, czemu towarzyszy umiarkowane przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej. Natomiast podstawowe ograniczenie to przekonanie o własnej niskiej atrakcyjności psychofizycznej oraz brak umiejętności przewodzenia innym ludziom i doświadczenia od nich szacunku i uznania.

REKOMENDACJE

Rekomendacja D-M-1

Bardzo wysoki wskaźnik młodzieży o obniżonym poziomie intelektualnym wymaga modyfikacji celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji matematycznych przez znaczące powiązanie ich z codziennymi doświadczeniami oraz planami zawodowymi i życiowymi.

Rekomendacja D-M-2

Obniżone możliwości intelektualne oraz wybiórcze deficyty uzdolnień powiązane są z wcześniejszymi niepowodzeniami uczniów głównie w zakresie przedmiotów ścisłych. Konieczne jest zatem prowadzenie działań odbarczających młodzież ze skutków wcześniejszych porażek i pokonywania skłonności do podejmowania zachowań ucieczkowych.

Rekomendacja D-M-3

Wysoki wskaźnik uczniów o obniżonym poziomie intelektualnym i związane z tym ryzyko doznawania przez nich niepowodzeń szkolnych wymaga też wprowadzenia do działań wychowawczych przedsięwzięć ukierunkowanych na budowanie motywacji do podejmowania wysiłku intelektualnego i technik konstruktywnego radzenia sobie z doznawanymi porażkami.

Rekomendacja D-M-4

Wysoki wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień o kluczowym znaczeniu w rozwijaniu umiejętności matematycznych (przede wszystkim znaczące trudności z podstawowymi działaniami arytmetycznymi oraz koncentracją uwagi) wymagają wprowadzenia do oddziaływań dydaktycznych zajęć wyrównujących zaległości programowe oraz działań wspomagających rozwój wybranych uzdolnień.

Rekomendacja D-M-5

Przewaga w populacji uczniów z prawidłową lub podwyższoną samooceną w kontekście ograniczonych możliwości intelektualnych wskazuje na konieczność wprowadzenia do działań wychowawczych przedsięwzięć ukierunkowanych na identyfikację i ewentualną restrukturyzację preferencji potrzeb i hierarchii wartości.

Rekomendacja D-M-6

Wysoki wskaźnik uczniów z poprawnymi relacjami interpersonalnymi i nastawieniami prospołecznymi wskazuje na możliwość rozwijania elementów zadaniowej pracy zespołowej (z jednoczesnym przeciwdziałaniem destrukcyjnym aktywnościom z poziomu drugiego życia szkolnego).

Rekomendacja D-M-7

Występowanie wąskiej grupy uczniów o szczególnie ograniczonych możliwościach intelektualnych, wyraźnej niedojrzałości emocjonalnej i deficytach samooceny ogólnej i poczucia własnej wartości (**skupienie 5**) wymaga wprowadzenia wsparcia psychologicznego dla tych uczniów zapobiegającego narastaniu trudności i porzucaniu edukacji. Równocześnie konieczne są działania wobec całej populacji uczniowskiej zapobiegające wykluczeniu społecznemu tych nastolatków.

Rekomendacja D-M-8

Występowanie uczniów o pozytywnej samoocenie, otwartych w relacjach interpersonalnych, stabilnych emocjonalnie i gotowych do podejmowania działań prospołecznych (głównie **skupienie 1**) uzasadnia wprowadzenie do działań dydaktyczno-wychowawczych metod wykorzystujących konstruktywną aktywność odpowiednio przygotowanych liderów rówieśniczych.

WNIOSKI

Skupienie 4 (25,9% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, a jego główne atuty to: wysoka umiejętność klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz wyższa niż przeciętna znajomość ortografii. Natomiast wiodące ograniczenia to umiejętności zapamiętywania, uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi, a także poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych, które są jednak w granicach wyników przeciętnych;
- przeciętna dojrzałość emocjonalna, zwiększona podatność na emocjonalne reagowanie w sytuacjach zadaniowych oraz zaznaczający się dystans do ludzi;
- przeciętny poziom samooceny, wyrównane nasilenie większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej osiągają poziom powyżej przeciętnej.

Skupienie 5 (24,8% populacji):

- młodzież o niskim poziomie intelektualnym i nieharmonijnej strukturze sfery uzdolnień, w której dominują przeciętnie sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne (NS) oraz umiejętności zapamiętywania (KO). Natomiast podstawowe ograniczenia to umiarkowana sprawność spostrzegania (LI), znaczące deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi (DA), a także niskie uzdolnienia praktyczne (DW);
- charakteryzuje się przeciętną dojrzałością emocjonalną, zwiększoną podatnością na emocjonalne reagowanie w sytuacjach zadaniowych oraz zaznaczającym się dystansem do ludzi;
- przeciętny poziom samooceny, wyrównane nasilenie większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej osiągają poziom powyżej przeciętnej.

Skupienie 6 (18,7% populacji):

- młodzież o bardzo niskim poziomie intelektualnym i globalnie obniżonej strukturze uzdolnień, w której dominują niższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne (NS). Pozostałe uzdolnienia wskazują na występowanie istotnych deficytów, co jest szczególnie widoczne w bardzo niskim poziomie umiejętności zapamiętywania (KO) oraz analogicznym poziomie opanowania podstawowych działań arytmetycznych (DA);
- charakteryzuje się przeciętną dojrzałością emocjonalną, zwiększoną podatnością na emocjonalne reagowanie w sytuacjach zadaniowych oraz zaznaczającym się dystansem do ludzi;
- przeciętny poziom samooceny, wyrównane nasilenie większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej osiągają poziom powyżej przeciętnej.

Skupienie 3 (14,1% populacji):

- wyższy niż przeciętny ogólny poziom intelektualny. Jego głównymi atutami są wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania, znajomość ortografii oraz umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Kluczowe ograniczenia wiążą się z uzdolnieniami werbalnymi i znajomością zasad pisowni, a także z uzdolnieniami praktycznymi i umiejętnością koncentracji uwagi – chociaż i tak osiągają one poziom przeciętny;
- konstruktywne nastawienie interpersonalne i otwarcie na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną oraz znaczące nastawienia prospołeczne;
- wyższy niż przeciętny poziom samooceny i jej harmonijna struktura, w której wyraźniej zaznacza się wyższe niż przeciętne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralności ujawnianej w codziennym życiu, poczucie sprawczości we własnym życiu oraz tendencje do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości. Natomiast pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie przeciętnym.

WNIOSKI

Skupienie 1 (10,7% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, w strukturze którego dominują wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii. Słaba strona to niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych oraz porównywalny poziom umiejętności zapamiętywania;
- konstruktywne nastawienie interpersonalne i otwarcie na świat, czemu towarzyszy sprawna kontrola nad sferą emocjonalną oraz znaczące nastawienia prospołeczne;
- wysoki poziom samooceny oraz względnie harmonijna struktura, w której dominuje silne przekonanie o własnej popularności w środowisku, doświadczanie i zwrotne okazywanie akceptacji i sympatii oraz pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu. Najślabsze wymiary samooceny osiągają poziom ponadprzeciętny, a należą do nich: obrotne wzmacnianie samooceny, przejawiające się w poszukiwaniu aprobaty społecznej, przekonanie o sprawnym radzeniu sobie ze sferą emocjonalną i działalnością zadaniową oraz doświadczanie akceptacji i wsparcia społecznego.

Skupienie 2 (5,7% populacji):

- niższy niż przeciętny poziom intelektualny, którego głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, znajomość ortografii oraz umiejętności zapamiętywania. Słabe strony to deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i trudności w myśleniu logicznym oraz niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi;
- przejawy nie zrównoważenia emocjonalnego, które ogranicza sprawne działanie zadaniowe i specyficznie profiluje relacje interpersonalne, czemu towarzyszą wyraźne nastawienia prospołeczne, zaangażowanie społeczne oraz skłonność do krytycznej autoanalizy;
- bardzo niski poziom samooceny (z wyrównaną strukturą), w której nieznacznie dominuje niższe od przeciętnego przekonanie o własnej kontroli nad działaniem i planowaniem przyszłości, czemu towarzyszy słabo zaznaczające się poszukiwanie aprobaty społecznej. Podstawowe ograniczenia dotyczą przekonania o dezakceptacji i negatywnym nastawieniu otoczenia.

REKOMENDACJE

Rekomendacja D-P-1

Wysokie zróżnicowanie młodzieży w zakresie poziomu intelektualnego wymaga rozbudowania celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji przedsiębiorczości, przez znaczące powiązanie ich z możliwościami uczniów oraz posiadanych przez nich planami zawodowymi.

Rekomendacja D-P-2

Powszechna dysharmonia sfery uzdolnień i związane z tym zróżnicowanie słabych stron uczniów wymaga działań stabilizujących rozwój tej sfery funkcjonowania, zwłaszcza w zakresie likwidowania deficytów rozwojowych istotnych dla budowania kompetencji przedsiębiorczości (np. poziom opanowania działań arytmetycznych, uzdolnienia praktyczne, umiejętności koncentracji uwagi).

Rekomendacja D-P-3

Powszechna dysharmonia sfery uzdolnień i związane z tym zróżnicowanie mocnych stron uczniów wymaga działań innowacyjnych, umożliwiających podejmowanie zadań bazujących na tych uzdolnieniach, a związanych z rozwojem kompetencji przedsiębiorczości (np. uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, umiejętności zapamiętywania).

Rekomendacja D-P-4

Dominująca w badanej populacji uczniów adekwatna do wieku życia dojrzałość emocjonalna oraz umiarkowana sprawność w relacjach interpersonalnych i funkcjonowaniu społecznym wskazują na konieczność zwiększenia wymiaru działań praktycznych w naturalnym środowisku uczniów, ukierunkowanych na stymulowanie społecznie użytecznej aktywności społecznej.

Rekomendacja D-P-5

Przewaga w populacji uczniów z prawidłową lub podwyższoną samooceną ogólną (i jej szczegółowymi wymiarami) oraz brakiem wyraźnych indywidualnych atutów i ograniczeń uzasadnia wprowadzenie w ramach prowadzonych działań edukacyjnych okazji do precyzowania własnych preferencji, a także realistycznej oceny informacji zwrotnych płynących z otoczenia.

Rekomendacja D-P-6

Relatywnie wysoki wskaźnik uczniów przeciętnie sprawnych intelektualnie, o pozytywnej samoocenie, otwartych w relacjach interpersonalnych, stabilnych emocjonalnie i gotowych do podejmowania działań prospołecznych (głównie **skupienie 1**) uzasadnia wprowadzenie do działań dydaktyczno-wychowawczych metod wykorzystujących konstruktywną aktywność odpowiednio przygotowanych liderów rówieśniczych oraz edukatorów rówieśniczych.

Rekomendacja D-P-7

Występowanie marginalnej grupy uczniów o ograniczonych możliwościach intelektualnych, wyraźnej niedojrzałości emocjonalnej, z niskim poczuciem skuteczności zadaniowej i bardzo niską samooceną ogólną i poczuciem odrzucenia (głównie **skupienie 5**) wymaga pilnej interwencji psychologicznej. Jej celem winno być rozwiązywanie osobistych trudności uczniów, pomoc w stabilizacji ich rozwoju oraz wsparcie w budowaniu konstruktywnych relacji rówieśniczych i z dorosłymi (opartych na bliskości emocjonalnej, szacunku i godności osobistej).

4.4. Profile psychologiczne podgrup kompetencyjnych młodzieży z województwa opolskiego

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 3 (43,3% populacji):

- przeciętny ogólny poziom intelektualny, którego głównymi atutami są wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz umiejętności zapamiętywania. Ograniczeniem są niższe niż przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz analogiczny stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- przeciętne nasilenie cech ekstrawersji, co wskazuje na umiarkowaną sprawność w relacjach interpersonalnych i w działaniach zadaniowych; poziom dojrzałości emocjonalnej to górna granica wyników przeciętnych, co wskazuje na podwyższoną wrażliwość i sytuacyjne trudności z radzeniem sobie w sytuacjach zagrożenia; znacząca otwartość na świat i działania prospołeczne oraz umiejętność autoanalizy i ufność w sytuacjach trudnych;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny, harmonijna jej struktura, w której wyraźniej zaznaczają się jedynie przeciętne tendencje do obronnego wzmacniania samooceny.

Skupienie 4 (37,2% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, gdzie główne atuty to wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz dobra znajomość ortografii. Wiodące ograniczenia to przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz porównywalne opanowanie podstawowych działań arytmetycznych;
- przeciętne nasilenie cech ekstrawersji, co wskazuje na umiarkowaną sprawność w relacjach interpersonalnych i w działaniach zadaniowych; znacząca otwartość na świat i działania prospołeczne oraz umiejętność autoanalizy i ufność w sytuacjach trudnych;
- przeciętny poziom samooceny oraz wyrównane, przeciętne nasilenie wszystkich jej wymiarów (z nieznacznie podwyższonym przekonaniem o posiadaniu stabilnych drogowskazów moralnych).

Skupienie 1 (16,1% populacji):

- nieznacznie obniżony poziom intelektualny, z dominacją wyższych niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, przeciętna znajomość ortografii oraz porównywalne w nasileniu uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne. Słabą stroną jest niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi oraz umiejętności zapamiętywania;
- przeciętne nasilenie cech ekstrawersji, co wskazuje na umiarkowaną sprawność w relacjach interpersonalnych i w działaniach zadaniowych; poziom dojrzałości emocjonalnej niższy niż przeciętny, wskazujący na odporność emocjonalną i koncentrację zadaniową; znacząca otwartość na świat i działania prospołeczne oraz umiejętność autoanalizy i ufność w sytuacjach trudnych;
- wysoki poziom samooceny, umiarkowanie nieharmonijna jej struktura, w której dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, poczucie dużej sprawności w kontrolowaniu własnego życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzania własnej wartości w działaniu.

WNIOSKI

Skupienie 2 (3,3% populacji):

- niższy od przeciętnego poziom intelektualny i znaczna dysharmonia w nasileniu poszczególnych uzdolnień. Jego głównymi atutami są: wysoki poziom uzdolnień praktycznych i umiejętność koncentracji uwagi oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Najsłabsze strony to niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych, słaba znajomość zasad pisowni oraz wolne tempo spostrzegania;
- przeciętne nasilenie cech ekstrawersji, co wskazuje na umiarkowaną sprawność w relacjach interpersonalnych i w działaniach zadaniowych; znacząca otwartość na świat i działania prospołeczne oraz umiejętność autoanalizy i ufność w sytuacjach trudnych;
- przeciętny poziom samooceny, w której dominuje przeciętne poczucie zaradności w sytuacjach zadaniowych, konsekwencja w działaniu i planowaniu swojej przyszłości oraz umiarkowana witalność w codziennych przedsięwzięciach. Podstawowe ograniczenia to przeżywane dylematy etyczno-moralne oraz poczucie ograniczonej popularności i akceptacji w swoim środowisku.

REKOMENDACJE

Rekomendacja O-I-1

Bardzo wysoki wskaźnik młodzieży o przeciętnym poziomie intelektualnym oraz umiarkowanie harmonijnym rozwoju większości uzdolnień stanowi korzystną prognozę dla rozwijania kompetencji informatycznych. W celu zintensyfikowania tego procesu wskazane jest wprowadzenie w obszar działań edukacyjnych inicjatyw stratyfikujących pozycje grupowe poszczególnych uczniów.

Rekomendacja O-I-2

Znaczący wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień o kluczowym znaczeniu w rozwijaniu umiejętności informatycznych (m.in. myślenie logiczne, trudności z podstawowymi działaniami arytmetycznymi, koncentracja uwagi) wymagają wprowadzenia do oddziaływań dydaktycznych zajęć wyrównujących niedostatki edukacyjne oraz treningów psychologiczno-pedagogicznych stymulujących rozwój wybranych uzdolnień.

Rekomendacja O-I-3

Wysoki wskaźnik uczniów z ograniczoną skutecznością w działaniach zadaniowych i zaniżonym poczuciem odpowiedzialności za efekty własnej aktywności zadaniowej wymaga szerszego wprowadzania osobistej odpowiedzialności za jakość funkcjonowania w pełnionych rolach społecznych.

Rekomendacja O-I-4

Rozwarstwienie uczniów w zakresie poziomu i jakości samooceny (ok. 50% prawidłowa i ok. 50% zaniżona) stwarza korzystne warunki do wprowadzania działań stymulujących samoocenę i poczucie własnej wartości głównie przez identyfikację i werbalizację indywidualnych planów rozwoju („ja” w rolach społecznych, plany zawodowe, cele i plany życiowe).

Rekomendacja O-I-5

Brak czytelnej grupy uczniów o wysokich walorach intelektualnych, osobowościowych oraz samooceny stwarza okazje do budowania nieformalnych struktur rówieśniczych i niskiej integracji rówieśniczej. Konieczne są zatem działania usprawniające procesy budowania pozycji społecznej i zdobywania uznania przez kompetentne działania na rzecz społeczności uczniowskiej i lokalnego środowiska (m.in. z wykorzystaniem procedur rozwoju kompetencji informatycznych). Towarzyszyć temu winny procedury identyfikacji i wspomagania w rozwoju liderów rówieśniczych.

WNIOSKI

Skupienie 4 (33,3% populacji):

- niższy niż przeciętny poziom intelektualny, którego silną stroną są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz umiarkowana znajomość ortografii. Natomiast wiodące ograniczenia to niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych oraz koncentracji uwagi;
- dominacja cech wskazujących na podwyższoną wrażliwość emocjonalną w relacji do sprawności funkcjonowania interpersonalnego. Stwarza to korzystne warunki dla wrażliwości społecznej, ale jednocześnie może utrudniać skuteczne działanie zadaniowe;
- przeciętne nasilenie i zrównoważona struktura samooceny, natomiast cechą charakterystyczną jest wzmożone zapotrzebowanie na aprobatę społeczną oraz przekonanie o poczuciu sprawstwa we własnym życiu.

Skupienie 3 (30,7% populacji):

- przeciętny ogólny poziom intelektualny i zróżnicowana struktura uzdolnień. Główne atuty to wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii, czemu towarzyszą porównywalne w nasileniu umiejętności zapamiętywania. Natomiast największym ograniczeniem jest zaledwie niższy niż przeciętny stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi;
- dominacja cech wskazujących na podwyższoną wrażliwość emocjonalną w relacji do sprawności funkcjonowania interpersonalnego. Stwarza to korzystne warunki dla wrażliwości społecznej, ale jednocześnie może utrudniać skuteczne działanie zadaniowe;
- przeciętny poziom samooceny i spójna jej struktura. Jedynym obszarem, który wyraźniej zaznacza się, jest potrzeba aprobaty społecznej i poszukiwanie okazji dla uzyskiwania uznania i szacunku ze strony otoczenia.

Skupienie 2 (23,5% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, którego głównymi atutami są: wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz dobra znajomość ortografii. Podstawowy deficyt to niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- umiarkowana sprawność interpersonalna i otwartość w relacjach społecznych, czemu towarzyszy wyraźniejsza stabilność emocjonalna oraz znacząca odporność w działalności zadaniowej;
- wyższy niż przeciętny poziom samooceny i jej względnie harmonijna struktura, w której wyraźniej zaznacza się przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej, wspomagane przez silne przekonanie o własnej sprawności zadaniowej i samokontroli życiowej oraz poczucie posiadania kontroli nad swoją działalnością zadaniową i planami na przyszłość. Ograniczeniem jest zaledwie przeciętny poziom aktywności życiowej i zadowolenia ze swojego zdrowia, co może ograniczać efektywność życiową badanych uczniów.

Skupienie 1 (12,4% populacji):

- niski poziom intelektualny i dysharmonijna struktura uzdolnień, w której dominują przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii i uzdolnienia praktyczne. Najsłabsza strona to wyraźne trudności w zapamiętywaniu oraz niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- podwyższona wrażliwość emocjonalna w relacji do sprawności funkcjonowania interpersonalnego. Stwarza to korzystne warunki dla wrażliwości społecznej, ale jednocześnie może utrudniać skuteczne działanie zadaniowe;
- przeciętny poziom samooceny oraz dysharmonijna jej struktura. Dominuje w niej silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu oraz zaznaczające się zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości. Najsłabsze wymiary to wyraźnie obniżony wigor życiowy oraz deficyty w przekonaniu o własnych umiejętnościach przewodzenia innym i doświadczania od nich uznania i szacunku.

REKOMENDACJE

Rekomendacja O-J-1

Zrównoważony wskaźnik młodzieży o przeciętnym i obniżonym poziomie intelektualnym wymaga gradacji celów oraz zróżnicowania procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji językowych z jednoczesnym poszerzeniem obszarów działań zespołowych.

Rekomendacja O-J-2

Powszechne zjawisko występowania u uczniów korzystnego poziomu rozwoju uzdolnień werbalnych, myślenia logicznego oraz umiejętności klasyfikacji pojęć stanowi korzystny prognostyk w zakresie rozwijania kompetencji językowych. Dodatkowym obszarem umożliwiającym uczniom wykorzystywanie tych zasobów winno być tworzenie im okazji do zadaniowego działania w szerokim środowisku szkolnym.

Rekomendacja O-J-3

Znaczący wskaźnik uczniów wykazujących się podwyższoną wrażliwością emocjonalną, ograniczoną odpowiedzialnością i zaniżoną sprawnością interpersonalną wskazuje na potrzebę takiego profilowania działalności zadaniowej, aby możliwe było połączenie osobistego zaangażowania, współdziałania z rówieśnikami oraz publicznego doświadczania uznania za podjętą aktywność i osiągnięte efekty.

Rekomendacja O-J-4

Powszechnie występująca przeciętna samoocena ogólna oraz brak wyraźnego zróżnicowania samooceny szczegółowej wskazują na potrzebę stymulowania procesu rozwoju tożsamości. Wskazane jest zatem takie profilowanie oddziaływań dydaktycznych, aby uczniowie mieli możliwość gromadzenia zróżnicowanych doświadczeń, dokonywania krytycznego oglądu własnej aktywności i efektywności oraz porównywania siebie z rówieśnikami (przy wykorzystaniu czytelnych i zobiektywizowanych kryteriów).

Rekomendacja O-J-5

Występowanie ograniczonej grupy uczniów o ograniczonych możliwościach intelektualnych, niedojrzałości emocjonalnej i deficytach samooceny ogólnej i szczegółowej (**skupienie 1**) wymaga wprowadzenia wsparcia psychologicznego w przezwyciężaniu osobistych kryzysów i stabilizacji rozwoju, co w konsekwencji zapobiegnie procesowi samowykluczania i reakcjom rezygnacyjnym.

WNIOSKI

Skupienie 5 (29,7% populacji):

- nieznacznie obniżony poziom intelektualny i nieharmonijna struktura sfery uzdolnień, w której dominują wyższe od przeciętnej umiejętności zapamiętywania oraz sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Podstawowe ograniczenia to bardzo słabe uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi, a także wyraźne ograniczenia w szybkości spostrzegania;
- przeciętny poziom ekstrawersji, przeciętne zrównoważenie emocjonalne, umiarkowanie skuteczna aktywność zadaniowa, pozytywne nastawienie wobec otaczającego świata;
- przeciętny poziom samooceny oraz jej harmonijna struktura, w której większość obszarów osiąga przeciętne nasilenie (zazwyczaj w dolnych jego granicach). Atutem jest przeciętne zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie uznania w oczach otoczenia, zaś podstawowe ograniczenie to poczucie niezbyt wysokiej skuteczności zadaniowej i niedoceniające własnej sprawności.

Skupienie 4 (27,3% populacji):

- wyższy od przeciętnego poziom intelektualny, a głównym atutem są bardzo wysokie umiejętności zapamiętywania, bardzo dobra znajomość ortografii oraz wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Wiodące ograniczenie to wyraźne deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- przeciętny poziom ekstrawersji, przeciętne zrównoważenie emocjonalne oraz zadowalająca aktywność zadaniowa;
- przeciętny poziom samooceny i wyraźnie zróżnicowane nasilenie większości jej wymiarów. Najwyższa jest skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczenia aprobaty społecznej, a także przekonanie o moralności własnego życia. Najniższy zaś (przeciętny) jest wigor i aktywność życiowa oraz umiejętność przewodzenia innym.

Skupienie 3 (17,2% populacji):

- niższy niż przeciętny ogólny poziom intelektualny. Głównymi atutami są wysokie umiejętności zapamiętywania oraz wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii. Kluczowe ograniczenia to niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- przeciętny poziom ekstrawersji, zaznaczająca się swoboda w sytuacjach społecznych, przeciętne zrównoważenie emocjonalne oraz zadowalająca aktywność zadaniowa, pozytywne nastawienia prospołeczne;
- poziom samooceny na górnej granicy wyników przeciętnych i jej względnie harmonijna struktura. Najwyraźniej zaznacza się wyższe niż przeciętne poczucie zaradności w sytuacjach zadaniowych, poczucie sprawstwa w planowaniu własnego życia oraz przekonanie o własnych walorach etyczno-moralnych. Pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie przeciętnym, wśród których najsłabsze jest przekonanie o własnej popularności w środowisku.

WNIOSKI

Skupienie 1 (14,3% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, w strukturze którego dominuje bardzo dobra znajomość ortografii, wyższe niż przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne oraz uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne. Słabą stroną są niższe niż przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi oraz nieznacznie obniżony poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- przeciętny poziom ekstrawersji, przeciętne zrównoważenie emocjonalne, zadowalająca aktywność zadaniowa, a także pozytywne nastawienie wobec otaczającego świata;
- nieznacznie podwyższony poziom samooceny oraz względnie harmonijna struktura, w której dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu oraz poszukiwanie okazji do pozyskiwania uznania ze strony osób znaczących i aprobaty społecznej. Najsłabszy wymiar samooceny (poziom przeciętny) to ograniczone przekonanie o własnej atrakcyjności psychoseksualnej oraz przeciętny wigor życiowy.

Skupienie 2 (11,5% populacji):

- niski poziom intelektualny o dysharmonijnej strukturze wewnętrznej, której głównym atutem są wyższe od przeciętnych umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz przeciętna znajomość ortografii. Podstawowe ograniczenia dotyczą bardzo niskich umiejętności zapamiętywania oraz znaczących deficytów w zakresie szybkości spostrzegania;
- przeciętny poziom ekstrawersji z nieznacznymi zahamowaniami w relacjach międzyludzkich, przeciętne zrównoważenie emocjonalne, zadowalająca aktywność zadaniowa, pozytywne nastawienia społeczne;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny, w której dominuje przeciętne zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i potwierdzanie własnej wartości. Pozostałe wymiary samooceny kształtują się w dolnych obszarach wyników przeciętnych.

REKOMENDACJE

Rekomendacja O-M-1

Bardzo wysoki wskaźnik młodzieży o obniżonym globalnym poziomie intelektualnym wymaga modyfikacji celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji matematycznych przez znaczące powiązanie ich z codziennymi doświadczeniami uczniów. W szczególności konieczne jest budowanie pozytywnego nastawienia wobec przedmiotów ścisłych i ukazywanie ich użyteczności.

Rekomendacja O-M-2

Obniżone możliwości intelektualne oraz wybiórcze deficyty uzdolnień powiązane są z wcześniejszymi niepowodzeniami uczniów głównie w zakresie przedmiotów ścisłych. Konieczne jest zatem prowadzenie działań przezwyciężających frustrujące doświadczenia młodzieży związane z minionymi doświadczeniami szkolnymi oraz budujących poczucie wiary w odniesienie sukcesu.

Rekomendacja O-M-3

Wysoki wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień o kluczowym znaczeniu w rozwijaniu umiejętności matematycznych (przede wszystkim znaczące trudności z podstawowymi działaniami arytmetycznymi, koncentracją uwagi oraz procesami spostrzegania) wymagają wprowadzenia do działań dydaktycznych zajęć wyrównujących zaległości programowe oraz działań psychologiczno-pedagogicznych stymulujących rozwój sfery uzdolnień.

Rekomendacja O-M-4

Niskie zróżnicowanie sfery osobowości, brak czytelnych atutów i ograniczeń w relacjach interpersonalnych i funkcjonowaniu społecznym wymaga wprowadzenia przedsięwzięć o charakterze autoanalizy, dzięki której uczniowie pogłębią samoświadomość umożliwiającą szersze wykorzystywanie własnych predyspozycji i ograniczanie ryzyka niepowodzeń.

Rekomendacja O-M-5

Przewaga w populacji uczniów z przeciętną samooceną w kontekście ograniczonych możliwości intelektualnych wskazuje na konieczność wprowadzenia do działań dydaktyczno-wychowawczych przedsięwzięć umożliwiających uczniom trafne identyfikowanie granic własnych możliwości oraz odróżnienia sfery życzeniowej od faktycznej.

Rekomendacja O-M-6

Występowanie wąskiej grupy uczniów o ograniczonych możliwościach intelektualnych, przeciętnej dojrzałości emocjonalnej i umiarkowanych deficytach samooceny ogólnej i poczucia własnej wartości (**skupienie 2**) wymaga wprowadzenia działań samopomocowych wśród uczniów, które to będą ukierunkowane na wspomaganie rówieśników w pokonywaniu trudności dydaktycznych i budowaniu pozytywnych więzi rówieśniczych.

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa opolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 4 (41,2% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, a jego głównym atutem są dobrze rozwinięte umiejętności zapamiętywania. Wiodące ograniczenia to obniżony poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- podwyższona wrażliwość emocjonalna, co może ograniczać sprawne działanie zadaniowe i specyficznie profilować relacje interpersonalne;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny, wyrównane nasilenie większości jej wymiarów, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej osiągają wartość przeciętną.

Skupienie 2 (30,0% populacji):

- niski poziom intelektualny i dysharmonijna struktura uzdolnień, której głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne, znajomość ortografii oraz przeciętne uzdolnienia matematyczne. Słabe strony to deficyty w zakresie umiejętności zapamiętywania oraz niski poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i trudności w myśleniu logicznym;
- podwyższona wrażliwość emocjonalna, co może ograniczać sprawne działanie zadaniowe i specyficznie profilować relacje interpersonalne;
- przeciętny poziom samooceny (z wyrównaną strukturą), w której nieznacznie dominuje niższe od przeciętnego przekonanie o własnej kontroli nad działaniem i planowaniem przyszłości, a towarzyszy temu słabo zaznaczające się poszukiwanie aprobaty społecznej. Podstawowe ograniczenia dotyczą przekonania o umiarkowanych trudnościach w przeprowadzeniu innym oraz ograniczonej satysfakcji z poziomu bycia docenianym przez otoczenie.

Skupienie 3 (18,8% populacji):

- przeciętny ogólny poziom intelektualny i nieharmonijny rozwój poszczególnych uzdolnień. Główne atuty to wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, ponadprzeciętne uzdolnienia matematyczne oraz wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania. Kluczowe ograniczenia wiążą się z obniżonym poziomem opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- stabilna sfera emocjonalna, co pozwala na umiarkowanie skuteczne działanie zadaniowe i konstruktywne relacje interpersonalne;
- wyższy niż przeciętny poziom samooceny i jej harmonijna struktura, w której wyraźniej zaznacza się wyższe niż przeciętne poczucie sprawczości we własnym życiu oraz tendencje do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości. Pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie przeciętnym.

Skupienie 1 (10,0% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny i nieharmonijna struktura uzdolnień. Dominującą rolę pełnią wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii, wspomagane wyższymi od przeciętnych uzdolnieniami werbalnymi i znajomością zasad pisowni. Słaba strona to niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- umiarkowanie stabilna sfera emocjonalna, co pozwala na względnie skuteczne działanie zadaniowe i konstruktywne relacje interpersonalne;
- wysoki poziom samooceny oraz nieharmonijna jej struktura, w której dominuje duża pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia oraz potwierdzanie własnej wartości w działaniu, silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnych, a także sprawność w kontrolowaniu swoich reakcji emocjonalnych i działania zadaniowego. Nawet najniższe wymiary samooceny osiągają poziom ponadprzeciętny, zaś najniższym wśród nich jest poziom doświadczania akceptacji i wsparcia społecznego.

REKOMENDACJE

Rekomendacja O-P-1

Wyniki młodzieży w zakresie poziomu intelektualnego ($\frac{2}{3}$ to niski poziom intelektualny) wymagają dostosowania celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji przedsiębiorczości do możliwości uczniów, wykorzystując w tym celu dotychczasowe doświadczenia i plany na przyszłość młodzieży.

Rekomendacja O-P-2

Powszechna dysharmonia sfery uzdolnień i związane z tym zróżnicowanie mocnych stron uczniów wymaga szerszego wprowadzania działań zespołowych, umożliwiających uczniom wzajemne uzupełnianie się w aktywnościach grupowych oraz zwiększanie szans na odnoszenie przez nich sukcesów.

Rekomendacja O-P-3

Powszechna dysharmonia sfery uzdolnień i związane z tym zróżnicowanie słabych stron uczniów wymaga działań stabilizujących rozwój tej sfery funkcjonowania zwłaszcza w zakresie likwidowania deficytów rozwojowych istotnych dla budowania kompetencji przedsiębiorczości (przede wszystkim podnoszących poziom opanowania działań arytmetycznych oraz rozwijających myślenie logiczne).

Rekomendacja O-P-4

Dominująca w badanej populacji obniżona dojrzałość emocjonalna oraz umiarkowana sprawność w relacjach interpersonalnych i funkcjonowaniu społecznym wskazują na ryzyko unikania odpowiedzialności za podejmowane działania oraz skłonność do reakcji ucieczkowych w sytuacjach zagrożenia (np. zaprzeczanie, wykluczanie, wagary, rezygnacja). Konieczne są zatem propozycje aktywizujące społecznie uczniów i stwarzające im okazje do rozwijania dojrzałej kontroli nad swoim zachowaniem.

Rekomendacja O-P-5

Wysokie zróżnicowanie uczniów w zakresie samooceny niesie ze sobą ryzyko segregacji uczniów w środowisku rówieśniczym oraz wzrostu nastawień pasywnych i obronnych wśród uczniów doświadczających poczucia izolacji lub odrzucenia. Konieczne są zatem działania integrujące środowisko uczniowskie oraz takie działania dydaktyczne, które umożliwią każdemu uczniowi osiągnięcie sukcesu (a tym samym uznania i aprobaty społecznej).

4.5. Profile psychologiczne podgrup kompetencyjnych młodzieży z województwa wielkopolskiego

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji informatycznych (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 6 (33,2% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny i mało harmonijna struktura uzdolnień, której najsilniejszą stroną są wysokie umiejętności zapamiętywania oraz wyższa od przeciętnej szybkość spostrzegania i znajomość ortografii. Pozostałe uzdolnienia osiągają poziom przeciętny;
- koncentracja na działaniach zadaniowych, ochronie obrazu siebie i racjonalnym zmierzaniu się z wyzwaniami życiowymi;
- przeciętny poziom samooceny, jej spójna struktura, w której wyraźniej zarysowuje się wyższa niż przeciętna potrzeba uzyskiwania wsparcia i uznania ze strony otoczenia.

Skupienie 4 (23,2% populacji):

- niski poziom intelektualny, w strukturze którego poziom przeciętny osiągają jedynie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, szybkość spostrzegania oraz umiejętności zapamiętywania. Pozostałe uzdolnienia są wyraźnie obniżone zwłaszcza uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz słabe opanowanie podstawowych działań arytmetycznych;
- nastawienia obronne i zachowywanie dystansu wobec siebie i zjawisk społecznych;
- przeciętny poziom samooceny ogólnej oraz przeciętne nasilenie wszystkich jej wymiarów, wśród których nieco wyraźniej zaznacza się zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i angażowanie się w działania pozwalające na potwierdzanie własnych atutów.

Skupienie 5 (22,2% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny i dysharmonijna struktura sfery uzdolnień, w której zdecydowanie dominuje znajomość ortografii oraz wysoce sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Słabe strony to deficyty w zakresie opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- nastawienia prospołeczne i tendencja do nawiązywania relacji interpersonalnych oraz preferowania aktywności nad pasywnością i izolacją;
- przeciętny poziom samooceny i jej wewnętrzna dysharmonia. Zdecydowanie dominuje poszukiwanie aprobaty społecznej i ukrywanie przed otoczeniem swoich niedostatków oraz przekonanie o własnych zasobach etycznych-moralnych. Główne ograniczenie to obniżony poziom aktywności życiowej i brak wiary we własne zdrowie i siły witalne.

Skupienie 3 (10,2% populacji):

- przeciętny ogólny poziom intelektualny, którego głównymi atutami są ponadprzeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne; dobra znajomość zasad ortografii oraz umiejętność zapamiętywania. Największe ograniczenie to przeciętna szybkość spostrzegania oraz obniżony stopień opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracja uwagi;
- nadmierna wrażliwość emocjonalna i skłonność do emocjonalnego wklęcia się w relacje interpersonalne i działania zadaniowe, czemu towarzyszy umiarkowana rezerwa wobec aktywności prospołecznej;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny; dysharmonijna struktura, w której wyraźniej zaznacza się przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym postępowaniu. Zdecydowanie deficytowe jest przekonanie o własnej popularności w środowisku i gotowość do otwartych i ciepłych relacji z otoczeniem oraz poczucie własnej atrakcyjności psychofizycznej.

WNIOSKI

Skupienie 1 (6,6% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, w strukturze którego dominują wysokie umiejętności zapamiętywania oraz wyższe niż przeciętna: znajomość ortografii i uzdolnienia praktyczne. Słaba strona to obniżone uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni, a także niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi;
- duża otwartość w relacjach interpersonalnych, ograniczona odpowiedzialność zadaniowa oraz znacząca odporność emocjonalna. Towarzyszy temu skłonność do ukrywania swoich słabości;
- wysoki poziom samooceny, umiarkowanie harmonijna jej struktura, w której dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu. Najsłabsza strona to przeciętny poziom wigoru życiowego.

Skupienie 2 (4,6% populacji):

- bardzo wysoki poziom intelektualny, którego głównymi atutami są: bardzo wysokie umiejętności zapamiętywania, bardzo dobra znajomość ortografii oraz wysokie uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne. Najsłabsza strona to wyższe od przeciętnej uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni;
- stabilność emocjonalna, umiarkowana odporność na sytuacje stresowe oraz wyraźnie ograniczona odpowiedzialność życiowa i niedostatki kontroli intelektualnej nad różnymi przejawami aktywności;
- przeciętny poziom samooceny, w której dominuje wyższe od przeciętnej przekonanie o własnej popularności w środowisku, a także przekonanie o umiejętnościach przewodzenia innym i uzyskiwania od nich szacunku i uznania. Ograniczenie to dylematy w ocenie własnych zasobów etycznych i przestrzeganiu norm moralnych w zachowaniu.

REKOMENDACJE

Rekomendacja W-I-1

Wysokie zróżnicowanie młodzieży (od niskiego do bardzo wysokiego) w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego wymaga modyfikacji celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji informatycznych, co umożliwi odniesienie sukcesu edukacyjnego każdemu z uczniów – uchroni uczniów wysoce uzdolnionych przed nudą i bezczynnością, a uczniów o niskich możliwościach intelektualnych przed permanentną porażką edukacyjną i rezygnacją.

Rekomendacja W-I-2

Wysokie zróżnicowanie młodzieży w zakresie ogólnego poziomu intelektualnego (co stanowi różną prognozę dla efektywności ich pracy) wskazuje na konieczność częstego korzystania z prac i zadań grupowych, w których możliwe jest względne równoważenie indywidualnych atutów i ograniczeń.

Rekomendacja W-I-3

Stosunkowo wysoki wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień o kluczowym znaczeniu w rozwijaniu umiejętności informatycznych (m.in. trudności z podstawowymi działaniami arytmetycznymi, z koncentracją uwagi) wymagają wprowadzenia do oddziaływań dydaktycznych związanych z nimi przedsięwzięć korekcyjno-kompensacyjnych, kierowanych do konkretnych uczniów.

Rekomendacja W-I-4

Podwyższony wskaźnik uczniów z poczuciem zagrożenia, nastawieniami obronnymi i ograniczonym poziomem dojrzałości emocjonalnej wymaga wprowadzania indywidualizacji zadaniowej oraz rozwijania współodpowiedzialności za pracę zespołową, dzięki czemu możliwe będzie wykorzystywanie działań dydaktycznych do osiągania poczucia siły i zaradności życiowej przez uczniów.

Rekomendacja W-I-5

Wysoki wskaźnik uczniów z przeciętnym poziomem samooceny i wysokim zapotrzebowaniem na aprobatę i uznanie społeczne wymaga uzupełnienia działań dydaktycznych o działania wychowawcze stymulujące samoocenę i poczucie własnej wartości przez wykonywanie zadań i osiąganie celów wartościowych z perspektywy rówieśniczej.

Rekomendacja W-I-6

Występowanie nielicznej grupy uczniów o wysokich możliwościach intelektualnych, dojrzałych emocjonalnie, sprawnych interpersonalnie, o wysokiej samoocenie i poczuciu własnej wartości (**skupienie 2**) uzasadnia wprowadzenie do programu działań dydaktyczno-wychowawczych elementów nauczania rówieśniczego.

WNIOSKI

Skupienie 5 (28,2% populacji):

- nieznacznie podwyższony poziom intelektualny, w strukturze którego dominują umiejętności zapamiętywania oraz znajomość ortografii, a następnie stosunkowo sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne;
- stabilna sfera emocjonalna i konstruktywne relacje interpersonalne, co sprzyja przyjmowaniu postaw społecznych oraz unikaniu nadmiernych nastawień obronnych;
- przeciętny poziom samooceny i umiarkowanie harmonijna jej struktura. Dominujące w strukturze samooceny zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości. Deficytowe umiejętności przewodzenia innym i wzbudzania u nich szacunku.

Skupienie 4 (25,4% populacji):

- niższy od przeciętnego poziom intelektualny. Główny atut to wysokie umiejętności zapamiętywania, wspomagane przez przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz umiarkowaną znajomość ortografii. Wiodące ograniczenia to deficyty w zakresie szybkości spostrzegania oraz niskie uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi;
- przeciętna wrażliwość emocjonalna, co sprzyja uleganiu nastrojom i sytuacyjnemu wycofywaniu się z aktywności zadaniowej, a także wyraźne odczuwanemu zagrożeniu w sytuacjach nowych i znanych, czemu towarzyszą wzmożone nastawienia obronne;
- przeciętny poziomem samooceny i umiarkowanie harmonijna jej struktura. W strukturze samooceny dominujące zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości. Podstawowe deficyty samooceny to obniżone poczucie zaradności w sytuacjach zadaniowych i docenianie własnej sprawności, przewodzenie innym i wzbudzanie u nich szacunku oraz obniżony poziom aktywności życiowej i zadowolenia ze swojego zdrowia.

Skupienie 6 (21,0% populacji):

- niski poziom intelektualny i nieharmonijna struktura uzdolnień, w której dominują osiagające dolne rejony wyników przeciętnych umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne, znajomość ortografii oraz szybkość spostrzegania. Bardzo niski poziom umiejętności zapamiętywania, uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi, poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych oraz ograniczone uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni;
- przeciętna dojrzałość emocjonalna i umiarkowanie sprawne funkcjonowanie interpersonalne z nasiloną postawą obronną w sytuacjach interpretowanych jako nieznanne i zagrażające;
- przeciętny poziom samooceny i umiarkowanie harmonijna jej struktura. Dominujące w strukturze samooceny zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości. Deficyty samooceny to ograniczone poczucie zaradności w sytuacjach zadaniowych i docenianie własnej sprawności oraz niezadowolenie z umiejętności przewodzenia innym i wzbudzania u nich szacunku.

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji językowych (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 2 (16,6% populacji):

- wysoki poziom intelektualny, którego głównymi atutami są: bardzo dobra znajomość ortografii, uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz bardzo dobre umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, a także umiejętności zapamiętywania. Pozostałe uzdolnienia osiągają poziom w górnych granicach wyników przeciętnych;
- preferowanie relacji interpersonalnych, bagatelizowanie niepowodzeń życiowych oraz nieznacznie obniżona wrażliwość emocjonalna, która chroni przed dotkliwym doświadczaniem dyskomfortu związanego z działalnością zadaniową;
- wysoki poziom samooceny oraz jej mało harmonijna struktura. Dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu. Ważny również atut to wysokie przekonanie o umiejętności sprawnego kontrolowania swoich reakcji emocjonalnych i skutecznego działania zadaniowego, a także znaczące poczucie doświadczania wsparcia społecznego, co skutkuje relacją zwrotną wobec otoczenia. Najsłabszy wymiar samooceny to przeciętne przekonanie o umiejętności przewodzenia innym i doświadczania od otoczenia szacunku i uznania.

Skupienie 3 (5,2% populacji):

- niższy niż przeciętny ogólny poziom intelektualny i wyraźna dysharmonia struktury uzdolnień. Główne atuty to przeciętne umiejętności zapamiętywania, podobnie sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć i uzdolnienia werbalne oraz przeciętna znajomość ortografii. Największe ograniczenie to niski poziom uzdolnień praktycznych i umiejętności koncentracji uwagi, ograniczona znajomość zasad pisowni oraz niskie uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne;
- wyraźny dystans emocjonalny wobec życia, zainteresowanie innymi ludźmi z jednoczesnym niedocenianiem znaczenia więzi emocjonalnych oraz umiarkowanie konstruktywnymi nastawieniami prospołecznymi;
- wysoki poziom samooceny oraz jej mało harmonijna struktura. Dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia, a także pewność siebie i zdecydowanie w planowaniu własnego życia i potwierdzaniu własnej wartości w działaniu. Najsłabszy wymiar samooceny to przeciętne przekonanie o umiejętności przewodzenia innym.

Skupienie 1 (3,6% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny, w strukturze którego dominują wysokie umiejętności zapamiętywania oraz znajomość ortografii, a także wyższe niż przeciętne uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi. Słaba strona to przeciętne uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne;
- nieufność i podejrzliwość wobec otoczenia, ograniczona odpowiedzialność za działania zadaniowe, czemu towarzyszy umiarkowanie sprawna kontrola nad sferą emocjonalną;
- przeciętny poziom samooceny i umiarkowanie harmonijna jej struktura. Cecha dominująca w strukturze samooceny to zapotrzebowanie na aprobatę społeczną i poszukiwanie okazji do potwierdzania własnej wartości. Główny deficyt samooceny to obniżony poziom aktywności życiowej i zadowolenia ze swojego zdrowia.

REKOMENDACJE

Rekomendacja W-J-1

Zrównoważony wskaźnik młodzieży o przeciętnym i obniżonym poziomie intelektualnym wymaga gradacji celów oraz zróżnicowania procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji językowych z jednoczesnym poszerzeniem obszarów działań zespołowych umożliwiającą bilansowanie osobistych atutów i ograniczeń.

Rekomendacja W-J-2

Podwyższony wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień istotnych dla rozwoju umiejętności językowych (m.in. uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni, uzdolnienia praktyczne, umiejętności zapamiętywania czy umiejętność koncentracji uwagi) wymaga wprowadzenia do oddziaływań dydaktycznych zajęć o charakterze wyrównywania wiedzy oraz zajęć psychologiczno-pedagogicznych o charakterze stymulowania rozwoju wybranych uzdolnień.

Rekomendacja W-J-3

Wysoki wskaźnik uczniów wykazujących się adekwatną do wieku dojrzałością emocjonalną oraz umiarkowaną lub podwyższoną sprawnością interpersonalną wskazuje na możliwość szerokiego wykorzystywania w działaniach dydaktycznych metod bazujących na aktywnym działaniu w naturalnych sytuacjach społecznych.

Rekomendacja W-J-4

Wysoki wskaźnik uczniów z prawidłową lub podwyższoną samooceną ogólną oraz przywiązywanie znaczącej roli do pozyskiwania aprobaty społecznej i potwierdzania własnej wartości stwarzają korzystne warunki dla gradacji wyzwań dydaktycznych oraz włączania uczniów w inicjatywy pozaszkolne.

Rekomendacja W-J-5

Występowanie stosunkowo licznej grupy uczniów o wysokich możliwościach intelektualnych, umiarkowanie dojrzałych emocjonalnie, sprawnych interpersonalnie, o konstruktywnej samoocenie i poczuciu własnej wartości (**skupienie 2**) uzasadnia szerokie wprowadzenie do programu działań dydaktycznych elementów edukacji rówieśniczej (również w odniesieniu do młodszych uczniów). Uczniowie ci winni mieć również możliwości włączania się w projekty międzyszkolne i ponadnarodowe.

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji matematycznych (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 5 (35,2% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny. Atuty to umiejętności zapamiętywania oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi. Słabe strony to niższe niż przeciętne uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz niewystarczający poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- przeciętne zrównoważenie emocjonalne, które sprzyja kontaktom międzyludzkim, a także otwartości wobec otaczającej rzeczywistości; przeciętny wgląd w mechanizmy własnego funkcjonowania;
- przeciętny poziom samooceny i jej umiarkowanie harmonijna struktura. Atuty to skłonność do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości. Pozostałe wymiary samooceny szczegółowej osiągają rozwój na poziomie przeciętnym.

Skupienie 3 (30,7% populacji):

- niski poziom intelektualny, w strukturze którego poziom przeciętny osiągają jedynie umiejętności zapamiętywania, szybkość spostrzegania oraz znajomość ortografii. Pozostałe uzdolnienia wskazują na deficyty najbardziej wyraźne w uzdolnieniach werbalnych i znajomości zasad pisowni oraz niskim poziomie opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- umiarkowane zrównoważenie emocjonalne sprzyjające kontaktom międzyludzkim, a także otwartości wobec otaczającej rzeczywistości; przeciętny wgląd w mechanizmy własnego funkcjonowania oraz zainteresowanie aktywnością prospołeczną;
- przeciętny poziom samooceny i jej względnie harmonijna struktura, dominująca skłonność do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości. Pozostałe obszary samooceny szczegółowej osiągają rozwój na poziomie przeciętnym.

Skupienie 2 (15,9% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny. Główne atuty to uzdolnienia matematyczne i myślenie logiczne, znajomość ortografii oraz szybkość spostrzegania. Kluczowy deficyt to przeciętne opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i umiarkowanie sprawna koncentracja uwagi;
- wyraźna stabilność emocjonalna i odporność na sytuacje stresowe oraz preferowanie aktywności interpersonalnej i bagatelizowanie ponoszonych niepowodzeń; przeciętny wgląd w mechanizmy własnego funkcjonowania oraz umiarkowane zainteresowanie aktywnością prospołeczną;
- wysoki poziom samooceny z dominującym wysokim przekonaniem o spójności obrazu siebie, stabilne przekonanie o własnej moralności i etyce życiowej, a także doświadczanie wsparcia społecznego, uznania i szacunku ze strony otoczenia.

Skupienie 4 (13,5% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny. Główny atut to sprawne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Podstawowe ograniczenia to niższe niż przeciętne uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz niewystarczający poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- umiarkowane zrównoważenie emocjonalne, które sprzyja kontaktom międzyludzkim, a także otwartości wobec otaczającej rzeczywistości; przeciętny wgląd w mechanizmy własnego funkcjonowania oraz umiarkowane zainteresowanie aktywnością prospołeczną;
- przeciętny poziom samooceny i jej względnie harmonijna struktura, w której wyraźniej zaznacza się skłonność do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości.

WNIOSKI

Skupienie 1 (4,7% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny. Najważniejsze atuty to uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi oraz umiejętności zapamiętywania. Główne ograniczenie to słabsze uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni;
- podwyższony poziom wrażliwości emocjonalnej i ograniczona odporność na sytuacje trudne; ograniczone zapotrzebowanie na kontakty interpersonalne i preferowanie dystansu wobec świata, przeciętny wgląd w mechanizmy własnego funkcjonowania oraz zainteresowanie aktywnością prospołeczną;
- obniżony poziom samooceny oraz dysharmonijna jej struktura z dominującym ponadprzeciętnym obronnym wzmacnianiem samooceny przejawiającym się w poszukiwaniu aprobaty społecznej i potwierdzaniu własnej wartości oraz przekonanie o własnych walorach etycznych i moralnym stylu życia. Deficyty to niedocenywanie własnej popularności i akceptacji w środowisku, przekonanie o własnej niskiej atrakcyjności psychoseksualnej oraz niska aktywność życiowa.

REKOMENDACJE

Rekomendacja W-M-1

Bardzo wysoki wskaźnik młodzieży o przeciętnym poziomie intelektualnym wymaga modyfikacji celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji matematycznych, w taki sposób, aby mobilizowały one uczniów do wysiłku i pozwoliły im maksymalnie wykorzystywać swoje potencjały.

Rekomendacja W-M-2

Stosunkowo wysoki wskaźnik uczniów o obniżonym poziomie intelektualnym (prawie $\frac{2}{3}$ populacji) i związane z tym ryzyko doznawania przez nich niepowodzeń szkolnych wymaga wprowadzenia do działań wychowawczych przedsięwzięć ukierunkowanych na budowanie motywacji do podejmowania wysiłku intelektualnego i technik konstruktywnego radzenia sobie z doznawanymi porażkami.

Rekomendacja W-M-3

Wysoki wskaźnik uczniów z wybiórczymi deficytami uzdolnień o kluczowym znaczeniu w rozwijaniu umiejętności matematycznych (przede wszystkim znaczące trudności z podstawowymi działaniami arytmetycznymi oraz koncentracją uwagi, ale także uzdolnieniami werbalnymi i znajomością zasad pisowni) wymagają wprowadzenia do działań dydaktycznych zajęć wyrównujących zaległości programowe oraz działań wspomagających rozwój wybranych uzdolnień.

Rekomendacja W-M-4

Wysoki wskaźnik uczniów z umiarkowaną dojrzałością emocjonalną, poprawnymi relacjami interpersonalnymi i nastawieniami prospołecznymi wskazuje na możliwość rozwijania elementów zadaniowej pracy zespołowej, samopomocy rówieśniczej oraz działań praktycznych bazujących na kompetencjach matematycznych.

Rekomendacja W-M-5

Przewaga w populacji uczniów z prawidłową lub podwyższoną samooceną ogólną stwarza korzystne warunki do wprowadzania zadań dydaktycznych o zróżnicowanym stopniu trudności, umożliwiających weryfikację i korektę samooceny i poczucia własnej wartości.

Rekomendacja W-M-6

Występowanie wąskiej grupy uczniów o przeciętnych możliwościach intelektualnych, ale wyraźnie niedojrzałych emocjonalnie, z niską odpornością na stres, z deficytami w sferze samooceny ogólnej i poczucia własnej wartości (**skupienie 1**) wymaga wprowadzenia poza procesem dydaktycznym wsparcia psychologicznego. Jego celem winno być wspieranie nastolatków w poznawaniu mechanizmów własnego funkcjonowania oraz posiadanych atutów i ograniczeń, co jest podstawą rozwoju zaradności życiowej i poczucia własnej wartości (a tym samym chroni przed porażkami edukacyjnymi i ich skutkami).

Wewnątrzgrupowe zróżnicowanie sylwetek psychologicznych uczniów z województwa wielkopolskiego, uczestniczących w procesie dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanym na rozwój kompetencji przedsiębiorczości (wg dominacji skupień)

WNIOSKI

Skupienie 6 (35,5% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny i względnie harmonijna struktura uzdolnień, w której dominuje wysoki poziom umiejętności zapamiętywania oraz wyższa niż przeciętna znajomość ortografii. Pozostałe uzdolnienia mieszczą się na poziomie przeciętnym;
- konstruktywne nastawienie interpersonalne, skuteczność zadaniowa i otwarcie na świat, czemu towarzyszy umiarkowanie sprawna kontrola sfery emocjonalnej, konstruktywne nastawienia prospołeczne oraz poczucie osobistego bezpieczeństwa;
- przeciętny poziom samooceny, wyrównane nasilenie większości obszarów samooceny szczegółowej, spośród których jedynie skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej osiągają poziom w górnych granicach wyników przeciętnych. Wiodące ograniczenie to obniżone poczucie zaradności życiowej oraz przekonanie o posiadanych skromnych potencjałach intelektualnych.

Skupienie 4 (28,0% populacji):

- niski poziom intelektualny, a jej głównym atutem są przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii. Wiodące ograniczenia to niskie uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni oraz porównywalny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- wyraźna stabilność emocjonalna i względna odporność na stres, zwiększona otwartość w relacjach interpersonalnych i koncentracja na działaniach praktycznych oraz prospołecznych;
- przeciętny poziom samooceny, wyrównane nasilenie większości jej wymiarów, spośród których skłonność do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej osiągają poziom w górnych granicach wyników przeciętnych. Najważniejszy deficyt to obniżone poczucie zaradności życiowej oraz przekonanie o posiadanych niskich potencjałach intelektualnych.

Skupienie 5 (13,4% populacji):

- przeciętny poziom intelektualny i nieharmonijna struktura sfery uzdolnień. Dominują wyższe niż przeciętne umiejętności zapamiętywania oraz znajomość ortografii. Podstawowe ograniczenia to niższy od przeciętnego poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych i koncentracji uwagi, a także obniżone uzdolnienia praktyczne;
- bardzo silne nastawienia obronne oraz skłonność do ukrywania własnych niedoskonałości i budowania takiego obrazu społecznego siebie, który uzyska aprobatę społeczną;
- przeciętny poziom samooceny, wyrównana jej struktura. Nieznaczna dominacja skłonności do potwierdzania własnej atrakcyjności oraz potrzeba doświadczania aprobaty społecznej. Najważniejszy deficyt to obniżone poczucie zaradności życiowej oraz przekonanie o posiadanych ograniczonych potencjałach intelektualnych.

Skupienie 1 (9,6% populacji):

- poziom intelektualny zbliżony do wyższego niż przeciętny, a w jego strukturze dominuje wysoki poziom umiejętności zapamiętywania, wyższa niż przeciętna znajomość ortografii oraz porównywalne nasilenie uzdolnień matematycznych i myślenia logicznego. Deficyty to przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- wyraźna stabilność emocjonalna i względna odporność na stres, zwiększona otwartość w relacjach interpersonalnych i koncentracja na działaniach praktycznych oraz zainteresowanie działaniami prospołecznymi;
- wysoki poziom samooceny oraz wysoce harmonijna jej struktura, w której nieznacznie dominuje silne przekonanie o własnych walorach etycznych, postępowaniu moralnym i konwencjonalnym funkcjonowaniu w sytuacjach społecznych oraz obronne wzmocnienie samooceny przejawiające się w poszukiwaniu aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości. Wszystkie pozostałe wymiary samooceny szczegółowej osiągają poziom co najmniej ponadprzeciętny, wśród których nieznacznie słabsze są: przekonanie o własnej atrakcyjności psychoseksualnej i wigor życiowy.

WNIOSKI

Skupienie 2 (7,0% populacji):

- wysoki poziom intelektualny, którego głównym atutem jest bardzo dobre opanowanie podstawowych działań arytmetycznych i sprawność w myśleniu logicznym, czemu towarzyszy wysoka szybkość spostrzegania, a także porównywalnie wysokie umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne oraz znajomość ortografii. Główne deficyty to wyższe od przeciętnych uzdolnienia matematyczne oraz uzdolnienia praktyczne i umiejętność koncentracji uwagi;
- konstruktywne nastawienie interpersonalne, skuteczność zadaniowa i otwarcie na świat, czemu towarzyszy umiarkowanie sprawna kontrola nad sferą emocjonalną, konstruktywne nastawienia prospołeczne oraz poczucie osobistego bezpieczeństwa;
- nieznacznie obniżony poziom samooceny (z wyrównaną strukturą samooceny szczegółowej), w której nieznacznie dominuje przeciętne poszukiwanie aprobaty społecznej i okazji do działań potwierdzających własną wartość oraz przeciętne przekonanie o własnej kontroli nad działaniem i planowaniem przyszłości. Główne ograniczenia to obniżone przekonanie o własnej zaradności w sytuacjach zadaniowych oraz pasywność fizyczna.

Skupienie 3 (6,5% populacji):

- lekko obniżony ogólny poziom intelektualny. Główne atuty to wysokie umiejętności zapamiętywania, wyższe od przeciętnych uzdolnienia praktyczne i umiejętności koncentracji uwagi oraz przeciętne umiejętności klasyfikacji pojęć, uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne. Kluczowe ograniczenia to niskie uzdolnienia werbalne i znajomość zasad pisowni, a także niższy niż przeciętny poziom opanowania podstawowych działań arytmetycznych;
- przejawy nierównoważenia emocjonalnego, które ogranicza sprawne działanie zadaniowe. Towarzyszą temu zahamowania w relacjach interpersonalnych i koncentracja na własnym świecie przeżyć, co nie zaburza jednak nastawień prospołecznych i zaangażowania społecznego, ale podwyższa poczucie zagrożenia w nowych i nieznanym sytuacjach;
- niski poziom samooceny i jej dysharmonijna struktura, w której wyraźnie zaznacza się wyższa niż przeciętna tendencja do poszukiwania aprobaty społecznej i okazji do potwierdzania własnej wartości, przeciętne przekonanie o własnych walorach etycznych i moralności ujawnianej w codziennym życiu oraz umiarkowane poczucie sprawczości we własnym życiu. Pozostałe obszary osiągają rozwój na poziomie niższym niż przeciętny, a poczucie osobistych kompetencji życiowych oraz doświadczanie akceptacji i popularności w swoim środowisku są niskie.

REKOMENDACJE

Rekomendacja W-P-1

Wysokie zróżnicowanie młodzieży w zakresie poziomu intelektualnego (od niskiego do wysokiego) wymaga rozbudowania celów, procedur, strategii i metod rozwijania kompetencji przedsiębiorczości, przez znaczące powiązanie ich z możliwościami uczniów oraz posiadanych przez nich planami zawodowymi.

Rekomendacja W-P-2

Szeroki zakres zróżnicowania słabych stron uczniów w zakresie sfery intelektualnej wymaga działań stabilizujących rozwój tej sfery funkcjonowania, zarówno w zakresie likwidowania deficytów dydaktycznych, jak i ograniczeń rozwojowych istotnych dla budowania kompetencji przedsiębiorczości (np. poziom opanowania działań arytmetycznych, uzdolnienia praktyczne, umiejętność koncentracji uwagi czy uzdolnienia werbalne).

Rekomendacja W-P-3

Szeroki zakres zróżnicowania mocnych stron uczniów w zakresie sfery intelektualnej wymaga działań innowacyjnych, umożliwiających podejmowanie zadań bazujących na tych uzdolnieniach, a związanych z rozwojem kompetencji przedsiębiorczości (np. uzdolnienia werbalne i myślenie logiczne, umiejętności zapamiętywania) – zarówno w sytuacjach symulowanych jak i w sytuacjach realnych.

Rekomendacja W-P-4

Dominująca w badanej populacji uczniów adekwatna do wieku życia dojrzałość emocjonalna oraz umiarkowana sprawność w relacjach interpersonalnych i funkcjonowaniu społecznym wskazują na konieczność zwiększenia wymiaru działań praktycznych w naturalnym środowisku uczniów, ukierunkowanych na rozwijanie własnych zainteresowań przez stymulowanie społecznie użytecznej aktywności zadaniowej.

Rekomendacja W-P-5

Przewaga w populacji uczniów z prawidłową lub podwyższoną samoocena ogólną (i jej szczegółowymi wymiarami) oraz brakiem wyraźnych indywidualnych atutów i ograniczeń uzasadnia wprowadzenie w ramach prowadzonych działań edukacyjnych okazji do precyzowania własnych preferencji, realistycznej oceny informacji zwrotnych płynących z otoczenia oraz dokonywania wyborów życiowo istotnych.

Rekomendacja W-P-6

Występowanie marginalnej grupy uczniów o ograniczonych możliwościach intelektualnych, wyraźnie niezrównoważonej emocjonalnie, z niskim poczuciem skuteczności zadaniowej oraz bardzo niską i nieharmonijną samoocena ogólną (głównie **skupienie 3**) wymaga zapewnienia im wsparcia psychologicznego. Jego celem winno być rozwiązywanie osobistych trudności uczniów, pomoc w stabilizacji rozwoju emocjonalnego oraz wsparcie w budowaniu konstruktywnych relacji rówieśniczych i z dorosłymi. Działania te winny zatem pełnić rolę czynników chroniących przed poważnymi kryzysami rozwojowymi i porzuceniem edukacji szkolnej.

5. LITERATURA CYTOWANA

- Cresson E. Flynn P (red.) (1997). *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia „Nauczanie i uczenie się – na drodze do uczącego się społeczeństwa*.
- Dajek R. (red.) (1998). W. Horn. *Zestaw Testów Uzdolnień. Podręcznik*. Warszawa. ERDA.
- Delors J. (red.) (1996). *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*. Raport dla UNESCO.
- Fecenec D. (2008). *Wielowymiarowy Kwestionariusz Samooceny MSEI*. Warszawa. Pracownia Testów Psychologicznych.
- Gaś Z. B. (2012a). *Profesjonalizm nauczyciela warunkiem rozwijania kompetencji kluczowych uczniów*. W: Z. B. Gaś (red.), *Rozwój kompetencji kluczowych uczniów w gospodarce opartej na wiedzy: doświadczenia, najlepsze praktyki, perspektywy*. Lublin. Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe, s. 13-30.
- Gaś Z. B. (2012b). *Raport na temat procesu nabywania przez uczniów kompetencji kluczowych w wyniku wprowadzania innowacji*. Lublin. Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji.
- Jaworska A. (2011). *Kwestionariusz Osobowości Eysencka EPQ-R*. Warszawa. Pracownia Testów Psychologicznych.
- Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie*. Europejskie Ramy Odniesienia (2006). http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/oj/2006/l_394/l_3942006123opl00100018.pdf.
- Łysiuk L. (2012). *Psychologiczne podstawy rozwoju kompetencji kluczowych uczniów*. [W:] Z. B. Gaś (red.), *Rozwój kompetencji kluczowych uczniów w gospodarce opartej na wiedzy: doświadczenia, najlepsze praktyki, perspektywy*. Lublin. Innovatio Press Wydawnictwo Naukowe, s. 31-42.
- Nuttin J. (1986). *Motivation, planning, and action. A relational theory of behavior dynamice*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Szkoła Kluczowych Kompetencji. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych z Polski centralnej i południowo-zachodniej*. <http://edycja2.kluczowe-kompetencje.pl> (dostęp 17.10.2013).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie* (2006/962/WE). Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/10, 30.12.2006.

6. WYKAZ TABEL

Tabela 1. Charakterystyka badanej populacji	34
Tabela 2. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa dolnośląskiego	40
Tabela 3. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa dolnośląskiego	42
Tabela 4. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa dolnośląskiego	43
Tabela 5. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego	45
Tabela 6. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego	47
Tabela 7. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego	48
Tabela 8. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa opolskiego	50
Tabela 9. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa opolskiego	52
Tabela 10. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa opolskiego	53
Tabela 11. Wyniki w teście ZTU młodzieży z województwa wielkopolskiego	55
Tabela 12. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z województwa wielkopolskiego	57
Tabela 13. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa wielkopolskiego	58
Tabela 14. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji informatycznych	61
Tabela 15. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne	62
Tabela 16. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne	64
Tabela 17. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne	65
Tabela 18. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji językowych	67
Tabela 19. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe	68
Tabela 20. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe	71
Tabela 21. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe	73
Tabela 22. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji matematycznych	76
Tabela 23. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne	77

Tabela 24. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne	80
Tabela 25. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne	81
Tabela 26. Charakterystyka populacji młodzieży skoncentrowanej na rozwoju kompetencji przedsiębiorczości	84
Tabela 27. Wyniki w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości	85
Tabela 28. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości	87
Tabela 29. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości	89
Tabela 30. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych (województwo dolnośląskie)	93
Tabela 31. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	94
Tabela 32. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	96
Tabela 33. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	98
Tabela 34. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych (województwo dolnośląskie)	100
Tabela 35. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	101
Tabela 36. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	103
Tabela 37. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	105
Tabela 38. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (województwo dolnośląskie)	108
Tabela 39. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	109
Tabela 40. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	112
Tabela 41. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	114
Tabela 42. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości (województwo dolnośląskie)	116
Tabela 43. Wyniki w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	117

Tabela 44. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	120
Tabela 45. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	122
Tabela 46. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych (województwo opolskie)	125
Tabela 47. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	126
Tabela 48. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	128
Tabela 49. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	129
Tabela 50. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych (województwo opolskie)	131
Tabela 51. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	132
Tabela 52. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	134
Tabela 53. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	135
Tabela 54. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (województwo opolskie)	137
Tabela 55. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	139
Tabela 56. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	141
Tabela 57. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	142
Tabela 58. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości (województwo opolskie)	145
Tabela 59. Wyniki w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	146
Tabela 60. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	147
Tabela 61. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	149
Tabela 62. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach informatycznych (województwo wielkopolskie)	152
Tabela 63. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	153

Tabela 64. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	155
Tabela 65. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	158
Tabela 66. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach językowych (województwo wielkopolskie)	160
Tabela 67. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	161
Tabela 68. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	164
Tabela 69. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	166
Tabela 70. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach matematycznych (województwo wielkopolskie)	168
Tabela 71. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	169
Tabela 72. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	171
Tabela 73. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	173
Tabela 74. Wewnętrzna struktura grupy młodzieży skoncentrowanej na kompetencjach przedsiębiorczości (województwo wielkopolskie)	175
Tabela 75. Wyniki w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	176
Tabela 76. Wyniki w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	178
Tabela 77. Wyniki w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	181

7. WYKAZ RYCIN

Rycina 1. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa dolnośląskiego	41
Rycina 2. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa dolnośląskiego	42
Rycina 3. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa dolnośląskiego	44
Rycina 4. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego	46
Rycina 5. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego	47
Rycina 6. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa kujawsko-pomorskiego	49
Rycina 7. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa opolskiego	51
Rycina 8. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa opolskiego	52
Rycina 9. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa opolskiego	54
Rycina 10. Profile w teście ZTU młodzieży z województwa wielkopolskiego	56
Rycina 11. Profile w teście EPQ-R młodzieży z województwa wielkopolskiego	57
Rycina 12. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z województwa wielkopolskiego	59
Rycina 13. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne	63
Rycina 14. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne	64
Rycina 15. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje informatyczne	66
Rycina 16. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe	69
Rycina 17. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe	71
Rycina 18. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje językowe	74
Rycina 19. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne	78
Rycina 20. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne	80
Rycina 21. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje matematyczne	82
Rycina 22. Profile w teście ZTU młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości	86
Rycina 23. Profile w teście EPQ-R młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości	88

Rycina 24. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży z różnych województw – kompetencje przedsiębiorczości	90
Rycina 25. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	95
Rycina 26. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	96
Rycina 27. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	99
Rycina 28. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	102
Rycina 29. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	104
Rycina 30. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	106
Rycina 31. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	110
Rycina 32. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	112
Rycina 33. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	115
Rycina 34. Profile w teście ZTU młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	118
Rycina 35. Profile w teście EPQ-R młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	120
Rycina 36. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży dolnośląskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	123
Rycina 37. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	127
Rycina 38. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	128
Rycina 39. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	130
Rycina 40. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	133
Rycina 41. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	134
Rycina 42. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	136
Rycina 43. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	140

Rycina 44. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	141
Rycina 45. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	143
Rycina 46. Profile w teście ZTU młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	147
Rycina 47. Profile w teście EPQ-R młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	148
Rycina 48. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży opolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	150
Rycina 49. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	154
Rycina 50. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	156
Rycina 51. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje informatyczne	159
Rycina 52. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	162
Rycina 53. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	164
Rycina 54. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje językowe	167
Rycina 55. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	170
Rycina 56. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	171
Rycina 57. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje matematyczne	174
Rycina 58. Profile w teście ZTU młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	177
Rycina 59. Profile w teście EPQ-R młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	179
Rycina 60. Profile w kwestionariuszu MSEI młodzieży wielkopolskiej z różnych skupień – kompetencje przedsiębiorczości	182